2023/2862

28.12.2023

Sporazum o partnerstvu med Evropsko unijo in njenimi državami članicami na eni strani ter članicami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav na drugi strani

DEL I – SPLOŠNE DOLOČBE

DEL II – STRATEŠKE PREDNOSTNE NALOGE

NASLOV I – ČLOVEKOVE PRAVICE, DEMOKRACIJA IN UPRAVLJANJE V DRUŽBAH, KI SE OSREDOTOČAJO NA LJUDI IN TEMELJIJO NA PRAVICAH

NASLOV II – MIR IN VARNOST

NASLOV III – ČLOVEKOV IN DRUŽBENI RAZVOJ

NASLOV IV – VKLJUČUJOČA TRAJNOSTNA GOSPODARSKA RAST IN RAZVOJ

NASLOV V – OKOLJSKA TRAJNOSTNOST IN PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV VI – MIGRACIJE IN MOBILNOST

DEL III – GLOBALNA ZAVEZNIŠTVA IN MEDNARODNO SODELOVANJE

DEL IV – NAČINI SODELOVANJA IN IZVAJANJA

DEL V – INSTITUCIONALNI OKVIR

DEL VI – KONČNE DOLOČBE

REGIONALNI PROTOKOLI

REGIONALNI PROTOKOL ZA AFRIKO

DEL I – OKVIR ZA SODELOVANJE

DEL II – KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I – VKLJUČUJOČA TRAJNOSTNA GOSPODARSKA RAST IN RAZVOJ

NASLOV II – ČLOVEKOV IN DRUŽBENI RAZVOJ

NASLOV III – OKOLJE, GOSPODARJENJE Z NARAVNIMI VIRI IN PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV IV – MIR IN VARNOST

NASLOV V – ČLOVEKOVE PRAVICE, DEMOKRACIJA IN UPRAVLJANJE

NASLOV VI – MIGRACIJE IN MOBILNOST

REGIONALNI PROTOKOL ZA KARIBE

DEL I – OKVIR ZA SODELOVANJE

DEL II – KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I – VKLJUČUJOČA TRAJNOSTNA GOSPODARSKA RAST IN RAZVOJ

NASLOV II – OKOLJSKA TRAJNOSTNOST, PODNEBNE SPREMEMBE IN TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE Z NARAVNIMI VIRI

NASLOV III – ČLOVEKOVE PRAVICE, UPRAVLJANJE, MIR IN VARNOST

NASLOV IV – ČLOVEKOV RAZVOJ, SOCIALNA KOHEZIJA IN MOBILNOST

REGIONALNI PROTOKOL ZA PACIFIK

DEL I – OKVIR ZA SODELOVANJE

DEL II – KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I – OKOLJSKA TRAJNOSTNOST IN PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV II – VKLJUČUJOČI IN TRAJNOSTNI GOSPODARSKI RAZVOJ

NASLOV III – OCEANI, MORJA IN RIBIŠTVO

NASLOV IV – ČLOVEKOVE PRAVICE, DEMOKRACIJA IN UPRAVLJANJE

NASLOV V – ČLOVEKOV IN DRUŽBENI RAZVOJ

PRILOGE

PRILOGA I: POSTOPKI VRAČANJA IN PONOVNEGA SPREJEMA

PRILOGA II: OPERACIJE EVROPSKE INVESTICIJSKE BANKE

KRALJEVINA BELGIJA,

REPUBLIKA BOLGARIJA,

ČEŠKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA DANSKA,

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA,

REPUBLIKA ESTONIJA,

IRSKA,

HELENSKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA ŠPANIJA,

FRANCOSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA HRVAŠKA,

ITALIJANSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA CIPER,

REPUBLIKA LATVIJA,

REPUBLIKA LITVA,

VELIKO VOJVODSTVO LUKSEMBURG,

MADŽARSKA,

REPUBLIKA MALTA,

KRALJEVINA NIZOZEMSKA,

REPUBLIKA AVSTRIJA,

REPUBLIKA POLJSKA,

PORTUGALSKA REPUBLIKA,

ROMUNIJA,

REPUBLIKA SLOVENIJA,

SLOVAŠKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA FINSKA,

KRALJEVINA ŠVEDSKA,

pogodbenice Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije, v nadaljnjem besedilu: države članice Evropske unije,

in

EVROPSKA UNIJA,

v nadaljnjem besedilu skupaj: pogodbenica EU,

na eni strani, in

REPUBLIKA ANGOLA,

ANTIGVA IN BARBUDA,

ZVEZA BAHAMI,

BARBADOS,

BELIZE,

REPUBLIKA BENIN,

REPUBLIKA BOCVANA,

BURKINA FASO,

REPUBLIKA BURUNDI,

REPUBLIKA ZELENORTSKI OTOKI,

REPUBLIKA KAMERUN,

SREDNJEAFRIŠKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA ČAD,

ZVEZA KOMORI,

REPUBLIKA KONGO,

COOKOVI OTOKI,

REPUBLIKA SLONOKOŠČENA OBALA,

REPUBLIKA KUBA,

DEMOKRATIČNA REPUBLIKA KONGO,

REPUBLIKA DŽIBUTI,

ZVEZA DOMINIKA,

DOMINIKANSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA EKVATORIALNA GVINEJA,

DRŽAVA ERITREJA,

KRALJEVINA ESVATINI,

FEDERATIVNA DEMOKRATIČNA REPUBLIKA ETIOPIJA,

REPUBLIKA FIDŽI,

GABONSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA GAMBIJA,

REPUBLIKA GANA,

GRENADA,

REPUBLIKA GVINEJA,

REPUBLIKA GVINEJA BISSAU,

KOOPERATIVNA REPUBLIKA GVAJANA,

REPUBLIKA HAITI,

JAMAJKA,

REPUBLIKA KENIJA,

REPUBLIKA KIRIBATI,

KRALJEVINA LESOTO,

REPUBLIKA LIBERIJA,

REPUBLIKA MADAGASKAR,

REPUBLIKA MALAVI,

REPUBLIKA MALDIVI,

REPUBLIKA MALI,

REPUBLIKA MARSHALLOVI OTOKI,

ISLAMSKA REPUBLIKA MAVRETANIJA,

REPUBLIKA MAURITIUS,

FEDERATIVNE DRŽAVE MIKRONEZIJE,

REPUBLIKA MOZAMBIK,

REPUBLIKA NAMIBIJA,

REPUBLIKA NAURU,

REPUBLIKA NIGER,

ZVEZNA REPUBLIKA NIGERIJA,

NIUE,

REPUBLIKA PALAU,

NEODVISNA DRŽAVA PAPUA NOVA GVINEJA,

RUANDSKA REPUBLIKA,

FEDERACIJA SVETI KRIŠTOF IN NEVIS,

SVETA LUCIJA,

SVETI VINCENCIJ IN GRENADINE,

NEODVISNA DRŽAVA SAMOA,

DEMOKRATIČNA REPUBLIKA SVETI TOMAŽ IN PRINC,

REPUBLIKA SENEGAL,

REPUBLIKA SEJŠELI,

REPUBLIKA SIERRA LEONE,

SALOMONOVI OTOKI,

ZVEZNA REPUBLIKA SOMALIJA,

REPUBLIKA SUDAN,

REPUBLIKA SURINAM,

ZDRUŽENA REPUBLIKA TANZANIJA,

DEMOKRATIČNA REPUBLIKA VZHODNI TIMOR,

TOGOŠKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA TONGA,

REPUBLIKA TRINIDAD IN TOBAGO,

TUVALU,

REPUBLIKA UGANDA,

REPUBLIKA VANUATU,

REPUBLIKA ZAMBIJA,

REPUBLIKA ZIMBABVE,

članice Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav (OAKPD), v nadaljnjem besedilu: članice OAKPD, na drugi strani,

v nadaljnjem besedilu skupaj: pogodbenice,

SO SE – OB UPOŠTEVANJU revidiranega Sporazuma iz Georgetowna o ustanovitvi Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav na eni strani ter Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije na drugi strani;

OB UPOŠTEVANJU močnih medsebojnih povezav ter tesnih političnih, gospodarskih in kulturnih vezi, ki jih združujejo;

OB PONOVNI POTRDITVI svoje zavezanosti svetovnemu redu, ki temelji na pravilih, pri čemer je ključno načelo multilateralizem, v središču katerega so Združeni narodi;

OB POTRDITVI svoje zavezanosti trajnostnemu razvoju v skladu z agendo za trajnostni razvoj do leta 2030;

OB POUDARJANJU pomena rednega dialoga o vprašanjih skupnega interesa na vseh ustreznih ravneh;

OB PONOVNI POTRDITVI svoje zavezanosti utrditvi svojega partnerstva z usklajevanjem ukrepov v mednarodnih forumih na podlagi skupnih interesov, skupnih vrednot ter vzajemnega spoštovanja in zavedanja, da lahko s skupnim delovanjem vplivajo na dogajanje na svetovni ravni;

OB POTRDITVI zavezanosti demokratičnim načelom in človekovim pravicam, kot so določene v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in drugih mednarodnih instrumentih o človekovih pravicah, ter načelom pravne države in dobrega upravljanja;

OB SKLICEVANJU na svojo trdno voljo za spodbujanje miru in varnosti ter svoje mednarodne obveznosti glede neširjenja orožja za množično uničevanje ter svojo odločenost, da preprečijo in preganjajo najhujša kazniva dejanja, ki zadevajo mednarodno skupnost;

OB PONOVNI POTRDITVI svoje zavezanosti spodbujanju sodelovanja več deležnikov v podporo doseganju trajnostnega razvoja, ob upoštevanju različnih vlog različnih deležnikov in zagotavljanju, da vsi delujejo v okviru pravne države;

OB POUDARJANJU nujnosti reševanja svetovnih okoljskih izzivov, pomena Pariškega sporazuma o podnebnih spremembah, nujne potrebe po vzpostavitvi stabilnih in trajnostnih nizkoogljičnih gospodarstev in družb, odpornih proti podnebnim spremembam, ter napredka pri doseganju skupnih okoljskih ciljev ter ciljev na področjih podnebnih sprememb in energije iz obnovljivih virov;

OB PRIZNAVANJU pomena strukturne gospodarske preobrazbe za doseganje vključujoče in trajnostne gospodarske rasti in razvoja;

OB SKLICEVANJU na svojo zavezanost načelom in pravilom, ki urejajo mednarodno trgovino, zlasti tistim, o katerih se je dogovorila Svetovna trgovinska organizacija;

OB SKLICEVANJU na svojo zavezanost spoštovanju pravic delavcev, ob upoštevanju načel, določenih v konvencijah Mednarodne organizacije dela;

OB PRIZNAVANJU pomembne vloge znanosti, tehnologije, raziskav in inovacij pri pospeševanju prehoda na družbe, ki temeljijo na znanju, ki jih omogoča uporaba digitalnih orodij za trajnostni razvoj;

OB SKLICEVANJU na svojo zavezanost spodbujanju človekovega in družbenega razvoja, izkoreninjenju revščine ter boju proti diskriminaciji in neenakosti, pri čemer nihče ne sme biti prezrt;

OB PRIZNAVANJU, da demografske spremembe, skupaj z gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi spremembami, prinašajo nove priložnosti za trajnostni razvoj, predstavljajo pa tudi izzive zanj;

OB PONOVNI POTRDITVI, da sta enakost spolov ter opolnomočevanje žensk in deklet bistvena za doseganje vključujočega in trajnostnega razvoja;

OB PRIZNAVANJU pomena mladih v oblikovanju prihodnosti in prispevanju k trajnostnemu razvoju;

OB PONOVNI POTRDITVI svoje zavezanosti spodbujanju partnerstva, usmerjenega v ljudi, in krepitvi medosebnih stikov, tudi s sodelovanjem in izmenjavami na področju znanosti, tehnologije, inovacij, izobraževanja in kulture;

OB PONOVNI POTRDITVI svoje zavezanosti krepitvi sodelovanja in dialoga o migracijah in mobilnosti;

OB PRIZNAVANJU vse večjih tveganj, ki jih povzročajo naravne nesreče, ter gospodarski in drugi zunanji šoki, vključno s pandemijami;

OB POTRDITVI pripravljenosti za sodelovanje v podporo regionalnemu in celinskemu povezovanju, zlasti z namenom doseganja ciljev iz Agende Afriške unije do leta 2063 ter okvirov za povezovanje in sodelovanje karibskih in pacifiških držav;

OB OPOZARJANJU na načela skladnosti politik za razvoj in učinkovitost pomoči ter načela akcijske agende iz Adis Abebe;

OB UPOŠTEVANJU Sporazuma o partnerstvu med članicami skupine afriških, karibskih in pacifiških držav na eni strani ter Evropsko skupnostjo in njenimi državami članicami na drugi strani ([1]), kakor je bil nazadnje spremenjen (v nadaljnjem besedilu: Sporazum iz Cotonouja) –

DOGOVORILE O NASLEDNJEM:

DEL I

SPLOŠNE DOLOČBE

Člen 1

Cilji

1. Evropska unija in njene države članice, v nadaljnjem besedilu pogodbenica EU, na eni strani ter članice Organizacije Afriških, Karibskih in Pacifiških držav (OAKPD) na drugi strani, v nadaljnjem besedilu skupaj „pogodbenice“, sklepajo ta sporazum, ki vzpostavlja okrepljeno politično partnerstvo, da se dosežejo vzajemno koristni rezultati glede skupnih in prepletenih interesov v skladu z njihovimi skupnimi vrednotami.

2. Ta sporazum prispeva k doseganju ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov (ZN), pri čemer sta glavna okvirja, ki usmerjata partnerstvo v okviru tega sporazuma, Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, sprejeta na vrhunskem srečanju ZN o trajnostnem razvoju 25. septembra 2015 (v nadaljnjem besedilu: Agenda 2030) in Pariški sporazum, sprejet na podlagi Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja v Parizu 12. decembra 2015 (v nadaljnjem besedilu: Pariški sporazum).

3. Cilji tega sporazuma so:

(a) spodbujanje, varovanje in uveljavljanje človekovih pravic, demokratičnih načel, pravne države in dobrega upravljanja, pri čemer se posebna pozornost namenja enakosti spolov;

(b) oblikovanje miroljubnih in odpornih držav in družb, ob spopadanju s stalnimi in nastajajočimi grožnjami miru in varnosti;

(c) spodbujanje človekovega in družbenega razvoja, zlasti za izkoreninjenje revščine in odpravo neenakosti, pri čemer je treba zagotoviti, da vsakdo uživa dostojno življenje in da nihče ni prezrt, ob namenjanju posebne pozornosti ženskam in dekletom;

(d) mobiliziranje naložb, podpiranje trgovine in spodbujanje razvoja zasebnega sektorja, da bi dosegli trajnostno in vključujočo rast ter ustvarili dostojna delovna mesta za vse;

(e) boj proti podnebnim spremembam, varstvo okolja in zagotavljanje trajnostnega upravljanja naravnih virov ter

(f) izvajanje celovitega in uravnoteženega pristopa k migracijam, da bi izkoristili prednosti varnih, urejenih in zakonitih migracij in mobilnosti ter zajezili nedovoljene migracije, obenem pa obravnavali njihove temeljne vzroke, ob doslednem spoštovanju mednarodnega prava in v skladu s pristojnostmi pogodbenic.

4. Partnerski dialog in ukrepi, prilagojeni posebnostim pogodbenic, so glavna orodja za doseganje ciljev tega sporazuma.

5. Ta sporazum pogodbenicam olajšuje sprejemanje skupnih stališč na svetovnem prizorišču, s čimer krepi partnerstva za spodbujanje multilateralizma in na pravilih temelječega mednarodnega reda, da bi pospešile ukrepanje na svetovni ravni.

([1]) UL ES L 317, 15.12.2000, str. 3.

Člen 2

Načela

1. Pogodbenice uresničujejo cilje tega sporazuma v duhu deljene odgovornosti, solidarnosti, vzajemnosti, medsebojnega spoštovanja in vzajemne odgovornosti.

2. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo zavezanost razvoju prijateljskih odnosov med narodi, ki temeljijo na spoštovanju načela suverene enakosti med vsemi državami, in preprečevanju groženj ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katere koli države ali na kakršen koli drug način, ki ni v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov (v nadaljnjem besedilu: Listina ZN).

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo vsak regionalni protokol izvajale v skladu s širšimi načeli, dogovorjenimi v splošnem delu, ob upoštevanju posebnosti zadevnih regij. Prav tako soglašajo, da se ukrepi prilagodijo različnim potrebam najmanj razvitih držav, neobalnih držav, malih otoških držav v razvoju in nizko ležečih obalnih držav, ob upoštevanju različnih izzivov, s katerimi se soočajo.

4. Pogodbenice sprejemajo sklepe in izvajajo ukrepe na najustreznejši domači, regionalni ali večdržavni ravni.

5. Pogodbenice sistematično spodbujajo upoštevanje vidika spola in zagotavljajo, da je enakost spolov vključena v vse politike.

6. Pogodbenice sprejmejo celosten pristop k svojemu sodelovanju, ki vključuje politične, gospodarske, družbene, okoljske in kulturne elemente.

7. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za nadaljnje regionalno povezovanje in sodelovanje za čim boljše obvladovanje varnostnih vprašanj, izkoriščanje gospodarskih koristi globalizacije ter obravnavanje nadnacionalnih izzivov in priložnosti, kot je ustrezno.

8. Pogodbenice spodbujajo pristop z več deležniki, ki bo najrazličnejšim akterjem, med drugim parlamentom, lokalnim organom, civilni družbi in zasebnemu sektorju, omogočal dejavno vključevanje v procese partnerskega dialoga in sodelovanja.

9. Sodelujejo lahko v formalnih in priložnostnih regionalnih telesih, da bi lahko uspešneje in učinkoviteje izpolnile cilje partnerstva v okviru tega sporazuma. Pogodbenice se lahko dogovorijo tudi o določbah in prožnih postopkih, ki zainteresiranim pogodbenicam omogočajo bolj poglobljen dialog in sodelovanje glede specifičnih tematskih in večregijskih vprašanj.

Člen 3

Partnerski dialog

1. Pogodbenice vzpostavijo reden, uravnotežen, celovit in konkreten partnerski dialog na vseh področjih tega sporazuma, na podlagi katerega se sprejmejo zaveze in po potrebi ukrepi na obeh straneh za uspešno izvajanje tega sporazuma.

2. Pogodbenice soglašajo, da je cilj partnerskega dialoga izmenjava informacij, spodbujanje medsebojnega razumevanja ter olajšanje določitve dogovorjenih prednostnih nalog in skupnih agend na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni. Sodelujejo in se usklajujejo glede vprašanj skupnega interesa in novih izzivov v mednarodnem okolju.

3. Pogodbenice soglašajo, da partnerski dialog poteka prožno in s potrebnimi prilagoditvami, se izvaja v rednih časovnih presledkih v ustrezni obliki in na najustreznejši domači, regionalni ali večdržavni ravni ter v celoti izkorišča vse možne načine sodelovanja, tudi v regionalnih in mednarodnih okoljih. Soglašajo, da bodo spremljale in ocenjevale uspešnost partnerskega dialoga ter po potrebi prilagodile njegov obseg.

4. Pogodbenice soglašajo, da se parlamente ter po potrebi predstavnike organizacij civilne družbe in zasebnega sektorja ustrezno obvešča, se z njimi posvetuje in jim omogoči, da prispevajo k partnerskemu dialogu. V partnerski dialog se po potrebi vključijo regionalne in celinske organizacije.

Člen 4

Skladnost politike

1. Pogodbenice si prizadevajo za usklajene politike na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni z namenom doseganja ciljev tega sporazuma z usmerjenim, strateškim in partnerskim pristopom.

2. Pogodbenice posamično in skupaj spodbujajo sinergije med politikami, da bi se izognile negativnim učinkom, ki bi jih lahko imele njihove politike na druge pogodbenice, ali da bi te učinke čim bolj zmanjšale. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo obveščale druge pogodbenice in se po potrebi z njimi posvetovale o pobudah in ukrepih, ki bi lahko nanje pomembno vplivale.

3. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo zavezanost skladnosti politik za razvoj kot ključnemu elementu za doseganje ciljev trajnostnega razvoja.

Člen 5

Akterji

1. Pogodbenice priznavajo, da imajo vlade osrednjo vlogo pri določanju in izvajanju prednostnih nalog in strategij za svoje države. Priznavajo ključno vlogo parlamentov pri oblikovanju in sprejemanju zakonodaje, sprejemanju proračunov in zagotavljanju odgovornosti vlad. Priznavajo vlogo in prispevek lokalnih organov pri krepitvi demokratične odgovornosti in dopolnjevanju vladnih ukrepov.

2. Pogodbenice priznavajo pomembno vlogo podregionalnih, regionalnih, celinskih in medcelinskih organizacij pri doseganju ciljev tega sporazuma, zlasti ciljev regionalnih protokolov.

3. Pogodbenice priznavajo pomembno vlogo in prispevek deležnikov v vseh oblikah in nacionalnih značilnostih, in sicer civilne družbe, gospodarskih in socialnih partnerjev, vključno s sindikalnimi organizacijami, ter zasebnega sektorja, ter soglašajo, da bodo spodbujale in krepile njihovo učinkovito sodelovanje z namenom spodbujanja bolj vključujočih političnih procesov z več deležniki. V ta namen pogodbenice zagotovijo, da so vsi ti deležniki, kadar je ustrezno, obveščeni in da se z njimi posvetujejo o strategijah in sektorskih politikah, da prispevajo k širšemu procesu dialoga, so deležni krepitve zmogljivosti na kritičnih področjih, so vključeni v izvajanje programov sodelovanja na področjih, ki jih zadevajo. Takšna udeležba v programih sodelovanja temelji na tem, v kolikšni meri obravnavajo potrebe prebivalstva, in na njihovih posebnih pristojnostih ter v kolikšni meri imajo vzpostavljene odgovorne in pregledne strukture upravljanja.

Člen 6

Sestava

1. Ta sporazum je sestavljen iz splošnega dela (deli I do VI), treh regionalnih protokolov (v nadaljnem besedilu: regionalni protokoli) in prilog.

2. Določbe splošnega dela in prilog so pravno zavezujoče za pogodbenice.

3. Določbe regionalnih protokolov so pravno zavezujoče za pogodbenico EU in članice OAKPD iz Afrike, Karibov oziroma Pacifika. Nobena določba regionalnih protokolov niti njihova razlaga ali izvajanje ne morejo vplivati na določbe iz splošnega dela in sklepe Sveta ministrov OAKPD-EU niti od njih odstopati.

Člen 7

Medsektorske teme

1. Pogodbenice soglašajo, da se sistematično upoštevajo naslednje medsektorske teme kot podlaga ukrepom na vseh področjih sodelovanja: človekove pravice, demokracija, enakost spolov, mir in varnost, varstvo okolja, boj proti podnebnim spremembam, kultura in mladi.

2. Pogodbenice sodelujejo pri podpiranju krepitve zmogljivosti za učinkovito reševanje izzivov in doseganje ciljev iz tega sporazuma. Njihov namen je krepitev institucij, spodbujanje izmenjave dobrih praks ter olajšanje prenosa in izmenjave znanja.

3. Pogodbenice krepijo odpornost držav, skupnosti in posameznikov, zlasti ranljivega prebivalstva, ob soočanju z izzivi, povezanimi z okoljem in podnebnimi spremembami, gospodarskimi šoki, konflikti in političnimi krizami ter epidemijami in pandemijami.

DEL II

STRATEŠKE PREDNOSTNE NALOGE

NASLOV I

Človekove pravice, demokracija in upravljanje v družbah, ki se osredotočajo na ljudi in temeljijo na pravicah

Člen 8

Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo odločenost spodbujati, varovati in uresničevati človekove pravice, temeljne svoboščine in demokratična načela ter krepiti pravno državo in dobro upravljanje v skladu z Listino ZN, Splošno deklaracijo o človekovih pravicah in mednarodnim pravom, zlasti mednarodnim pravom na področju človekovih pravic in po potrebi mednarodnim humanitarnim pravom.

Pogodbenice spodbujajo politike, ki so osredotočene na ljudi in temeljijo na pravicah ter zajemajo vse človekove pravice in zagotavljajo enak dostop do priložnosti za vse člane družbe, ter so usmerjene v trajnostni razvoj, osredotočen na človeka. Pogodbenice priznavajo, da je spoštovanje demokracije, človekovih pravic, temeljnih svoboščin, pravne države in dobrega upravljanja sestavni del trajnostnega razvoja.

Člen 9

Človekove pravice, demokracija in pravna država

1. Pogodbenice ob priznavanju, da so človekove pravice univerzalne, nedeljive, soodvisne in medsebojno povezane, spodbujajo, varujejo in uresničujejo vse človekove pravice, tako državljanske, politične, gospodarske in socialne kot kulturne. Varujejo in zagotavljajo polno in enakopravno uživanje vseh temeljnih svoboščin, kot so svoboda mnenja in izražanja, svoboda zbiranja in združevanja ter svoboda mišljenja, veroizpovedi in prepričanja.

2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo spodbujale univerzalno spoštovanje in upoštevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse, brez diskriminacije zaradi spola, etničnega ali socialnega porekla, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, invalidnosti, starosti ali druge okoliščine. Zavezujejo se boju proti vsem oblikam rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije in s tem povezane nestrpnosti ter vsem oblikam nasilja in diskriminacije, vključno z vsemi oblikami sovraštva. Zavezujejo se priznavanju in spodbujanju pravic domorodnih ljudstev, kot so določene v Deklaraciji ZN o pravicah domorodnih ljudstev.

3. Pogodbenice vzpostavijo partnerski dialog na dvostranski ravni o smrtni kazni. Kadar je smrtna kazen predvidena v nacionalni zakonodaji in se še vedno izvaja, pogodbenice spoštujejo predpisani postopek in mednarodno dogovorjene minimalne standarde.

4. Pogodbenice ponovno potrjujejo, da splošno priznana demokratična načela, ki podpirajo organizacijo države, zagotavljajo legitimnost njene oblasti, zakonitost njenih dejanj, ki se izražajo v ustavnem, zakonodajnem in upravnem sistemu, ter obstoj participativnih mehanizmov. Ohranjajo in krepijo uporabo teh načel z zagotavljanjem vključujočih, preglednih in verodostojnih volitev z ustreznim spoštovanjem suverenosti ter omogočanjem in podpiranjem postopkov participativnega odločanja. Pogodbenice spodbujajo spoštovanje dobrih volilnih praks in medsebojno sodelovanje, vključno z opazovanjem volitev v pogodbenici EU in članicah OAKPD, če je primerno.

5. Pogodbenice dejavno podpirajo utrjevanje pravne države na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, pri čemer priznavajo njen ključni pomen za varstvo človekovih pravic in učinkovito delovanje demokratičnih institucij. To vključuje zagotavljanje neodvisnega, nepristranskega in dobro delujočega pravosodnega sistema, enakost pred zakonom, pravico do poštenega sojenja in dolžnega pravnega postopanja ter dostop do učinkovitih mehanizmov pravnih sredstev.

6. Pogodbenice priznavajo pravico do razvoja, ki temelji na nedeljivosti, soodvisnosti, univerzalnosti in neodtujljivosti vseh človekovih pravic, na podlagi katerih imajo vsi ljudje in vsa ljudstva pravico sodelovati pri gospodarskem, družbenem, kulturnem in političnem razvoju, v katerem se lahko v celoti uresničujejo vse človekove pravice in temeljne svoboščine, ter prispevati k njemu in biti deležni njegovih koristi. Podpirajo ukrepe za krepitev pravice do razvoja in med drugim zagotavljajo enake možnosti za vse, dostop in upravičenost do osnovnih sredstev in bistvenih storitev, kot so izobraževanje, zdravstvene storitve, hrana, stanovanja, zaposlovanje in pravična porazdelitev dohodka.

7. Pogodbenice soglašajo, da je spoštovanje človekovih pravic, demokratičnih načel in pravne države temelj njihove notranje in mednarodne politike ter predstavlja bistveni element tega sporazuma.

Člen 10

Enakost spolov

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo trdno zavezanost doseganju enakosti spolov ter polnemu uveljavljanju vseh človekovih pravic s strani vseh ljudi, kot tudi opolnomočenju vseh, kot gonilo trajnostnega razvoja. Načelo enakosti spolov zapišejo v svoje nacionalne ustave ali drugo ustrezno zakonodajo.

2. Pogodbenice priznavajo, da neenakost spolov ženske prikrajša za osnovne človekove pravice in priložnosti. Sprejmejo in okrepijo izvršljivo zakonodajo, pravne okvire ter preudarne politike, programe in mehanizme, s katerimi zagotovijo enak dostop, enake možnosti, enak nadzor ter polno in enako udeležbo žensk in deklet na vseh področjih življenja, pod enakimi pogoji kot veljajo za moške in fante.

3. Pogodbenice se osredotočajo zlasti na izboljšanje dostopa žensk in, kadar je ustrezno, deklet do vseh sredstev, ki jih v življenju potrebujejo za uresničitev svojega polnega potenciala in polno uveljavljanje svojih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, na primer v smislu kakovostnega izobraževanja, zdravja, zaposlitvenih možnosti, dostopa do ekonomskih virov in nadzora nad njimi, političnega odločanja, struktur upravljanja in zasebnih podjetij, s posebnim poudarkom na ženskah v ranljivem položaju. Spodbujajo polno in uspešno udeležbo žensk v vodstvu na vseh ravneh odločanja v političnem, gospodarskem in javnem življenju ter enake možnosti zanje.

4. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo preprečevale, poskušale odpraviti in preganjale vse oblike spolnega nasilja in nasilja zaradi spola ter diskriminacije na javnem in zasebnem področju, vključno s trgovino z ljudmi ter spolnim izkoriščanjem in zlorabo. Sprejmejo vse potrebne ukrepe za odpravo globoko zakoreninjene spolne pristranskosti in odpravijo vse škodljive prakse, kot so otroške, zgodnje in prisilne poroke ter pohabljanje in obrezovanje ženskih spolnih organov.

Člen 11

Vključujoče in pluralistične družbe

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo vsem članom družbe zagotovile enake možnosti na vseh področjih življenja. Preprečujejo, prepovedujejo in izkoreninjajo diskriminatorne prakse ter sprejmejo učinkovite ukrepe za zagotovitev polnega in enakega uživanja vseh človekovih pravic.

2. Pogodbenice varujejo in spodbujajo svobodo izražanja, svobodo mnenja, svobodo zbiranja ter neodvisnost in pluralnost medijev kot stebrov demokracije, pri čemer se zavedajo, da to niso le človekove pravice, temveč predpogoji za demokracijo, razvoj in dialog.

3. Pogodbenice spodbujajo vključujoče in pluralistične družbe, vključno z večstrankarsko demokracijo. Spodbujajo ključno vlogo učinkovitih, preglednih in odgovornih nacionalnih in lokalnih skupščin ter političnih strank. Spodbujajo tudi dejavno in dejansko udeležbo vseh deležnikov in državljanov, vključno z ženskami in mladimi, v odzivnih, vključujočih, participativnih in reprezentativnih političnih procesih ter pri odločanju na vseh ravneh.

4. Pogodbenice ohranjajo in širijo prostor, ki omogoča dejavno, organizirano, pregledno civilno družbo, pri čemer priznavajo njeno vlogo pri spodbujanju in spremljanju demokracije, človekovih pravic, temeljnih svoboščin, socialne pravičnosti in vključevanja ter vlogo zagovornice imetnikov pravic in pravne države, s čimer krepijo notranjo preglednost in odgovornost.

5. Pogodbenice si ob priznavanju, da internet ponuja platformo za izmenjavo znanja in idej, prizadevajo v celoti izkoristiti potencial digitalnih rešitev za spodbujanje enakega dostopa javnosti do informacij na vseh ravneh in participativnega odločanja ter za krepitev digitalnih kompetenc, hkrati pa obravnavajo tveganja zlorab ter spodbujajo odprt odnos do raznolikosti in njeno spoštovanje.

Člen 12

Dobro upravljanje

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo, da dobro upravljanje temelji na preglednih, odgovornih in participativnih vladah ter ustreznih nadzornih mehanizmih. Pogodbenice soglašajo, da je dobro upravljanje ključnega pomena za spoštovanje vseh človekovih pravic, demokratičnih načel in pravne države. Zavezujejo se k univerzalnemu dostopu do javnih storitev brez kakršne koli diskriminacije. Poleg tega se zavezujejo k preglednosti in odgovornosti kot sestavnima elementoma dobrega upravljanja in vzpostavljanja institucij.

2. Pogodbenice se zavezujejo k preglednemu in odgovornemu upravljanju človeških, naravnih, gospodarskih in finančnih virov za namene pravične delitve koristi in trajnostnega razvoja.

3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo ustvarile ugodno okolje, v katerem bosta preglednost in odgovornost uspevali v javni upravi, vključno s krepitvijo integritete in neodvisnosti institucij upravljanja. Pogodbenice razvijajo in izvajajo zanesljive sisteme upravljanja javnih financ, skladne s temeljnimi načeli učinkovitosti, preglednosti in odgovornosti, da bi zaščitile javne finance in izboljšale zagotavljanje javnih storitev z odpravljanjem upravnih ozkih grl in bojem proti regulativnim pomanjkljivostim.

4. Pogodbenice zagotovijo preglednost in odgovornost glede javnega financiranja, tudi glede finančne pomoči, in zagotavljanja javnih storitev. Izboljšajo pobiranje prihodkov ter se borijo proti davčnim utajam in izogibanju davkom ter nezakonitim finančnim tokovom. Soglašajo, da bodo sodelovale v boju proti pranju denarja in financiranju terorizma ter vzpostavile pravočasen partnerski dialog na dvostranski in mednarodni ravni o zadevah, povezanih s preprečevanjem pranja denarja in financiranjem terorizma.

5. Pogodbenice se borijo proti korupciji na vseh ravneh in v vseh njenih oblikah, pri čemer razvijajo in izvajajo ali ohranjajo učinkovite in usklajene protikorupcijske politike, ki odražajo načela pravne države, ustreznega upravljanja javnih zadev in javne lastnine, integritete, preglednosti in odgovornosti. Sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe za preprečevanje in pregon podkupovanja in poneverbe, odtujitve ali drugačnega preusmerjanja sredstev s strani javnih uslužbencev v njihovo neposredno ali posredno korist ter za izterjavo in vračilo sredstev, pridobljenih s korupcijo.

6. Pogodbenice priznavajo načela dobrega upravljanja na davčnem področju, vključno s svetovnimi standardi glede preglednosti in izmenjave informacij, pravično obdavčitvijo ter standardi za preprečevanje erozije davčne osnove in preusmerjanja dobička, ter se zavezujejo k njihovemu izvajanju. Spodbujajo dobro upravljanje v davčnih zadevah, izboljšajo mednarodno sodelovanje na davčnem področju in olajšajo pobiranje davčnih prihodkov. Sodelujejo, da bi povečale zmogljivosti za spoštovanje teh načel in standardov ter izkoristile prednosti uspešnega finančnega sektorja, ki temelji na pravilih. Soglašajo, da bodo pravočasno vzpostavile partnerski dialog o davčnih zadevah na dvostranski in mednarodni ravni.

7. Pogodbenice soglašajo, da dobro upravljanje podpira njihove notranje in mednarodne politike ter je temeljni element tega sporazuma. Prav tako soglašajo, da hudi primeri korupcije, vključno s podkupovanjem, ki vodi k taki korupciji, predstavljajo kršitev tega elementa.

Člen 13

Javna uprava

Pogodbenice se ob priznavanju pomena, ki ga imajo dobro financirani, učinkoviti in uspešni sistemi in procesi javne uprave z močnimi človeškimi viri, zavezujejo, da bodo spodbujale sodelovanje na tem področju. Prav tako soglašajo, da bodo sodelovale pri modernizaciji svojih javnih uprav in razvoju odgovorne, učinkovite, pregledne in strokovne javne uprave. V zvezi s tem si med drugim prizadevajo za izboljšanje organizacijske učinkovitosti, povečanje učinkovitosti institucij pri zagotavljanju storitev, pospešitev uporabe e-uprave in digitalnih storitev ter digitalizacijo javnih registrov in krepitev procesov decentralizacije v skladu s svojimi zadevnimi strategijami gospodarskega in družbenega razvoja.

Člen 14

Statistika

1. Pogodbenice ob priznavanju, da je statistika ključnega pomena za doseganje trajnostnega razvoja, razvijajo in krepijo svoje statistične sisteme, vključno z zbiranjem, obdelavo, nadzorom kakovosti in razširjanjem statističnih podatkov, da bi prispevale k dolgoročnemu cilju kakovostnih, mednarodno primerljivih, dostopnih, pravočasnih in zanesljivih razčlenjenih podatkov, saj so ti ključni za sprejemanje informiranih odločitev v podporo njihovim zadevnim prednostnim nalogam na področju socialnega in gospodarskega razvoja ter za podporo in spremljanje napredka.

2. Pogodbenice se zavezujejo povečanju statistične pismenosti in spodbujanju uporabe podatkov za sprejemanje odločitev s sodelovanjem z uporabniki v vladi in zunaj nje ter prek uporabe novih tehnologij in virov podatkov. Sodelujejo pri uporabi tehnologije za zbiranje in varstvo podatkov ter spodbujajo razširjanje primerljivih statističnih podatkov na nacionalni in regionalni ravni.

3. Pogodbenice zagotovijo strokovno neodvisnost svojih statističnih uradov.

Člen 15

Osebni podatki

1. Pogodbenice priznavajo skupni interes za varstvo pravice vsakega posameznika do zasebnosti pri obdelavi osebnih podatkov ter pomen ohranjanja trdnih ureditev varstva podatkov in zagotavljanja njihovega učinkovitega izvrševanja. Med drugim zagotovijo, da se osebni podatki obdelujejo pošteno in pregledno ter da se zbirajo za izrecne, določene in zakonite namene in se ne obdelujejo na način, ki ni združljiv s temi nameni.

V tem členu „obdelava“ pomeni vsako dejanje ali niz dejanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki ali nizi osebnih podatkov z avtomatiziranimi sredstvi ali brez njih, kot je zbiranje, beleženje, urejanje, strukturiranje, shranjevanje, prilagajanje ali spreminjanje, priklic, vpogled, uporaba, razkritje s posredovanjem, razširjanjem ali drugačnim omogočanjem dostopa, prilagajanje ali kombiniranje, omejevanje, izbris ali uničenje.

2. Pogodbenice zagotovijo visoko raven varstva osebnih podatkov vsakega posameznika v skladu z obstoječimi večstranskimi standardi ter mednarodnimi pravnimi instrumenti in praksami. V ta namen vzpostavijo ustrezne pravne in regulativne ureditve in politike ter ustrezne upravne zmogljivosti za njihovo izvajanje, vključno z neodvisnimi nadzornimi organi.

NASLOV II

Mir in varnost

Člen 16

Pogodbenice potrjujejo, da so mir, stabilnost in varnost, vključno s človekovo varnostjo in odpornostjo, ključni za trajnostni razvoj in blaginjo. Brez miru in varnosti ni mogoče doseči trajnostnega razvoja, brez vključujočega razvoja pa ni mogoče doseči trajnega miru in varnosti. Pogodbenice si prizadevajo za celovit in integriran pristop h konfliktom in krizam, vključno z nestabilnimi razmerami, bojem proti širjenju orožja za množično uničevanje ter obravnavanjem vseh hudih kaznivih dejanj, ki zadevajo mednarodno skupnost. Pogodbenice obravnavajo nove ali naraščajoče varnostne grožnje, vključno s terorizmom in njegovim financiranjem, nasilnim ekstremizmom, organiziranim kriminalom, širjenjem orožja za množično uničevanje, piratstvom in trgovino z ljudmi, drogami, orožjem in drugim nezakonitim blagom ter kibernetsko kriminaliteto in grožnjami kibernetski varnosti.

Člen 17

Spori in krize

1. Pogodbenice uporabljajo celosten pristop h konfliktom in krizam, vključno s preprečevanjem, mediacijo, reševanjem in prizadevanji za spravo ter kriznim upravljanjem, ohranjanjem miru in podporo miru. Z ukrepi, specifičnimi za razmere, podpirajo tranzicijsko pravičnost, s čimer se spodbujajo resnica, pravičnost, povračilo in jamstvo, da se konflikt ne ponovi. Prispevajo k vzpostavljanju institucij in oblikovanju države ter varnosti ljudi, pri čemer posebno pozornost namenjajo nestabilnim razmeram.

2. Pogodbenice sodelujejo pri celovitem preprečevanju in obravnavanju temeljnih vzrokov konfliktov in nestabilnosti. Posebno pozornost namenjajo učinkovitemu upravljanju naravnih virov, zlasti v zvezi s surovinami, da bi te trajnostno koristile celotni družbi, in zagotovijo, da nezakonito izkoriščanje in trgovina ne prispevata k povzročanju in vzdrževanju konfliktov.

3. Pogodbenice priznavajo pomen vzajemno spoštljivega dialoga in posvetovanja kot sredstva za reševanje sporov, ki vključuje lokalne organe in skupnosti ter organizacije civilne družbe. V tem okviru tesno sodelujejo s celinskimi in regionalnimi organizacijami.

4. Pogodbenice vse ustrezne ukrepe sprejmejo usklajeno, da preprečijo stopnjevanje nasilja, omejijo njegovo ozemeljsko širjenje in olajšajo mirno reševanje sporov. Posebno pozornost namenjajo zagotavljanju, da se finančna sredstva uporabljajo v skladu z načeli in cilji tega sporazuma, in preprečevanju preusmeritve sredstev za namene vojskovanja. Pogodbenice sprejmejo tudi ukrepe za preprečevanje dejavnosti plačancev, reševanje problema otrok vojakov in si prizadevajo za določitev odgovornih omejitev za vojaške izdatke.

5. Po rešitvi konflikta pogodbenice sprejmejo vse primerne ukrepe za stabilizacijo razmer v prehodnem obdobju za lajšanje ponovne vzpostavitve nenasilnih, stabilnih in demokratičnih razmer. To lahko vključuje podporo razoroževanju in demobilizaciji ter vrnitev in trajnostno reintegracijo nekdanjih borcev v družbo. Pogodbenice poskrbijo za vzpostavitev potrebnih povezav med izrednimi ukrepi, rehabilitacijo in dolgoročnimi razvojnimi cilji.

6. Pogodbenice spodbujajo učinkovito udeležbo vseh državljanov, tudi žensk in mladih pri vzpostavljanju miru, preprečevanju konfliktov, mediaciji, reševanju konfliktov in humanitarnem odzivu ter kriznem upravljanju, ohranjanju in podpori miru. Pogodbenice menijo, da je pomembno obravnavati položaj žensk in deklet, ki so v konfliktih žrtve nasilja zaradi spola, ter obravnavati poseben problem kriminala in nasilja nad ranljivimi ljudmi in invalidi.

Člen 18

Neširjenje orožja za množično uničevanje

1. Pogodbenice priznavajo, da je širjenje orožja za množično uničevanje in njegovih nosilcev, tako med državnimi kakor nedržavnimi subjekti, ena od najresnejših groženj za mednarodno stabilnost in varnost. Zato pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale in prispevale k boju proti širjenju orožja za množično uničevanje in njegovih nosilcev, ob celovitem upoštevanju in izvajanju zavez na domači ravni, ki so jih sprejele v okviru mednarodnih sporazumov o razorožitvi in neširjenju, kot tudi drugih zadevnih mednarodnih obveznosti. Pogodbenice soglašajo, da ta določba predstavlja bistveni element tega sporazuma.

2. Pogodbenice poleg tega soglašajo, da bodo sodelovale v preprečevanju širjenja orožja za množično uničevanje in njegovih nosilcev na naslednje načine: prvič, s sprejetjem ukrepov za podpis, ratifikacijo ali pristop, kot je primerno, k vsem ustreznim mednarodnim instrumentom ter njihovim doslednim izvajanjem in upoštevanjem; drugič, z vzpostavitvijo in vzdrževanjem učinkovitega sistema za nadzor izvoza, s pomočjo katerega se bo nadzoroval izvoz in tranzit blaga, povezanega z orožjem za množično uničevanje, vključno z nadzorom končne uporabe orožja za množično uničevanje v zvezi s tehnologijami z dvojno rabo, in del katerega so tudi učinkovite sankcije za kršitve nadzora izvoza; in tretjič s sodelovanjem v večstranskih forumih in ureditvah za nadzor izvoza.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo vzpostavile reden partnerski dialog, ki bo dopolnjeval in utrjeval njihovo sodelovanje pri preprečevanju širjenja orožja za množično uničevanje in njegovih nosilcev.

4. Pogodbenice ob upoštevanju, da lahko kemična, biološka, radiološka in jedrska tveganja zelo škodljivo vplivajo na družbe, in ob priznavanju, da lahko izhajajo iz kriminalnih dejavnosti, vključno z nedovoljenim širjenjem orožja, trgovino, terorizmom, nesrečami ali naravnimi nevarnostmi, kot so pandemije, sodelujejo, da bi okrepile institucionalno zmogljivost za zmanjševanje teh tveganj.

Člen 19

Huda kazniva dejanja, ki zadevajo mednarodno skupnost

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale pri preprečevanju genocida, kaznivih dejanj zoper človečnost in vojnih zločinov z uporabo ustreznih dvostranskih in večstranskih okvirov v skladu z načelom odgovornosti za zaščito.

2. Pogodbenice ob ponovni potrditvi, da najhujša kazniva dejanja, ki zadevajo mednarodno skupnost kot celoto, ne smejo ostati nekaznovana, zagotavljajo pošteno in učinkovito preiskovanje in pregon teh kaznivih dejanj s sprejetjem ustreznih ukrepov na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

3. Pogodbenice menijo, da ustanovitev in učinkovito delovanje Mednarodnega kazenskega sodišča (MKS) predstavlja pomemben razvoj za mir in pravico v mednarodni skupnosti. Ponovno poudarjajo svojo zavezanost celovitemu sodelovanju z nacionalnimi, regionalnimi in mednarodnimi mehanizmi kazenskega pravosodja, vključno z MKS, v skladu z načelom dopolnjevanja. Spodbuja se jih, naj ratificirajo in izvajajo Rimski statut MKS in z njim povezane instrumente ter dodatno okrepijo učinkovitost MKS. Prizadevati si je treba za okrepitev mehanizmov kazenskega pravosodja na vseh ravneh.

Člen 20

Terorizem in nasilni ekstremizem

1. Pogodbenice ponovno odločno obsojajo vsa teroristična dejanja, nasilni ekstremizem in radikalizacijo ter se zavezujejo, da se bodo proti tem dejanjem borile z mednarodnim sodelovanjem v skladu z Listino ZN in mednarodnim pravom, ustreznimi konvencijami in instrumenti. Pogodbenice ob priznavanju, da je boj proti terorizmu v vseh oblikah in pojavih skupna prednostna naloga, sodelujejo na vseh ravneh za preprečevanje terorizma, nasilnega ekstremizma in radikalizacije ter boj proti njim. Pogodbenice se ob priznavanju pomena boja proti vsem dejavnikom, ki prispevajo k vsem oblikam nasilnega ekstremizma, vključno z versko nestrpnostjo, sovražnim govorom, ksenofobijo, rasizmom in drugimi oblikami nestrpnosti, zavezujejo, da bodo nasprotovale nasilnemu ekstremizmu ter spodbujale versko strpnost in medverski dialog.

2. Pogodbenice soglašajo, da je bistveno, da se boj proti terorizmu izvaja ob polnem spoštovanju pravne države in v celoti usklajeno z mednarodnim pravom, vključno z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic, mednarodnim pravom o beguncih in mednarodnim humanitarnim pravom, načeli Listine ZN, ustreznimi resolucijami in izjavami Varnostnega sveta ZN ter ustreznimi mednarodnimi instrumenti, povezanimi z bojem proti terorizmu.

3. Pogodbenice sodelujejo pri varovanju kritične infrastrukture, obravnavanju s terorizmom povezanih izzivov, ki vplivajo na meje, ter krepitvi varnosti civilnega letalstva.

Člen 21

Organizirani kriminal

1. Pogodbenice ob priznavanju negativnih političnih, gospodarskih, kulturnih in družbenih posledic dejavnosti organiziranega kriminala krepijo sodelovanje za učinkovitejše preprečevanje teh dejavnosti in boj proti njim. Pri obravnavanju temeljnih vzrokov in zagotavljanju alternativ za kriminal sodelujejo v okviru celostnega pristopa. V zvezi s tem obravnavajo povezave med organiziranim kriminalom in trgovino z ljudmi ter tihotapljenjem migrantov, nedovoljeno trgovino z orožjem, nevarnimi snovmi, narkotiki in njihovimi predhodnimi sestavinami, prostoživečimi živalmi, lesom ter kulturnimi dobrinami in drugimi nezakonitimi gospodarskimi in finančnimi dejavnostmi.

2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo okrepile prizadevanja za preprečevanje trgovine z ljudmi, boj proti njej in njeno izkoreninjenje ter podprle pripravo in izvajanje ustreznih zakonodajnih in institucionalnih okvirov in strategij, s posebnim poudarkom na osebah v ranljivem položaju, vključno z ženskami, otroki in mladoletniki brez spremstva, in njihovih posebnih potrebah. Pogodbenice tudi v prihodnje spoštujejo standarde Konvencije ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, sprejete v New Yorku 15. novembra 2000, in njenega Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki.

3. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za izterjavo in vračilo ukradenega premoženja ter boj proti vsem oblikam organiziranega kriminala. V zvezi s tem okrepijo pravne in upravne okvire za boj proti pranju denarja in nezakonitim finančnim tokovom, vključno z davčnimi goljufijami in goljufijami pri javnih naročilih, ter aktivno in pasivno korupcijo v zasebnem in javnem sektorju, ki lahko šibijo uporabo domačih virov.

4. Pogodbenice spodbujajo varnost državljanov s posebnim poudarkom na krepitvi institucij in pravne države ter varstvu človekovih pravic, prav tako pa spodbujajo reforme pravosodnega in varnostnega sektorja. Spodbujajo tudi multidisciplinarne programe, namenjene obravnavanju ranljivih skupin in podpori žrtvam nasilja, vključno z nasiljem z uporabo strelnega orožja, ter mediaciji in drugim rešitvam na ravni skupnosti na področju preprečevanja in sprave.

Člen 22

Pomorska varnost

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile pomorsko varnost, zlasti z obravnavanjem različnih oblik kaznivih dejanj na morju in nezakonite trgovine, bojem proti piratstvu in oboroženim ropom na morju, zaščito kritične pomorske infrastrukture ter spodbujanjem svobode plovbe in pravne države na morju v skladu s Konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu, sprejeto v Montego Bayu 10. decembra 1982 (UNCLOS).

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile prizadevanja na področju izvrševanja pomorskega prava za obravnavanje pomorskih groženj v državah, ki jih je kriminal na morju najbolj prizadel. Soglašajo, da bodo okrepile preiskovalne postopke in postopke pregona kot način boja proti kaznivim dejanjem, storjenim na morju. Soglašajo tudi, da bodo spodbujale izvajanje modelov pregona piratstva v nacionalni jurisdikciji kot regionalni kazenskopravni odziv in mehanizem za odvračanje od kaznivih dejanj, kot so piratstvo, oboroženi ropi, onesnaževanje morja in voda, tihotapljenje migrantov, trgovina s prepovedanimi drogami in orožjem ter prevoz jedrskih odpadkov. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale regionalne pobude na področju pomorske varnosti, boja proti piratstvu in varstva pred onesnaževanjem morja.

Člen 23

Osebno in lahko orožje ter drugo konvencionalno orožje

1. Pogodbenice priznavajo, da širjenje nedovoljenega osebnega in lahkega orožja resno ogroža mednarodni mir in varnost.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile boj proti nedovoljeni trgovini, prekomernemu kopičenju in nenadzorovanemu širjenju osebnega in lahkega orožja ter drugega konvencionalnega orožja in pripadajočega streliva, tudi zaradi neustrezno zavarovanih in neustrezno upravljanih zalog in rezerv, v skladu z Akcijskim programom ZN za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje vseh oblik nezakonite trgovine z osebnim in lahkim orožjem. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale sledenje mrežam za trgovino z ljudmi, ki temelji na obveščevalnih podatkih, da bi se učinkoviteje spopadale s tveganjem, ki ga velik odtok državnih zalog še naprej predstavlja za regionalno stabilnost. Prizadevajo si za krepitev nacionalnih zmogljivosti pristojnih enot kazenskega pregona in kontaktnih točk za zbiranje, zaseg, sledenje in analizo podatkov o nedovoljenem strelnem orožju in s tem povezanih podatkov o kazenskem pravosodju, za boljše razumevanje in spremljanje tokov nedovoljene trgovine ter za podporo izmenjavi informacij in mednarodnemu sodelovanju.

3. Pogodbenice priznavajo pomen uvedbe nadzora nad mednarodno trgovino s konvencionalnim orožjem, vključno z njegovim uvozom in izvozom, v skladu z obstoječimi mednarodnimi standardi, med drugim s Pogodbo o trgovini z orožjem, sklenjeno v New Yorku 2. aprila 2013, in ustreznimi resolucijami ZN. Prizadevajo si za odgovorno izvajanje tega nadzora in tako prispevajo k mednarodnemu in regionalnemu miru, varnosti in stabilnosti ter zmanjševanju trpljenja ljudi, pa tudi preprečevanju preusmerjanja konvencionalnega orožja nepooblaščenim akterjem. Pogodbenice priznavajo tudi pomen notranjega urejanja zakonite nabave in posedovanja strelnega orožja ter nadzora nad njima, da bi zmanjšale oboroženo nasilje.

4. Pogodbenice sodelujejo z namenom odstranjevanja min in eksplozivnih ostankov vojne, vključno z improviziranimi eksplozivnimi napravami.

Člen 24

Prepovedane droge

1. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti celovit, uravnotežen, integriran in z dokazi podprt pristop k preprečevanju in obravnavanju nedovoljene trgovine s prepovedanimi drogami in novimi psihoaktivnimi snovmi ter spodbujanje zmanjševanja povpraševanja po drogah. V ta namen obravnavajo dejavnike tveganja, ki vplivajo na posameznike, skupnosti in družbo, ki lahko vključujejo pomanjkanje storitev, infrastrukturne potrebe, nasilje, povezano z drogami, izključenost, marginalizacijo in družbeni razkroj, da bi prispevale k spodbujanju miroljubnih in vključujočih družb.

2. Pogodbenice soglašajo, da so politike in ukrepi na področju drog, vključno z vključevanjem civilne družbe, znanstvene skupnosti in akademskih krogov, namenjeni krepitvi struktur za preprečevanje in učinkovito obravnavanje prepovedanih drog, s čimer se občutno zmanjšajo ponudba prepovedanih drog, trgovina z njimi in povpraševanje po njih.

3. Pogodbenice si prizadevajo zmanjšati škodljive posledice uporabe drog za posameznike in družbo kot celoto ter učinkovito zmanjšati preusmerjanje in nedovoljeno trgovino z zajetimi in nezajetimi predhodnimi sestavinami, vključno z „dizajnerskimi“ predhodnimi sestavinami.

4. Pogodbenice tesno sodelujejo med seboj in z ustreznimi mednarodnimi organizacijami, da bi ohranile usklajena prizadevanja in ukrepe proti nedovoljeni trgovini s prepovedanimi drogami.

Člen 25

Kibernetska varnost in kibernetska kriminaliteta

1. Pogodbenice priznavajo pomen odprtega, varnega in stabilnega, dostopnega in mirnega okolja informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT), ki temelji na normah, pravilih in načelih odgovornega ravnanja države in uporabe veljavnega mednarodnega prava. V ta namen se pogodbenice zavezujejo, da bodo okrepile sodelovanje za spodbujanje kibernetske varnosti, preprečevanje visokotehnoloških kibernetskih in elektronskih kaznivih dejanj ter zlorab v družbenih medijih in boj proti njim ter izboljšale varnost omrežij z izmenjavo dobrih praks, ki povečujejo kibernetsko odpornost, vključno z zaščito kritične infrastrukture.

2. Pogodbenice priznavajo potrebo po preprečevanju in zatiranju kibernetske kriminalitete, vključno s spolnim izkoriščanjem in zlorabo otrok na spletu, in sicer s sodelovanjem in izmenjavo dobrih praks v boju proti kibernetski kriminaliteti na podlagi obstoječih mednarodnih norm in standardov, vključno s tistimi iz Budimpeške konvencije o kibernetski kriminaliteti, sprejete v Budimpešti 23. novembra 2001, in Konvencije Afriške unije o kibernetski varnosti in varstvu osebnih podatkov, sprejete v Malaboju 27. junija 2014.

Člen 26

Sodelovanje na področju kazenskega pregona

1. Pogodbenice olajšujejo sodelovanje med regionalnimi in mednarodnimi organi, uradi in službami za kazenski pregon, da bi razbile in odpravile skupno problematiko mednarodnega kriminala in terorističnih groženj. To sodelovanje prispeva k preprečevanju kriminala in med drugim obsega izmenjavo stališč o zakonodajnih okvirih, upravno in tehnično pomoč, namenjeno krepitvi institucionalnih in operativnih zmogljivosti organov kazenskega pregona, ter izmenjavo informacij in ukrepov, povezanih s preiskavami.

2. Pogodbenice si ob priznavanju pomena varnih meja prizadevajo za obvladovanje obstoječih in prihodnjih izzivov, ki vplivajo na meje, pri čemer si prizadevajo za pristop integriranega upravljanja meja. Spodbujajo zakonite medsektorske odzive, katerih cilj so preprečevanje, odkrivanje in po potrebi zatiranje čezmejnega kriminala in drugih tveganj.

NASLOV III

Človekov in družbeni razvoj

Člen 27

Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo odločenost, da si bodo skupaj prizadevale za trajnostni razvoj in izkoreninjenje vseh oblik revščine, odpravljale neenakosti in spodbujale socialno kohezijo. Prav tako soglašajo, da bodo sodelovale pri zagotavljanju, da ima vsakdo na voljo potrebna sredstva za dostojno življenje z ustreznim življenjskim standardom, tudi prek ustreznih sistemov socialne zaščite in socialnih storitev. Posebno pozornost namenjajo ženskam in dekletom, mladim, otrokom ter najbolj ranljivim in prikrajšanim ljudem v skladu z načeloma, da nihče ne sme biti prezrt in da je treba najprej poskrbeti za najbolj prikrajšane osebe. Soglašajo tudi, da bodo sodelovale pri reševanju izzivov in priložnosti, ki jih prinaša hitra rast prebivalstva.

Poglavje 1

Dostop do socialnih storitev

Člen 28

Izobraževanje

1. Pogodbenice podpirajo vključujoče vseživljenjsko učenje in pravično kakovostno izobraževanje na vseh ravneh. Prizadevajo si, da bi vsem dekletom in fantom zagotovile brezplačno, pravično in kakovostno primarno in sekundarno izobraževanje ter dostop do kakovostnega razvoja v zgodnjem otroštvu, varstva in predprimarne vzgoje in izobraževanja, ob ustreznem upoštevanju razlik med spoloma. Prizadevajo si za zagotovitev enakega dostopa vseh žensk in moških do cenovno dostopnega in kakovostnega strokovnega, poklicnega in terciarnega izobraževanja, vključno z univerzitetnim izobraževanjem. Posebno pozornost namenjajo naložbam v naravoslovje, tehnologijo, inženirstvo in matematiko (STEM) ter spodbujanju digitalnega izobraževanja in izobraževanja na področju umetnosti za vse.

2. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za zagotovitev, da ima vsakdo znanje, spretnosti in sposobnosti, da uživa boljšo kakovost življenja, da je polno vključen v družbo, prispeva k družbeni in gospodarski blaginji svojih skupnosti ter da dejavno in enakopravno sodeluje v demokratičnem in kulturnem življenju.

3. Pogodbenice spodbujajo varne šole in dobro delujoče izobraževalne sisteme z ustreznimi viri za načrtovanje, upravljanje in zagotavljanje učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja, tudi s spletnimi in drugimi nekonvencionalnimi sredstvi. Sodelujejo pri vzpostavitvi in krepitvi sistemov zagotavljanja kakovosti in vzajemnega priznavanja kvalifikacij. Olajšujejo mobilnost študentov, osebja in akademikov med afriškimi, karibskimi in pacifiškimi državami ter med njimi in Evropsko unijo.

Člen 29

Zdravje

1. Pogodbenice priznavajo, da je zdravje osrednjega pomena za življenje ljudi in ključni kazalnik trajnostnega razvoja. Ponovno potrjujejo svojo zavezanost varovanju in spodbujanju najvišjega dosegljivega standarda telesnega in duševnega zdravja za vse.

2. Pogodbenice okrepijo nacionalne zdravstvene sisteme s trajnostnimi mehanizmi in viri financiranja v zdravstvu, operativno infrastrukturo, usposobljeno delovno silo v zdravstvu, tudi kar zadeva zaposlovanje in zadržanje na delovnem mestu, ter ustreznimi tehnologijami, kot so digitalna orodja, v podporo razvoju mobilnega zdravja.

3. Pogodbenice spodbujajo splošno zdravstveno varstvo, pravičen in univerzalni dostop do celovitih in kakovostnih zdravstvenih storitev ter dostop do varnih, učinkovitih, kakovostnih in cenovno dostopnih osnovnih zdravil in cepiv.

4. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju in obravnavanju nalezljivih bolezni in drugih večjih čezmejnih nevarnosti za zdravje, kot je pridobljena antimikrobična odpornost, ter pri zmanjšanju bremena nenalezljivih bolezni z boljšim preprečevanjem in obvladovanjem. Sodelujejo pri reševanju svetovnih zdravstvenih kriz in preprečevanju njihovega stopnjevanja, med drugim s podpiranjem sistemov zgodnjega opozarjanja za hitro izmenjavo informacij, pripravljenost in zgodnje ukrepanje na področju humanitarne pomoči, ki rešuje življenja, ter z razvojem skladnih in večsektorskih načrtov za povečanje zmogljivosti zdravstvenih sistemov. Podpirajo raziskave in razvoj ter uvajanje cepiv, diagnostike in zdravil.

5. Pogodbenice podpirajo univerzalni dostop do izdelkov in zdravstvenih storitev na področju spolnega in reproduktivnega zdravja, vključno z načrtovanjem družine, obveščanjem in izobraževanjem, ter vključevanje reproduktivnega zdravja v nacionalne strategije in programe.

Člen 30

Prehranska varnost in boljša hranilnost

1. Pogodbenice priznavajo, da doseganje prehranske varnosti in boljše hranilnosti predstavlja velik svetovni izziv v boju proti revščini in naraščajoči neenakosti, zato soglašajo, da bodo obravnavale strukturne vzroke zanju, vključno s konflikti, krizami, degradacijo naravnih virov in podnebnimi spremembami.

2. Pogodbenice spodbujajo odporne načine preživljanja, varen dostop do zemljišč, vode in drugih virov, vključujočo in trajnostno rast kmetijske proizvodnje in produktivnosti ter učinkovite vrednostne verige.

3. Pogodbenice spodbujajo ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam in variabilnost v celotni vrednostni verigi proizvodnje hrane.

4. Pogodbenice si prizadevajo vsem zagotoviti dostop do cenovno dosegljive, varne, zadostne in hranljive hrane, povečati zmogljivosti za raznoliko proizvodnjo hrane ter razviti politike prehranske varnosti in hranilnosti ter mehanizme socialne zaščite za prehransko varnost in boljšo prehrano, ki krepijo odpornost najranljivejših, zlasti v državah, ki se soočajo s ponavljajočimi se krizami.

5. Pogodbenice okrepijo usklajena, pospešena in medsektorska prizadevanja za odpravo lakote, obravnavanje vseh oblik podhranjenosti in zagotovitev, da se lakota v vseh okoliščinah prepreči.

Člen 31

Voda, sanitarne storitve in stanovanja

1. Pogodbenice spodbujajo univerzalni dostop do ustrezne in varne pitne vode, tudi s trajnostnim in celostnim gospodarjenjem z vodnimi viri in sistemi ter z učinkovitejšo rabo in recikliranjem vode.

2. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti ustrezen in pravičen dostop do sanitarnih storitev, vključno z ravnanjem z odpadki in spodbujanjem higiene za vse, pri čemer se posebna pozornost nameni potrebam žensk in deklet ter oseb v ranljivem položaju.

3. Pogodbenice priznavajo, da imajo ustrezna, varna in cenovno dostopna stanovanja preobrazbeni učinek na ranljive in marginalizirane skupnosti ter da pomembno vplivajo na zdravje ljudi in socialno-ekonomski razvoj njihovih skupnosti. Pogodbenice si prizadevajo za zagotovitev dostopa do ustreznih, varnih in cenovno dostopnih stanovanj za vse z razvojem politik, strategij, predpisov za načrtovanje in gradnjo ter za izboljšanje razmer v barakarskih naseljih.

4. Pogodbenice spodbujajo dostop do cenovno dosegljive, zanesljive, trajnostne in sodobne energije za vse ter do uveljavljenih energetskih sistemov, ki med drugim podpirajo vodni, sanitarni in stanovanjski sektor.

Poglavje 2

Neenakost in socialna kohezija

Člen 32

Socialna kohezija in zaščita

1. Pogodbenice si prizadevajo okrepiti socialno kohezijo s postopnim doseganjem večje enakosti in socialne vključenosti ter z zagotavljanjem, da človekov in družbeni razvoj poteka vzporedno z gospodarskim razvojem, pri čemer nihče ne sme biti prezrt. Posebno pozornost namenjajo osebam, ki so v slabšem, ranljivem in marginaliziranem položaju, vključno s starejšimi in sirotami, v skladu z načeloma solidarnosti in nediskriminacije. Zlasti spodbujajo:

(a) gospodarske politike, usmerjene v bolj vključujočo družbo, ki omogočajo boljšo porazdelitev prihodkov in ustvarjene vrednosti;

(b) pravične in zdrave davčne ter plačne politike, ki omogočajo pravičnejšo porazdelitev bogastva, zagotavljajo primerne ravni socialnih odhodkov in zmanjšujejo obseg neformalne ekonomije;

(c) učinkovite socialne politike in pravičen dostop do socialnih storitev, socialne pomoči in varnosti ter pravnega varstva ter

(d) politike zaposlovanja, namenjene doseganju polne in produktivne zaposlenosti ter dostojnega dela za vse, tudi za mlade in invalide, ter doseganju enakega plačila za enako delo.

2. Pogodbenice spodbujajo razvoj in izvajanje politik in sistemov socialne zaščite in varnosti, da bi izkoreninile revščino in okrepile socialno kohezijo. Priznavajo preobrazbeno vlogo politik in sistemov socialne zaščite v družbah, podpiranje enakosti, spodbujanje socialne vključenosti in dialoga s socialnimi partnerji ter krepitev vključujoče in pravične gospodarske rasti. Zavezujejo se k izgradnji postopno univerzalnih nacionalnih sistemov socialne zaščite, vključno s sprejetjem najnižjih ravni minimalne socialne zaščite.

3. Pogodbenice se zavzemajo za pravice invalidov, da bi zagotovile, da bodo te osebe ob upoštevanju njihovih specifičnih potreb v polni meri vključene v družbo in enako udeležene na trgu dela. Sprejmejo konkretne ukrepe za podpis, ratifikacijo in dosledno izvajanje Konvencije ZN o pravicah invalidov, sprejete v New Yorku 13. decembra 2006.

Člen 33

Dostojno delo

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo zavezanost doseganju polne in produktivne zaposlenosti ter dostojnega dela za vse ženske in moške, tudi za mlade in invalide. V ta namen spodbujajo agendo za dostojno delo, kot je določena v Deklaraciji Mednarodne organizacije dela (MOD) iz leta 2008 o socialni pravičnosti za pravično globalizacijo.

2. Pogodbenice znova potrjujejo svoje obveznosti kot članice MOD ter svoje zaveze iz Deklaracije MOD o temeljnih načelih in pravicah pri delu in njene dopolnitve. Ponovno potrjujejo svojo zavezanost socialnemu dialogu ter spodbujanju in učinkovitemu izvajanju mednarodno priznanih temeljnih delovnih standardov, kot so opredeljeni v ustreznih konvencijah in protokolih MOD o svobodi združevanja in pravici do kolektivnih pogajanj, odpravi prisilnega dela ter odpravi sodobnega suženjstva in trgovine z ljudmi, odpravi otroškega dela s poudarkom na najhujših oblikah, minimalni starosti pri delu, enakem plačilu in nediskriminaciji pri zaposlovanju. Stalno si prizadevajo za ratifikacijo teh konvencij in protokolov ali pristop k njim, kot je ustrezno, če tega še niso storile.

3. Pogodbenice spodbujajo varno in varovano delovno okolje za vse delavce. Sprejmejo in izvajajo ukrepe in politike v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu, tako v formalnem kot neformalnem gospodarstvu, ter si prizadevajo za vzpostavitev in vzdrževanje učinkovitega sistema delovne inšpekcije v skladu z mednarodnimi delovnimi standardi, kot jih je opredelila MOD.

Poglavje 3

Prebivalstvo in razvoj

Člen 34

Demografija

1. Pogodbenice si ob upoštevanju dejstva, da lahko demografska rast in demografske spremembe znatno vplivajo na razvojne dosežke in gospodarski razvoj, skupaj prizadevajo za integriran pristop, s katerim bi čim bolj zajezile izzive in čim bolj povečale koristi demografske dividende. V ta namen si prizadevajo za vzpostavitev, podporo, vzdrževanje in ohranjanje strukturnih reform in preobrazb v gospodarskih in socialnih sistemih, da se ustvarijo dostojne možnosti za izobraževanje, zaposlovanje in preživljanje razvijajočega se mladega prebivalstva.

2. Pogodbenice podpirajo procese vključujočega dialoga o politikah ter v vse politike vključujejo demografske trende in projekcije, da bi okrepile in spodbujale polno in dejavno udeležbo otrok in mladih v družbi ter opolnomočile starejše, zaščitile njihove potrebe in omogočile njihovo dejavno sodelovanje.

3. Pogodbenice z učinkovitim upravljanjem mest in urbanističnim načrtovanjem krepijo urbanizacijo, ki je vključujoča in trajnostna, da bi čim bolj zmanjšale škodljive vplive na okolje in obravnavale morebitne druge negativne socialne in gospodarske posledice hitre rasti prebivalstva na mestnih območjih. Prizadevajo si za učinkovito obravnavanje izzivov in priložnosti, ki jih prinaša hitra urbanizacija, tudi prek nacionalnih mestnih politik, vključujočega celostnega urbanističnega načrtovanja, zagotavljanja občinskih storitev, vključno z ravnanjem z odpadki, ter financiranja razvoja mest in infrastrukture, da bi ustvarile odporna mesta, prijetna za življenje.

Člen 35

Mladi

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale dejavno udeležbo mladih v družbi, tudi pri razvoju, izvajanju in spremljanju politik, ki jih zadevajo. To vključuje:

(a) podporo pri pridobivanju znanj, spretnosti in sposobnosti za polno sodelovanje v družbi, vključno z znanji in spretnostmi, ki ustrezajo potrebam trga dela, in sicer z izobraževanjem, poklicnim in strokovnim usposabljanjem ter dostopom do digitalnih tehnologij;

(b) ustvarjanje dostojnih zaposlitvenih možnosti, tudi s podporo podjetništvu mladih ter

(c) spodbujanje opolnomočevanja mladih in odgovornega državljanstva z odpiranjem prostorov za dejavno udeležbo mladih v političnem in kulturnem življenju ter pri vzpostavljanju in ohranjanju miru, tudi z namenom preprečevanja radikalizacije in nasilnega ekstremizma.

2. Pogodbenice soglašajo, da je zagotavljanje varnega in spodbudnega okolja za otroke bistven element pri spodbujanju zdravega mladega prebivalstva, ki lahko v celoti izkoristi svoj potencial, vključno s telesno, psihološko, socialno in ekonomsko razsežnostjo. Prizadevajo si zagotoviti, da se pravice in potrebe deklet in fantov priznavajo in uresničujejo od rojstva in zgodnjega otroštva do mladostništva ter med prehodom v odraslost. Prizadevajo si za izboljšanje zaščite otrok in njihovega sodelovanja pri odločitvah, ki jih zadevajo.

Člen 36

Enakost spolov ter opolnomočenje žensk in deklet

1. Pogodbenice priznavajo, da sta enakost spolov in gospodarsko opolnomočenje žensk bistvena za doseganje pravičnega trajnostnega razvoja in vključujoče rasti. Izvedejo reforme, vključno z oblikovanjem in konsolidacijo pravnih okvirov, da bi ženskam zagotovile enake pravice do ekonomskih in finančnih virov ter dostop do zemljišč in naravnih virov, dedovanja in drugih oblik premoženja ter lastništva in nadzora nad njimi. Sprejmejo ukrepe za povečanje polne in učinkovite udeležbe žensk v političnem življenju.

Pogodbenice poleg enakega dostopa do zaposlitve in dostojnih delovnih pogojev spodbujajo priznavanje neplačane oskrbe in dela v gospodinjstvu z zagotavljanjem javnih storitev, infrastrukture in politik socialne zaščite ter spodbujanjem deljene odgovornosti v gospodinjstvu in družini na splošno.

2. Pogodbenice se zavezujejo celovitemu in učinkovitemu izvajanju Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter Akcijskega programa Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter rezultatov njihovih konferenc o pregledu, in se v zvezi s tem zavezujejo k delovanju na področju spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic.

3. Pogodbenice priznavajo, da je skrb za menstrualno zdravje pomembna za zdravje žensk in deklet, pa tudi za njihovo dostojanstvo, mobilnost in dobro počutje, zato soglašajo, da bodo spodbujale ustrezne in primerne podporne ukrepe.

Poglavje 4

Kultura

Člen 37

Kultura in trajnostni razvoj

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo, da je kultura ključni element trajnostnega razvoja in sestavni del njegove družbene, gospodarske in okoljske razsežnosti. Zavezujejo se vključevanju vidika kulture v svoje razvojne politike in strategije ob upoštevanju kulturnih posebnosti ter sistemov znanja lokalnih in domorodnih skupnosti.

2. Pogodbenice krepijo prispevek kulturnih akterjev k trajnostnemu razvoju z njihovim sodelovanjem v okrepljenem dialogu, strokovnih mrežah in partnerstvih z več deležniki.

Člen 38

Kulturna raznolikost in medsebojno razumevanje

1. Pogodbenice priznavajo, da imajo vsi ljudje pravico do svobodnega sodelovanja v kulturnem življenju skupnosti v skladu s Splošno deklaracijo človekovih pravic ter se zavezujejo k varovanju in ohranjanju kulturnih pravic in svobode umetniškega izražanja.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale vizijo človekovega in družbenega razvoja, ki vključuje dialog med kulturami in priznavanje kulturne raznolikosti kot skupne dediščine človeštva. Zavezujejo se krepitvi medsebojnega razumevanja in poznavanja kultur drugih pogodbenic ob ustreznem spoštovanju raznolikosti, univerzalnih vrednot in človekovih pravic s spodbujanjem kulturne razsežnosti v izobraževanju ter kulturnih izmenjav in skupnih pobud, usmerjenih v spodbujanje medkulturnega dialoga.

3. Pogodbenice priznavajo vlogo kulture pri ohranjanju miru in nacionalne kohezije. Potrjujejo, da so spoštovanje raznolikosti kultur, strpnost, dialog in sodelovanje v ozračju medsebojnega zaupanja in razumevanja ključnega pomena za vzpostavitev in ohranjanje miru in varnosti ter v procesih sprave, pa tudi za obnovo kolektivnega spomina in družbenih vezi med skupnostmi. Krepijo vlogo kulture v izboljšanju odpornosti ter doseganju trajnostnega okrevanja in obnove po krizi, zlasti pri razvoju mest.

Člen 39

Kulturna dediščina in ustvarjalni sektorji

1. Pogodbenice spodbujajo priznavanje dediščine kot povezovalnega dejavnika, ki lahko odraža različne identitete in zapuščine, hkrati pa spodbuja ustvarjanje skupnih vrednot. Prizadevajo si za varovanje, ohranjanje, zaščito in razvoj materialne in nematerialne kulturne dediščine v skladu z mednarodnimi standardi in konvencijami kot nosilci socialne kohezije, ustvarjalnosti in inovacij.

2. Pogodbenice soglašajo, da so kulturni in ustvarjalni sektorji, vključno s sodobno umetnostjo, osrednjega pomena za vključujočo gospodarsko rast, diverzifikacijo in ustvarjanje zaposlitvenih možnosti. V ta namen podpirajo kulturno podjetništvo ter dolgoročni razvoj kulturnih in ustvarjalnih sektorjev.

3. Pogodbenice sprejmejo ukrepe v skladu z obstoječim mednarodnim pravom za preprečevanje nezakonitega uvoza, izvoza in prenosa lastništva kulturnih dobrin ter boj proti njim. Spodbujajo ohranjanje, krepitev zmogljivosti in sodelovanje med strokovnjaki na področju kulturne dediščine, izvornimi skupnostmi in kulturnimi ustanovami ter si prizadevajo za mednarodno sodelovanje in stalen dialog, namenjen podpiranju dostopa do kulturne dediščine.

NASLOV IV

Vključujoča trajnostna gospodarska rast in razvoj

Člen 40

1. Pogodbenice priznavajo pomen krepitve svojih gospodarskih odnosov v skupnem interesu in v obojestransko korist, da bi dosegle strukturno gospodarsko preobrazbo prek vključujoče in trajnostne gospodarske rasti in razvoja v skladu s cilji trajnostnega razvoja, pri čemer se upoštevajo njihove stopnje razvoja. Prizadevajo si za celostne strategije, ki vključujejo gospodarsko, družbeno in okoljsko razsežnost trajnostnega razvoja. Sprejmejo ustrezne ukrepe za ustvarjanje dostojnih delovnih mest za vse in podpirajo prehod na gospodarstva z nizkimi emisijami, gospodarna z viri. Podpirajo socialno-ekonomsko opolnomočenje marginaliziranih skupin, žensk in mladih.

2. Pogodbenice podpirajo razvoj zasebnega sektorja ter privabljajo in ohranjajo domače in tuje naložbe, vključno z naložbami iz svoje diaspore. Spodbujajo trgovino in sodelujejo na področju znanosti, tehnologije, inovacij in raziskav, da bi vzpostavile močna, konkurenčna in diverzificirana gospodarstva, poglobile regionalno povezovanje in spodbujale vključevanje gospodarstev članic OAKPD v regionalne in svetovne vrednostne verige. Prizadevajo si za boljšo makroekonomsko in finančno stabilnost, da bi povečale naložbe in okrepile trajnostno gospodarsko rast. Soglašajo, da bodo okrepile proizvodne in regulativne zmogljivosti, okrepile podjetništvo ter spodbujale proizvodnjo in industrializacijo, pri čemer se bodo osredotočale na inovacije in dodano vrednost v proizvodnem in storitvenem sektorju. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti za olajšanje strukturne gospodarske preobrazbe in krepitev trajnostne trgovine.

3. Pogodbenice spodbujajo javno-zasebni dialog, osredotočen na vprašanja, ki pozitivno vplivajo na njihova prizadevanja za gospodarsko preobrazbo in trajnostno gospodarsko rast, ter sodelujejo z vsemi zadevnimi deležniki in zagotavljajo spoštovanje in varstvo človekovih pravic ter temeljnih delovnih standardov.

Poglavje 1

Naložbe

Člen 41

Mobilizacija trajnostnih in odgovornih naložb

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo mobilizirale trajnostne in odgovorne naložbe z namenom krepitve vključujoče in trajnostne gospodarske rasti in razvoja. V ta namen vzpostavijo spodbudno okolje za naložbe, ki privablja domače in tuje naložbe, vključno z naložbami iz svoje diaspore, ter ohranja pravico do urejanja s preglednimi, predvidljivimi in učinkovitimi regulativnimi, upravnimi in političnimi okviri.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo podpirale potrebne gospodarske in institucionalne reforme in politike, ki temeljijo na splošni razvojni strategiji države ter so skladne in sinergijske na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, da bi ustvarile spodbudno okolje za trajnostne naložbe in olajšale razvoj dinamičnega, uspešnega in konkurenčnega zasebnega sektorja.

3. Pogodbenice sodelujejo pri vzpostavljanju zanesljivih finančnih sistemov za mobilizacijo naložb v trajnostne projekte. Sprejmejo ukrepe za podporo naložbam s povečanjem dostopa do financiranja prek tehnične pomoči, nepovratnih sredstev, jamstev in inovativnih finančnih instrumentov za zmanjšanje tveganja, povečanje zaupanja vlagateljev ter spodbujanje zasebnih in javnih virov financiranja. Pri tem upoštevajo tudi potrebo po odpravljanju nedelovanja trga ali neoptimalnih naložbenih okoliščin, hkrati pa zagotovijo dodatnost naložb, ki brez teh podpornih ukrepov ne bi bile izvedene. Posebno pozornost namenijo prednostnim sektorjem iz člena 44(6).

4. Pogodbenice soglašajo, da bodo izboljšale regulativno okolje ter kakovost, razpoložljivost in dostopnost finančnih in nefinančnih storitev, da bi podprle razvoj mikro, malih in srednjih podjetij v okviru mobilizacije domačih naložb.

5. Pogodbenice razumejo in priznavajo pomen odgovornih naložb zadevnih akterjev kot sredstva za doseganje dolgoročne trajnostne gospodarske, družbene in okoljske vrednosti. V podporo temu cilju spodbujajo prakse družbene odgovornosti podjetij in odgovorno poslovno ravnanje, vključno z mednarodno priznanimi smernicami za izvajanje, standardi in veljavnimi instrumenti, ki vlagatelje, vlade in druge akterje usmerjajo pri izvajanju družbene odgovornosti gospodarskih podjetij in odgovornega poslovnega ravnanja kot dopolnil k nacionalni zakonodaji in drugi veljavni zakonodaji.

Člen 42

Olajševanje in zaščita naložb

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale naložbe z zakonodajo, predpisi in politikami, namenjenimi zmanjšanju regulativnih in upravnih ovir, povečanju preglednosti in preprečevanju škodljive konkurence za naložbe. Soglašajo, da se takšni ukrepi oblikujejo na pregleden način in dajo na voljo javnosti, da se spodbudi javno-zasebni dialog in zagotovi možnost za sodelovanje vseh deležnikov.

2. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju učinkovite uporabe digitalnih orodij za spodbujanje naložb.

3. Pogodbenice v skladu s svojimi strategijami soglašajo, da je pomembno zagotoviti pravno varnost in ustrezno zaščito izvedenih naložb, katerih obravnava je nediskriminatorna in vključuje učinkovite mehanizme za preprečevanje in reševanje sporov. V zvezi s tem ponovno potrjujejo pomen sklenitve mednarodnih sporazumov o naložbah, ki v celoti ohranjajo njihovo suvereno pravico do reguliranja naložb za legitimne namene javne politike.

4. Pogodbenice okrepijo zmogljivost ustreznih javnih in zasebnih institucij za učinkovito spodbujanje in olajševanje naložb ter preprečevanje in reševanje sporov, povezanih z naložbami.

Poglavje 2

Gospodarska rast, diverzifikacija in industrializacija

Člen 43

Vključujoča in trajnostna rast

1. Pogodbenice soglašajo glede pomena gospodarske preobrazbe, razvoja zasebnega sektorja in industrijskega napredka za vključujočo in trajnostno rast. Spodbujajo polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse z večjo konkurenčnostjo, diverzifikacijo, digitalizacijo, inovacijami, dostopom do financiranja, dodajanjem vrednosti v proizvodnem in storitvenem sektorju ter povezavami med sektorji in panogami. Posebno pozornost namenjajo lokalnim mikro, malim in srednjim podjetjem ter formalizaciji neformalnih gospodarskih dejavnosti.

2. Pogodbenice spodbujajo prehod na nizkoemisijsko in z viri gospodarno gospodarstvo. Podpirajo pristope trajnostne potrošnje in proizvodnje, okolju prijazno ravnanje z odpadki in kemikalijami ter ukrepe za zmanjšanje vseh oblik onesnaževanja. Pogodbenice soglašajo, da je dobro vodena urbanizacija ključni element za spodbujanje trajnostnega gospodarskega razvoja. Zato sodelujejo pri učinkovitem obravnavanju izzivov in priložnosti, ki jih prinaša hitra urbanizacija, ter podpirajo razvoj mest in infrastrukture in učinkovite povezave med podeželjem in mesti.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale na področju zaposlovanja in socialnih zadev, zlasti da bi podprle ekonomsko in socialno vključevanje ter opolnomočevanje žensk, mladih ter najrevnejših in najranljivejših. Poleg tega soglašajo, da bodo zagotovile spoštovanje delovnih in socialnih standardov, določenih v konvencijah in protokolih MOD, ter dostop do pravnega varstva v skladu s predpisanim postopkom, vključno z ustreznimi in učinkovitimi pravnimi sredstvi.

Člen 44

Gospodarska preobrazba in industrializacija

1. Pogodbenice krepijo sodelovanje na področju gospodarske preobrazbe, vključno z industrializacijo. Spodbujajo prehod z odvisnosti od primarnih proizvodov na diverzificirana gospodarstva ter podpirajo bogatenje naravnih virov, dodajanje vrednosti in vključevanje v regionalne in globalne vrednostne verige. Soglašajo, da ima storitveni sektor pomembno vlogo pri gospodarski preobrazbi in industrializaciji.

2. Pogodbenice sodelujejo pri podpiranju razvoja proizvodnih zmogljivosti, boljše produktivnosti, diverzifikacije in konkurenčnosti. Prizadevajo si za premagovanje omejitev na strani ponudbe, med drugim s spodbujanjem tehnoloških inovacij in izboljšav ter njihovega razširjanja, izboljšanjem poslovnega in naložbenega okolja, okrepljenimi regulativnimi zmogljivostmi, makroekonomsko stabilnostjo ter razvojem učinkovitih kapitalskih trgov in zanesljivih finančnih sistemov za boljši dostop do financiranja, zlasti za zasebni sektor. V ta namen potrjujejo pomen digitalizacije gospodarstva pri pospeševanju razvoja proizvodnih zmogljivosti. Poudarek je na sektorjih in industrijah z visoko dodano vrednostjo in velikim potencialom za ustvarjanje dostojnih delovnih mest.

3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo izboljšale makroekonomsko in finančno stabilnost z izvajanjem preudarnih in preglednih fiskalnih in monetarnih politik ter spodbujale gospodarske in strukturne reforme, da bi ustvarile ugodno okolje za večje naložbe in spodbudile razvoj zasebnega sektorja. Pogodbenice nadalje priznavajo pomen neodvisnosti centralnih bank pri določanju njihovih ciljev politike in vodenju monetarnih politik. Soglašajo tudi, da bodo vzdrževale dialog in si izmenjevale informacije v okviru svojih organov, kot je ustrezno, da bi izboljšale razumevanje temeljnih značilnosti gospodarstev posameznih pogodbenic.

4. Pogodbenice prav tako okrepijo sodelovanje na področju strokovnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter raziskav in inovacij ter te ukrepe učinkoviteje povežejo s priložnostmi in potrebami po znanju in spretnostih na trgu dela. Sodelujejo, da bi izkoristile izmenjavo izkušenj, vključno z razvojem proizvodnih zmogljivosti prek razvoja znanj in spretnosti ter spodbujanja prenosa tehnologije, hkrati pa podpirajo povezave med podjetji iz članic OAKPD in pogodbenico EU s poudarkom na mikro, malih in srednjih podjetjih.

5. Pogodbenice ponovno potrjujejo pomembno vlogo infrastrukture pri odpravljanju omejitev na strani ponudbe ter pri razvoju konkurenčnih regionalnih in podregionalnih vrednostnih verig s spodbujanjem učinkovitega pretoka blaga, storitev in kapitala. Sodelujejo pri razvoju učinkovite in trajnostne infrastrukture, vključno z letalskim, kopenskim in morskim prometom, energetsko in vodno infrastrukturo ter digitalno povezljivostjo, pri čemer ustrezno upoštevajo različne potrebe najmanj razvitih, neobalnih in otoških gospodarstev. V skladu s tem sodelujejo pri mobilizaciji javnih in zasebnih sredstev, tudi prek naložb za razvoj infrastrukture.

6. Pogodbenice z zavezo, da si bodo prizadevale za skupno gospodarsko rast, soglašajo, da bodo med drugim sodelovale na naslednjih področjih, ki se obravnavajo kot prednostni sektorji: kmetijstvo in kmetijsko gospodarstvo, živinoreja in usnjarstvo, modro gospodarstvo, ribištvo, rudarstvo in ekstraktivna panoga, kulturne in ustvarjalne panoge, trajnostni turizem, trajnostna energija, IKT ter promet. Pogodbenice poudarjajo pomembno vlogo teh sektorjev pri doseganju dodane vrednosti, ustvarjanju dostojnih delovnih mest, krepitvi proizvodnih zmogljivosti in splošnih prizadevanjih za gospodarsko preobrazbo. V skladu s tem sodelujejo pri opredelitvi dejavnikov spodbujanja rasti za vsak sektor, mobilizaciji naložb in obravnavanju omejitev, ki ogrožajo vzpostavitev vertikalnih povezav.

7. Pogodbenice spodbujajo dialog, pospešujejo prenos znanj in spretnosti ter tehnologije, si prizadevajo za izboljšanje vrednostnih verig, krepijo sodelovanje za medsebojno bogatenje izkušenj in razširjanje dobrih praks v kmetijskem sektorju. Sodelujejo tudi pri podpiranju mehanizmov in okvirov za povečanje trajnostne in kakovostne kmetijske proizvodnje.

Člen 45

Razvoj zasebnega sektorja

1. Pogodbenice si ob priznavanju pomena razvoja zasebnega sektorja za gospodarsko preobrazbo in ustvarjanje delovnih mest prizadevajo spodbujati podjetništvo ter razvijati in izboljševati konkurenčnost podjetij. Posebno pozornost namenjajo mikro, malim in srednjim podjetjem, vključno z zagonskimi podjetji, zlasti s spodbujanjem omogočanja pravnih, upravnih in institucionalnih okvirov, da se uspešno vključijo v trajnostne dobavne in vrednostne verige. Pozornost namenjajo tudi neformalnemu sektorju in nadgrajevanju neformalnih gospodarskih dejavnosti v formalne ter spodbujanju vključevanja ciljev, povezanih s trajnostnostjo, v poslovne modele. Pogodbenice poleg tega soglašajo, da bodo podpirale razvoj podjetništva med ženskami in mladimi v okviru njihovega gospodarskega opolnomočevanja in spodbujanja vključujočega razvoja. Potrjujejo pomen izgradnje regionalnih in nacionalnih zmogljivosti za izboljšanje konkurenčnosti srednje- in visokotehnološke proizvodnje.

2. Pogodbenice spodbujajo dialog in sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem, tudi prek poslovnih forumov zasebnega sektorja. Krepijo sodelovanje za medsebojno bogatenje izkušenj in razširjanje najboljših praks, ki podpirajo podjetništvo, spodbujajo dialog in stike med podjetji ter pospešujejo prenos znanj in spretnosti ter tehnologije.

3. Pogodbenice soglašajo, da je treba oblikovati strategije za razvoj boljših politik finančnega vključevanja in ustrezne zakonodaje, izboljšati dostop do financiranja ter finančnih in nefinančnih storitev, vključno z inovativnimi mehanizmi financiranja, s posebnim poudarkom na zagotavljanju cenovno dostopnih posojil za družinske kmete, male kmete, mikro, mala in srednja podjetja, ženske in mlade podjetnike.

4. Pogodbenice priznavajo, da imajo javni in zasebni viri financiranja ključno vlogo pri podpiranju razvoja zasebnega sektorja, zlasti z orodji in mehanizmi, kot so javno-zasebna partnerstva in kombinirano financiranje, ter pri spodbujanju vlaganja v ustrezne sektorje, tudi razvoj infrastrukture. V skladu s tem sodelujejo pri razvoju preglednih in predvidljivih okvirov in strategij za uporabo javno-zasebnih partnerstev, vključno s krepitvijo institucionalnih zmogljivosti za pogajanja, izvajanje in spremljanje projektov v okviru ureditve javno-zasebnega partnerstva.

Poglavje 3

Znanost, tehnologija, inovacije in raziskave

Člen 46

Znanost, tehnologija in inovacije

1. Pogodbenice priznavajo vlogo znanosti, tehnologije in inovacij pri širjenju meja znanja, pospeševanju prehoda in preskoka k trajnostnemu razvoju z gospodarsko preobrazbo, dodatnimi vrednostnimi verigami in povezavami med podjetji, spodbujanjem razvoja znanja in opolnomočenja ljudi, zlasti žensk in mladih, ter podpiranjem odločevalcev in oblikovalcev politike pri prizadevanju za trajnostni razvoj.

2. Pogodbenice si prizadevajo za razvoj družb znanja. Soglašajo, da bodo vlagale v človeški kapital, spodbujale sprejetje skladnih in celovitih okvirov politike in regulativnih okvirov ter razvijale infrastrukturno povezljivost in digitalna orodja.

3. Pogodbenice krepijo sodelovanje na podlagi vzajemnih koristi, pri čemer črpajo izkušnje iz obstoječih mehanizmov in preučujejo nove načine financiranja znanosti, tehnologije in inovacij, ob upoštevanju ustreznega in učinkovitega varstva pravic intelektualne lastnine. Spodbujajo tradicionalno znanje ter znanje lokalnih in domorodnih skupnosti kot orodje za premostitev vrzeli v znanju in tehnologiji v zadevnih sektorjih.

4. Pogodbenice spodbujajo naložbe v ustvarjanje, razširjanje in prenos novih tehnologij s posebnim poudarkom na čistih in inovativnih tehnologijah, ki varujejo okolje. Spodbujajo uporabo energije iz obnovljivih virov in sodelujejo pri razvoju proizvodnih in regulativnih zmogljivosti.

5. Pogodbenice obravnavajo morebitni vpliv tehnologij na družbo, rešujejo vprašanja v zvezi s kibernetsko varnostjo in zagotavljajo varstvo osebnih podatkov ter upoštevajo učinke prelomne tehnologije, vključno z umetno inteligenco in robotiko.

6. Pogodbenice priznavajo vlogo vesolja kot dejavnika, ki omogoča družbene in gospodarske koristi, tudi na področjih okolja, podnebnih sprememb, upravljanja oceanov, prometa, energetike, kmetijstva, rudarstva in gozdarstva. Sodelujejo pri zadevah skupnega interesa na področju civilnih vesoljskih dejavnosti, kot so vesoljske raziskave, aplikacije in storitve globalnega satelitskega navigacijskega sistema, razvoj satelitskih sistemov za povečevanje signalov, uporaba aplikacij in storitev za opazovanje Zemlje ter geoznanost.

Člen 47

Raziskave in razvoj

1. Pogodbenice soglašajo, da so raziskave in razvoj ključnega pomena za ustvarjanje gospodarske blaginje in priložnosti za dostojno delo ter lahko bistveno prispevajo k doseganju ciljev tega sporazuma.

2. Pogodbenice spodbujajo ustvarjanje in razširjanje novega znanja, pri čemer upoštevajo njegove morebitne vplive, vključno s škodljivimi učinki, na okolje in družbo. Podpirajo krepitev znanj in spretnosti, da bi sledile tehnološkemu napredku in inovacijam, ter mobilnost in usposabljanje raziskovalcev. Spodbujajo partnerstva med industrijo, akademskimi krogi in javnim sektorjem ter dejavnosti zasebnega sektorja, katerih cilj je zbiranje znanja in preskušanje idej za ustvarjanje novih izdelkov z resničnim tržnim potencialom, pri čemer se posebna pozornost nameni ženskam in mladim kot inovatorjem.

3. Pogodbenice spodbujajo naložbe v raziskave in razvoj, zlasti v segmentih vrednostnih verig z visoko dodano vrednostjo, in si prizadevajo za reševanje družbenih izzivov, zlasti na področjih okolja, podnebnih sprememb, energije, varnosti hrane in prehranske varnosti ter zdravja.

Člen 48

Informacijske in komunikacijske tehnologije ter digitalno gospodarstvo

1. Pogodbenice sodelujejo pri zmanjševanju digitalnega razkoraka s spodbujanjem sodelovanja v zvezi z razvojem digitalne družbe, ki bo koristilo državljanom in podjetjem prek dostopa do digitalnih tehnologij, vključno z IKT, prilagojenimi lokalnim okoliščinam. Podpirajo ukrepe, ki omogočajo enostaven dostop do IKT, med drugim z uporabo cenovno dostopnih in obnovljivih virov energije ter razvojem in ponovno postavitvijo nizkocenovnih brezžičnih omrežij. Prizadevajo si tudi za večjo povezljivost in usklajevanje komunikacijskih sistemov ter za njihovo prilagoditev novim tehnologijam.

2. Pogodbenice soglašajo glede osrednje vloge digitalnega gospodarstva kot ojačevalca in pospeševalca sprememb, ki lahko spodbudi znatno gospodarsko diverzifikacijo, ustvari delovna mesta in omogoči znaten preskok rasti. Soglašajo, da bodo pospešile digitalizacijo, da bi zmanjšale transakcijske stroške in informacijsko asimetrijo ter tako na splošno izboljšale produktivnost in trajnostnost.

3. Pogodbenice spodbujajo in podpirajo digitalno podjetništvo, zlasti med ženskami in mladimi, ter digitalno preobrazbo mikro, malih in srednjih podjetij. Spodbujajo razvoj elektronskega trgovanja za prenovo dobavnih verig in širitev trgov, podpirajo razširitev elektronskega bančništva, tudi za zmanjšanje stroškov nakazil izseljencev, in uvajanje rešitev elektronskega upravljanja.

4. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju in upravljanju politik zasebnosti in varstva podatkov, spodbujanju ukrepov za olajšanje pretoka podatkov ter podpiranju regulativnega okvira za spodbujanje proizvodnje, prodaje in dobave digitalnih izdelkov in storitev.

Poglavje 4

Trgovinsko sodelovanje

Člen 49

Trgovina in trajnostni razvoj

1. Pogodbenice priznavajo, da sta družbeni in gospodarski razvoj ter varstvo okolja soodvisna in se vzajemno krepita. Ponovno potrjujejo svojo zavezanost krepitvi vključevanja trajnostnega razvoja, ki ga sestavljajo gospodarski razvoj, družbeni razvoj in varstvo okolja, v vse vidike svojih trgovinskih odnosov, da bi tako spodbudile trajnostno rast, pri čemer se ustrezno upoštevajo njihove stopnje razvoja. V ta namen pogodbenice v svojih trgovinskih odnosih spodbujajo visoko raven varstva okolja, socialne zaščite in zaščite delavcev, zlasti obveznosti določenih v členu 54, poglavjih 1 do 3 naslova V ter poglavja 2 naslova III tega dela, da bi dosegle dogovorjene cilje trajnostnega razvoja v okviru Agende 2030. Pogodbenice soglašajo tudi, da se okoljski in socialni ukrepi ne bi smeli uporabljati za namene protekcionizma.

2. Pogodbenice soglašajo, da spodbujanje trgovine in naložb z zniževanjem ali ponujanjem zniževanja ravni notranjega varstva, določenega v okoljski ali delovni zakonodaji, oziroma z njenim izvrševanjem, ni primerno.

3. Pogodbenice priznavajo pravico vsake izmed njih, da določi cilje in prednostne naloge politike trajnostnega razvoja ter določi lastne ravni notranje zaščite na socialnem, delovnem in okoljskem področju, vključno s podnebnimi spremembami, če sprejeti zakoni in politike niso v neskladju z njihovimi mednarodno priznanimi standardi zaščite in ustreznimi sporazumi.

4. Pogodbenice spodbujajo trgovino z izdelki, pridobljenimi s trajnostnim gospodarjenjem z naravnimi viri ter njihovih ohranjanjem in učinkovito rabo. Pogodbenice sodelujejo tudi pri spodbujanju trgovine in naložb v blago in storitve, ki so še posebej pomembni za blažitev podnebnih sprememb, vključno z nizkoogljično proizvedenimi in predelanimi izdelki, obnovljivo energijo ter energijsko učinkovitimi izdelki in storitvami v skladu z njihovimi mednarodnimi obveznostmi.

5. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju skladnosti in vzajemne podpore med trgovinsko, delovno in okoljsko politiko ter krepijo dialog in izmenjavo informacij in dobrih praks o trgovinskih vidikih trajnostnega razvoja, vključno z vključevanjem ustreznih deležnikov. V zvezi s tem soglašajo tudi, da bodo sodelovale pri spodbujanju praks družbene odgovornosti podjetij in odgovornega poslovnega ravnanja, vključno z mednarodno priznanimi smernicami, standardi in veljavnimi instrumenti, z vključevanjem teh praks v trgovinske in poslovne dejavnosti. Poleg tega je namen sodelovanja obravnavati izzive in priložnosti, ki jih prinašajo trgovinski vidiki zasebnih in javnih prostovoljnih sistemov zagotavljanja trajnostnosti, ki so med drugim povezani z delom, okoljem, ohranjanjem biotske raznovrstnosti, trajnostno rabo gozdnih virov in gospodarjenjem z njimi ter trajnostnimi ribolovnimi praksami in trgovino s trajnostno upravljanimi ribiškimi proizvodi.

6. Pogodbenice soglašajo, da bodo ohranile ali po potrebi vzpostavile sisteme za podporo in spremljanje učinkovitega izvajanja mednarodno priznanih socialnih, delovnih in okoljskih standardov ter ustreznih sporazumov v okviru svojih trgovinskih odnosov, vključno s krepitvijo institucionalnih zmogljivosti za sprejemanje in izvrševanje ustrezne zakonodaje.

Člen 50

Trgovinska ureditev

1. Pogodbenice priznavajo pomen nadgrajevanja dosežkov Sporazuma iz Cotonouja v okviru svojih trgovinskih odnosov. Poudarjajo pomen trgovine v svojih splošnih odnosih in se zavezujejo, da bodo spodbujale krepitev in diverzifikacijo trgovinskih tokov v vsestransko korist, zlasti z vidika vključevanja gospodarstev članic OAKPD v regionalne in svetovne vrednostne verige.

2. Pogodbenice soglašajo, da se trgovinsko sodelovanje izvaja v skladu z večstranskim trgovinskim sistemom, ki temelji na pravilih, da se okrepi prosta, pravična in odprta trgovina za doseganje trajnostne rasti in razvoja, zlasti v članicah OAKPD. V ta namen se pri sodelovanju spoštujejo obveznosti, ki so jih pogodbenice prevzele v okviru Svetovne trgovinske organizacije, vključno z določbami za posebno in različno obravnavo.

3. Pogodbenice priznavajo pomen sklenitve trgovinskih dogovorov za doseganje večjih trgovinskih priložnosti in spodbujanje svojega učinkovitega vključevanja v svetovno gospodarstvo. Pogodbenice priznavajo pravico posameznih pogodbenic do sklepanja regionalnih ali večstranskih dogovorov za zmanjšanje ali odpravo netarifnih ukrepov, ki vplivajo na trgovino z blagom in storitvami. Pogodbenice si nadalje prizadevajo omejiti morebitne negativne učinke svojih trgovinskih dogovorov s tretjimi stranmi na konkurenčni položaj, ki ga ima vsaka pogodbenica na domačih trgih drugih pogodbenic.

4. Pogodbenice ob upoštevanju potrebe po nadgradnji obstoječih preferencialnih trgovinskih režimov in sporazumov o gospodarskem partnerstvu kot instrumentov trgovinskega sodelovanja priznavajo, da se bo sodelovanje okrepilo predvsem za podporo konkretnemu izvajanju teh obstoječih instrumentov.

5. Pogodbenice nadalje soglašajo, da je okvir sporazumov o gospodarskem partnerstvu vključujoč in upošteva raznolikost razmer v članicah in regijah OAKPD v različnih fazah procesa sklepanja teh sporazumov in na različnih stopnjah razvoja članic OAKPD. Podpisnice sporazumov o gospodarskem partnerstvu ponovno potrjujejo svojo zavezo, da bodo sprejele vse potrebne ukrepe za zagotovitev njihovega polnega izvajanja, kar bi moralo spodbuditi njihovo gospodarsko rast in razvoj, hkrati pa prispevati k poglobitvi procesov regionalnega povezovanja v Afriki, na Karibih in v Pacifiku (v nadaljnjem besedilu: AKP). Pogodbenice priznavajo pomen razširitve področja uporabe sporazumov o gospodarskem partnerstvu in spodbujanja pristopa novih držav članic. Pogodbenice soglašajo, da bodo na ustreznih ravneh ohranile ali vzpostavile ureditve AKP-EU za spremljanje izvajanja sporazumov o gospodarskem partnerstvu in ocenjevanje njihovega vpliva na razvoj gospodarstev članic OAKPD v vseh regijah AKP in na njihove procese regionalnega povezovanja.

6. Pogodbenice zadevnih sporazumov o gospodarskem partnerstvu soglašajo, da se sklicevanja na določbe Sporazuma iz Cotonouja o ustreznih ukrepih razumejo kot sklicevanja na ustrezne določbe tega sporazuma.

7. Pogodbenice soglašajo tudi, da bo njihovo sodelovanje prispevalo h krepitvi prizadevanj in procesov regionalnega povezovanja v Afriki, na Karibih in v Pacifiku ter k nadaljnjemu spodbujanju regionalne trgovine znotraj držav AKP.

8. Pogodbenice poudarjajo pomen svoje aktivne udeležbe v STO in drugih ustreznih mednarodnih organizacijah z včlanjevanjem v te organizacije in strogim sledenjem njihovim dnevnim redom in dejavnostim. Soglašajo, da bodo tesno sodelovale pri ugotavljanju in podpiranju svojih skupnih interesov v mednarodnem gospodarskem in trgovinskem sodelovanju, zlasti v STO. V tem okviru se posebna pozornost namenja izboljšanju dostopa do trga Evropske unije in drugih trgov za izdelke in storitve s poreklom iz članic OAKPD.

9. Pogodbenice soglašajo tudi o pomenu fleksibilnosti znotraj pravil STO, da se upoštevajo različne stopnje razvoja držav in regij AKP in težave pri izpolnjevanju njihovih obveznosti. Zato soglašajo tudi, da bodo sodelovale pri razvoju potrebnih in ustreznih zmogljivosti za učinkovito izvajanje svojih obveznosti v okviru STO. Pogodbenice priznavajo tudi inovativen pristop k posebni in različni obravnavi, ki je neločljivo povezana s Sporazumom STO o olajševanju trgovine (Sporazum o olajševanju trgovine) in ki najmanj razvitim državam in državam v razvoju omogoča, da v celoti izpolnijo svoje zaveze, ki so pogojene z zagotavljanjem potrebne trgovinske podpore v skladu z njihovimi uradnimi obvestili o izvajanju teh pravil v skladu s Sporazumom o olajševanju trgovine.

10. Pogodbenice priznavajo pomen krepitve dialoga za obravnavanje trgovinskih in s trgovino povezanih vprašanj v skupnem interesu. Soglašajo, da bodo spodbujale vključevanje civilne družbe in zasebnega sektorja v ta dialog.

Člen 51

Trgovina s storitvami

1. Pogodbenice soglašajo, da je trgovina s storitvami močno gonilo rasti in razvoja njihovih gospodarstev, ter nadalje potrjujejo svoje pravice in obveznosti iz Splošnega sporazuma STO o trgovini s storitvami (GATS).

2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo sodelovale in krepile trgovino s storitvami, zlasti pri načinih zagotavljanja izvoznega interesa v zvezi z njimi, vključno s pretokom fizičnih oseb za poslovne namene, in v sektorjih, ki jih štejejo za prednostne, vključno s sektorjem IKT, turizmom, prometom, okoljskimi storitvami, finančnimi storitvami in športnimi storitvami ter drugimi prednostnimi sektorji, če je ustrezno.

3. Pogodbenice ob upoštevanju člena 39(2) sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti glede zagotavljanja storitev, povezanih s kulturnimi in ustvarjalnimi panogami.

4. Pogodbenice sodelujejo pri odpravljanju ovir v trgovini s storitvami, da bi olajšale dostop do trgov in povečale obseg trgovine. Soglašajo tudi, da bodo okrepile sodelovanje, da bi podprle razvoj notranjih regulativnih okvirov in zmogljivosti, izboljšale sposobnost ponudnikov storitev, da upoštevajo predpise in standarde pogodbenice EU in članic OAKPD na celinski, regionalni, nacionalni in podnacionalni ravni, ter spodbujale sklepanje sporazumov o vzajemnem priznavanju, če je ustrezno, v opredeljenih storitvenih sektorjih skupnega interesa iz odstavka 2.

5. Pogodbenice priznavajo pomen gospodarnih in učinkovitih storitev pomorskega prometa kot glavnega načina prevoza, ki olajšuje trgovino. Pogodbenice izboljšajo konkurenčnost storitev pomorskega prometa s krepitvijo povezljivosti za izboljšanje varnega pretoka blaga in ljudi v sektorju pomorskega prometa. V ta namen sodelujejo v ustreznih forumih za liberalizacijo pomorskega prometa kot glavnega načina prevoza, ki olajšuje trgovino. Dostop do trgov mednarodnega pomorskega prometa ter pristanišč in storitev v pristaniščih omogočajo na nediskriminatorni in tržni podlagi. Pogodbenice sodelujejo v prizadevanjih, da bi razvile in spodbujale gospodarne in učinkovite storitve pomorskega prometa v državah OAKPD ter tako povečale udeležbo gospodarskih subjektov članic OAKPD v mednarodnih ladijskih prevozih.

Člen 52

Področja v zvezi s trgovino

1. Pogodbenice ob zmanjševanju tarifnih ovir priznavajo vse večji pomen netarifnih ukrepov v trgovini. Zato potrjujejo potrebo po sodelovanju, da bi spremljale in odpravile nepotrebne ovire za trgovino ter tako povečale in olajšale trgovino med pogodbenico EU in članicami OAKPD ter znotraj članic OAKPD. V zvezi s tem pogodbenice soglašajo, da bodo ohranile ali po potrebi vzpostavile ureditve za obravnavo netarifnih ukrepov, ki bi lahko negativno vplivali na izvoz na trg druge strani.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile sodelovanje na področju standardizacije in certificiranja blaga, da bi preprečile, opredelile in odpravile nepotrebne tehnične ovire v trgovini v okviru Sporazuma STO o tehničnih ovirah v trgovini ter si bodo prizadevale za njegovo nadgradnjo s povečanjem in okrepitvijo preglednosti. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale pri vzpostavljanju in krepitvi tehničnih zmogljivosti in institucionalne infrastrukture v zadevah v zvezi s tehničnimi ovirami v trgovini.

3. Pogodbenice ponovno potrjujejo pravico vsake pogodbenice, da sprejme ali izvršuje sanitarne in fitosanitarne ukrepe za zaščito življenja ali zdravja ljudi, živali ali rastlin na svojem ozemlju, pri čemer zagotovijo, da takšni sanitarni in fitosanitarni ukrepi, ki jih sprejme vsaka pogodbenica, ne ustvarjajo nepotrebnih ovir v trgovini v skladu s Sporazumom STO o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov (sporazum SPS). V ta namen pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile sodelovanje za učinkovito izvajanje načel in pravil navedenega sporazuma, pri čemer se upoštevajo stopnje razvoja posameznih pogodbenic. V tem okviru pogodbenice sodelujejo pri reševanju sanitarnih in fitosanitarnih vprašanj, vključno z upravljanjem pridobljene antimikrobične odpornosti, in zadev v zvezi z dobrobitjo živali, da bi okrepile zmogljivosti pogodbenic in izboljšale dostop do trgov drugih pogodbenic ter hkrati poskrbele za ustrezno raven varstva ljudi, živali in rastlin.

4. Pogodbenice priznavajo, da je sistem intelektualne lastnine namenjen spodbujanju gospodarskega, socialnega in kulturnega napredka s spodbujanjem ustvarjalnega dela in tehnoloških inovacij, zlasti med pogodbenico EU in regijami AKP, hkrati pa prispeva k bolj trajnostnemu in vključujočemu gospodarstvu. V zvezi s tem pogodbenice ponovno potrjujejo pomen varstva in uveljavljanja pravic intelektualne lastnine, kot je navedeno v členu 7 Sporazuma o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine STO (Sporazum TRIPS), ki bi moral prispevati k spodbujanju tehnoloških inovacij ter prenosu in razširjanju tehnologije, ob vzajemni koristi proizvajalcev in uporabnikov tehnološkega znanja na način, ki spodbuja socialno in gospodarsko blaginjo, ter k ravnotežju pravic in obveznosti. Pogodbenice priznavajo potrebo po varstvu pravic intelektualne lastnine, vključno z avtorskimi in sorodnimi pravicami, blagovnimi znamkami, geografskimi označbami, industrijskimi vzorci in modeli, topografijami integriranih vezij, žlahtniteljskimi pravicami in patenti. To varstvo vključuje tudi varstvo pred nelojalno konkurenco in varstvo nerazkritih informacij. Pogodbenice v zvezi s tem poudarjajo pomen spoštovanja Sporazuma TRIPS, Konvencije o biološki raznovrstnosti, sprejete v Riu de Janeiru 5. junija 1992, in konvencij iz dela I Sporazuma TRIPS, v skladu s svojo stopnjo razvoja. Pogodbenice nadalje poudarjajo pomen sodelovanja in tehnične pomoči na področju intelektualne lastnine za ukrepe, postopke in pravna sredstva, ki so potrebni za zagotovitev uveljavljanja pravic intelektualne lastnine z namenom doseganja učinkovite ravni varstva, zlasti v članicah OAKPD.

5. Pogodbenice ponovno potrjujejo, da je uvajanje in izvajanje učinkovitih in trdnih politik konkurence in pravil o konkurenci odločilnega pomena za izboljšanje in zagotovitev ugodnega okolja za naložbe, procesa trajnostne industrializacije in preglednosti glede dostopa do trgov. Zato se zavezujejo, da bodo izvajale nacionalna ali regionalna pravila in politike za učinkovito obravnavo protikonkurenčnih poslovnih praks, vključno s subvencijami, povezanimi z gospodarskimi dejavnostmi, ki jih dodeljujejo pogodbenice, ki bi lahko izkrivljale pravilno delovanje trgov in negativno vplivale na trgovinske interese drugih pogodbenic. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile enake konkurenčne pogoje za javne in zasebne udeležence na trgu. Soglašajo tudi, da bodo na tem področju okrepile sodelovanje z namenom oblikovanja in podpore učinkoviti konkurenčni politiki pri ustreznih nacionalnih in regionalnih organih, ki v vedno večjem obsegu zagotavljajo učinkovito uveljavljanje pravil o konkurenci. V tem okviru pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale pri razvoju ustreznih zmogljivosti z namenom vzpostavitve ustreznega pravnega okvira za varstvo konkurence in njegovega izvrševanja prek ustreznih organov za konkurenco, zlasti na ozemlju članic OAKPD.

6. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile sodelovanje za izboljšanje delovanja mednarodnih blagovnih borz in preglednosti trga.

7. Pogodbenice priznavajo pomen preglednosti javnih naročil za spodbujanje gospodarskega razvoja in industrializacije. Pogodbenice soglašajo o pomenu sodelovanja za izboljšanje vzajemnega razumevanja njihovih sistemov javnega naročanja. Pogodbenice se zavezujejo k načelom preglednosti, konkurenčnosti in predvidljivosti sistemov javnega naročanja ter sodelujejo na tem področju.

Člen 53

Olajševanje trgovine

Pogodbenice priznavajo pomen zmanjšanja trgovinskih stroškov za doseganje vključujoče in trajnostne rasti v svojih gospodarstvih. Zato sodelujejo, da bi poenostavile uvozne, izvozne, tranzitne in druge carinske postopke, vključno z digitalizacijo carinskih postopkov in postopkov carinjenja, povečale preglednost carinskih in trgovinskih predpisov ter olajšale zakonito trgovino na podlagi svojih zavez iz Sporazuma o olajševanju trgovine. V skladu z določbami Sporazuma o olajševanju trgovine potrebujejo članice OAKPD ustrezno in predvidljivo tehnično pomoč, da bi okrepile svoje zmogljivosti za celovito izvajanje tega sporazuma. Pogodbenice se zavezujejo tudi, da bodo zagotovile to pomoč na podlagi potreb članic OAKPD glede izvajanja, kot so bile priglašene v okviru Sporazuma o olajševanju trgovine.

NASLOV V

Okoljska trajnostnost in podnebne spremembe

Člen 54

1. Pogodbenice soglašajo, da degradacija okolja, netrajnostna raba naravnih virov in podnebne spremembe resno ogrožajo doseganje trajnostnega razvoja ter ogrožajo življenja, kakovost življenja in možnosti preživljanja sedanjih in prihodnjih generacij. V zvezi s tem pogodbenice ponovno potrjujejo potrebo po visoki ravni varstva okolja ter učinkovitem ohranjanju in trajnostnem upravljanju naravnih virov, vključno z biotsko raznovrstnostjo. Prav tako ponovno potrjujejo, da se je treba dogovoriti o ambicioznih ukrepih za obvladovanje in zmanjšanje negativnih učinkov podnebnih sprememb ter svoja gospodarstva usmeriti v trajnostno in odporno nizkoogljično rast, hkrati pa prispevati k ustvarjanju dostojnih delovnih mest za vse.

2. Pogodbenice v vse politike, načrte in naložbe vključijo okoljsko trajnostnost, boj proti podnebnim spremembam in prizadevanja za okoljsko trajnostno rast. Prizadevajo si za vzpostavitev učinkovitih zavezništev glede pomembnih vprašanj v mednarodnem okolju, da bi spodbudile ukrepanje na svetovni ravni in zagotovile konstruktivno sodelovanje z lokalnimi organi, civilno družbo in zasebnim sektorjem. Pogodbenice učinkovito izvajajo večstranske okoljske sporazume, katerih pogodbenice so.

3. Pogodbenice si prizadevajo graditi in krepiti odpornost, zlasti pri ranljivem prebivalstvu, v zvezi z izzivi, povezanimi z okoljem in podnebnimi spremembami ter naravnimi nesrečami in nesrečami, ki jih povzroči človek.

4. Pogodbenice pri spodbujanju okoljske trajnostnosti, spopadanju s podnebnimi spremembami in naravnimi nesrečami upoštevajo: (i) ranljivost malih otoških držav v razvoju, najmanj razvitih držav, neobalnih držav v razvoju in obalnega prebivalstva, vključno z njihovimi prizadevanji za prilagajanje, zlasti na grožnjo, ki jo predstavljajo podnebne spremembe in izčrpavanje naravnih virov; (ii) izpostavljenost in ranljivost držav v zvezi z vse hujšimi sušami, poplavami, obalno erozijo, pomanjkanjem vode, degradacijo tal in gozdov, izgubo biotske raznovrstnosti ter težavami zaradi krčenja gozdov in dezertifikacije; (iii) potrebo po zmanjšanju, preprečevanju in odpravljanju izgub in škode, povezanih s škodljivimi učinki podnebnih sprememb, vključno s postopnimi procesi v naravi, kot je dvig morske gladine; (iv) povezave med strategijami za podnebne spremembe in zmanjševanjem tveganja nesreč, odpornostjo in prehransko varnostjo; (v) ključno vlogo naravnih ekosistemov pri zagotavljanju prehranske varnosti in hranilnosti ter boju proti podnebnim spremembam; (vi) povezavo med degradacijo okolja in podnebnimi spremembami ter razseljevanjem in migracijami; in (vii) negativni vpliv podnebnih sprememb in degradacije okolja na mir in varnost.

Poglavje 1

Okoljska trajnostnost

Člen 55

Okolje in naravni viri

1. Pogodbenice si prizadevajo ohranjati, varovati, izboljševati in obnavljati okolje. V ta namen spodbujajo ukrepe na nacionalni, regionalni in svetovni ravni, tudi na področjih, ki imajo velik pomen za biotsko raznovrstnost in zaščito naravnih ekosistemov, kakovost zraka, kakovost vode, pomanjkanje vode in suše, ravnanje z odpadki, industrijsko onesnaževanje ter industrijske nesreče in ravnanje s kemikalijami.

2. Pogodbenice podpirajo ohranjanje in uporabo naravnih virov ter trajnostno gospodarjenje z njimi, vključno z zemljišči, vodo, gozdovi, biotsko raznovrstnostjo in ekosistemi. Spodbujajo ukrepe za odpravo nezakonite trgovine z zaščitenimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter obravnavajo povpraševanje po nezakonitih proizvodih, pridobljenih iz prostoživečih vrst, in njihovo ponudbo. Spodbujajo trajnostno upravljanje zemljiške posesti, ribištva in gozdov.

3. Pogodbenice podpirajo pravne instrumente, celostne okoljske in razvojne strategije ter dobro upravljanje za vključevanje vidikov biotske raznovrstnosti v vse zadevne sektorje, da bi zaustavile izgubo biotske raznovrstnosti in ohranile ekosistemske storitve. Pogodbenice spodbujajo ekosistemske pristope in sonaravne rešitve za doseganje okoljskih ciljev. Priznavajo pomen ekosistemov in biotske raznovrstnosti za obravnavanje podnebnih sprememb ter ohranjanje in obnavljanje vseh ekosistemov, vključno z vodnimi in kopenskimi ekosistemi. Vzpostavljajo, vodijo in izboljšujejo tudi upravljanje zavarovanih območij.

4. Pogodbenice priznavajo, da naravni ekosistemi, zlasti gozdovi, nudijo habitate za živali in rastline ter imajo pomembno vlogo pri blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, ohranjanju biotske raznovrstnosti ter preprečevanju dezertifikacije in degradacije zemljišč in boju proti njima. Pogodbenice priznavajo tudi, da gozdovi, mokrišča in savane zagotavljajo varstvo voda in tal ter varstvo pred naravnimi nesrečami in omogočajo druge okoljske storitve. Ob upoštevanju navedenega pogodbenice spodbujajo ohranjanje in obnovo vseh ekosistemov, vključno z gozdovi.

5. Pogodbenice si še naprej prizadevajo za boj proti dezertifikaciji, degradaciji tal in suši ter si prizadevajo obnoviti in sanirati degradirana zemljišča in tla, da bi dosegle trajnostno upravljanje zemljišč in okolje brez degradacije zemljišč. Zmanjšujejo izgubo biotske raznovrstnosti, ustvarjajo zaposlitvene priložnosti in pomagajo izboljšati zagotavljanje ekosistemskih storitev in funkcij, vključno s krepitvijo pripravljenosti in odpornosti na tveganja suše, pa tudi z nadaljnjim zmanjševanjem tveganj in vpliva peščenih in prašnih viharjev.

6. Pogodbenice spodbujajo pošten in pravičen dostop ter delitev koristi, ki izhajajo iz uporabe genskih virov, in ustrezen dostop do teh virov, kot je dogovorjeno na mednarodni ravni.

7. Pogodbenice podpirajo spodbujanje pristopov krožnega gospodarstva ter trajnostnih načinov potrošnje in proizvodnje ter si prizadevajo izkoristiti naložbene priložnosti, ki jih ponujajo najboljše razpoložljive čiste tehnologije.

Poglavje 2

Oceani, morja in morski viri

Člen 56

Upravljanje oceanov

1. Pogodbenice priznavajo vse večje človekove pritiske in njihove skupne vplive na morja in oceane ter priznavajo, da je njihova narava medsebojno povezana skupna dobrina, katere ohranjanje, varstvo in upravljanje so skupna odgovornost, ki zahteva skupno in usklajeno ukrepanje deležnikov. Pogodbenice ponovno potrjujejo univerzalnost in enotnost UNCLOS kot podlage za nacionalne, regionalne in globalne ukrepe ter sodelovanje v morskem in pomorskem sektorju.

2. Pogodbenice krepijo upravljanje oceanov in učinkovito obravnavajo vse večje pritiske na morja in oceane, ki ogrožajo odpornost morskih ekosistemov ter njihov prispevek k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje.

3. Pogodbenice spodbujajo in izboljšujejo varstvo in obnovo morskih ekosistemov ter ohranjanje in trajnostno gospodarjenje z morskimi viri, tudi na območjih zunaj njihove pristojnosti, da bi poskrbele za zdrave in produktivne oceane. Spodbujajo trajnostno upravljanje ribištva na nacionalni, regionalni in svetovni ravni s sodelovanjem z ustreznimi regionalnimi organizacijami za upravljanje ribištva ter bojem proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu. Pogodbenice spodbujajo ohranjanje ogroženih vodnih vrst in ukrepe za nadzor onesnaževanja in morskih odpadkov ter obravnavajo vplive podnebnih sprememb, vključno z zakisljevanjem oceanov.

4. Pogodbenice spodbujajo trajnostni razvoj modrega gospodarstva, da bi zagotovile prispevek oceanov k prehranski varnosti in hranilnosti, izboljšale možnosti preživljanja, ustvarile zaposlitvene možnosti ter zagotovile socialno enakost in kulturno blaginjo sedanjih in prihodnjih generacij.

5. Pogodbenice podpirajo izvajanje politik in strategij za modro rast, da bi spodbudile celostno upravljanje oceanov, ki obnavlja, varuje in ohranja raznolikost, produktivnost, odpornost, ključne funkcije in notranjo vrednost morskih ekosistemov.

6. Pogodbenice spodbujajo dialog in sodelovanje v zvezi z vsemi vidiki upravljanja oceanov, vključno z zadevami, povezanimi s podnebnimi spremembami, dvigom morske gladine ter njegovimi možnimi učinki in posledicami, globokomorskim rudarjenjem, ribištvom, onesnaževanjem morja ter raziskavami in razvojem.

Poglavje 3

Podnebne spremembe

Člen 57

Podnebne zaveze

1. Pogodbenice priznavajo, da škodljivi učinki podnebnih sprememb in spremenljivost podnebja ogrožajo življenja in možnosti preživljanja ljudi. Potrjujejo svojo zavezanost sprejetju nujnih ukrepov za preprečevanje podnebnih sprememb, obravnavanju njihovih posledic ter nujnemu in usklajenemu sodelovanju na mednarodni, regionalni, medregionalni in nacionalni ravni, da bi okrepile globalni odziv na podnebne spremembe.

2. Pogodbenice učinkovito izvajajo Okvirno konvencijo Združenih narodov o spremembi podnebja, sprejeto 9. maja 1992 v New Yorku, in Pariški sporazum.

3. Pogodbenice so zavezane doseganju splošnega cilja, tj. omejiti zvišanje povprečne svetovne temperature na precej pod 2 °C nad predindustrijsko ravnjo in si še naprej prizadevati za omejitev dviga temperature na 1,5 °C nad predindustrijsko ravnijo, povečati sposobnost prilagajanja, zmanjšati ranljivost in okrepiti odpornost ter zagotoviti, da bodo vse naložbe in finančni tokovi skladni s Pariškim sporazumom.

Člen 58

Podnebni ukrepi

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo sprejele podnebne ukrepe za obravnavanje prilagajanja, blažitve in načinov izvajanja ter se usmerile na najranljivejše države, vključno z malimi otoškimi državami v razvoju, nizko ležečimi obalnimi državami, najmanj razvitimi državami in neobalnimi državami v razvoju.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo izvajale in spremljale napredek v smeri svojih nacionalno določenih prispevkov ter si prizadevale za oblikovanje dolgoročnih strategij za razvoj z nizkimi emisijami toplogrednih plinov do sredine stoletja in za sporočanje teh strategij, da bi dosegle cilj glede temperature, dogovorjen v Pariškem sporazumu, pri tem pa upoštevale skupne, vendar različne odgovornosti in zmogljivosti posameznih držav glede na različne nacionalne okoliščine. Zavezujejo se, da bodo krepile povezave med nacionalno določenimi prispevki, Agendo 2030 in svojimi nacionalnimi strategijami.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale pri načrtovanju prilagajanja, izvajanju in spremljanju napredka pri izvajanju nacionalnih prilagoditvenih načrtov in drugih strategij. Zavezujejo se, da bodo v ta namen vzpostavljale in krepile učinkovite strukture upravljanja. Priznavajo potrebo po nadaljnji krepitvi vključevanja nacionalnih akcijskih načrtov in drugih strategij prilagajanja v nacionalne strategije in procese, da bi dosegle trajnostni razvoj, odporen proti podnebnim spremembam.

Člen 59

Podnebne spremembe in varnost

Pogodbenice obravnavajo grožnjo, ki jo podnebne spremembe in degradacija okolja predstavljajo za varnost, zlasti v nestabilnih razmerah in v najbolj ranljivih državah. Pogodbenice razvijejo strategije za odpornost, pri čemer upoštevajo varnostno grožnjo.

Poglavje 4

Naravne nesreče

Člen 60

Zmanjševanje in obvladovanje tveganja nesreč

1. Pogodbenice priznavajo negativne vplive naravnih nesreč na trajnostni razvoj, vključno s cunamiji, potresi in izbruhi vulkanov, ter vse pogostejše in intenzivnejše pojave, povezane s podnebjem, kot so cikloni in orkani, poplave in suše.

2. Pogodbenice spodbujajo usklajene politike in strategije na vseh ravneh za prepoznavanje šibkih točk in drugih dejavnikov tveganja. Sodelujejo pri krepitvi odpornosti proti nesrečam v smislu kratkoročnih in dolgoročnih posledic nesreč ter posebno pozornost namenjajo usklajevanju, dopolnjevanju in sinergijam med strategijami za zmanjševanje tveganja nesreč in prilagajanje na podnebne spremembe. Pogodbenice izvajajo zgodnje opozarjanje in preventivno ukrepanje ter izboljšajo zmanjševanje tveganja in pripravljenost z okrepitvijo obveščanja na lokalni ravni in obvladovanja tveganja ter učinkovitim vključevanjem zmanjševanja tveganja nesreč v razvojne strategije.

3. Pogodbenice v svoje ukrepe sistematično vključujejo celovite ocene tveganja, upravljanje in odpornost, da bi se posamezniki, skupnosti, institucije in države lahko bolje pripravili na šoke in njihove dolgotrajne posledice, jih prestali, se jim prilagodili in si od njih hitreje opomogli, tudi kadar učinki presežejo najboljša prizadevanja za prilagoditev, ne da bi bile ogrožene dolgoročne možnosti razvoja.

4. Pogodbenice obravnavajo tveganja nesreč s celostnim pristopom, ki predvideva vse nevarnosti in zajema razumevanje tveganja nesreč, krepitev njihovega upravljanja ter krepitev institucionalnih zmogljivosti za učinkovito izvajanje naložb na podlagi poznavanja tveganj. Zagotavljajo vključujoče in pravične rezultate za krepitev odpornosti najranljivejših.

5. Pogodbenice razvijejo strategije za krepitev odpornosti mest in podeželja, da bi izboljšale obvladovanje tveganja nesreč s posebnim poudarkom na nenačrtovanih naseljih.

Člen 61

Odzivanje na nesreče in obnova po njih

1. Pogodbenice soglašajo, da je zgodnji in usklajen odziv na naravne nesreče ključnega pomena za sanacijo in obnovo po nesrečah. Pogodbenice soglašajo glede pomembnosti usklajenih ocen potreb, boljše pripravljenosti na nesreče ter zmogljivosti za lokalne, zgodnje in učinkovite odzive, ki izpolnjujejo potrebe ljudi v krizi, vključno z učinkovitimi komunikacijskimi strategijami.

2. Pogodbenice soglašajo, da se pri odzivanju na nesreče in prizadevanjih za okrevanje po njih kratkoročno prednostno obravnavata nujna pomoč in sanacija, vključno s podporo za zgodnje okrevanje. Soglašajo, da je cilj pomoči po izrednih razmerah povezovanje kratkoročne pomoči z dolgoročnim razvojem prek trajnostnega procesa okrevanja, boljše obnove, vključno s prizadevanji za obnovo in sanacijo socialno-ekonomskega in kulturnega tkiva. To vključuje okrepljeno usklajevanje med humanitarnimi in razvojnimi deležniki od začetka krize, da se ustrezno okrepi odpornost prizadetih prebivalstev.

NASLOV VI

Migracije in mobilnost

Člen 62

Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo zavezanost krepitvi sodelovanja na področju migracij in mobilnosti, ki temelji na načelih solidarnosti, partnerstva in skupne odgovornosti. Sprejmejo celovit, skladen, pragmatičen in uravnotežen pristop, ki v celoti spoštuje mednarodno pravo, vključno z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic in po potrebi mednarodnim pravom o beguncih in mednarodnim humanitarnim pravom, ter načelo suverenosti, pri čemer upoštevajo svoje pristojnosti. Zavedajo se, da lahko migracije in mobilnost pozitivno vplivajo na trajnostni razvoj, če so dobro upravljane, in priznavajo, da je treba obravnavati negativne učinke, ki jih lahko imajo nedovoljene migracije na izvorne, tranzitne in namembne države. Pogodbenice soglašajo, da si bodo prizadevale za krepitev zmogljivosti z namenom učinkovitega in uspešnega upravljanja migracij z vseh vidikov. Ponovno poudarjajo svojo zavezanost zagotavljanju spoštovanja dostojanstva vseh beguncev in migrantov ter varstvu njihovih človekovih pravic. Pogodbenice obravnavajo vse pomembne vidike migracij in mobilnosti iz tega naslova v okviru rednega partnerskega dialoga.

Poglavje 1

Zakonite migracije in mobilnost

Člen 63

Zakonite migracije in mobilnost

1. Pogodbenice si prizadevajo izkoristiti prednosti varnih, urejenih in zakonitih migracij in mobilnosti ob doslednem spoštovanju mednarodnega prava in v skladu s svojimi pristojnostmi. V zvezi s tem si prizadevajo za razvoj in uporabo zakonitih migracijskih poti, vključno z migracijami delovne sile in drugimi programi mobilnosti, ob upoštevanju nacionalnih prednostnih nalog in potreb trga dela.

2. Pogodbenice si prizadevajo za izvajanje preglednih in učinkovitih zahtev glede sprejema in prebivanja za namene dela, raziskav, študija, usposabljanja in prostovoljskega dela, da se olajšata krožna migracija in mobilnost. Pogodbenice okrepijo preglednost informacij v zvezi z veljavnimi pravili na področju migracij.

3. Pogodbenice krožne migracije obravnavajo kot sredstvo za spodbujanje rasti in razvoja v izvornih in namembnih državah. V ta namen preučijo sheme za krožne migracije ter po potrebi izvajajo in izboljšujejo pravne okvire za olajšanje postopkov ponovnega vstopa državljanov države članice Evropske unije ali članice OAKPD, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPD oziroma držav članic Evropske unije, ter preučijo vidike njihove reintegracije v izvorne države, da bi zagotovile, da njihove pridobljene izkušnje ali kvalifikacije koristijo lokalnemu trgu dela in skupnosti.

4. Pogodbenice začnejo razpravo o postopkih, ki usmerjajo zakonite migracije, vključno s ponovno združitvijo družine in po potrebi prenosljivostjo pokojninskih pravic. Pogodbenice si prizadevajo tudi za odprto izmenjavo stališč o vizumskih vprašanjih ter o olajševanju mobilnosti in medosebnih stikov, tudi na področjih, kot so turizem, kultura, šport, izobraževanje, raziskave in podjetja, da bi spodbujale medsebojno razumevanje in skupne vrednote.

5. Pogodbenice spodbujajo sodelovanje med ustreznimi agencijami in institucijami, lokalnimi organi, civilno družbo in socialnimi partnerji z namenom spodbujanja skupnih raziskovalnih projektov, prepoznavanja vrzeli v znanjih in spretnostih, pa tudi možnosti za naložbe in zaposlitve ter ocenjevanja politik in strategij na področju migracij delovne sile.

6. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za izboljšanje preglednosti in primerljivosti vseh kvalifikacij, da se olajša njihovo priznavanje za dostop do nadaljnjega izobraževanja in sprejemanje na trgu dela.

7. Pogodbenice sodelujejo pri izboljšanju in posodobitvi matičnih registrskih sistemov, da bi okrepile varnost in izdajanje osebnih izkaznic in potnih listov.

Člen 64

Vključevanje in nediskriminacija

1. Pogodbenice si prizadevajo sprejeti učinkovite politike integracije za tiste, ki zakonito prebivajo na njihovih ozemljih, katerih cilj je podeljevanje pravic in nalaganje obveznosti, primerljivih s pravicami in obveznostmi njihovih državljanov, ter spodbujanje socialne kohezije. V zvezi s tem pogodbenice podpirajo razvoj in izvajanje strategij za integracijo državljanov države članice Evropske unije ali članice OAKPS, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPS oziroma držav članic Evropske unije na trge dela in v gostiteljske družbe, pri čemer podpirajo in krepijo sodelovanje in usklajevanje različnih akterjev, ki se ukvarjajo z integracijo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, vključno z lokalno upravo in civilno družbo.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo zagotovile pravično obravnavo državljanov države članice Evropske unije ali članice OAKPS, ki zakonito prebivajo na ozemljih držav članic OAKPS oziroma držav članic Evropske unije, okrepile nediskriminacijo v gospodarskem, družbenem in kulturnem življenju ter razvile ukrepe proti rasizmu in ksenofobiji.

3. Pogodbenice soglašajo, da se državljani države članice Evropske unije ali članice OAKPS, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPS oziroma držav članic Evropske unije, obravnavajo brez kakršne koli diskriminacije na podlagi državljanstva glede na lastne državljane vsake države članice Evropske unije oziroma vsake članice OAKPD, kar zadeva pogoje dela, plačilo in odpuščanje. V ta namen pogodbenice sodelujejo, da bi zagotovile, da pravila o migracijah in mehanizmi zaposlovanja temeljijo na poštenih in etičnih načelih, ki zagotavljajo, da se vsi državljani države članice Evropske unije ali članice OAKPS, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPS oziroma držav članic Evropske unije, obravnavajo pošteno in dostojanstveno ter so zaščiteni pred izkoriščanjem.

Poglavje 2

Migracije in razvoj

Člen 65

Migracije in razvoj

Pogodbenice soglašajo, da so lahko dobro upravljane migracije vir blaginje, inovacij in trajnostnega razvoja, ter soglašajo tudi, da bodo sodelovale in podpirale izvorne države, med drugim s spodbujanjem rasti in zaposlitvenih možnosti, spodbujanjem naložb, razvojem zasebnega sektorja, trgovino in inovacijami, izobraževanjem in poklicnim usposabljanjem, zdravjem, socialno zaščito in varnostjo, zlasti za mlade in ženske. Pogodbenice sodelujejo pri ustvarjanju pogojev, ki bi omejili negativen vpliv izgube znanja in spretnosti na razvoj izvornih držav.

Člen 66

Diaspora in razvoj

Pogodbenice priznavajo pomembno vlogo diaspor in različnih načinov, na katere člani diaspore prispevajo k razvoju svojih matičnih držav, vključno s financiranjem, naložbami, prenosom znanja, strokovnega znanja in tehnologije, kulturnimi povezavami, mrežami in mehanizmi, pa tudi v procesih nacionalne sprave.

Člen 67

Nakazila izseljencev

1. Pogodbenice si prizadevajo spodbujati cenejše, varnejše, hitrejše in pravno skladne prenose nakazil izseljencev ter tako olajšati produktivne domače naložbe, tudi z uporabo novih tehnologij in inovativnih instrumentov.

2. Pogodbenice sodelujejo pri zmanjšanju transakcijskih stroškov nakazil izseljencev na manj kot 3 %, odpravljanju koridorjev nakazil, katerih stroški so višji od 5 %, v skladu z mednarodno dogovorjenimi cilji, in izboljšanju regulativnih okvirov za večjo udeležbo netradicionalnih akterjev.

Člen 68

Migracije jug-jug

1. Pogodbenice priznavajo pomen migracij jug-jug v smislu izzivov in priložnosti, vključno z morebitnimi koristmi dobro upravljanih migracij jug-jug za trajnostni razvoj izvornih, tranzitnih in namembnih držav. V ta namen pogodbenice podpirajo politike in ukrepe za spodbujanje gospodarskega in socialnega razvoja v izvornih, tranzitnih in namembnih državah.

2. Pogodbenice si izmenjujejo izkušnje in dobre prakse o blaženju socialnega in gospodarskega vpliva migracijskih tokov jug-jug na izvorne, tranzitne in namembne države ter krepijo sodelovanje na nacionalni in regionalni ravni.

Člen 69

Naravne nesreče, podnebne spremembe in degradacija okolja

1. Pogodbenice upoštevajo povezavo med migracijami, vključno z razseljevanjem, in naravnimi nesrečami, podnebnimi spremembami in degradacijo okolja.

2. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za obravnavanje potreb razseljenih oseb s sprejetjem strategij za ublažitev, prilagajanje in odpornost proti naravnim nesrečam, škodljivim učinkom podnebnih sprememb in degradaciji okolja na vseh ustreznih ravneh, vključno z medregionalnimi ravnmi.

Poglavje 3

Nedovoljene migracije

Člen 70

Temeljni vzroki za nedovoljene migracije

1. Pogodbenice potrjujejo skupno politično zavezanost odpravljanju temeljnih vzrokov za nedovoljene migracije in prisilne razselitve ter razvoju ustreznih odzivov.

2. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo odločenost za zajezitev tokov nedovoljenih migracij ob polnem spoštovanju mednarodnega prava in človekovih pravic. V zvezi s tem priznavajo negativne učinke nedovoljenih migracij na izvorne, tranzitne in namembne države, vključno s povezanimi humanitarnimi in varnostnimi izzivi. Pogodbenice priznavajo povečano tveganje, da bodo migranti izpostavljeni kršitvam človekovih pravic in postali žrtve trgovine z ljudmi in zlorab, ter soglašajo glede izvajanja ukrepov za zaščito teh migrantov pred vsemi oblikami izkoriščanja in zlorab.

Člen 71

Tihotapljenje migrantov

1. Pogodbenice okrepijo skupna prizadevanja za preprečevanje čezmejnih kaznivih dejanj tihotapljenja migrantov in skupaj okrepijo prizadevanja za odpravo nekaznovanja kriminalnih združb z učinkovitimi preiskavami in pregonom.

2. Pogodbenice zagotovijo, da so vzpostavljeni ustrezni zakonodajni in institucionalni okviri v skladu s Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, zlasti njenim Protokolom proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku. Prav tako se zavezujejo, da bodo izboljšale izmenjavo informacij ter spodbujale operativno policijsko in pravosodno sodelovanje.

Člen 72

Trgovina z ljudmi

Pogodbenice se borijo proti trgovini z ljudmi v skladu s Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in njenem Protokolu za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki. Pogodbenice krepijo tudi preprečevanje, vključno z bojem proti nekaznovanju vseh storilcev, in zagotovijo, da imajo vse žrtve dostop do pravic, do katerih so upravičene, pri čemer zlasti upoštevajo ranljivost žensk in otrok.

Člen 73

Integrirano upravljanje meja

Pogodbenice spodbujajo in podpirajo integrirano upravljanje meja, vključno z nadzorom meje, zbiranjem in izmenjavo informacij in obveščevalnih podatkov, preprečevanjem priprave in uporabe lažnih listin kot tudi operativno, policijsko in pravosodno sodelovanje pri preiskavah in kazenskem pregonu.

Poglavje 4

Vračanje, ponovni sprejem in reintegracija

Člen 74

Vračanje in ponovni sprejem

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo pravico do vračanja nezakonito prebivajočih migrantov in ponovno potrjujejo pravno obveznost vsake države članice Evropske unije in vsake članice OAKPD glede ponovnega sprejema lastnih državljanov, ki se nezakonito zadržujejo na ozemljih članic OAKPD oziroma držav članic Evropske unije, brez pogojevanja in brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3. V ta namen pogodbenice sodelujejo pri vračanju in ponovnem sprejemu ter zagotovijo dosledno zaščito in spoštovanje pravic in dostojanstva posameznikov, med drugim v vseh postopkih, uvedenih zaradi vrnitve nezakonito prebivajočih migrantov v njihove države izvora.

2. Vsaka država članica Evropske unije sprejme vrnitev in ponovni sprejem katerega koli svojega državljana, ki se nezakonito zadržuje na ozemlju članice OAKPD, na zahtevo te države brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3 za tiste osebe, ki nimajo veljavne potne listine.

Vsaka članica OAKPD sprejme vrnitev in ponovni sprejem katerega koli svojega državljana, ki se nezakonito zadržuje na ozemlju države članice Evropske unije, na zahtevo te države članice brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3 za tiste osebe, ki nimajo veljavne potne listine.

Za države članice Evropske unije se obveznosti iz tega odstavka uporabljajo samo za osebe, ki imajo državljanstvo države članice Evropske unije. Za članice OAKPD se obveznosti iz tega odstavka uporabljajo samo za osebe, ki jih se v skladu z njihovim posameznim pravnim sistemom šteje za njihove državljane.

3. Države članice Evropske unije in članice OAKPD se odzovejo na prošnje druga druge za ponovni sprejem. Postopke preverjanja izvajajo z uporabo najustreznejših in najučinkovitejših postopkov ugotavljanja istovetnosti, da bi ugotovile državljanstvo zadevne osebe in izdale ustrezne potne listine za namene vračanja, kot je določeno Prilogi I. Določbe navedene priloge ne preprečujejo vrnitve osebe v okviru formalnih ali neformalnih dogovorov med državo v katero je vložena prošnja za sprejem in državo, ki vloži prošnjo za ponovni sprejem.

4. Brez poseganja v postopke iz člena 101(5), če pogodbenica meni, da druga pogodbenica ni spoštovala roka iz Priloge I v skladu s standardom 5.26 poglavja 5 Priloge 9 h Konvenciji o mednarodnem civilnem letalstvu, o tem ustrezno obvesti drugo pogodbenico. Če druga pogodbenica še naprej ne izpolnjuje teh obveznosti, lahko pogodbenica, ki je poslala obvestilo, od 30. dne od obvestila sprejme sorazmerne ukrepe.

5. Pogodbenice soglašajo, da bodo spremljale izvajanje teh zavez v okviru rednega partnerskega dialoga.

Člen 75

Reintegracija

Pogodbenice preučijo načine za sodelovanje, da bi spodbujale prostovoljno vračanje in olajšale trajnostno reintegracijo vrnjenih oseb, po potrebi tudi s programi trajnostne reintegracije. Posebna pozornost se nameni potrebam oseb, ki se vračajo in so v ranljivem položaju, kot so otroci, starejši, invalidi in žrtve trgovine z ljudmi.

Poglavje 5

Zaščita in azil

Člen 76

Begunci in druge razseljene osebe

1. Pogodbenice so zavezane krepitvi zaščite in dostojanstva beguncev in drugih razseljenih oseb v skladu z mednarodnim pravom in mednarodnim pravom na področju človekovih pravic, vključno z načelom nevračanja, ter po potrebi mednarodnim pravom o beguncih in mednarodnim humanitarnim pravom.

2. Pogodbenice po potrebi podpirajo integracijo beguncev in drugih razseljenih oseb v državah gostiteljicah ter krepijo zmogljivosti držav prvega azila, tranzitnih in namembnih držav. Pogodbenice sodelujejo, da beguncem in razseljenim osebam v tranzitnih državah in državah gostiteljicah zagotovijo varnost v begunskih taboriščih ter dostop do pravnega varstva, pravne pomoči, zaščite prič, zdravstvene in socialno-psihološke podpore.

3. Pogodbenice posebno pozornost namenjajo osebam v ranljivem položaju in njihovim posebnim potrebam, vključno z ženskami, otroki in mladoletniki brez spremstva, pri čemer upoštevajo načelo otrokovih koristi.

DEL III

GLOBALNA ZAVEZNIŠTVA IN MEDNARODNO SODELOVANJE

Člen 77

Pogodbenice ponovno potrjujejo pomen sodelovanja na mednarodni ravni z namenom spodbujanja in zaščite svojih skupnih interesov ter ohranjanja in krepitve multilateralizma. Zavezujejo se, da bodo združile moči za mirnejši, bolj kooperativen in pravičnejši svet, ki je trdno zasidran v skupnih vrednotah, kot so mir, demokracija, človekove pravice, pravna država, enakost spolov, trajnostni razvoj, ohranjanje okolja in boj proti podnebnim spremembam. Soglašajo, da je treba oblikovati in okrepiti globalna zavezništva, da bi dosegle učinkovit večstranski sistem, ki prinaša rezultate pri reševanju svetovnih izzivov, da se zagotovi varnejši in boljši svet za vse.

Člen 78

Multilateralizem in globalno upravljanje

1. Pogodbenice so zavezane mednarodnemu redu, ki temelji na pravilih, pri čemer je ključno načelo multilateralizem, v središču katerega so ZN. Spodbujajo mednarodni dialog in iščejo večstranske rešitve za spodbujanje globalnega ukrepanja.

2. Pogodbenice sprejmejo potrebne ukrepe za ratifikacijo in izvajanje ustreznih mednarodnih pogodb in konvencij ter njihov prenos v domačo zakonodajo oziroma pristop k takim pogodbam, kot je primerno.

3. Pogodbenice si prizadevajo okrepiti globalno upravljanje ter podpreti potrebne reforme in posodobitev večstranskih institucij, da bi bile bolj reprezentativne, odzivne, uspešne, učinkovite, vključujoče, pregledne, demokratične in odgovorne.

4. Pogodbenice poglobijo svoj pristop k multilateralizmu z več deležniki z učinkovitejšim vključevanjem civilne družbe, zasebnega sektorja in socialnih partnerjev v razvoj odzivov na svetovne izzive.

Člen 79

Sodelovanje v mednarodnih organizacijah in forumih

1. Pogodbenice si prizadevajo sprejeti skupne resolucije, deklaracije in izjave, uskladiti stališča in po potrebi glasovanje ter sprejeti skupne ukrepe na podlagi skupnih interesov, vzajemnega spoštovanja in enakosti, da bi zagotovile večjo prisotnost in močnejši glas v mednarodnih in regionalnih organizacijah in forumih.

2. Pogodbenice določijo ustrezne operativne podrobnosti za učinkovito sodelovanje in usklajevanje na mednarodni ravni, vključno s sklicevanjem sestankov ministrov na ravni članic OAKPD in pogodbenice EU. Prizadevajo si, da bi na politični in operativni ravni redno določale skupne točke o vrsti strateških tem in združile moči pri vprašanjih v skupnem in globalnem interesu za pospeševanje ukrepanja na svetovni ravni.

3. Pogodbenice si lahko aktivno prizadevajo za tesnejše sodelovanje in sklepanje strateških partnerstev s tretjimi državami in skupinami držav, ki imajo enake vrednote in interese, da bi čim bolje in kadar je to mogoče izkoristile kooperativne rešitve za skupne izzive.

Člen 80

Področja mednarodnega ukrepanja

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale in izvajale skupne ukrepe v zvezi z vprašanji, povezanimi s strateškimi prednostnimi nalogami, opredeljenimi v delu II, ter na drugih področjih, za katera menijo, da so potrebna.

2. Pogodbenice krepijo sodelovanje in dialog za zagotovitev mednarodnega miru in varnosti. Sprejmejo vključujoč in celosten pristop k preprečevanju in reševanju konfliktov in kriz, ki temelji na širokih, tesnih in trajnih regionalnih in mednarodnih partnerstvih. Na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni si prizadevajo za povečanje učinkovitosti večstranskega sodelovanja za trajnostni mir in varnost prek okrepljenih partnerstev z ZN ter regionalnimi in podregionalnimi akterji. Obravnavajo huda kazniva dejanja, ki zadevajo mednarodno skupnost, in mednarodne varnostne grožnje, kot so organizirani kriminal, terorizem in nasilni ekstremizem, ter sodelujejo pri spodbujanju in krepitvi mednarodne strukture nadzora nad orožjem, neširjenja orožja in razoroževanja, pa tudi kibernetske varnosti in boja proti kibernetski kriminaliteti.

3. Pogodbenice sodelujejo v mednarodnih forumih, da bi zagotovile spoštovanje mednarodnih norm in sporazumov za spodbujanje in varstvo človekovih pravic za vse, doseganje enakosti spolov ter krepitev demokracije in pravne države. Sodelujejo z organi in mehanizmi ZN za človekove pravice ter v celoti podpirajo delo Sveta ZN za človekove pravice. Vzpostavijo medregionalna zavezništva, ki po potrebi služijo skupnim vrednotam in interesom.

4. Pogodbenice sodelujejo pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja in drugih mednarodno dogovorjenih časovnih načrtov za spodbujanje človekovega in družbenega razvoja. Na mednarodni ravni tesno sodelujejo, da bi:

(a) odpravile skrajno revščino in lakoto;

(b) obravnavale neustrezno prehransko varnost in se odzivale nanjo;

(c) spodbujale univerzalni dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih socialnih storitev, kot so izobraževanje, zdravstvo, voda, sanitarne storitve in stanovanja;

(d) opolnomočale ženske in mlade ter

(e) zaščitile najranljivejše v družbi ter olajšale njihovo vključevanje in prispevek h gospodarskemu, družbenemu in političnemu življenju, pri čemer nihče ne bo prezrt.

Sodelujejo pri krepitvi skladnosti in doslednosti mednarodnega finančnega in monetarnega sistema, da se zagotovi boljši dostop do razvojnega financiranja v podporo trajnostnemu razvoju.

5. Pogodbenice sodelujejo na mednarodni ravni, da bi dosegle vključujočo in trajnostno gospodarsko rast in razvoj z ukrepi, namenjenimi strukturni gospodarski preobrazbi, ustvarjanju dostojnih delovnih mest za vse in vključevanju članic OAKPD v svetovno gospodarstvo, vključno z regionalnim in celinskim povezovanjem. Pogodbenice ohranijo in okrepijo večstranski trgovinski sistem, ki temelji na pravilih in katerega središče je STO, ter vse njegove funkcije, da se zagotovi učinkovito reševanje svetovnih trgovinskih izzivov in izkoristi razvojni potencial trgovine.

6. Pogodbenice krepijo sodelovanje za spodbujanje močnih in odločnih skupnih ukrepov v zvezi z okoljsko trajnostnostjo in podnebnimi spremembami, s čimer povečujejo globalne ambicije in utirajo pot doseganju dolgoročnih ciljev Pariškega sporazuma. Spoštujejo mednarodne norme in sporazume, ki zagotavljajo globalne javne dobrine in ščitijo prihodnje generacije, vključno s prizadevanji za krepitev mednarodnega upravljanja oceanov.

7. Pogodbenice sodelujejo s partnerji po vsem svetu v prizadevanjih za celovit in celosten pristop k vsem vidikom, povezanim z migracijami in mobilnostjo, ki temelji na načelih solidarnosti, deljene odgovornosti in partnerstva.

DEL IV

NAČINI SODELOVANJA IN IZVAJANJA

Člen 81

Učinkoviti in raznoliki načini sodelovanja

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo mobilizirale finančna in nefinančna sredstva za doseganje ciljev iz tega sporazuma na podlagi skupnih interesov, v duhu resničnega partnerstva in v skladu z načelom, da nihče ne sme biti prezrt. Poudarjajo pomen razvojnega financiranja kot ključnega sredstva za izvajanje Agende 2030 in Pariškega sporazuma.

2. Pogodbenice soglašajo, da so načini sodelovanja raznoliki in vključujejo vrsto politik in instrumentov iz vseh razpoložljivih virov in od vseh razpoložljivih akterjev. Soglašajo tudi, da morajo biti načini sodelovanja prilagojeni tako, da odražajo in se izvajajo na podlagi ciljev, strategij in prednostnih nalog različnih držav in regij, določenih na nacionalni, regionalni, celinski in medregionalni ravni.

3. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo zavezanost načelom razvojne učinkovitosti, in sicer odgovornosti partnerskih držav za razvojne prednostne naloge, vključujočim partnerstvom, osredotočenosti na rezultate, preglednosti in vzajemni odgovornosti.

Člen 82

Mednarodno razvojno sodelovanje

1. Pogodbenica EU ponovno potrjuje svojo politično zavezanost krepitvi virov razvojnega sodelovanja, da bi se dosegel trajnostni razvoj, zlasti z izkoreninjenjem revščine ter bojem proti degradaciji okolja in podnebnim spremembam. Pogodbenica EU se zavezuje, da bo dala na voljo ustrezno raven finančnih sredstev v skladu s svojimi notranjimi predpisi in postopki.

2. Pogodbenice soglašajo, da se pri dodeljevanju sredstev prednost nameni državam, ki najbolj potrebujejo pomoč, kjer imajo ta sredstva največji učinek, zlasti najmanj razvitim državam, državam z nizkim dohodkom, državam v krizi ali konfliktu, nestabilnih in ranljivih razmerah po krizi in/ali pokonfliktnih razmerah, vključno z malimi otoškimi državami v razvoju ter neobalnimi državami v razvoju. Ustrezna pozornost se nameni tudi posebnim izzivom, s katerimi se soočajo države s srednjimi dohodki, zlasti v zvezi z neenakostjo, socialno izključenostjo in njihovim dostopom do virov.

3. Pogodbenica EU mobilizira sredstva za podporo programom v afriških, karibskih in pacifiških državah ter prispeva k regionalnemu, medregionalnemu in medcelinskemu sodelovanju in pobudam za krepitev sodelovanja med pogodbenicami pri vprašanjih skupnega interesa, ki zadevajo obe strani.

4. Pogodbenice soglašajo, da lahko sodelovanje poteka v različnih oblikah, kot so programi za podporo sektorski politiki, upravni in tehnični ukrepi sodelovanja, krepitev zmogljivosti in tristranske ureditve, ter se lahko zagotovi z različnimi vrstami financiranja in postopkov, vključno s proračunsko podporo, proračunskimi jamstvi in operacijami mešanega financiranja.

5. Pogodbenica EU in naprednejše članice OAKPD se zavezujejo, da bodo razvile nove oblike sodelovanja, vključno z inovativnimi finančnimi instrumenti in sofinanciranjem.

6. Pogodbenice sodelujejo in spodbujajo uporabo finančnih sredstev za pospeševanje mobilizacije domačih virov, zagotavljanje humanitarne in nujne pomoči, odzivanje na nepredvidene okoliščine, nove potrebe ali nove izzive, olajševanje trgovine ter podporo mednarodnih pobud ali prednostnih nalog.

7. Pogodbenice soglašajo, da vsaka odločitev o zagotovitvi proračunske podpore:

(a) temelji na jasnem sklopu meril za upravičenost ter skrbni oceni tveganj in koristi;

(b) temelji na odgovornosti držav, vzajemni odgovornosti in skupni zavezanosti univerzalnim vrednotam in načelom;

(c) vključuje okrepljen dialog o politikah, boljše upravljanje in dopolnjevanje prizadevanj, da se pobere več sredstev, ki se nato bolje porabijo, ter

(d) se diferencira z namenom boljšega odzivanja na politične, gospodarske in socialne razmere v državi upravičenki.

8. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale predvidljivost in varnost pretoka virov ter okrepile prizadevanja za nadaljnje izboljšanje načina upravljanja in izvajanja razvojnega sodelovanja, zlasti z boljšim usklajevanjem in skladnostjo ter ob upoštevanju svojih primerjalnih prednosti, vključno s tranzicijskimi izkušnjami.

9. Pogodbenice soglašajo, da načrtovanje programov temelji na zgodnjem, stalnem in vključujočem dialogu med pogodbenico EU in članicami OAKPD, vključno z nacionalnimi in lokalnimi organi ter regionalnimi, celinskimi in mednarodnimi organizacijami, ter vključuje parlamente, civilno družbo, zasebni sektor in druge deležnike, da se okrepi demokratična odgovornost za proces in spodbudi podpora nacionalnim in regionalnim strategijam. Soglašajo, da se načrtovanje programov po potrebi uskladi s strateškimi cikli upravičencev, in se zavezujejo uporabi svojih institucij, sistemov in postopkov. Prav tako soglašajo, da načrtovanje programov zagotavlja poseben, prilagojen večletni okvir za sodelovanje, vključno z raznolikimi načini sodelovanja.

10. Pogodbenice soglašajo, da se v primeru jasne dodane vrednosti in dokazane primerjalne prednosti spodbuja sodelovanje s tretjimi državami in drugimi akterji, vključno s sodelovanjem jug-jug in tristranskim sodelovanjem.

11. Pogodbenice se lahko ob skupno dogovorjenem času odločijo pregledati upravljanje in učinek finančnih sredstev, da bi izboljšale učinkovitost načrtovanja in dodeljevanja pomoči.

12. Pogodbenice krepijo dialog in sodelovanje pri smotrni uporabi finančnih sredstev, po potrebi tudi s sodelovanjem z Evropskim uradom za boj proti goljufijam.

Člen 83

Domača javna sredstva

1. Članice OAKPD, ki so pogodbenice tega sporazuma, ponovno potrjujejo svojo zavezanost povečanju mobilizacije domačih virov. Spodbujajo razmere, ki povečujejo domače zasebne tokove in pospešujejo trgovino kot gonilo razvoja.

2. Članice OAKPD, ki so pogodbenice tega sporazuma, si prizadevajo za izboljšanje zbiranja prihodkov s posodobljenimi davčnimi sistemi, izboljšano davčno politiko, učinkovitejšim pobiranjem davkov ter okrepljeno in reformirano davčno upravo. Prizadevajo si za izboljšanje pravičnosti, preglednosti, učinkovitosti in uspešnosti svojih davčnih sistemov, vključno z razširitvijo davčne osnove in nadaljnjimi prizadevanji za vključitev neformalnega sektorja v formalno gospodarstvo v skladu z razmerami v državi. Krepijo fiskalno legitimnost s povečanjem učinkovitosti in uspešnosti javne porabe.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile prizadevanja za boj proti nezakonitim finančnim tokovom, da bi jih izkoreninile, sodelovale pri izterjavi izgubljenih sredstev in kapitala ter okrepile dobre prakse vračanja premoženja za spodbujanje trajnostnega razvoja. Spodbujajo ukrepe za boj proti korupciji, goljufijam in pranju denarja ter sprejemajo ukrepe za boj proti izogibanju davkom, davčnim utajam in drugim škodljivim davčnim praksam, in sicer s tesnejšim mednarodnim sodelovanjem, boljšimi notranjimi predpisi ter okrepljenimi zmogljivostmi in izmenjavo informacij.

4. Pogodbenice izboljšujejo in sodelujejo pri krepitvi dobrega finančnega in davčnega upravljanja, preglednosti in odgovornosti. Zavezujejo se, da bodo na vključujoč, pravičen in pregleden način okrepile mednarodno davčno sodelovanje, ter v zvezi s tem soglašajo, da bodo sodelovale v mednarodnih forumih o mednarodnih davčnih zadevah.

Člen 84

Domači in mednarodni zasebni viri

1. Pogodbenice potrjujejo, da pretok zasebnega kapitala bistveno prispeva k nacionalnim razvojnim prizadevanjem. Razvijejo politike ter po potrebi okrepijo regulativne okvire in instrumente za boljšo uskladitev spodbud zasebnega sektorja z javnimi cilji. Sodelujejo pri mobilizaciji trajnostnih in odgovornih naložb, spodbujajo zasebni sektor, da kot partner sodeluje v razvojnem procesu, in vlagajo v področja, ki so ključnega pomena za trajnostni razvoj.

2. Pogodbenice si prizadevajo kombinirati nepovratna sredstva in posojila ter jamstva kot vzvode za privabljanje zasebnega financiranja in odpravljanje nedelovanja trga ob hkratnem omejevanju izkrivljanj trga.

3. Pogodbenice priznavajo, da so nakazila izseljencev ključni zasebni vir financiranja za trajnostni razvoj. Vzpostavijo ustrezno zakonodajo in regulativne okvire, da bi ustvarile konkurenčen in pregleden trg za cenejša, hitrejša in varnejša denarna nakazila prek zakonitih in uradnih kanalov v izvornih državah in državah prejemnicah ter oblikujejo inovativne in cenovno dostopne rešitve za prenos nakazil. Spodbujajo ustvarjanje inovativnih finančnih produktov in ustvarjajo spodbude za krepitev prispevka svoje diaspore k razvoju. Spodbujajo dialog med vsemi ustreznimi javnimi in zasebnimi deležniki, da bi olajšale tokove nakazil izseljencev in s tem povečale njihov prispevek k razvoju.

Člen 85

Dolg in vzdržnost dolga

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo z usklajenimi politikami, usmerjenimi v financiranje, zmanjševanje, prestrukturiranje ali upravljanje dolga, zagotovile dolgoročno vzdržnost dolga. Soglašajo, da bodo državam pomagale pri vzpostavljanju zmogljivosti za upravljanje dolga ter razvoju srednje- in dolgoročnih strategij glede dolga.

2. Pogodbenice poudarjajo, kako pomembno je, da dolžniki in upniki sodelujejo pri preprečevanju in reševanju dolžniške krize. Soglašajo, da je treba okrepiti dialog, izmenjavo informacij in preglednost, tako da bodo ocene in analize vzdržnosti dolga temeljile na celovitih, objektivnih in zanesljivih podatkih.

3. Pogodbenice se ob upoštevanju povezav med dolgom in gospodarsko rastjo zavezujejo k dialogu in sodelovanju v okviru mednarodnih razprav o splošnem problemu dolga, brez poseganja v posebne razprave, ki potekajo v ustreznih forumih.

4. Pogodbenice soglašajo, da bodo po potrebi prispevale k mednarodno odobrenim pobudam za odpis dolga, da se zmanjšajo stroški servisiranja dolga članic OAKPD.

DEL V

INSTITUCIONALNI OKVIR

Člen 86

Skupne institucije

1. Pogodbenice na ravni članic OAKPD in pogodbenica EU ustanovijo naslednje skupne institucije: Svet ministrov OAKPD-EU, Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU in Skupno parlamentarno skupščino OAKPD-EU. Pogodbenice tudi za vsakega od regionalnih protokolov kot skupne institucije ustanovijo Svet ministrov, Skupni odbor in Parlamentarno skupščino.

2. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti usklajevanje in dopolnjevanje med skupnimi institucijami tega sporazuma in skupnimi institucijami drugih okvirov ali sporazumov, katerih podpisnice so, vključno s sporazumi o gospodarskem partnerstvu, brez poseganja v ustrezne določbe, ki jih vsebujejo.

Člen 87

Vrh voditeljev držav ali vlad

Pogodbenice se lahko sestajajo na ravni voditeljev držav ali vlad po skupnem dogovoru v ustrezni obliki na podlagi skupno dogovorjenega urnika in dnevnega reda.

Člen 88

Svet ministrov OAKPD-EU

1. Svet ministrov OAKPD-EU sestavljajo po en predstavnik vsake članice OAKPD na ministrski ravni na eni strani in predstavniki Evropske unije in njenih držav članic na ministrski ravni na drugi strani. Sopredsedujeta mu predsednik, ki ga imenujejo članice OAKPD, na eni strani in predsednik, ki ga imenuje pogodbenica EU, na drugi strani.

2. Svet ministrov OAKPD-EU se načeloma sestaja vsaka tri leta in kadar koli se na pobudo sopredsednikov to zdi potrebno, v obliki in sestavi, ki ustrezata vprašanjem, ki jih je treba obravnavati. Po potrebi lahko na sestankih sodelujejo opazovalci.

3. Svet ministrov OAKPD-EU lahko ustanovi odbore in delovne skupine za uspešnejšo in učinkovitejšo obravnavo specifičnih vprašanj, na primer za vprašanja v zvezi s trgovino in razvojnim financiranjem. Poleg tega lahko svoja pooblastila prenese na Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU.

4. Funkcije Sveta ministrov OAKPD-EU so:

(a) zagotavljanje strateških političnih usmeritev;

(b) nadzor učinkovitega in doslednega izvajanja tega sporazuma;

(c) sprejemanje političnih usmeritev in odločitev za upoštevanje posebnih vidikov, ki so potrebni za izvajanje določb tega sporazuma ter

(d) sprejemanje skupnih stališč in dogovarjanje o skupnih ukrepih za mednarodno sodelovanje ter olajševanje usklajevanja v mednarodnih organizacijah in forumih.

5. Svet ministrov OAKPD-EU sprejema sklepe, ki so zavezujoči za vse pogodbenice, razen če je določeno drugače, ali daje priporočila v zvezi s katero od svojih funkcij iz odstavka 4 s skupnim soglasjem pogodbenic. Njegovi postopki so veljavni le, če so prisotni predstavniki Evropske unije, vsaj polovice držav članic Evropske unije in vsaj dve tretjini članov, ki zastopajo vlade članic OAKPD. Katerega koli člana Sveta ministrov OAKPD-EU, ki ne more prisostvovati, lahko zastopa druga oseba. Zastopnik uresničuje vse pravice tega člana. Svet ministrov OAKPD-EU Skupni parlamentarni skupščini predloži poročilo o izvajanju tega sporazuma. Preučuje in presoja resolucije in priporočila, ki jih sprejme Skupna parlamentarna skupščina.

6. Svet ministrov OAKPD-EU lahko sprejema sklepe ali daje priporočila po pisnem postopku. Uporabo pisnega postopka lahko predlaga katera koli pogodbenica in se lahko začne na podlagi soglasja sopredsednikov. Za pisni postopek se smiselno uporabljajo pravila iz odstavka 5.

7. Svet ministrov OAKPD-EU sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 89

Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU

1. Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU sestavljajo predstavniki vsake članice OAKPD na ravni veleposlanikov ali visokih uradnikov in generalni sekretar OAKPD, ki izvaja funkcijo po uradni dolžnosti, na eni strani ter predstavniki Evropske unije in njenih držav članic na ravni veleposlanikov ali visokih uradnikov na drugi strani. Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU se sestaja vsako leto in na posebnih zasedanjih na zahtevo sopredsednikov, zlasti zaradi priprave na seje Sveta ministrov OAKPD-EU. Sopredsedujejo mu tiste pogodbenice, ki hkrati sopredsedujejo tudi Svetu ministrov OAKPD-EU. Sklepe in priporočila sprejema s skupnim soglasjem pogodbenic. Po potrebi lahko na sestankih sodelujejo opazovalci.

2. Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU pripravlja seje Sveta ministrov OAKPD-EU, mu pomaga pri izpolnjevanju njegovih nalog in izvaja kakršen koli mandat, ki mu ga podeli Svet ministrov OAKPD-EU.

3. Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov OAKPD-EU sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 90

Skupna parlamentarna skupščina OAKPD-EU

1. Vsak član treh regionalnih parlamentarnih skupščin je član Skupne parlamentarne skupščine OAKPD-EU. Skupna parlamentarna skupščina OAKPD-EU se sestaja enkrat letno, kot je določeno v njenem poslovniku iz odstavka 3. Sopredsedujeta ji poslanec Evropskega parlamenta in poslanec parlamenta članic OAKPD, ki sta imenovana v skladu z njunimi ustreznimi postopki.

2. Funkcije Skupne parlamentarne skupščine OAKPD-EU kot posvetovalnega organa so:

(a) sprejemanje resolucij in dajanje priporočil za doseganje ciljev tega sporazuma ter

(b) spodbujanje demokratičnih procesov, podpora sodelovanju med parlamenti in omogočanje boljšega razumevanja med narodičlanic OAKPD in narodi Evropske unije.

3. Skupna parlamentarna skupščina OAKPD-EU sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 91

Regionalni vrh

Pogodbenice vsakega regionalnega protokola se lahko odločijo za sestanek na ravni voditeljev držav ali vlad v časovnih presledkih, o katerih se dogovorijo zadevne pogodbenice, na podlagi skupno dogovorjenega urnika in dnevnega reda.

Člen 92

Regionalni sveti ministrov

1. Pogodbenice za vsakega od treh regionalni protokolov ustanovijo svet ministrov:

(a) Svet ministrov Afrika-EU sestavljajo po en predstavnik vsake države pogodbenice iz Afrike na ministrski ravni na eni strani in predstavniki Evropske unije in njenih držav članic na ministrski ravni na drugi strani;

(b) Svet ministrov Karibi-EU sestavljajo po en predstavnik vsake države pogodbenice s Karibov na ministrski ravni na eni strani in predstavniki Evropske unije in njenih držav članic na ministrski ravni na drugi strani ter

(c) Svet ministrov Pacifik-EU sestavljajo po en predstavnik vsake države pogodbenice iz Pacifika na ministrski ravni na eni strani in predstavniki Evropske unije in njenih držav članic na ministrski ravni na drugi strani.

Vsakemu regionalnemu svetu ministrov sopredsedujeta predsednik, ki ga imenujejo zadevne afriške, karibske oziroma pacifiške države pogodbenice, na eni strani in predsednik, ki ga imenuje pogodbenica EU, na drugi strani, v skladu s svojimi postopki.

Vsak regionalni svet ministrov se sestaja v časovnih presledkih, o katerih se dogovorijo pogodbenice, v sestavi, ki ustreza vprašanjem, ki jih je treba obravnavati, in na pobudo sopredsednikov, ter sprejema sklepe s skupnim soglasjem.

2. Funkcije vsakega regionalnega sveta ministrov so:

(a) določitev prednostnih nalog in po potrebi priprava akcijskih načrtov v zvezi s cilji svojega regionalnega protokola;

(b) sprejemanje sklepov in dajanje priporočil za izvrševanje posebnih vidikov svojega regionalnega protokola, vključno s sklepi o njihovem pregledu ali spremembi v skladu s členom 99(5); sklepi so zavezujoči za vse pogodbenice zadevnega regionalnega protokola, razen če je določeno drugače ter

(c) vodenje dialoga in izmenjava mnenj o vseh vprašanjih skupnega interesa.

3. Vsak Regionalni svet ministrov sprejema sklepe ali daje priporočila s skupnim soglasjem. Njegovi postopki so veljavni le, če so prisotni predstavniki Evropske unije, vsaj polovice držav članic Evropske unije in vsaj dveh tretjin članov, ki zastopajo zadevno afriško, karibsko oziroma pacifiško regijo. Katerega koli člana katerega koli regionalnega sveta ministrov, ki ne more prisostvovati, lahko zastopa druga oseba. Zastopnik uresničuje vse pravice tega člana.

4. Vsak regionalni svet ministrov:

(a) lahko sprejema sklepe ali daje priporočila po pisnem postopku; za pisni postopek Regionalnega sveta ministrov se smiselno uporabljajo pravila iz člena 88;

(b) lahko ustanovi pododbore in delovne skupine za uspešnejšo in učinkovitejšo obravnavo posebnih vprašanj ter lahko prenese pooblastila na zadevni Regionalni skupni odbor;

(c) predloži Svetu ministrov OAKPD-EU poročilo o izvajanju svojega protokola ter

(d) sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 93

Regionalni skupni odbori

1. Vsak regionalni skupni odbor sestavljajo po en predstavnik vsake članice OAKPD iz Afrike za Protokol Afrika-EU, vsake članice OAKPD s Karibov za Protokol Karibi-EU in vsake članice OAKPD iz Pacifika za Protokol Pacifik-EU na ravni veleposlanikov ali visokih uradnikov na eni strani, ter predstavniki Evropske unije in njenih članic na ravni veleposlanikov ali visokih uradnikov na drugi strani.

2. Vsakemu regionalnemu skupnemu odboru sopredsedujejo pogodbenice, ki hkrati sopredsedujejo tudi zadevnemu regionalnemu svetu ministrov. Po potrebi se lahko regionalni skupni odbor na predlog katere koli pogodbenice po soglasju sopredsednikov odloči povabiti opazovalce.

3. Vsak regionalni skupni odbor pripravlja seje zadevnega regionalnega sveta ministrov, mu pomaga pri izpolnjevanju njegovih nalog in izvaja kakršen koli mandat, ki mu ga podeli zadevni regionalni svet ministrov.

4. Vsak regionalni skupni odbor sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 94

Regionalne parlamentarne skupščine

1. Pogodbenice za vsakega od treh regionalnih protokolov ustanovijo Regionalno parlamentarno skupščino, ki ji sopredsedujeta poslanec Evropskega parlamenta na eni strani in poslanec iz zadevnih afriških, karibskih oziroma pacifiških pogodbenic na drugi strani, v skladu z njihovimi postopki.

(a) Parlamentarno skupščino Afrika-EU sestavljajo poslanci Evropskega parlamenta na eni strani in poslanci parlamenta vsake države pogodbenice iz Afrike na drugi strani, v enakem številu;

(b) Parlamentarno skupščino Karibi-EU sestavljajo poslanci Evropskega parlamenta na eni strani in poslanci parlamenta vsake države pogodbenice s Karibov na drugi strani, v enakem številu;

(c) Parlamentarno skupščino Pacifik-EU sestavljajo poslanci Evropskega parlamenta na eni strani in poslanci parlamenta vsake države pogodbenice iz Pacifika na drugi strani, v enakem številu.

2. Kot posvetovalno telo se vsaka regionalna parlamentarna skupščina sestane zlasti pred sestanki zadevnega regionalnega sveta ministrov. V zvezi s tem vsaka regionalna parlamentarna skupščina pravočasno prejme dnevni red zadevnega regionalnega sveta ministrov, na podlagi katerega lahko daje priporočila temu svetu ministrov, in je obveščena o sklepih in priporočilih zadevnega regionalnega sveta ministrov.

3. Vsaka regionalna parlamentarna skupščina:

(a) lahko sprejema resolucije in razpravlja o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na njen regionalni protokol;

(b) lahko spodbuja demokratične procese prek dialoga in posvetovanja ter omogoča boljše razumevanje med narodi Evropske unije in narodi Afrike, Karibov in Pacifika;

(c) s Skupno parlamentarno skupščino OAKPD-EU vzdržuje stike glede vprašanj, povezanih s tem sporazumom, da se zagotovita usklajevanje in skladnost ter

(d) sprejme svoj poslovnik na svojem prvem sestanku, vendar najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega sporazuma.

Člen 95

Sodelovanje z deležniki

1. Pogodbenice soglašajo, da je sodelovanje z deležniki, zlasti lokalnimi organi, civilno družbo in predstavniki zasebnega sektorja, bistveno za odločanje na podlagi ustreznih informacij in uresničevanje ciljev tega partnerstva.

2. Deležniki so pravočasno obveščeni in lahko prispevajo k širšemu procesu dialoga, zlasti v zvezi s sestanki zadevnega sveta ministrov.

3. Za spodbujanje takšnega sodelovanja se po potrebi vzpostavijo odprti in pregledni mehanizmi za strukturirano posvetovanje z deležniki.

4. Rezultati posvetovanj z deležniki se sporočijo zadevnemu svetu ministrov, Skupnemu odboru ali Parlamentarni skupščini, kot je ustrezno.

DEL VI

KONČNE DOLOČBE

Člen 96

Ozemeljska uporaba

Ta sporazum se uporablja na eni strani na ozemljih, na katerih se uporabljata Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske unije ter v skladu s pogoji iz teh pogodb, ter na drugi strani na ozemljih članic OAKPD.

Člen 97

Drugi sporazumi in dogovori

Nobena pogodba, konvencija, sporazum ali dogovor, ne glede na to kakšne vrste je, med eno ali več državami članicami Evropske unije in eno ali več članicami OAKPD ne vpliva na izvajanje določb tega sporazuma.

Člen 98

Soglasje k zavezanosti, začetek veljavnosti in začasna uporaba

1. Pogodbenice izrazijo soglasje, da jih ta sporazum zavezuje, v skladu z njihovimi notranjimi pravili in postopki.

2. Ta sporazum začne veljati prvi dan drugega meseca po datumu, ko so Evropska unija in njene države članice ter vsaj dve tretjini članic OAKPD zaključile svoje notranje postopke v ta namen in deponirale svoje listine, v katerih so izrazile svoje soglasje k zavezanosti sporazumu, Generalnemu sekretariatu Sveta Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: depozitar), ki pošlje overjeno kopijo sekretariatu OAKPD.

3. Članica OAKPD, ki do dne, ko ta sporazum začne veljati v skladu z odstavkom 2, ne zaključi postopkov iz odstavka 2, lahko to stori samo v naslednjih 12 mesecih po tem dnevu. Za te članice OAKPD se ta sporazum začne uporabljati prvi dan drugega meseca po deponiranju njihovih listin, v katerih so izrazile svoje soglasje k zavezanosti, pri depozitarju, ki pošlje overjeno kopijo sekretariatu OAKPD. Članice OAKPD priznavajo veljavnost kakršnega koli ukrepa za izvajanje tega sporazuma, sprejetega po dnevu začetka njegove veljavnosti, v skladu z odstavkom 2.

4. Brez poseganja v odstavka 2 in 3 lahko Evropska unija in članice OAKPD ta sporazum začasno v celoti ali delno uporabljajo pred začetkom njegove veljavnosti in v skladu s svojimi notranjimi postopki. Začasna uporaba se začne prvi dan drugega meseca po datumu podpisa tega sporazuma. Pred začetkom začasne uporabe Evropska unija uradno obvesti članice OAKPD o delih tega sporazuma, ki se začasno uporabljajo.

Člen 99

Trajanje in pregled

1. Ta sporazum se sklene za začetno obdobje 20 let. Tri leta pred koncem tega začetnega obdobja pogodbenice začnejo dialog, da bi pregledale določbe, ki bodo pozneje urejale njihove odnose. Ta sporazum se samodejno podaljšuje za enkratno obdobje petih let, razen če se pogodbenice dogovorijo o njegovi odpovedi ali podaljšanju pred koncem začetnega obdobja 20 let.

2. Pogodbenice lahko Svetu ministrov OAKPD-EU najpozneje šest mesecev pred sestankom Sveta ministrov OAKPD-EU predložijo predloge za spremembe tega sporazuma. Vse spremembe odobri Svet ministrov OAKPD-EU, zanje pa veljajo postopki za začetek veljavnosti in začasno uporabo tega sporazuma določeni v členu 98.

3. Pogodbenice v šestih mesecih po izteku Agende 2030 začnejo pogajanja za pregled in revizijo strateških prednostnih nalog tega sporazuma, vključno s Regionalnim protokolom za Afriko, Regionalnim protokolom za Karibe in Regionalnim protokolom za Pacifik, ter za uvedbo kakršnih koli drugih potrebnih sprememb. Spremenjeni sporazum začne veljati v skladu s postopki, določenimi za začetek veljavnosti in začasno uporabo tega sporazuma.

4. Pogodbenice lahko Svetu ministrov OAKPD-EU najpozneje šest mesecev pred sestankom Sveta ministrov OAKPD-EU predložijo predloge za spremembe prilog k temu sporazumu. Kakršne koli spremembe odobri Svet ministrov OAKPD-EU.

5. Pogodbenice zadevnih regionalnih protokolov lahko predložijo predloge za spremembo njihovih protokolov predložijo zadevnemu regionalnemu svetu ministrov in Svetu ministrov OAKPD-EU najpozneje 120 dni pred sestankom njihovega zadevnega regionalnega sveta ministrov. Vse spremembe sprejme zadevni regionalni svet ministrov in o njih takoj obvesti Svet ministrov OAKPD-EU, ki lahko da soglasje v 120 dneh od datuma uradnega obvestila, tudi po pisnem postopku ali s prenosom pooblastil na Odbor visokih uradnikov na ravni veleposlanikov. Svet ministrov OAKPD-EU lahko zavrne odobritev spremembe, ki jo šteje za nezdružljivo s tem sporazumom, in uradno obvesti zadevni regionalni svet ministrov o razlogih za zavrnitev. Če soglasje ni zavrnjeno v 120 dneh od datuma uradnega obvestila, se šteje, da je soglasje podano. Spremenjeni regionalni protokol začne veljati prvi dan drugega meseca po datumu soglasja.

6. Svet ministrov OAKPD-EU lahko sprejme kakršne koli potrebne prehodne ukrepe, če je med pogodbenicami predviden nov sporazum in dokler tak sporazum ne začne veljati ali se začasno ne uporablja.

Člen 100

Odpoved sporazuma

Ta sporazum lahko odpove pogodbenica EU v zvezi z vsako članico OAKPD in vsaka članica OAKPD v zvezi s pogodbenico EU. Odpoved začne učinkovati šest mesecev po tem, ko depozitar prejme pisno uradno obvestilo o odpovedi ter pošlje overjeno kopijo sekretariatu OAKPD.

Člen 101

Reševanje sporov in izpolnjevanje obveznosti

1. Pogodbenice sprejmejo vse splošne ali posebne ukrepe za izpolnjevanje svojih obveznosti na podlagi tega sporazuma. Obravnavajo razhajanja in spore glede uporabe tega sporazuma med njimi in obravnavajo vprašanja razlage v zvezi s tem sporazumom v skladu s tem členom.

2. Brez poseganja v postopke iz odstavkov 3 do 9 tega člena in člena 74(4) se lahko kakršno koli vprašanje, povezano z razlago tega sporazuma, reši s posvetovanji v okviru Sveta ministrov OAKPD-EU ali, če se pogodbenice tako dogovorijo, v posebnem pododboru ali s katerim koli drugim ustreznim mehanizmom, ki poroča Svetu ministrov OAKPD-EU. Pogodbenice predložijo ustrezne informacije, potrebne za temeljito preučitev zadeve, da bi jo pravočasno in sporazumno obravnavale.

3. Za namene odstavkov 4 do 9 se izraz „pogodbenica“ nanaša na Evropsko unijo in njene države članice na eni strani in na posamezno članico OAKPD na drugi strani.

4. Pogodbenice obravnavajo medsebojna razhajanja v okviru partnerskega dialoga, da bi preprečile razmere, v katerih bi ena od pogodbenic lahko menila, da je treba uporabiti posvetovanja, določena v odstavkih 5 in 6.

5. Če katera od pogodbenic meni, da druga pogodbenica ni izpolnila katere od obveznosti iz tega sporazuma, o tem uradno obvesti drugo pogodbenico in predloži vse ustrezne informacije, potrebne za temeljito preučitev okoliščin, da bi se v 90 dneh od datuma uradnega obvestila našla obojestransko sprejemljiva rešitev. Če to obdobje ne zadostuje, pogodbenici organizirata strukturirana in sistematična posvetovanja. Če v 120 dneh po začetku posvetovanj ne moreta doseči vzajemno sprejemljive rešitve, lahko pogodbenica, ki je poslala obvestilo, sprejme ukrepe, sorazmerne z neizpolnjevanjem obveznosti.

6. Brez poseganja v odstavek 5, če katera od pogodbenic meni, da katera od drugih pogodbenic krši katerega koli od bistvenih elementov iz členov 9 in 18, razen v posebno nujnih primerih ali v hudih primerih korupcije iz člena 12, o tem uradno obvesti drugo pogodbenico in predloži vse ustrezne informacije, potrebne za temeljito preučitev razmer, da bi se v 60 dneh od datuma uradnega obvestila našla obojestransko sprejemljiva rešitev. Če to ne zadostuje, pogodbenici organizirata strukturirana in sistematična posvetovanja. Ob ohranjanju dvostranske narave posvetovanj se po dogovoru zadevnih pogodbenic v fazo strukturiranih in sistematičnih posvetovanj vključi poseben skupni odbor. Posebni skupni odbor, ki ga sestavlja enako število predstavnikov pogodbenice EU in članic OAKPD, ki spoštuje načeli resničnega partnerstva in vzajemne odgovornosti, svetuje glede izpolnjevanja obveznosti in po potrebi pomaga, da zadevna pogodbenica sprejme potrebne ukrepe za izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz tega sporazuma. Zadevna pogodbenica ostaja edina odgovorna za izpolnjevanje svojih obveznosti iz tega sporazuma. Če v 90 dneh po začetku posvetovanj ni mogoče doseči vzajemno sprejemljive rešitve, lahko pogodbenica, ki je poslala obvestilo, sprejme ustrezne ukrepe.

7. Če katera od pogodbenic meni, da je kršitev katerega koli od bistvenih elementov posebno nujen primer, lahko brez predhodnega posvetovanja sprejme ustrezne ukrepe s takojšnjim učinkom. Posebno nujni primeri pomenijo izjemne primere izredno hude in grobe kršitve katerega od bistvenih elementov iz členov 9 in 18.

8. „Ustrezni ukrepi“ iz odstavkov 6 in 7 se sprejmejo ob polnem spoštovanju mednarodnega prava in so sorazmerni z neizpolnitvijo obveznosti iz tega sporazuma. Prednost imajo ukrepi, ki najmanj ovirajo delovanje tega sporazuma. Ustrezni ukrepi lahko vključujejo delno ali popolno opustitev izvajanja tega sporazuma. Po sprejetju ustreznih ukrepov se lahko na zahtevo katere koli od pogodbenic skličejo posvetovanja, da se temeljito preučijo razmere in najdejo rešitve, ki bi omogočile ukinitev ustreznih ukrepov.

9. Pogodbenici soglašata, da posvetovanje poteka na ravni in v obliki, ki čim bolj omogočata dosego obojestransko sprejemljive rešitve. Soglašata, da so ob ohranitvi dvostranske narave posvetovanj lahko v postopek posvetovanja vključeni ustrezni regionalni in mednarodni akterji, če se s tem strinjajo zadevne pogodbenice.

Člen 102

Pristop

1. Vsaka nova država članica Evropske unije postane pogodbena stranka tega sporazuma z dnem njenega pristopa k Evropski uniji s pomočjo klavzule o pristopu v aktu o pristopu. Če akt o pristopu k Evropski uniji ne določa takšnega avtomatičnega pristopa nove države članice k temu sporazumu, zadevna država članica pristopi k temu sporazumu tako, da pri depozitarju deponira akt o pristopu, ta pa pošlje njegov overjen izvod Sekretariatu OAKPD.

2. Vsaka prošnja za pristop k temu sporazumu, ki jo vloži neodvisna država, ki je članica OAKPD, ali katera koli druga neodvisna država, katere strukturne značilnosti ter gospodarski in socialni položaj so primerljivi s strukturnimi značilnostmi ter gospodarskim in socialnim položajem članic OAKPD, se predloži Svetu ministrov OAKPD-EU. Če Svet ministrov OAKPD-EU prošnjo odobri, zadevna država pristopi k temu sporazumu tako, da pri depozitarju deponira akt o pristopu, ta pa pošlje njegov overjen izvod Sekretariatu OAKPD.

3. Pogodbenice preučijo učinke pristopa novih držav k temu sporazumu.

4. Svet ministrov OAKPD-EU lahko odloči o vseh morebitnih potrebnih prehodnih določbah ali spremembah tega sporazuma.

Člen 103

Status opazovalke

Za doseganje ciljev tega sporazuma se lahko tretjim akterjem, vključno z regionalnimi in celinskimi organizacijami, dodeli status opazovalca v institucijah, ustanovljenih z delom V splošnega dela tega sporazuma, s sklepom zadevne skupne institucije.

Člen 104

Verodostojna besedila

Ta sporazum je sestavljen v dveh izvodih v angleškem, bolgarskem, češkem, danskem, estonskem, finskem, francoskem, grškem, hrvaškem, irskem, italijanskem, latvijskem, litovskem, madžarskem, malteškem, nemškem, nizozemskem, poljskem, portugalskem, romunskem, slovaškem, slovenskem, španskem in švedskem jeziku, pri čemer je vsako besedilo enako verodostojno.

REGIONALNI PROTOKOLI

REGIONALNI PROTOKOL ZA AFRIKO

DEL I

OKVIR ZA SODELOVANJE

Poglavje 1

Narava in področje uporabe

Člen 1

Resnično partnerstvo

1. V tem protokolu „pogodbenice“ pomeni ustrezne pogodbenice, ki jih ta protokol zavezuje v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

2. Odnose med pogodbenicami urejajo določbe splošnega dela tega sporazuma in strateške prednostne naloge iz tega protokola, ki se dopolnjujejo in vzajemno krepijo, v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

3. Pogodbenice ta protokol izvajajo v duhu skupne zavezanosti, vzajemnosti, vzajemne odgovornosti in preglednosti z dopolnilnimi obveznostmi na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

Člen 2

Strateške prednostne naloge

1. Pogodbenice sprejmejo posebne ukrepe na naslednjih ključnih področjih delovanja, določenih v delu II tega protokola:

(a) vključujoča in trajnostna gospodarska rast in razvoj;

(b) človekov in družbeni razvoj;

(c) okolje, gospodarjenje z naravnimi viri in podnebne spremembe;

(d) mir in varnost;

(e) človekove pravice, demokracija in upravljanje;

(f) migracije in mobilnost.

2. Pogodbenice se lahko sporazumno dogovorijo o drugih področjih delovanja in sodelovanja.

Člen 3

Regionalno in celinsko povezovanje in sodelovanje

1. Pogodbenice spodbujajo medsebojne in strateške povezave med Afriko in Evropsko unijo.

2. Pogodbenice podpirajo regionalno in celinsko povezovanje v Afriki kot učinkovit način za doseganje miru in blaginje ter za izpolnjevanje prednostnih nalog tega protokola ob upoštevanju ciljev Agende Afriške unije (AU) do leta 2063 (v nadaljnjem besedilu: Agenda 2063) in drugih ustreznih regionalnih okvirov.

3. Pogodbenice podpirajo regionalno gospodarsko povezovanje v Afriki, med drugim z izgradnjo večjih trgov, večjo medsebojno povezanostjo ter prostim pretokom oseb, blaga, storitev, kapitala, dela in tehnologije v okviru izvajanja Pogodbe o ustanovitvi Afriške gospodarske skupnosti, sprejete v Abudži 3. junija 1991 in Sporazuma o vzpostavitvi afriškega celinskega območja proste trgovine, sprejetega v Kigaliju 21. marca 2018.

4. Pogodbenice podpirajo AU in regionalne organizacije pri spodbujanju miru, varnosti, demokracije in upravljanja v okviru regionalnih in celinskih mehanizmov, kot sta Afriška arhitektura za mir in varnost (APSA) ter Afriška arhitektura za upravljanje (AGA).

5. Pogodbenice soglašajo, da bodo zagotovile skladnost in dopolnjevanje med tem protokolom in medcelinskim partnerstvom, kot je bilo opredeljeno na zaporednih srečanjih na vrhu med AU in EU ter v njihovih sklepnih dokumentih. Pogodbenice v prizadevanju za uresničitev celinskih prednostnih nalog, izraženih v Agendi 2063, priznavajo vlogo AU in regionalnih gospodarskih skupnosti v zvezi s celinskimi in medregionalnimi vprašanji. V tem okviru lahko začnejo dialog in sodelovanje v zvezi z medregionalnimi in celinskimi vprašanji s tistimi afriškimi državami, ki niso pogodbenice tega sporazuma.

6. Pogodbenice soglašajo, da bodo vzpostavile in krepile sodelovanje z regionalnimi gospodarskimi skupnostmi, pri čemer priznavajo njihovo temeljno vlogo v afriški agendi o povezovanju. Soglašajo tudi, da bodo sodelovale z drugimi ustreznimi regionalnimi in celinskimi akterji, ki so pripravljeni in sposobni spodbujati skupne cilje.

7. Pogodbenice spodbujajo regionalno sodelovanje s čezmorskimi državami in ozemlji, povezanimi z EU, in najbolj oddaljenimi regijami EU na področjih skupnega interesa.

Poglavje 2

Akterji in postopki

Člen 4

Institucionalne določbe

1. Skupne institucije ustanovljene s tem protokolom, katerih sestava in funkcije so opredeljene v splošnem delu tega sporazuma, so:

(a) Svet ministrov Afrika-EU;

(b) Skupni odbor Afrika-EU;

(c) Parlamentarna skupščina Afrika-EU.

2. Pogodbenice pri sodelovanju in izvajanju tega protokola upoštevajo strateške in politične usmeritve z vrhov med AU in EU.

Člen 5

Posvetovanje z deležniki

Pogodbenice vzpostavijo mehanizme za odprta in pregledna posvetovanja z vsemi ustreznimi deležniki, vključno z lokalnimi organi, predstavniki civilne družbe in zasebnim sektorjem, da bi jih obveščale o političnih procesih in izvajanju tega protokola ter zbirale njihove prispevke v skladu s členom 5(3) splošnega dela tega sporazuma.

Člen 6

Izvajanje in spremljanje

1. Pogodbenice za vsako področje delovanja spodbujajo učinkovite dogovore o sodelovanju in izvajajo s tem povezane dejavnosti na najustreznejši domači, regionalni, večdržavni in celinski ravni. V ta namen priznavajo vlogo regionalnih in celinskih organizacij pri izvajanju tega protokola in si prizadevajo okrepiti sodelovanje ustreznih deležnikov.

2. Pogodbenice spremljajo izvajanje tega protokola, tudi v okviru pristopa z več deležniki. V skladu s postopkom iz člena 99(5) splošnega dela tega sporazuma ga lahko redno pregledujejo in razširijo njegovo področje uporabe na obstoječih in novih področjih sodelovanja.

DEL II

KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I

Vključujoča trajnostna gospodarska rast in razvoj

Člen 7

Pogodbenice spodbujajo vključujočo in trajnostno gospodarsko rast in razvoj v skupnem interesu in v skupno korist s spodbujanjem strukturne gospodarske preobrazbe in diverzifikacije, s čimer ustvarjajo kakovostna delovna mesta z dostojnimi delovnimi pogoji in spodbujajo regionalno gospodarsko povezovanje. Vlagajo v človeški kapital, znanja in spretnosti, spodbujajo trden makroekonomski okvir in ustvarjajo poslovno okolje, ki spodbuja večje naložbene tokove in razvoj zasebnega sektorja. Sprejmejo ukrepe in sodelujejo, da bi okrepile zmogljivosti za ublažitev podnebnih sprememb in zmanjšanje drugih okoljskih tveganj, podprle spremembo paradigme v proizvodnji in potrošnji ter spodbujale infrastrukture, odporne proti podnebnim spremembam, energijo iz obnovljivih virov in čiste tehnologije, dobro ravnanje z odpadki in kemikalijami ter celostno upravljanje voda, da bi gospodarsko rast ločile od degradacije okolja in omogočile postopen prehod na krožno gospodarstvo. Izkoriščajo ključne sektorje z visoko rastjo in velikim potencialom za ustvarjanje dostojnih delovnih mest, kar vodi v povezovanje v regionalne in svetovne verige visoke vrednosti. Prizadevajo si zagotoviti, da so vsi deležni novih poslovnih priložnosti, pri čemer posebno pozornost namenjajo ženskam in mladim, ter da se spodbujajo in izvajajo temeljni delovni standardi, tudi z učinkovitim socialnim dialogom.

Poglavje 1

Gospodarska preobrazba

Člen 8

Gospodarsko upravljanje

1. Pogodbenice izboljšajo makroekonomsko stabilnost in spodbujajo strukturne reforme ter ustrezne ekonomske, fiskalne in monetarne politike, ki ustvarjajo prepotreben prostor za širjenje naložb, ustvarjanje delovnih mest in razvoj zasebnega sektorja ter krepijo odpornost proti gospodarskim šokom. Olajšujejo postopek gospodarske reforme z izboljšanjem skupnega razumevanja in izmenjave informacij o temeljnih načelih svojih gospodarstev ter z oblikovanjem in izvajanjem ekonomskih politik.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo podprle načela dobrega gospodarskega upravljanja, sprejele ukrepe za izboljšanje upravljanja javnih financ, si prizadevale za vzdržnost javnega dolga, okrepile nacionalne in regionalne statistične sisteme ter regionalne in večstranske nadzorne mehanizme ter spodbujale pregledno izvrševanje proračuna z dostopom javnosti do dokumentov, učinkovitimi kontrolnimi sistemi ter konkurenčnim, preglednim in odgovornim sistemom javnih naročil.

Člen 9

Človeški kapital ter znanja in spretnosti

1. Pogodbenice krepijo človeški kapital z vlaganjem v izobraževanje, krepitev znanj in spretnosti ter krepitev zmogljivosti, da bi zadostile zahtevam trga dela in povečale produktivnost dela, pri čemer posebno pozornost posvečajo načelom enakosti spolov in nediskriminaciji. Zagotovijo, da so nacionalni izobraževalni sistemi in učni načrti prilagojeni prihodnjim zahtevam glede zaposlovanja in izpolnjujejo nacionalne potrebe po zmogljivostih.

2. Pogodbenice spodbujajo sisteme poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, ki temeljijo na povpraševanju, vključno v partnerstvu z zasebnim sektorjem, ki so prilagojeni potrebam in priložnostim lokalnih in regionalnih trgov dela, zlasti na podeželskih in oddaljenih območjih.

3. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju in izvajanju politik, ki izboljšujejo digitalne spretnosti in pismenost ter jih vključujejo v izobraževalni sistem.

Člen 10

Poslovno in naložbeno okolje

1. Pogodbenice izboljšajo nacionalne in regionalne regulativne okvire ter poenostavijo poslovne predpise in postopke, zmanjšajo in racionalizirajo upravne formalnosti, okrepijo sodelovanje in vzpostavijo zmogljivosti za izvajanje učinkovitih politik konkurence. Sprejmejo odprte, pregledne in jasne regulativne okvire za podjetja in naložbe z zaščito lastninskih pravic, zemljiških pravic in pravic intelektualne lastnine. Zagotovijo učinkovite, pregledne in predvidljive davčne sisteme ter izboljšajo vlogo carinskih organov pri olajševanju trgovine ob hkratnem izvrševanju veljavnih pravil za boj proti goljufijam in drugim kršitvam. Spodbujajo politike, ki krepijo ustreznost, učinkovitost in uspešnost institucij trga dela, pri čemer vzpostavijo pravo ravnovesje med prožnostjo in zaščito delavcev.

2. Pogodbenice podpirajo reforme finančnega sektorja z ukrepi, ki spodbujajo izboljšanje dostopa do financiranja in finančnih storitev, zlasti za mikro, mala in srednja podjetja, razvoj in medsebojno povezanost finančnih trgov ter povezovanje kapitalskih trgov, da se zagotovi učinkovita razporeditev prihrankov v produktivne naložbe in zasebni sektor. Prizadevajo si za spodbujanje konkurence med ponudniki finančnih storitev, razvoj uspešnega bančnega in nebančnega finančnega sektorja ter krepitev mobilnih in digitalnih finančnih storitev, da se poveča dostop do financiranja, zlasti za mikro, mala in srednja podjetja. Njihov cilj je tudi okrepiti sodelovanje pri izvajanju mednarodnih standardov in zagotoviti odprte trge, varstvo potrošnikov in drugih uporabnikov ter večji dostop do mobilnih storitev.

3. Pogodbenice si prizadevajo podjetjem in vlagateljem zagotoviti ustrezne in lahko dostopne informacije o poslovnih priložnostih in o tem, kako ustanoviti nova podjetja v Afriki in EU. Podpirajo strukturiran javno-zasebni dialog, povezovanje gospodarskih subjektov v mreže in razvoj poslovnih partnerstev, da se zagotovi upoštevanje vidikov zasebnega sektorja pri prizadevanjih za zmanjšanje naložbenih tveganj in pri odpravljanju ovir za trajnostne naložbe, pri čemer imajo prednost programi reform naložbenega okolja.

4. Pogodbenice podpirajo krepitev zmogljivosti javnih organov za izvajanje izboljšav politike in regulativnih reform poslovnega in naložbenega okolja, vključno z usposabljanjem ter prenosom strokovnega znanja in izkušenj.

5. Pogodbenice soglašajo, da se vprašanja, povezana s poslovnim in naložbenim okoljem, ustrezno upoštevajo v njihovem dialogu.

Člen 11

Infrastruktura

1. Pogodbenice podpirajo trajnostni in odporen razvoj ključnih infrastruktur, na primer na področjih energetike, prometa, informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) ter digitalne povezljivosti, da se olajša preobrazba njihovih gospodarstev, ob upoštevanju Programa za razvoj infrastrukture v Afriki.

2. Pogodbenice sodelujejo pri opredeljevanju, spodbujanju in skupnem financiranju projektov, ki naj bi olajšali preobrazbo njihovih gospodarstev. Sodelujejo pri izgradnji in vzdrževanju ciljne infrastrukture, vključno z industrijskimi parki in izvozno-predelovalnimi območji, da bi podprle konkurenčne industrije in sektorje, povezane z globalnimi trgi.

3. Pogodbenice izboljšajo upravljanje infrastrukturnega sektorja. Mobilizirajo naložbe, povečujejo obseg mobilizacije domačih virov, spodbujajo javno-zasebna partnerstva ter izkoriščajo znanja in spretnosti zasebnega sektorja ter inovacije pri zagotavljanju infrastrukture in povezanih storitev.

4. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale trajnostni in odporen razvoj ter vzdrževanje infrastrukture z okrepljeno finančno, tehnološko in tehnično podporo, pri čemer bodo posebno pozornost namenjale najmanj razvitim državam, neobalnim državam v razvoju in malim otoškim državam v razvoju.

Člen 12

Intelektualna lastnina

1. Pogodbenice krepijo sodelovanje na področju pravic intelektualne lastnine, tudi pri oblikovanju regulativnega okvira za njihovo spodbujanje, varstvo in uveljavljanje, pri čemer upoštevajo temeljne cilje politike.

2. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti za spodbujanje, varstvo in uveljavljanje pravic intelektualne lastnine na domači, regionalni in celinski ravni.

3. Pogodbenice zagotovijo, da so v skladu z njihovim pravom na voljo postopki za uveljavljanje pravic, ki imetnikom pravic omogočajo učinkovito ukrepanje zoper vsako dejanje kršitve pravic intelektualne lastnine.

4. Pogodbenice krepijo zmogljivosti za spodbujanje registracije in zaščite geografskih označb za afriške in evropske kmetijske in živilske proizvode. Sprejmejo ukrepe za podporo izvajanju celinske strategije AU za geografske označbe v Afriki ter podporo lokalnim skupnostim, da v celoti izkoristijo geografske označbe za napredovanje v regionalnih in globalnih vrednostnih verigah.

Člen 13

Naložbe

1. Pogodbenice se zavezujejo, da si bodo skupaj prizadevale za sprostitev trajnostnih in odgovornih naložb iz domačih in tujih, javnih in zasebnih virov. Posebno pozornost namenijo sektorjem, ki so bistveni za gospodarski razvoj, imajo velik potencial za ustvarjanje trajnostnih delovnih mest, zlasti v sektorjih, ki prinašajo dodano vrednost, in spodbujajo okoljsko trajnost.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo olajševale naložbe z zakonodajo, predpisi in politikami, ki jih bodo razvijale na pregleden način, spodbujale javno-zasebni dialog in vsem deležnikom zagotavljale možnost sodelovanja.

3. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za izboljšanje naložbenega in poslovnega okolja. Podpirajo ukrepe, ki zapolnjujejo vrzel v znanju tujih vlagateljev o lokalnih naložbenih pogojih. Spodbujajo poslovne stike in informacijska omrežja ter omogočajo skupne naložbe in skupna podjetja.

4. Pogodbenice spodbujajo učinkovito in bolj strateško uporabo javnih naložb za privabljanje naložb iz zasebnega sektorja s kombiniranjem, jamstvi in drugimi inovativnimi finančnimi instrumenti, da bi pritegnile dodatna sredstva s kapitalskih trgov, zmanjšale tveganost naložb in olajšale dostop do financiranja. Pogodbenice upoštevajo druge pobude, ki prispevajo k financiranju in spodbujanju naložb zasebnega sektorja v Afriki, da se zagotovi skladnost.

5. Pogodbenice spodbujajo družbeno odgovornost podjetij in odgovorno poslovno ravnanje v celotni vrednostni verigi z zagotavljanjem podpornih okvirov politike, ki podjetja spodbujajo k prevzemanju ustreznih praks, in s podpiranjem spoštovanja, izvajanja, spremljanja in razširjanja ustreznih mednarodnih standardov, kot so vodilna načela ZN o podjetništvu in človekovih pravicah, smernice OECD za večnacionalna podjetja in tristranska MOD deklaracija o načelih večnacionalnih podjetij in socialne politike. Priznavajo prispevek drugih prostovoljnih pobud k trajnostnosti in družbeni odgovornosti gospodarskih družb, vključno s samourejanjem industrije.

Člen 14

Industrializacija

1. Pogodbenice spodbujajo vključujočo in trajnostno industrializacijo v Afriki z inovacijami in tehnološkim razvojem, s poudarkom na sektorjih z visoko dodano vrednostjo in delovno intenzivnih sektorjih.

2. Pogodbenice spodbujajo preobrazbo afriških gospodarstev in njihov prehod iz odvisnosti od primarnih proizvodov v diverzificirana gospodarstva z lokalno obdelavo in predelavo surovin, dodajanjem proizvodne vrednosti ter vključevanjem v regionalne in globalne vrednostne verige, vključno z upoštevanjem strategije za pospešeni industrijski razvoj v Afriki.

3. Pogodbenice si prizadevajo za odpravo ozkih grl, ki ovirajo industrijski razvoj. Obravnavajo omejitve na strani ponudbe, pospešujejo produktivnost, spodbujajo uporabo naprednih IKT in umetne inteligence ter podpirajo digitalno preobrazbo ob upoštevanju socialnih tehnologij, tehnologij mobilnosti, analitike in računalništva v oblaku. Spodbujajo podnebju prilagojene in okolju prijazne prakse ter uporabo čiste, cenovno dostopne energije.

4. Pogodbenice si prizadevajo za ustvarjanje industrijskih povezav, med drugim z večjo dodano vrednostjo za kmetijske in z viri bogate države. Spodbujajo odnose med manjšimi in večjimi panogami v Afriki. Razvijajo storitveni sektor, da zagotovijo njegov učinkovit prispevek k industrializaciji.

5. Pogodbenice olajšujejo razvoj mikro, malih in srednjih podjetij v Afriki, tudi z razvojem povezav znotraj Afrike in sinergij s podjetji EU. Podpirajo politike za razvoj podjetništva med mladimi in ženskami v okviru njihovega ekonomskega opolnomočevanja in spodbujanja vključujočega razvoja.

Člen 15

Razvoj zasebnega sektorja

1. Pogodbenice spodbujajo in krepijo vlogo zasebnega sektorja kot učinkovitega gonila trajnostnega razvoja, ki temelji na družbeni odgovornosti podjetij in odgovornem poslovanju. Zagotavljajo ugodno okolje za sprostitev potenciala podjetništva, ki temelji na priložnostih, in boljše izkoriščanje afriške podjetniške baze z združevanjem različnih orodij, kot so financiranje, storitve in usposabljanje, poslovna kultura in regulativni okviri ter inovacije in uporaba sodobnih tehnologij. Posebno pozornost namenjajo neformalnemu sektorju ter formalizaciji neformalnih gospodarskih dejavnosti.

2. Pogodbenice vzpostavijo pravi poslovni okvir ter podpirajo mikro, mala in srednja podjetja in zagonska podjetja, da izkoristijo priložnosti za rast, vključno s spodbujanjem pobud za njihovo internacionalizacijo. Okrepijo podporne storitve za mikro, mala in srednja podjetja s poudarkom na spremljevalnih ukrepih, dostopu do trga, krepitvi zmogljivosti in nadgraditvi poslovanja. Spodbujajo in podpirajo inovacije in podjetništvo, zlasti med mladimi in ženskami.

3. Pogodbenice podpirajo strukturiran dialog med zasebnim sektorjem iz Afrike in EU ter sodelovanje med malimi in srednjimi podjetji iz Afrike in EU, da bi pripomogle k izboljšanju poslovnega okolja, ki omogoča rast v vseh gospodarskih sektorjih.

4. Pogodbenice spodbujajo zavezanost zasebnega sektorja in ukrepe v zvezi z razvojem ekoloških podjetij in krožnim gospodarstvom, vključno z razvojem socialnega podjetništva in olajšanjem dostopa do trajnostnega financiranja.

5. Pogodbenice spodbujajo in olajšujejo širšo uporabo lastnih valut v svojih mednarodnih transakcijah.

Člen 16

Trgovinsko sodelovanje

1. Pogodbenice ob priznavanju pomena trgovine, ki pomembno prispeva h gospodarski rasti in razvoju, krepijo trgovinske priložnosti v obojestransko korist. Sodelujejo pri krepitvi trgovinskih zmogljivosti ter vzpostavitvi okvirnih pogojev in politik za olajšanje povečanja trgovinskih tokov med njimi.

2. Pogodbenice soglašajo, da se trgovinsko sodelovanje izvaja popolnoma v skladu z določbami STO, vključno s posebno in diferencirano obravnavo.

3. Pogodbenice soglašajo, da trgovinsko sodelovanje temelji predvsem na njihovih obstoječih preferencialnih trgovinskih režimih in sporazumih o gospodarskem partnerstvu.

4. Podpisnice sporazumov o gospodarskem partnerstvu podpirajo njihovo izvajanje, vključno z možnostjo razširitve njihovega področja uporabe in po potrebi pristopa novih članic.

5. Pogodbenice vsaka v okviru svojih lastnih sredstev podprejo izvajanje afriškega celinskega območja proste trgovine.

6. Pogodbenice soglašajo, da se izvajanje sporazumov o gospodarskem partnerstvu, Sporazuma o ustanovitvi afriškega celinskega območja proste trgovine in drugih veljavnih trgovinskih ureditev dopolnjuje in vzajemno podpira ter prispeva k poglobitvi procesa regionalnega in celinskega povezovanja v okviru agende AU za trgovino in strukturno preobrazbo.

7. Pogodbenice soglašajo, da bodo na ustreznih ravneh ohranile ali vzpostavile skupne ureditve za spremljanje izvajanja sporazumov o gospodarskem partnerstvu in razpravljale o drugih veljavnih trgovinskih ureditvah ter ocenjevale njihov vpliv na razvoj afriških gospodarstev in na procese njihovega regionalnega in celinskega povezovanja.

8. Pogodbenice podpirajo procese regionalnega gospodarskega povezovanja, vključno z olajševanjem trgovine in usklajevanjem predpisov, ter spodbujajo trgovino znotraj Afrike in vključevanje afriških držav v regionalne in globalne vrednostne verige. Prav tako soglašajo, da bodo olajšale in spodbujale oblikovanje in konsolidacijo regionalnih trgov za blago in storitve.

9. Pogodbenice podpirajo pobude, ki zmanjšujejo in odpravljajo nepotrebne tehnične ovire v trgovini v okviru Sporazuma STO o tehničnih ovirah v trgovini (Sporazum WTO/TBT). Sodelujejo pri krepitvi sanitarnih in fitosanitarnih predpisov in praks v skladu s Sporazumom STO o sanitarnih in fitosanitarnih ukrepih. Pogodbenice sodelujejo zlasti pri razvoju mednarodnih standardov, ki podpirajo ustrezne okvire politike pogodbenic. Sodelujejo pri povečevanju preglednosti v razvoju regulativnih ukrepov ter izvajanju standardov, tehničnih predpisov in postopkov ugotavljanja skladnosti (preskušanje, certificiranje, umerjanje). Med drugim obravnavajo vprašanja meroslovja in akreditacije laboratorijev ter drugih organov za ugotavljanje skladnosti v povezavi z ustrezno infrastrukturo za nadzor trga.

10. Pogodbenice sodelujejo na področju olajševanja trgovine na podlagi svojih zavez iz Sporazuma o olajševanju trgovine. Sprejmejo ukrepe, vključno s tehnično pomočjo, za izvajanje Sporazuma STO o sanitarnih in fitosanitarnih ukrepih, Sporazuma WTO/TBT in Sporazuma o olajševanju trgovine ter podpirajo skladnost z mednarodnimi standardi z ustrezno krepitvijo zmogljivosti.

11. Pogodbenice spodbujajo razvoj trga prek infrastrukturnih povezav in prednostno obravnavajo odpravo nepotrebnih ovir in omejitev, ki veljajo za izvoz med Afriko in Evropsko unijo.

12. Pogodbenice se glede na svojo stopnjo razvoja in prednostne naloge zavezujejo, da bodo izboljšale dostop blaga na afriške trge in trge EU, da bi čim bolj povečale koristi obstoječih trgovinskih sporazumov.

Poglavje 2

Ključni sektorji

Člen 17

Kmetijstvo

1. Pogodbenice sodelujejo pri povečanju trajnostne in kakovostne kmetijske proizvodnje, produktivnosti in predelave, da bi okrepile prehransko in hranilno varnost, izboljšale možnosti preživljanja, ustvarile dostojna delovna mesta, izboljšale vrednostne verige in povečale prihodke. Krepijo prakse, odporne proti podnebnim spremembam, spodbujajo trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in ekosistemskimi storitvami in njihovo trajnostno uporabo, odpravljajo spodbude, ki ustvarjajo netrajnostne vzorce proizvodnje ter uporabljajo najbolj trajnostne, energijsko učinkovite in nizkoogljične tehnologije. Zagotavljajo prehod na trajnostne prehranske sisteme z namenjanjem pozornosti vsem razsežnostim trajnostnosti ter krepijo odpornost svojih agroživilskih sistemov proti podnebnim in okoljskim tveganjem ter zunanjim šokom.

2. Pogodbenice sodelujejo z namenom spodbujanja javnih in zasebnih naložb, boljšega povezovanja afriških podjetij in podjetij iz EU v agroživilskem sektorju, izmenjave dobrih praks ter združevanja strokovnega znanja EU in afriškega strokovnega znanja za razvoj kmetijstva. Podpirajo izvajanje celostnega razvojnega programa za afriško kmetijstvo.

3. Pogodbenice podpirajo naložbe ter vzpostavijo pravila in predpise, ki upoštevajo vidik vlagateljev, da bi spodbudile odgovorne zasebne naložbe in omogočile njihovo uspešnost v agroživilskem sektorju. Podpirajo razvoj trajnostnih agroživilskih vrednostnih verig, med drugim z izboljšano infrastrukturo na podeželju, okrepljenim poklicnim usposabljanjem in izobraževanjem, raziskavami in tehnologijami na področju kmetijstva ter lažjim dostopom do financiranja in trgov.

4. Pogodbenice sodelujejo, da bi izboljšale priložnosti kmetijskih proizvajalcev, predelovalcev in izvoznikov za dostop do trgov na nacionalnih, regionalnih in mednarodnih trgih. Spodbujajo krepitev zmogljivosti na področju sanitarnih in fitosanitarnih standardov, shem pravične trgovine za kmetijsko predelavo, dostopa do storitev, kmetijskega svetovanja in ustreznih tehnologij, s posebnim poudarkom na zmogljivosti mladih kmetov, žensk, malih kmetov in družinskih kmetov. Krepijo zmogljivosti družinskih kmetijskih organizacij in mikro, malih in srednjih podjetij na področju proizvodnih in predelovalnih tehnik s politikami opolnomočevanja, zlasti za mlade in ženske.

5. Pogodbenice sodelujejo pri upravljanju kmetijskega sektorja, zlasti s podpornimi ukrepi za informacijske sisteme in sisteme zgodnjega opozarjanja za preprečevanje kriz, z vključujočim oblikovanjem politik in krepitvijo zmogljivosti strokovnih organizacij na nacionalni, regionalni in celinski ravni. Olajšujejo dostop do kmetijskih zemljišč in dednih pravic, tudi za družinske kmete, mlade in ženske.

Člen 18

Živinoreja in usnjarstvo

1. Pogodbenice sodelujejo, da bi izboljšale trajnostno živinorejo, pašništvo in čezmejno sezonsko selitev živali, razvile vrednostne verige v živinoreji, vključno s krepitvijo zmogljivosti strokovnih organizacij, ter podprle predelavo, ohranjanje, trgovino in razvoj živalskih proizvodov, kot so usnje, mleko in meso, ob upoštevanju okoljske trajnostnosti, odpornosti proti podnebnim spremembam, socialno-ekonomskega razvoja in vključujoče rasti. Sodelujejo tudi pri posodobitvi infrastrukture za predelavo in trženje živine in živalskih proizvodov, da bi olajšale dostop do trgov in okrepile medregionalne trge v Afriki.

2. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju in posodobitvi živinorejskega sektorja v skladu s cilji celostnega razvojnega programa za afriško kmetijstvo ob upoštevanju strategije razvoja živinoreje za Afriko.

3. Pogodbenice sodelujejo, da bi izboljšale zdravje živali, okrepile veterinarske storitve in zagotovile trajnostno upravljanje kmetijsko-pašnih virov. Spodbujajo vzpostavitev ustreznih nacionalnih in regionalnih regulativnih okvirov ter krepitev zmogljivosti za veterinarske raziskave. Sodelujejo pri obravnavanju tveganj, ki izhajajo iz čezmejnih bolezni živali, in sicer z okrepitvijo mehanizmov spremljanja in čezmejnega epidemiološkega sodelovanja.

Člen 19

Modro gospodarstvo in ribištvo

1. Pogodbenice podpirajo modro gospodarstvo, usklajujejo trajnostno gospodarsko rast z izboljšanimi možnostmi preživljanja, socialno enakostjo, ohranjanjem morskih in celinskih ekosistemov ter njihove biotske raznovrstnosti in odpornosti proti podnebnim spremembam, poleg tega pa krepijo prehransko varnost ter pregledne, zanesljive in varne prehranske sisteme.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale trajnostne in odgovorne naložbe v modro gospodarstvo ter podpirale ciljno usmerjene ukrepe za spodbujanje povečanja naložb zasebnega sektorja. Spodbujajo celostno gospodarjenje s porečji in pomorsko prostorsko načrtovanje za uskladitev zahtev po večnamenskosti z varstvom okolja. Poleg tega spodbujajo razvoj in prenos tehnologije ter izmenjavo znanja, inovacij, dobrih praks in izkušenj, pridobljenih v trajnostnem modrem gospodarstvu.

3. Pogodbenice spodbujajo trajnostno morsko ribištvo in ribištvo v celinskih vodah za ustvarjanje delovnih mest, ustvarjanje dohodka, boj proti revščini ter večjo prehransko varnost in boljšo hranilnost. Z ustreznimi ukrepi olajšujejo ustanavljanje skupnih podjetij, spodbujajo dodajanje vrednosti in obravnavajo izgube po spravilu pridelka ter spodbujajo boljši dostop do trgov. Povečujejo družbene in gospodarske koristi malega ribolova, vključno z obrtniškim ribolovom, in sicer z vzpostavitvijo trajnostnih ribiških vrednostnih verig ter krepitvijo naložb in lokalnih zmogljivosti, pri čemer se posebna pozornost namenja sodelovanju ranljivih in marginaliziranih oseb.

4. Pogodbenice zagotovijo ohranjanje in trajnostno gospodarjenje z morskimi ribolovnimi viri in ribolovnimi viri v celinskih vodah in njihovo trajnostno uporabo, da bi ohranile staleže rib na trajnostni ravni, preprečile prelov, podprle izvajanje podnebno prilagojenih politik in čim bolj zmanjšale negativne vplive ribolova na naravno okolje. Spodbujajo regionalno sodelovanje in dobre prakse pri upravljanju ribištva, vključno s spodbujanjem zbiranja in sporočanja podatkov in statistik o ribištvu.

5. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju trajnostne morske in sladkovodne akvakulture in akvakulture z učinkovitim prostorskim načrtovanjem, ekosistemskim pristopom, boljšim dostopom do financiranja in bolj enakimi pogoji za vlagatelje, pri čemer obravnavajo pomisleke lokalnih skupnosti.

6. Pogodbenice spodbujajo trajnostni razvoj obalnega in pomorskega turizma, ki ustvarja prihodke in delovna mesta, ob ustreznem upoštevanju okoljske in socialne razsežnosti.

7. Pogodbenice raziščejo potencial inovativnih, novih in nastajajočih trajnostnih pomorskih dejavnosti, vključno z energijo plimovanja. Vzpostavijo potrebne regulativne okvire in okvire politike za njihov prihodnji razvoj, podpirajo raziskave in zmanjšajo tehnična ozka grla, da se vlagateljem olajša dostop, ne da bi se ob tem ogrozilo morsko okolje.

8. Pogodbenice podpirajo izvajanje strategij in akcijskih načrtov za modro gospodarstvo. Olajšajo sodelovanje zasebnega sektorja in drugih deležnikov pri razvoju in izvajanju trajnostnega modrega gospodarstva. Ustrezno pozornost namenijo razvoju malih otoških držav v razvoju, pri čemer se zavedajo njihove odvisnosti od oceanov.

Člen 20

Ekstraktivne panoge in predelava

1. Pogodbenice spodbujajo sektor ekstraktivnih panog, da bi dosegle vključujočo in trajnostno rast in razvoj ter preobrazbo afriških gospodarstev. Pogodbenice spodbujajo naložbe v ekstraktivne panoge in predelavo ob upoštevanju načela suverenosti držav nad naravnimi viri. Spodbujajo večje povezovanje med vrednostnimi verigami Afrike in EU.

2. Pogodbenice spodbujajo pravičen, odgovoren in neizkrivljen dostop do ekstraktivnih virov, pri čemer v celoti spoštujejo suverenost držav nad njihovimi naravnimi viri, ter spodbujajo trajnostno trgovino med operaterji iz Afrike in EU in podpirajo pravice prizadetih skupnosti. Podpirajo razvoj, usklajevanje in izvajanje skladnih politik ter trdnih regulativnih in pravnih okvirov za raziskovanje, izkoriščanje, obdelavo, izdajanje dovoljenj, sklepanje pogodb, obdavčitev, predelavo in izvoz na področju ekstraktivnih virov. Spodbujajo udeležbo lokalnih mikro, malih in srednjih podjetij v ekstraktivnem sektorju z olajšanjem prenosa znanj in spretnosti ter tehnologije, da bi prispevale k njihovi konkurenčnosti, s čimer bi ta podjetja postala polnopravni akterji v vrednostnih verigah.

3. Pogodbenice spodbujajo dobro upravljanje v ekstraktivnem sektorju za socialno-ekonomski razvoj. Okrepijo domačo zakonodajo, da zagotovijo skladnost z mednarodno priznanimi načeli in smernicami, pri čemer po potrebi upoštevajo regionalne strategije. Borijo se proti davčnim goljufijam in davčnim utajam ter zagotovijo, da vsi gospodarski subjekti plačujejo davke, pristojbine in licenčnine, ki jih dolgujejo državam gostiteljicam. Z nacionalnimi, regionalnimi in mednarodnimi pravnimi sredstvi se borijo proti nezakonitemu izkoriščanju mineralnih virov in trgovini z njimi.

4. Pogodbenice podpirajo nacionalne, regionalne in mednarodne pobude za izboljšanje preglednosti in odgovornosti pri uporabi in upravljanju ekstraktivnih virov, vključno s spodbujanjem kimberleyskega procesa in pobude za preglednost v ekstraktivni industriji ter drugimi ustreznimi pobudami za odgovorno in trajnostno izkopavanje in pridobivanje mineralov, kot so smernice OECD o potrebni skrbnosti za odgovorne verige oskrbovanja z minerali z območij, prizadetih zaradi konfliktov, in območij z visokim tveganjem.

5. Pogodbenice podpirajo razvoj ustrezne zakonodaje in mehanizmov ob upoštevanju potreb obrtnih in malih rudarjev, lokalnih skupnosti in civilne družbe ter spodbujajo njihovo sodelovanje, da zagotovijo vključujoče in trajnostno izkoriščanje ekstraktivnih virov. Spodbujajo okoljsko trajnostnost, podnebju prilagojene prakse, dostojne delovne pogoje, zdravje in varnost lokalnih skupnosti ter spoštovanje človekovih pravic v skladu z mednarodnimi obveznostmi in zavezami. Sodelujejo pri krepitvi proizvodnih zmogljivosti lokalnih podjetnikov v ekstraktivnih vrednostnih verigah in obrtnih in malih rudarjev ter spodbujajo socialna partnerstva med rudarskimi podjetji, lokalnimi skupnostmi in drugimi ustreznimi deležniki. Spodbujajo nacionalne in regionalne dejavnosti kartiranja in raziskovanja za izboljšanje kakovosti geoloških informacij in sistemov za upravljanje geopodatkov v Afriki.

Člen 21

Proizvodnja

1. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju trajnostne proizvodnje v Afriki z razvojem prilagojenih strategij, katerih namen je zmanjšanje odvisnosti od nizkocenovne primarne proizvodnje in ustvarjanje dodane vrednosti na lokalni in regionalni ravni.

2. Pogodbenice oblikujejo politike za privabljanje več domačih in tujih neposrednih naložb v proizvodni sektor. Sodelujejo pri podpiranju zmogljivosti mikro, malih in srednjih podjetij. Spodbujajo inovacije in povezovanje naprednih proizvodnih podjetij v grozde, mreže in partnerstva.

3. Pogodbenice si prizadevajo povečati delež delovno intenzivne proizvodnje. Sodelujejo pri izenačitvi novih in nastajajočih tehnologij z namenom preobrazbe dobavnih verig in modernizacije proizvodnje.

4. Pogodbenice podpirajo prizadevanja za povečanje trgovine z industrijskimi izdelki prek povezav s trgi in olajševanjem trgovine, vključno z izboljšanjem standardov kakovosti in infrastrukture. Krepijo regionalno povezovanje za sprostitev proizvodnega potenciala Afrike in izboljšanje njene konkurenčnosti na svetovnih trgih.

Člen 22

Storitve

1. Pogodbenice sprejmejo ukrepe, ki podpirajo razvoj dinamičnega in trdnega storitvenega sektorja, da bi postopoma povečale obseg trgovine s storitvami, izvoza in naložb ter okrepile regionalno povezovanje in medregionalno sodelovanje.

2. Pogodbenice razvijejo sektorske politike in ukrepe za odpravo regulativnih ovir, izboljšajo institucionalne in regulativne okvire ter okrepijo zmogljivosti pri zagotavljanju storitev. Podpirajo izvajanje Splošnega sporazuma STO o trgovini s storitvami (GATS), poglabljajo regionalno sodelovanje, zmanjšujejo razdrobljenost storitvenih trgov v Afriki, krepijo ustvarjanje in analizo podatkov o trgovini s storitvami ter podpirajo spremljanje vključevanja storitev in vpliva reform na znižanje stroškov trgovine.

3. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi trgovine s storitvami, vključno z gibanjem fizičnih oseb za poslovne namene med Afriko in EU, s posebnim poudarkom na ključnih sektorjih za njihovo gospodarsko rast in razvoj, kot so IKT, zdravje, finančne storitve, distribucija, turizem, gradbeništvo in sorodne inženirske storitve, v skladu z obstoječimi mednarodnimi sporazumi.

4. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti glede zagotavljanja storitev, povezanih s kulturnimi in ustvarjalnimi panogami.

Člen 23

Promet

1. Pogodbenice sodelujejo pri doseganju sodobnih, varnih, zaščitenih in trajnostnih prometnih sistemov ter krepitvi medsebojne povezanosti znotraj Afrike ter med Afriko in EU.

2. Pogodbenice izboljšujejo splošno upravljanje prometnega sektorja z razvojem in izvajanjem učinkovitih predpisov, ki omogočajo lojalno konkurenco v okviru posameznih načinov prevoza in med njimi. Njihov cilj je zmanjšati vpliv načinov prevoza na okolje s spodbujanjem čiste energije prek izboljšanih standardov za goriva in energijsko učinkovitih tehnologij.

3. Pogodbenice povečajo naložbe v podporo nadaljnjemu razvoju prometne infrastrukture in omrežij (predvsem cestna, zračna, vodna, železniška), pri čemer posebno pozornost namenjajo manjkajoči infrastrukturi in njenemu vzdrževanju ter upoštevajo Program za razvoj infrastrukture v Afriki. Izboljšujejo dostop podeželskih in oddaljenih skupnosti do osnovne infrastrukture, da bi okrepile njihov socialno-ekonomski razvoj. Prizadevajo si za krepitev trajnostne pristaniške infrastrukture in zmogljivosti ter preučijo možnosti za vzpostavitev zelenih pristanišč.

4. Pogodbenice sodelujejo v letalskem sektorju, vključno s podpiranjem vzpostavitve in krepitve enotnega afriškega trga zračnega prometa. Podpirajo naložbe, širijo in poglabljajo regulativno sodelovanje ter izboljšujejo varnost in varovanje ter nadzor zračnega prostora, med drugim tudi svojo sposobnost odzivanja na povezane grožnje in tveganja.

Člen 24

Trajnostna energija

1. Pogodbenice si prizadevajo za hitrejši dostop do trajnostne in cenovno dostopne energije, razvoj odporne energetske infrastrukture, zlasti na podeželju, ter spodbujanje razvoja obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije. Spodbujajo uporabo najučinkovitejših energetskih in nizkoogljičnih tehnologij v vseh sektorjih, zlasti v kmetijstvu, proizvodnji, ekstraktivnih panogah in turizmu.

2. Pogodbenice spodbujajo energetsko varnost ter vzpostavljajo in krepijo koristne energetske povezave v Afriki ter med Afriko in EU, da se zagotovi zanesljiva in cenovno dostopna oskrba z energijo. Obravnavajo regulativne, gospodarske, družbene in druge izzive, povezane z razvojem strateških trajnostnih energetskih koridorjev.

3. Pogodbenice spodbujajo odprte, pregledne, konkurenčne in delujoče trge energije s sprejetjem pravnih in regulativnih okvirov, ki spodbujajo naložbe v trajnostno energijo, shranjevanje energije in energijsko učinkovitost. Postopno odpravljajo okolju škodljive subvencije za fosilna goriva. Zavezujejo se, da bodo okrepile partnerstvo med zasebnima sektorjema Afrike in EU ter sodelovanje javnega in zasebnega sektorja, da bi spodbudile naložbe v trajnostno proizvodnjo energije, energijsko učinkovitost in dostop do energije. Mobilizirajo naložbe v raznoliko in mešanico čistih energijskih virov za električno energijo, pri čemer dajejo prednost obnovljivim virom energije. Podpirajo izvajanje ustreznih nacionalnih in regionalnih energetskih pobud v Afriki, vključno s prispevanjem k ciljem afriške pobude za obnovljive vire energije.

4. Pogodbenice spodbujajo energijsko učinkovitost in prihranke energije na vseh stopnjah energetske verige, od proizvodnje do porabe. Soglašajo, da si bodo prizadevale za povečanje trajnostne zmogljivosti za proizvodnjo in shranjevanje energije ter za izboljšanje infrastrukture za prenos in distribucijo s spodbujanjem varnih, trajnostnih, z viri gospodarnih in podnebju prijaznih rešitev, ki učinkoviteje prispevajo k izkoreninjenju revščine.

5. Pogodbenice podpirajo razvoj in uvajanje čistih, raznolikih, stroškovno učinkovitih in trajnostnih energetskih tehnologij s poudarkom na tehnologijah obnovljivih in nizkoemisijskih virov energije ter ukrepih za energijsko učinkovitost in varčevanje z energijo, in sicer s krepitvijo zmogljivosti ter spodbujanjem partnerstev med Afriko in EU, povezav in skupnih podjetij med gospodarskimi subjekti. Spodbujajo skupna raziskovalna in inovacijska omrežja na področju energije iz obnovljivih virov in energijske učinkovitosti.

6. Pogodbenice podpirajo sektorske reforme in razvoj ustreznih regulativnih okvirov in okvirov politike, da zagotovijo regionalno medsebojno povezanost in sodelovanje na področju energije. Krepijo regionalne energetske bazene kot sredstvo za integrirane čezmejne energetske trge in trgovanje.

Člen 25

IKT ter digitalno gospodarstvo

1. Pogodbenice razširijo dostop do odprtih, cenovno dostopnih in varnih IKT, tudi s podpiranjem zasebnih in javnih naložb. Prizadevajo si za vzpostavitev potrebnih regulativnih institucij za izdajanje dovoljenj ponudnikom storitev, spodbujajo konkurenčno ravnanje in zagotavljajo pravično obravnavo potrošnikov ter varstvo podatkov in potrošnikov.

2. Pogodbenice izboljšajo dostop do digitalnih tehnologij in storitev ter vzpostavijo cenovno dostopno digitalno povezljivost, tudi prek spodbudnega okvira politike in regulativnega okvira. Izboljšujejo poslovno okolje ter olajšujejo dostop do financiranja in podpornih storitev za podjetja, da bi spodbudile digitalno podprto podjetništvo in se zavzemale za digitalizacijo ter s tem izboljšale učinkovitost in uspešnost ukrepov v vseh gospodarskih sektorjih, s ciljem doseganja vključujoče gospodarske rasti in preobrazbe.

3. Pogodbenice sodelujejo pri ustvarjanju ugodnega okolja, zlasti z vzpostavitvijo in prilagoditvijo ustreznih, pravnih in institucionalnih okvirov, da bi sprostile potencial digitalnega gospodarstva, vključno z e-trgovino, pri ustvarjanju delovnih mest in gospodarskem razvoju, s posebnim poudarkom na ženskah in mladih.

4. Pogodbenice podpirajo prehod na gospodarstva, ki temeljijo na znanju.

Člen 26

Turizem

1. Pogodbenice sodelujejo pri ustvarjanju ugodnega okolja za uravnotežen in trajnosten razvoj turizma, ki spodbuja gospodarski razvoj, ustvarja delovna mesta in spodbuja vključevanje okoljskih, kulturnih in socialnih vidikov, vključno z obravnavanjem izzivov, značilnih za turistično panogo.

2. Pogodbenice podpirajo naložbe v promocijo in razvoj turističnih produktov ob ustreznem upoštevanju konkurenčnega položaja mikro, malih in srednjih podjetij. Krepijo povezave med turizmom in drugimi zadevnimi gospodarskimi sektorji, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, promet, modro gospodarstvo ter kulturne panoge in dediščina, da bi optimizirale socialno-ekonomske koristi turizma.

3. Pogodbenice krepijo varstvo in promocijo kulturne dediščine in naravnih virov, pri čemer posebno pozornost namenjajo varstvu okolja in prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. Spoštujejo integriteto in interese lokalnih skupnosti ter čim bolj povečajo njihovo udeležbo v procesu razvoja turizma, zlasti v podeželskem in skupnostnem turizmu ter ekoturizmu.

4. Pogodbenice razvijajo pobude, ki spodbujajo trajnostni turizem in izboljšujejo standarde storitev. Spodbujajo usposabljanje in izmenjavo izkušenj ter izmenjujejo informacije in statistične podatke skupnega interesa v turističnem sektorju.

Poglavje 3

Znanost, tehnološki razvoj, raziskave in inovacije

Člen 27

Znanost in tehnološki razvoj

Pogodbenice okrepijo sodelovanje na področju znanosti in tehnologije v skupno korist z namenom spodbujanja družbenega in gospodarskega razvoja, reševanja družbenih izzivov in izboljšanja regionalne konkurenčnosti.

Člen 28

Raziskave in inovacije

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo mobilizirale sredstva za spodbujanje raziskovalnih in inovacijskih dejavnosti, namenjenih podpiranju vključujoče gospodarske rasti in razvoja ter prehoda na družbe in gospodarstva, ki temeljijo na znanju.

2. Pogodbenice spodbujajo razvoj raziskovalnih infrastruktur in zmogljivosti. Podpirajo temeljne in uporabne raziskave, tudi na področju inženirstva in umetne inteligence, ter spodbujajo odprte podatke v prizadevanju za vzajemno koristno znanstveno odličnost. Spodbujajo raziskave, ki se izvajajo na afriških univerzah, inštitutih in raziskovalnih središčih, pri čemer posebno pozornost namenjajo krepitvi zmogljivosti ter prenosu tehnologije in znanja. Krepijo udeležbo v svetovnih raziskavah, razvoju in prenosu tehnologije, inovacijah in ustvarjanju znanja.

3. Pogodbenice spodbujajo in podpirajo inovativne programe mobilnosti in usposabljanja za študente, akademike in raziskovalce ter krepijo zmogljivosti visokošolskih ustanov za učinkovito povezovanje na področju raziskav in inovacij. Spodbujajo dialog, izmenjavo znanja in sodelovanje med akademsko skupnostjo, raziskovalci in inovatorji ter zasebnim sektorjem, da bi povečale produktivnost in konkurenčnost ter okrepile podjetniške ekosisteme.

Člen 29

Vesoljska in geoprostorska tehnologija

1. Pogodbenice izkoristijo potencialne koristi vesoljske znanosti, tehnologije, inovacij in uporabe vesolja ter sodelujejo pri zadevah skupnega interesa na področju civilnih vesoljskih dejavnosti, kot so vesoljske raziskave, aplikacije in storitve globalnega satelitskega navigacijskega sistema, razvoj satelitskih sistemov za povečevanje signalov, opazovanje Zemlje in geoznanost, zlasti pri uporabi mehanizmov za zgodnje opozarjanje in nadzor. Sodelujejo pri razvoju odgovornega in trajnostnega vesoljskega trga in industrije, ki spodbuja njihove zadevne potrebe ter se odziva nanje.

2. Pogodbenice sodelujejo pri izvajanju dejavnosti, ki izkoriščajo vesoljske tehnologije in uporabe vesolja za trajnostni razvoj in izboljšanje blaginje ljudi ter obravnavajo družbeno-gospodarske priložnosti in izzive Afrike, pri čemer upoštevajo afriško vesoljsko politiko in strategijo. Izboljšajo dostop do podatkov, informacij, storitev in proizvodov, pridobljenih iz vesolja.

NASLOV II

Človekov in družbeni razvoj

Člen 30

Pogodbenice si prizadevajo za izkoreninjenje vseh oblik revščine do leta 2030, boj proti neenakosti, doseganje enakosti spolov in ustvarjanje razmer, ki bodo vsem omogočale dostojno življenje, udeležbo v demokratičnem življenju in dejavni prispevek k trajnostni gospodarski rasti. Spodbujajo socialno zaščito, da bi tako izkoreninile revščino in se borile proti neenakostim ter pripomogle k vzpostavitvi samookrepitve v smeri vključujočega, pravičnega in trajnostnega razvoja. Vlagajo v človeški kapital kot sestavni del človekovega in družbenega razvoja ter kot način za povečanje zaposljivosti mladih, da se okrepita produktivnost in podjetništvo.

Poglavje 1

Človekov razvoj

Člen 31

Izobraževanje

1. Pogodbenice si prizadevajo za splošen, vključujoč in enakopraven dostop do kakovostnega izobraževanja na vseh ravneh, od predšolskega do visokošolskega izobraževanja, vključno z izboljšanimi stopnjami vpisa in nadaljevanja šolanja. Izboljšujejo kakovost formalnega izobraževanja in neformalnega učenja, sodelujejo pri razvoju učnih načrtov ter izboljšujejo infrastrukturo in opremo izobraževalnih centrov. Dodatno pozornost namenijo posebnim potrebam žensk in deklet, pa tudi najbolj ranljivim in marginaliziranim skupinam, vključno z invalidi, ter tistim v izrednih in nestabilnih razmerah.

2. Pogodbenice podpirajo razširjeno izvajanje in uporabo naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (STEM) ter umetnosti za vse. Spodbujajo uporabo dostopnih in cenovno dosegljivih digitalnih tehnologij ter razvoj digitalnih spretnosti in znanj ter digitalne pismenosti za vse.

3. Pogodbenice si prizadevajo za povečanje vpisa in kakovosti v terciarnem izobraževanju, poklicnem in strokovnem izobraževanju in usposabljanju ter učenje na delovnem mestu in izobraževanje odraslih, da bi oblikovale kritično maso kvalificiranih inovacijskih delavcev in visoko izobraženih ljudi ter se uspešno odzvale na posebne gospodarske potrebe.

4. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju priznavanja in preglednosti kvalifikacij ter boljšega zagotavljanja kakovosti in ustreznosti. Povečajo podporo posebnim pobudam za olajšanje mobilnosti študentov, osebja, akademikov in raziskovalcev med Afriko in EU. Spodbujajo partnerstva med ustanovami ter razvoj in prenos znanja.

Člen 32

Zdravje

1. Pogodbenice si prizadevajo doseči univerzalno zdravstveno zavarovanje in pravičen dostop do kakovostnih osnovnih zdravstvenih storitev, vključno z okrepljenimi nacionalnimi zdravstvenimi sistemi in delujočimi sodobnimi zdravstvenimi ustanovami.

2. Pogodbenice sodelujejo pri odpravljanju preprečljive umrljivosti in obolevnosti mater, otrok in novorojenčkov. Prizadevajo si za zagotavljanje univerzalnega dostopa do storitev na področju spolnega in reproduktivnega zdravja. Sodelujejo pri obravnavi naraščajoče pojavnosti in bremena nenalezljivih bolezni.

3. Pogodbenice sodelujejo pri boju proti nalezljivim in vektorskim nalezljivim boleznim, vključno z zapostavljenimi tropskimi boleznimi. Sodelujejo pri zajezitvi pandemij, kot so HIV/AIDS, tuberkuloza in malarija, ter pri znatnem zmanjšanju števila posledičnih smrtnih primerov. Podpirajo dostop do varnih in cenovno dostopnih esencialnih zdravil, cepiv in diagnostike, vključno z univerzalnim dostopom do protiretrovirusnega zdravljenja za osebe z virusom HIV/aidsom.

4. Pogodbenice z uporabo pristopa „eno zdravje“ okrepijo zmogljivosti za pripravljenost in odzivanje na izredne dogodke v smislu odkrivanja, preprečevanja in odzivanja na izbruhe bolezni in druge nevarnosti za zdravje, kot je pridobljena antimikrobična odpornost. Soglašajo, da bodo povečale podporo nacionalnim in regionalnim sistemom preventivnega zdravstvenega varstva, nadzora in spremljanja zdravja.

5. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju lokalnega znanja in zakonskega urejanja tradicionalne medicine v dejavnostih s področja javnega zdravja.

Člen 33

Voda, sanitarne storitve in stanovanja

1. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti, da ima vsakdo dostop do sodobnih in udobnih življenjskih okolij s kakovostnimi osnovnimi storitvami.

2. Pogodbenice spodbujajo dostop do cenovno dosegljivih in dostojnih stanovanj za vse v trajnostnih naseljih, pri čemer pri izvajanju stanovanjskih politik upoštevajo učinkovito prostorsko načrtovanje in zemljiško posest ter sisteme uporabe in upravljanja. Prizadevajo si za zmanjšanje deleža ljudi, ki živijo v barakarskih naseljih, in sodelujejo pri izboljšanju razmer v barakarskih in neformalnih naseljih.

3. Pogodbenice spodbujajo univerzalni dostop do zadostne, varne, fizično dostopne in cenovno dosegljive vode za osebno in domačo uporabo, tudi s trajnostnim in celostnim gospodarjenjem z vodnimi viri in sistemi ter z učinkovitejšo rabo vode in njenim recikliranjem.

4. Pogodbenice spodbujajo fizični, cenovno dosegljiv in sprejemljiv dostop do sanitarnih storitev za vse na vseh področjih življenja, ki so varne, higienske, zaščitene ter družbeno in kulturno sprejemljive in zagotavljajo zasebnost in dostojanstvo.

5. Pogodbenice izboljšajo dostop do trajnostnih energetskih storitev za vse in podpirajo učinkovitost rabe energije v gospodinjstvih.

Člen 34

Prehranska varnost in boljša hranilnost

1. Pogodbenice izboljšajo dostop do varne in hranljive hrane, da bi tako odpravile lakoto in izkoreninile druge vrste prehranskih kriz. Podpirajo vzpostavitev ustreznih sistemov za preskrbo s hrano in njeno skladiščenje.

2. Pogodbenice se borijo proti vsem oblikam podhranjenosti, tudi prek izboljšane proizvodnje in distribucije hrane ter boljših sanitarnih in okoljskih razmer. Podpirajo trajnostno kmetijsko proizvodnjo in produktivnost, tudi na ravni malega ribolova, da bi v celoti izkoristile njihov potencial v smislu ključnega vira za prehransko in hranilno varnost, med drugim z boljšim dostopom malih proizvajalcev do financiranja ter razvojem namakalne, skladiščne in prometne infrastrukture za lažji dostop do trga ter zagotavljanje varnosti in kakovosti živil.

3. Pogodbenice krepijo odpornost najranljivejšega prebivalstva na šoke, povezane s hrano, z okrepljenimi mrežami socialne varnosti. Krepijo usklajevanje med razvojnimi in humanitarnimi ukrepi, da bi lahko bolje predvidele lakoto in druge vrste prehranskih kriz, jih preprečile in se pripravile nanje ter zagotovile pravočasno ukrepanje za preskrbo s hrano na lokalni ravni.

Poglavje 2

Neenakost in socialna kohezija

Člen 35

Neenakost in socialna zaščita

1. Pogodbenice spodbujajo razvoj in izvajanje politik in sistemov socialne zaščite in varnosti, da bi izkoreninile revščino, se borile proti neenakosti in okrepile socialno kohezijo.

2. Pogodbenice podpirajo preobrazbeno vlogo politik in sistemov socialne zaščite, ki podpirajo enakost, spodbujajo socialno vključenost in dialog s socialnimi partnerji ter krepijo vključujočo, pravično in trajnostno gospodarsko rast. Prizadevajo si za postopno izgradnjo univerzalnih nacionalnih sistemov socialne zaščite, vključno s sprejetjem najnižjih ravni minimalne socialne zaščite, s posebnim poudarkom na osebah v ranljivem položaju.

3. Pogodbenice sodelujejo s ciljem doseganja in vzdrževanja rasti dohodkov 40 % prebivalstva z najnižjimi dohodki, ki bi bila hitrejša od nacionalnega povprečja.

4. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti socialno varnost vseh oseb, ki delajo v formalnem sektorju. Prizadevajo si tudi povečati število ljudi z dostopom do socialne varnosti v neformalnem sektorju in podeželskem gospodarstvu, da bi s tem postopoma dosegle univerzalnost.

5. Pogodbenice razvijajo pobude za podporo prehodu z neformalnega na formalno gospodarstvo, vključno z dostopom do posojil in mikrofinanciranja ter okrepljenimi ukrepi socialne zaščite.

6. Pogodbenice spodbujajo in olajšujejo dialog med organizacijami delodajalcev in delavcev v formalnem in neformalnem gospodarstvu ter organizacijami civilne družbe, tudi prek krepitve zmogljivosti.

Člen 36

Dostojno delo

1. Pogodbenice podpirajo razvoj in izvajanje makroekonomskih politik, politik zaposlovanja in socialnih politik, ki se osredotočajo na ustvarjanje polne in produktivne zaposlenosti ter dostojnega dela za vse, zlasti za mlade in ženske ter ranljive osebe in skupine.

2. Pogodbenice razvijajo in vzdržujejo vključujoče in dobro delujoče trge dela ter sprejmejo ukrepe, ki obravnavajo neformalno gospodarstvo in preprečujejo nepoštene delovne prakse.

3. Pogodbenice podpirajo ukrepe, ki zagotavljajo enake zaposlitvene možnosti in enako plačilo za delo enake vrednosti ter ustrezen plačan starševski dopust v javnem in zasebnem sektorju. Sprejmejo preventivne in zaščitne ukrepe proti vsem oblikam diskriminacije na delovnem mestu, zagotovijo spoštovanje temeljnih pravic pri delu ter okrepijo zdrave in varne pogoje za delavce.

4. Pogodbenice si prizadevajo za odpravo otroškega dela, pri čemer imajo prednost njegove najhujše oblike.

Člen 37

Invalidi

1. Pogodbenice s ciljem učinkovitega izvajanja Konvencije ZN o pravicah invalidov spodbujajo, varujejo in zagotavljajo, da vsi invalidi v celoti in enako uživajo vse človekove pravice.

2. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za zagotovitev polne vključenosti invalidov v družbo in njihove udeležbe na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, vključno z demokratičnimi in političnimi zadevami ter postopki odločanja. Preprečujejo in odpravljajo vse škodljive prakse in vse oblike izkoriščanja, nasilja in zlorab ali diskriminacije invalidov in se borijo proti njim ter ščitijo sorodnike, skrbnike ali posrednike pred diskriminacijo na podlagi njihove povezanosti z invalidi.

3. Pogodbenice spodbujajo enak in neoviran dostop invalidov do socialnih storitev, prevoza in druge fizične infrastrukture ter do rekreativnih in kulturnih dejavnosti, po potrebi pa podpirajo tudi alternativne načine komunikacije, da se omogoči njihovo polno vključevanje v družbo.

4. Pogodbenice spodbujajo enak dostop do trgov dela in prepovedujejo vsakršno diskriminacijo na podlagi invalidnosti v povezavi z vsemi oblikami in pogoji zaposlitve. Z usmerjenimi politikami in spodbujevalnimi ukrepi, tudi za samozaposlitev in podjetništvo, podpirajo zaposlovanje invalidov v javnem in zasebnem sektorju.

Člen 38

Kultura, šport in medosebni stiki

1. Pogodbenice podpirajo kulturo kot gonilno silo trajnostnega in gospodarskega razvoja. Ustvarjajo ugodno okolje za kulturne inovacije, raznolikost in razvoj, pa tudi za ustvarjanje, varstvo, produkcijo in distribucijo kulturnih del. Spodbujajo uporabo novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij za spodbujanje svoje kulture.

2. Pogodbenice krepijo varstvo in spodbujanje materialne in nematerialne kulturne dediščine ter raznolikost kulturnega izražanja, da bi okrepile medsebojno razumevanje in spodbujale uravnotežene kulturne izmenjave.

3. Pogodbenice si prizadevajo spodbujati mobilnost kulturnih delavcev in kroženje umetniških del ter izvajati skupne pobude v različnih kulturnih in ustvarjalnih sektorjih. Spodbujajo medkulturne izmenjave in dialog med mladinskimi organizacijami in civilno družbo iz Afrike in EU.

4. Pogodbenice podpirajo razvoj ustvarjalnih panog. Prizadevajo si za vzpostavitev podpornih ukrepov za spodbujanje umetniškega ustvarjanja in olajšanje izmenjave umetniškega izražanja.

5. Pogodbenice podpirajo šport kot gonilo trajnostnega razvoja, socialne vključenosti, nediskriminacije in spodbujanja človekovih pravic. Prizadevajo si za razvoj ustreznih zmogljivosti in spodbujanje udeležbe ljudi v športnih in drugih telesnih dejavnostih. Podpirajo tudi šport kot sredstvo za medkulturni dialog in sodelovanje med narodi, preprečevanje konfliktov in nasilja ter pokonfliktno spravo.

Poglavje 3

Prebivalstvo in razvoj

Člen 39

Demografija

1. Pogodbenice priznavajo potrebo po obvladovanju priložnosti in izzivov demografskih sprememb, da bi bolje izpolnile želje in pričakovanja prihodnjih generacij v Afriki in EU.

2. Pogodbenice zagotovijo sistematično zbiranje, analizo, shranjevanje in razširjanje statističnih podatkov in podatkov o celotnem prebivalstvu v skladu z etičnimi standardi, standardi zaupnosti in zasebnosti ter upoštevajo podatke in trende v svojih razvojnih načrtih.

3. Pogodbenice opolnomočajo mlade in ženske ter vlagajo vanje, pri čemer priznavajo njihovo ključno vlogo v demografskih procesih. Podpirajo človekove pravice žensk in mladih ter jim zagotavljajo izobraževanje, znanje in spretnosti, ki jih potrebujejo. Mobilizirajo naložbe in odpirajo gospodarske priložnosti, da bi izkoristile potencial številnega mladega prebivalstva.

Člen 40

Enakost spolov in opolnomočenje žensk

1. Pogodbenice krepijo sodelovanje, namenjeno izboljšanju in razširjanju enake udeležbe in enakih možnosti za vse na vseh področjih političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega življenja. Zagotovijo sistematično vključevanje vidika spolov v vse politike in programe.

2. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju človekovega in družbenega razvoja žensk in deklet. Prizadevajo si odpraviti vse ovire na področju zdravja in izobraževanja, da bi odpravile razlike med spoloma. Prizadevajo si za univerzalen in enak dostop do formalnega izobraževanja in poklicnega usposabljanja, da bi v celoti izkoristile potencial žensk in deklet ter pomagale uresničiti njihova prizadevanja. Zagotovijo, da učno gradivo in metode poučevanja upoštevajo vidik spola, ter spodbujajo ženske in dekleta k študiju na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

3. Pogodbenice omogočajo enak dostop žensk do gospodarskih priložnosti, zaposlovanja, posojil in finančnih storitev ter do nadzora nad zemljišči in drugimi proizvodnimi sredstvi in njihove uporabe. Podpirajo podjetnice, odpravijo plačno vrzel med spoloma ter ukinejo druge diskriminatorne predpise in prakse. Sprejmejo učinkovite ukrepe za prepoznavanje in ukrepanje proti seksističnim dejanjem ter obravnavajo temeljne vzroke za diskriminacijo na podlagi spola, kot so negativne družbene norme in spolni stereotipi, tudi v množičnih medijih.

4. Pogodbenice krepijo glas žensk in deklet ter njihovo udeležbo v političnem življenju z ukrepi za doseganje enakopravne zastopanosti spolov v volilnih, političnih in upravnih procesih ter na visokih vladnih položajih, vključno z ustavnimi organi in podjetji v državni lasti, ter spodbujajo njihovo dejavno vlogo pri prizadevanjih za krepitev miru in spravo.

5. Pogodbenice sprejmejo in izvajajo zakonodajo, ki ženske in dekleta ščiti pred vsemi oblikami nasilja, vključno s spolnim nasiljem in nasiljem zaradi spola, spolnim izkoriščanjem in zlorabo ter trgovino z ljudmi.

6. Pogodbenice se zavezujejo celovitemu in učinkovitemu izvajanju Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter Akcijskega programa Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter sklepnih dokumentov konferenc o njunem pregledu. Poleg tega znova poudarjajo potrebo po univerzalnem dostopu do kakovostnih in cenovno dostopnih celovitih informacij in izobraževanja o spolnem in reproduktivnem zdravju, pri čemer upoštevajo mednarodne tehnične smernice Unesca o spolni vzgoji, pa tudi potrebo po zagotavljanju zdravstvenih storitev na tem področju. Podpirajo in spodbujajo ratifikacijo in učinkovito izvajanje Protokola k Afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev o pravicah žensk v Afriki, sprejetega v Banjulu 26. junija 1981 (Protokol iz Maputa) ter podpirajo učinkovito izvajanje akcijskega načrta iz Maputa za obdobje 2016–2030, kadar je primerno.

Člen 41

Mladi

1. Pogodbenice podpirajo podjetništvo mladih in si prizadevajo zagotoviti dostojno zaposlitev za mlade, tudi s podpiranjem pridobivanja znanj in spretnosti, prilagojenih trgu dela, z izobraževanjem, poklicnim in strokovnim usposabljanjem ter boljšim dostopom do digitalnih tehnologij ter olajšati dostop do zemljišč in posojil. Ustanovijo mladim prijazne zavode za zaposlovanje, da mlade povežejo z zaposlitvenimi priložnostmi.

2. Pogodbenice sodelujejo pri opolnomočevanju mladih in si prizadevajo za odpiranje prostora za njihovo dejavno vključevanje v postopke odločanja in njihovo udeležbo v demokratičnem in političnem življenju ter pri prizadevanjih za krepitev miru in spravo. Spodbujajo politike in programe za marginalizirane mlade, vključno s programi za zastopanje interesov mladih, da bi jim ponudile priložnost in motivacijo za ponovno vključitev v družbo.

3. Pogodbenice podpirajo pobude za zagotavljanje dostopa do kakovostnih osnovnih storitev za vse otroke, preprečevanje novačenja in izkoriščanja otrok v konfliktnih razmerah ter odpravo vseh oblik nasilja in škodljivih praks zoper otroke, vključno z otroškimi, zgodnjimi in prisilnimi porokami, otroškim delom, zlorabo otrok in telesnim kaznovanjem, s posebnim poudarkom na otrocih v ranljivem položaju.

Člen 42

Trajnostna urbanizacija in razvoj podeželja

1. Pogodbenice krepijo potencial mest kot vozlišč trajnostne in vključujoče rasti ter inovacij.

2. Pogodbenice spodbujajo trajnostno načrtovanje rabe zemljišč in pravično upravljanje trgov zemljišč, pri čemer posebno pozornost namenjajo preglednemu in zakonsko urejenemu pridobivanju zemljišč in lastninskim pravicam. Spodbujajo tudi trajnostno mobilnost v mestih ter pametna in varna mesta, ki izkoriščajo priložnosti digitalizacije in tehnologij. Povezujejo trajnostno proizvodnjo energije in energijsko učinkovite rešitve, spodbujajo produktivno rabo energije, izboljšujejo ravnanje z odpadki in obravnavajo vse oblike onesnaževanja. Izboljšujejo rešitve za mobilnost v mestih in zagotavljajo, da so storitve in infrastruktura zasnovane tako, da so podnebju in okolju prijazne ter da se viri uporabljajo učinkovito. Okrepijo odpornost mest na šoke in izkoristijo priložnosti za gospodarstvo z nizkimi emisijami, odporno proti podnebnim spremembam.

3. Pogodbenice spodbujajo uravnotežen teritorialni razvoj podeželskih gospodarstev in skupnosti s posebnim poudarkom na zaposlovanju in ustvarjanju dohodka. Pospešujejo diverzifikacijo podeželja z dodajanjem vrednosti lokalnim proizvodom ter izkoriščanjem naravnih in kulturnih virov. Spodbujajo vključujoče, uravnotežene ter celostne mestne in teritorialne politike ter usklajevanje na več ravneh oblasti, pri čemer dejavno vključujejo lokalne organe in skupnosti ter ustvarjajo močnejše povezave med podeželskimi in mestnimi območji.

NASLOV III

Okolje, gospodarjenje z naravnimi viri in podnebne spremembe

Člen 43

Pogodbenice sprejmejo ambiciozne ukrepe za ublažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, za varstvo in izboljšanje kakovosti okolja ter trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri, da se zaustavi in obrne potek podnebnih sprememb in degradacija okolja ter doseže trajnostni razvoj. Prav tako sprejmejo specifične ukrepe za zmanjšanje in preprečevanje izgube biotske raznovrstnosti, ohranjanje in obnovo ekosistemov, zaščito prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst in boj proti nedovoljeni trgovini z njimi, spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodami, zemljišči in drugimi naravni viri, krepitev upravljanja oceanov, boj proti vsem oblikam onesnaževanja, spodbujanje preudarnega ravnanja z odpadki in krepitev odpornosti na naravne nesreče. Skupaj si prizadevajo preprečiti, da bi vplivi podnebnih sprememb in degradacija okolja še naprej delovali kot multiplikator groženj z resnimi posledicami za mir in varnost. Pospešujejo prehod na okolju prijaznejše razvojne poti v ključnih gospodarskih sektorjih, spodbujajo krožno gospodarstvo in učinkovito rabo virov ter podpirajo čisto in trajnostno energijo ter nizkoogljične tehnologije, pri čemer zagotavljajo, da je gospodarska rast povezana s prehodom na nizke emisije in okoljsko trajnostnostjo. Prizadevajo si sklepati učinkovita zavezništva na mednarodni ravni za spodbujanje globalnih ukrepov. Krepijo zmogljivosti za izvajanje večstranskih okoljskih sporazumov, katerih pogodbenice so, ter vključujejo okoljsko trajnostnost, cilje na področju podnebnih sprememb in prizadevanja za okoljsko trajnostno rast v nacionalne in lokalne politike, načrte in naložbe. Spodbujajo konstruktivno sodelovanje lokalnih organov, civilne družbe in zasebnega sektorja ter spoštovanje pravic vseh, vključno z domorodnimi ljudstvi, kot je določeno v Deklaraciji ZN o pravicah domorodnih ljudstev in lokalnih skupnosti.

Poglavje 1

Okoljska trajnostnost in gospodarjenje z naravnimi viri

Člen 44

Biotska raznovrstnost in ekosistemi

1. Pogodbenice sodelujejo pri ohranjanju, zaščiti in obnovi biotske raznovrstnosti in ekosistemov, tako da pomembne gospodarske, družbene in kulturne storitve, ki jih zagotavljajo, še naprej podpirajo blaginjo ljudi in gospodarsko rast. Razvijajo in izvajajo nacionalne strategije in akcijske načrte za biotsko raznovrstnost v skladu s Konvencijo o biološki raznovrstnosti in njenimi protokoli.

2. Pogodbenice sprejmejo zakonodajo in celostne strategije za vključevanje vprašanj biotske raznovrstnosti v vse ustrezne sektorje. Podpirajo inovativne možnosti, kot so naravne rešitve ali agroekologija, pa tudi vrednotenje ekosistemskih storitev, da se čim bolj poveča vključevanje biotske raznovrstnosti v vse politike.

3. Pogodbenice vključujoče pristopijo k obravnavanju ključnih dejavnikov izgube habitatov, kot so sprememba rabe zemljišč, širitev kmetijstva za lastno oskrbo ter razvoj komercialnega kmetijstva, mestnih območij in energetske infrastrukture. Sprejmejo ukrepe za nadzor nad izkoriščanjem gozdov, krčenjem zemljišč za pridelavo, požari, pašo živali in invazivnimi vrstami. Varujejo, ohranjajo in spodbujajo trajnostno rabo in sanacijo gozdov in gozdnih površin, pašnikov, mokrišč in drugih območij z vegetacijsko odejo. Ohranjajo in krepijo vrste ter gensko raznovrstnost rastlin in živali, bodisi kopenskih, sladkovodnih ali morskih.

4. Pogodbenice povečajo prizadevanja za vzpostavitev, učinkovito upravljanje in izboljšanje vodenja zavarovanih območij za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

5. Pogodbenice krepijo udeležbo lokalnih skupnosti in domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev, v ohranjanju ekosistemov, vključno s spodbujanjem okolju prijaznega in trajnostnega turizma ter ustvarjanjem delovnih mest in drugih ekonomskih priložnosti.

Člen 45

Krožno gospodarstvo

1. Pogodbenice preprečijo ali čim bolj zmanjšajo nastajanje odpadkov pri viru. Izboljšujejo možnosti ponovne uporabe izdelkov, recikliranja in učinkovite rabe virov, da se proizvodnja in poraba prilagodita doseganju krožnega gospodarstva, vključno z ustreznimi storitvami zbiranja in ločevanja odpadkov ter sonaravnimi pobudami in obrati za recikliranje. Zavezujejo se, da bodo sprejele politike za krožno gospodarstvo, namenjene zaščiti okolja in zdravja ljudi, zagotovile, da bodo izdelki energijsko učinkovitejši in bolj gospodarni z viri, ter razširile izbiro za potrošnike in izboljšale ravnanje z odpadki.

2. Pogodbenice vzpostavijo potrebne notranje regulativne okvire in mehanizme izvrševanja za sonaravno ravnanje s kemikalijami in odpadki ter za izvajanje ustreznih večstranskih sporazumov. Sprejmejo potrebne ukrepe za boj proti odlaganju nevarnih odpadkov in nezakoniti trgovini z njimi, vključno z radioaktivnimi snovmi, kemičnimi in organskimi odpadki, v skladu z določbami Baselske konvencije o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja, sprejete v Baslu 22. marca 1989, ter ob upoštevanju določb Bamaške konvencije o prepovedi uvoza v Afriko in nadzoru prehoda in ravnanja z nevarnimi odpadki v Afriki, sprejete v Bamaku 30. januarja 1991. Preprečujejo ali kar najbolj zmanjšajo količino nevarnih snovi v ciklih materialov in nadzorujejo kemikalije v izdelkih v njihovem celotnem življenjskem ciklu. Podpirajo informirano odločanje o ustreznih ukrepih za varstvo okolja in zdravja ljudi, tudi pred onesnaževanjem, ki je posledica neustreznega ravnanja z odpadki, in za sanacijo s tem povezane okoljske škode.

3. Pogodbenice učinkovito obravnavajo vse oblike onesnaževanja. Sprejmejo ukrepe za odkrivanje in preprečevanje onesnaževanja ter poročanje o njem. Okrepijo prizadevanja za preprečevanje onesnaževanja s plastiko ter odstranjevanje plastike in mikroplastike iz okolja. Proučijo možnosti za tesnejše sodelovanje na področju boja proti onesnaževanju zraka. Ozaveščajo o tveganjih za javno zdravje in okolje zaradi onesnaževanja ter o številnih koristih izboljšane kakovosti zraka, tudi s komunikacijskimi kampanjami.

Člen 46

Upravljanje oceanov

1. Pogodbenice okrepijo upravljanje oceanov v skladu s Konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu (UNCLOS), da bi zagotovile varne, zaščitene, čiste in trajnostno upravljane oceane, zmanjšale pritiske na oceane in morja ter spodbudile trajnostni razvoj modrega gospodarstva in okrepile znanje o oceanih.

2. Pogodbenice zagotovijo ohranjanje in trajnostno upravljanje ter uporabo živih morskih virov na dvostranski, regionalni in večstranski ravni, zlasti v okviru sporazumov o partnerstvu o trajnostnem ribištvu in regionalnih organizacij za upravljanje ribištva.

3. Pogodbenice ohranjajo ali sprejemajo pobude za boj proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, po potrebi vključno z izvajanjem politik in ukrepov za izključitev tako pridobljenih izdelkov iz trgovinskih tokov. Spodbujajo in učinkovito izvajajo in izvršujejo ukrepe spremljanja, nadzorovanja in opazovanja, kot so programi opazovanja, sistemi za spremljanje plovil, dovoljenja za ribolov in dovoljenja za gospodarski ribolov, evidentiranje ulova in poročanje o njem, nadzor nad pretovarjanjem, inšpekcijski pregledi in pomorska inšpekcija države pristanišča ter s tem povezani ukrepi za zagotavljanje skladnosti, vključno s sankcijami v skladu z notranjimi predpisi, katerih cilj je ohranjati staleže rib in preprečiti prelov.

4. Pogodbenice soglašajo s sprejetjem potrebnih ukrepov za prepoved nekaterih oblik subvencij za ribištvo, ki prispevajo k presežni zmogljivosti in prelovu, za odpravo subvencij, ki prispevajo k nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, ter za opustitev uvedbe takšnih novih subvencij, pri čemer priznavajo, da bi morala biti ustrezna in učinkovita posebna in diferencirana obravnava afriških držav v razvoju in najmanj razvitih afriških držav sestavni del pogajanj o subvencijah za ribištvo v okviru STO.

5. Pogodbenice zmanjšajo pritisk na oceane z varovanjem, ohranjanjem in obnovo obalnih in morskih ekosistemov, ovrednotenjem morskega in obalnega naravnega kapitala ter bojem proti onesnaževanju morja, vključno z razlitji nafte, uničevanjem morskega dna, onesnaževanjem s hrupom in morskimi odpadki, vključno s plastiko in mikroplastiko iz virov na kopnem in na morju. Podpirajo in si prizadevajo za ureditev zmanjšanja emisij toplogrednih plinov z ladij ter dejavno podpirajo nujno izvajanje prve strategije Mednarodne pomorske organizacije za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov z ladij. Krepijo dejavnosti čiščenja oceanov in obalnih območij s posebnim poudarkom na območjih kopičenja odpadkov v oceanskih vrtincih.

6. Pogodbenice sprejmejo ukrepe v zvezi z oceani, ki prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje.

7. Pogodbenice razvijejo ukrepe v zvezi z ohranjanjem in trajnostno uporabo morske biotske raznovrstnosti na podlagi najboljših razpoložljivih znanstvenih informacij.

8. Pogodbenice priznavajo splošne pomisleke glede vpliva globokomorskega rudarjenja na morsko okolje in njegovo biotsko raznovrstnost. Uporabljajo najboljša znanstvena dognanja, previdnostno načelo in ekosistemski pristop, spodbujajo raziskave in izmenjujejo dobre prakse na področjih skupnega interesa, povezanih z mineralnimi viri na morskem dnu, da se zagotovi okolju prijazno upravljanje dejavnosti za varstvo in ohranjanje morskega okolja in njegove biotske raznovrstnosti.

Člen 47

Gospodarjenje z zemljiškimi površinami in degradacija tal

1. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju degradacije tal in razvoju dolgoročnih celostnih strategij za ohranjanje in trajnostno gospodarjenje z zemljiškimi površinami.

2. Pogodbenice spodbujajo celostne pristope ter sprejmejo ukrepe za ohranjanje in izboljšanje tal. Borijo se proti eroziji in degradaciji tal ter poslabšanju njihovih fizikalnih, kemijskih in bioloških lastnosti. Obravnavajo onesnaževanje, ki ga povzročajo zlasti kmetijske dejavnosti, vključno z akvakulturo in živinorejo. Zagotavljajo trajnostne in pravične zemljiške pravice in pravice do zemljiške posesti ter trajnostno gospodarjenje z zemljiškimi površinami, vodami in gozdovi ter ustvarjajo trajnostne ekonomske priložnosti za prebivalstvo na podeželju. Zagotovijo, da nekmetijske oblike rabe zemljišč, med drugim tudi javna dela, rudarstvo in odstranjevanje odpadkov, ne povzročajo erozije, onesnaženja ali drugih oblik degradacije zemljišč.

3. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za učinkovito načrtovanje rabe tal in infrastrukturo, ki večajo odpornost v državah, izpostavljenih nevarnostim nesreč, hkrati pa krepijo zmogljivosti odzivanja na nesreče. Načrtujejo in izvajajo blažilne in sanacijske ukrepe, ki temeljijo na dobrih praksah in najboljših znanstvenih dognanjih ter lokalnem znanju in izkušnjah na območjih, ki jih je prizadela degradacija tal.

Člen 48

Gozdovi

1. Pogodbenice spodbujajo trajnostno gospodarjenje z gozdovi in uporabo gozdnih virov. Zaustavijo krčenje in degradacijo gozdov ter se borijo proti nezakoniti sečnji in s tem povezani trgovini.

2. Pogodbenice podpirajo pobude za obnovo gozdne krajine, da se zaustavi krčenje gozdov, vzpostavijo gozdni rezervati, obnovi degradirana gozdna krajina, po potrebi izvajajo programi pogozdovanja ter gozdna paša omeji na sezone in intenzivnosti, ki omogočajo obnovo gozdov.

3. Pogodbenice spodbujajo vzpostavljanje trajnostnih vrednostnih verig za primarne kmetijske in gozdarske proizvode, pri čemer dajejo prednost ustvarjanju delovnih mest in drugih ekonomskih priložnosti na področju ohranjanja ekosistemov.

4. Pogodbenice podpirajo izvajanje akcijskega načrta EU za izvrševanje zakonodaje, upravljanje in trgovanje na področju gozdov (FLEGT), vključno s sklenitvijo in izvajanjem sporazumov o prostovoljnem partnerstvu. Krepijo skladnost in pozitivne interakcije na državni ravni med akcijskim načrtom FLEGT in varšavskim okvirom za zmanjševanje emisij zaradi krčenja in degradacije gozdov (REDD+).

5. Pogodbenice okrepijo udeležbo lokalnih organov in skupnosti v varstvu gozdov. Povečajo ozaveščenost javnosti glede krčenja gozdov na vseh ravneh in spodbujajo uporabo proizvodov, ki so gospodarni z viri in energijo ter pridobljeni s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi. Spodbujajo in podpirajo uporabo alternativnih in trajnostnih goriv za kuhanje za lokalno prebivalstvo.

Člen 49

Prostoživeče živalske in rastlinske vrste

1. Pogodbenice podpirajo ohranjanje ključnih afriških pokrajin *in situ* za ohranjanje biotske raznovrstnosti, zlasti čezmejnih zavarovanih območij, ki so habitati ključnih prostoživečih vrst, in omogočajo ustrezno povezljivost, da se omogočita selitev prostoživečih živali in prilagajanje območja razširjenosti vrst na podnebne spremembe. Prav tako krepijo agencije, odgovorne za zavarovana območja, in spodbujajo vključevanje podeželskih skupnosti v trajnostno gospodarjenje s prostoživečimi vrstami in gozdnimi površinami.

2. Pogodbenice se borijo proti nezakoniti trgovini s prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami s podpiranjem oblikovanja in izvrševanja politik in zakonov, ki določajo, da je nezakonita trgovina s prostoživečimi vrstami hudo kaznivo dejanje, s krepitvijo ukrepov proti divjemu lovu in spremljanjem kazenskega pregona ter s spodbujanjem mednarodnega usklajevanja v okviru Mednarodnega konzorcija za boj proti kriminaliteti, povezani s prostoživečimi vrstami, vključno s Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES), sprejeto v Washingtonu 3. marca 1973, ter drugimi ustreznimi mednarodnimi okviri. Povečujejo ozaveščenost javnosti, izobraževanje in vpliv na potrošnike, uničujejo zaloge ter spodbujajo odmevno diplomacijo in zagovorništvo.

3. Pogodbenice podpirajo prizadevanja za spodbujanje trajnostne potrošnje mesa divjadi ob hkratnem razvoju cenovno dostopnih alternativnih virov beljakovin in trajnostnih možnosti preživljanja.

Člen 50

Gospodarjenje z vodo in sladko vodo

1. Pogodbenice trajnostno upravljajo svoje vodne vire za ohranitev visoke ravni njihove količine in kakovosti. Spodbujajo celostno gospodarjenje z vodnimi viri in izvajajo politike za načrtovanje, ohranjanje, upravljanje, uporabo in razvoj podzemnih in površinskih voda ter za zbiranje in uporabo deževnice. Varujejo in obnavljajo vodne vire in ekosisteme, preprečujejo onesnaževanje vode, zbirajo in čistijo odpadne vode ter omogočajo okolju prijazen razvoj mest. Optimizirajo prispevek vodnega sektorja k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje.

2. Pogodbenice spodbujajo sodelovanje pri čezmejnem gospodarjenju z vodnimi viri, da bi se zagotovila trajnostna raba sladke vode, preprečila degradacija tal in dezertifikacija, okrepila odpornost proti nevarnostim, povezanim z vodo (npr. poplave, suše in onesnaževanje), vključno z izgradnjo sistemov za zbiranje in shranjevanje vode, ter preprečila nevarnost konfliktov.

3. Pogodbenice podpirajo trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri in dobro upravljanje voda na vseh ravneh. Krepijo dialog in spodbujajo partnerstva med javnimi organi, zasebnim sektorjem in civilno družbo.

4. Pogodbenice spodbujajo trajnostno izkoriščanje in upravljanje sladkovodnega ribištva, da se ohranjajo zdravi ribji staleži in čim bolj zmanjšajo morebitni negativni vplivi na naravno okolje. Borijo se proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, ki je v nasprotju z notranjo zakonodajo. Krepijo zmogljivosti, spodbujajo regionalno sodelovanje in sprejemajo ukrepe za izboljšanje upravljanja sladkovodnega ribištva na nacionalni in regionalni ravni. Blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje vključujejo v politike na področju sladkovodnega ribištva in akvakulture, spodbujajo obnovo in ohranjanje vodnih ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti ter se borijo proti vsem oblikam onesnaževanja, ki negativno vplivajo na jezera in reke.

Poglavje 2

Podnebne spremembe in naravne nesreče

Člen 51

Podnebni ukrepi

1. Pogodbenice si prizadevajo za doseganje ciljev Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja, pri čemer se ravnajo po v njej določenih načelih. Sprejemajo zakone za izvajanje celovitih in vključujočih domačih podnebnih politik in programov, da bi pospešile izvajanje Pariškega sporazuma.

2. Pogodbenice oblikujejo, komunicirajo in vzdržujejo zaporedne in ambiciozne nacionalno določene prispevke, po potrebi razvijejo in izvajajo ambiciozne nacionalne načrte prilagajanja, razvijejo dolgoročne vizije za nizkoemisijski razvoj, odporen proti podnebnim spremembam, ter vlagajo v zmogljivosti za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Razvijejo sisteme spremljanja, poročanja in preverjanja ter sisteme ocenjevanja za spremljanje napredka na področju podnebnih ukrepov.

3. Pogodbenice oblikujejo dolgoročne strategije za zmanjšanje emisij iz prometnega sektorja (cestnega, letalskega in pomorskega). Spodbujajo pametno urbano mobilnost ter izvajanje pristopov politike in pozitivnih spodbud za zmanjšanje emisij zaradi netrajnostnega gospodarjenja z zemljiškimi površinami, krčenja gozdov in degradacije gozdov. Sodelujejo pri spodbujanju pridobivanja energije iz obnovljivih virov in učinkovite rabe energije ter države spodbujajo k sodelovanju pri energetskem prehodu. Postopno odpravijo neučinkovite subvencije za fosilna goriva, ki spodbujajo potratno potrošnjo, in v kar največji meri zmanjšajo možne škodljive učinke na njihov razvoj na način, ki ščiti revne in prizadete skupnosti. Okrepijo mednarodno sodelovanje, da bi po potrebi ohranile in izboljšale ponore in zbiralnike toplogrednih plinov.

4. Pogodbenice spodbujajo ambiciozno postopno zmanjševanje uporabe fluoroogljikovodikov v okviru Montrealskega protokola o substancah, ki škodljivo delujejo na ozonski plašč, sprejetega v Montrealu 16. septembra 1987, tako da sodelujejo pri ratifikaciji kigalijske spremembe protokola in si prizadevajo za njeno hitro izvajanje, da se doseže ambiciozno globalno postopno zmanjšanje proizvodnje in porabe fluoroogljikovodikov.

5. Pogodbenice priznavajo in ukrepajo v zvezi z grožnjo, ki jo podnebne spremembe in degradacija okolja predstavljajo za mir in varnost, zlasti v nestabilnih razmerah in v najbolj ranljivih državah. Sprejmejo ukrepe za prilagajanje in odpornost in si skupaj prizadevajo za njihovo krepitev, da se s sistemi zgodnjega opozarjanja zagotovi preprečevanje konfliktov, pri čemer upoštevajo varnostne izzive, povezane s škodljivimi učinki podnebnih sprememb in dejavniki tveganja za okolje, ter okrepijo povezavo med zgodnjim opozarjanjem in zgodnjim ukrepanjem na vseh področjih politike, vključno z ocenami tveganja in učinka.

6. Cilj pogodbenic je v domačih in mednarodnih prizadevanjih preprečevati, zmanjševati in odpravljati izgube in škodo, povezane s škodljivimi učinki podnebnih sprememb, vključno z ekstremnimi vremenskimi dogodki in postopnimi procesi v naravi, ter v tem okviru priznavajo pomembno vlogo trajnostnega razvoja pri zmanjševanju tveganja nastanka izgube in škode.

7. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za uskladitev finančnih tokov s prizadevanji za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in razvoj, odporen proti podnebnim spremembam.

8. Cilj pogodbenic je krepitev poznavanja različnih možnih politik in instrumentov ter dobrih praks in povečanje zmogljivosti, kar bo omogočilo učinkovitejšo rabo naravnih virov in proizvodov v njihovem celotnem življenjskem ciklu. Skupaj si prizadevajo za krepitev znanstvenih in tehničnih, človeških in institucionalnih zmogljivosti za podnebno ukrepanje in okoljsko upravljanje ter spremljanje na vseh ustreznih ravneh s posebnim poudarkom na najbolj ranljivih državah. Spodbujajo uporabo vesoljskih tehnologij in informacijskih sistemov.

9. Pogodbenice krepijo usklajevanje na vseh ravneh upravljanja, da bi spodbudile lokalne organe in jim omogočile, da sprejemajo in izvajajo ambiciozne podnebne in energetske zaveze. Spodbujajo sinergije med javno upravo, organizacijami civilne družbe in zasebnimi podjetji ter podpirajo udeležbo zasebnega sektorja pri prehodu na gospodarstvo z nizkimi emisijami toplogrednih plinov, odporno proti podnebnim spremembam, vključno s skupnimi raziskavami. Spodbujajo obstoječe pobude, kot je Svetovna konvencija županov za podnebne spremembe in energijo, ter podpirajo izvajanje akcijskih načrtov v njihovem okviru.

Člen 52

Suša in dezertifikacija

1. Pogodbenice se borijo proti dezertifikaciji z izboljšanjem upravljanja zemljišč, bojem proti degradaciji tal ter trajnostnim gospodarjenjem z zemljišči in vodami. Pospešujejo napredek pri izvajanju nacionalnih akcijskih načrtov iz Konvencije Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji in njenih ciljev glede nevtralnosti degradacije tal, sprejete v Parizu 17. junija 1994, ter drugih ustreznih mednarodnih in regionalnih pobud, vključno s pobudo Veliki zeleni zid.

2. Pogodbenice sodelujejo pri pripravah na izredne razmere, ki so posledica suše, in odzivanju nanje ter si prizadevajo za povečanje odpornosti proti degradaciji okolja, dezertifikaciji, s tem povezanim nevarnostim za zdravje in humanitarnim krizam z obravnavanjem dejavnikov, ki povzročajo ranljivost.

Člen 53

Odpornost proti naravnim nesrečam

1. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi odpornosti ljudi, družb in infrastrukture proti naravnim nesrečam, pri čemer upoštevajo vpliv podnebnih sprememb. Spodbujajo izmenjavo informacij in dobrih praks glede izvajanja in spremljanja Sendajskega okvira za zmanjševanje tveganja nesreč za obdobje 2015-2030 prek nacionalnih in lokalnih celostnih strategij.

2. Pogodbenice spodbujajo obvladovanje tveganja nesreč, vključno z izčrpno oceno tveganj, izvajanjem načrtov za zmanjševanje tveganja na vseh ravneh, krepitvijo povezave med zmanjševanjem tveganja nesreč in prilagajanjem podnebnim spremembam ter zbiranjem in uporabo statističnih podatkov o nesrečah in podatkov o izgubah zaradi nesreč. Spodbujajo razvoj kulture preprečevanja tveganj in finančne zaščite, tudi z ustreznimi in inovativnimi orodji, kot so mehanizmi za prenos tveganja.

3. Pogodbenice se pripravijo na izredne razmere, ki jih povzročajo ekstremni vremenski dogodki in naravne nesreče, kot so poplave in dvigovanje morske gladine, obalna erozija in zamuljenje, ter se odzivajo nanje. Sodelujejo pri ocenjevanju in blažitvi posledic ekstremnih vremenskih dogodkov in naravnih nesreč.

4. Pogodbenice okrepijo zmogljivosti za regionalno odzivanje na nesreče in izredne razmere, vključno z mehanizmi na področju civilne zaščite, ter zmogljivosti lokalnih skupnosti in institucij s poudarkom na najbolj ranljivih in marginaliziranih gospodinjstvih in skupinah.

5. Pogodbenice podpirajo uporabo vesoljskih tehnologij in informacijskih sistemov, da bi izboljšale ukrepe za preprečevanje, pripravljenost, odzivanje in okrevanje.

NASLOV IV

Mir in varnost

Člen 54

Pogodbenice spodbujajo sodelovanje in usklajevanje na regionalni, medregionalni, celinski in svetovni ravni pri promociji in ohranjanju miru in varnosti v Afriki in Evropi. Podpirajo skupna prizadevanja in mehanizme za zagotavljanje miru, preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma ter boj proti njima, obravnavajo vse oblike organiziranega kriminala in varnostnih groženj ter krepijo pomorsko varnost ob upoštevanju kompleksnosti vseh teh izzivov in potrebe po odpravljanju njihovih temeljnih vzrokov. Pogodbenice skupaj zagotovijo trajnostno financiranje vseh mirovnih in varnostnih dejavnosti.

Člen 55

Regionalno in večstransko sodelovanje

1. Pogodbenice krepijo dialog in institucionalno sodelovanje za reševanje izzivov na področju miru in varnosti. Okrepijo podporo za učinkovitejšo usposobitev APSA, kot je predvideno v Agendi AU do leta 2063. Spodbujajo sinergije med APSA ter Afriško arhitekturo za upravljanje v skladu s programom reform AU.

2. Pogodbenice podpirajo prizadevanja AU in regionalnih gospodarskih skupnosti ter regionalnih mehanizmov in drugih regionalnih ureditev sodelovanja na področju varnosti pri oblikovanju miroljubnih, vključujočih in odpornih družb. Krepijo sodelovanje med AU, EU in ZN ter po potrebi večstransko sodelovanje z drugimi ustreznimi mednarodnimi organizacijami ter tretjimi državami.

3. Pogodbenice spodbujajo lokalno prevzemanje odgovornosti, vključenost, odpornost in trajnost vseh ukrepov v sodelovanju z nacionalnimi in lokalnimi organi, skupnostmi in civilno družbo.

Člen 56

Spori in krize

1. Pogodbenice si prizadevajo za mirno reševanje vseh sporov med državami in znotraj držav v Afriki. Izvajajo celosten pristop h konfliktom in krizam v skladu z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic in mednarodnim humanitarnim pravom, poglabljajo strateško sodelovanje in krepijo skupno ukrepanje v vseh fazah v celotnem ciklu posameznega konflikta, od preprečevanja in zgodnjega opozarjanja do utrjevanja trajnega miru, prek mediacije, kriznega upravljanja, stabilizacije in reforme varnostnega sektorja.

2. Pogodbenice podpirajo pobude in mehanizme za preprečevanje konfliktov ter preprečevanje ogrožanja miru in varnosti. Z usklajenimi ukrepi odpravljajo temeljne vzroke konfliktov in kriz, obravnavajo tveganja za nove konflikte in stopnjevanje nasilnih konfliktov ter povečajo podporo diplomatskim pobudam, prizadevanjem za mediacijo in večstrankarskemu dialogu za mirno reševanje sporov in konfliktov. V ta namen podpirajo popolno usposobitev celinskega sistema zgodnjega opozarjanja.

3. Pogodbenice sodelujejo na področjih kriznega upravljanja in mirnega reševanja sporov, vključno s sodelovanjem med operacijami za podporo miru pod afriškim vodstvom, operacijami EU za krizno upravljanje in operacijami ZN za ohranjanje miru, kadar se take operacije izvajajo na istem območju.

4. Pogodbenice sodelujejo v zvezi s pokonfliktno stabilizacijo, utrjujejo in podpirajo izvajanje postopkov reševanja kriz, spremljajo ustavne in volilne postopke ter spodbujajo tranzicijsko pravičnost, procese sprave in ukrepe za reintegracijo žrtev oboroženih spopadov in vojn. Podpirajo sanacijo in obnovo območij, ki jih je prizadela vojna.

5. Pogodbenice spodbujajo agendo za ženske, mir in varnost ter agendo za mlade, mir in varnost ter krepijo dejavno vlogo žensk in mladih v procesih za mir in varnost, od zgodnjega opozarjanja, mediacije, reševanja konfliktov, ohranjanja in utrjevanja miru, v skladu z ustreznimi resolucijami Varnostnega sveta ZN (RVSZN), zlasti RVSZN 1325 (2000) in 2250 (2015), ter politikami in sklepi AU in EU.

Člen 57

Terorizem, nasilni ekstremizem in radikalizacija

1. Pogodbenice preprečujejo terorizem v vseh njegovih oblikah in se borijo proti njemu, pri čemer obravnavajo dejavnike, ki bi lahko ustvarili okolje, ki spodbuja nasilni ekstremizem in radikalizacijo, vključno z utrjevanjem verske strpnosti in medverskega dialoga, ter se odzivajo na izzive, ki jih predstavljajo povezave med terorizmom in mednarodnim organiziranim kriminalom, ob polnem spoštovanju pravne države in mednarodnega prava, vključno s pravom na področju človekovih pravic, pravom na področju zaščite beguncev in mednarodnim humanitarnim pravom.

2. Pogodbenice krepijo sodelovanje, da bi posameznikom in skupnostim omogočile preprečevanje terorističnih dejanj, nasilnega ekstremizma in radikalizacije ter povečanje odpornosti proti njim. Prizadevajo si za sodelovanje z vsemi ustreznimi deležniki, vključno z mladimi, verskimi voditelji in civilno družbo, za spodbujanje medsebojnega razumevanja, raznolikosti in medverskega dialoga, opredelitev prilagojenih ukrepov ter boj proti novačenju na spletu in zunaj njega, radikalizaciji in napeljevanju k terorističnim dejanjem. Sodelujejo pri okrepljeni podpori žrtvam terorizma.

3. Pogodbenice sodelujejo pri izvajanju vseh ustreznih resolucij Varnostnega sveta ZN, vključno z RVSZN 2396 (2017) in 2462 (2019), in Generalne skupščine ZN ter mednarodnih konvencij in instrumentov, vključno z Globalno strategijo ZN za boj proti terorizmu in akcijskim načrtom ZN za preprečevanje nasilnega ekstremizma.

4. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za izmenjavo informacij in strokovnega znanja v zvezi s terorističnimi skupinami in njihovimi podpornimi mrežami, pri čemer v celoti spoštujejo pravno državo in mednarodno pravo na področju človekovih pravic. Podpirajo pobude za sodelovanje na področju kazenskega pregona in krepijo zmogljivosti za boj proti terorizmu na način, ki je skladen s človekovimi pravicami, vključno z usposabljanjem in profesionalizacijo varnostnih sil. Sodelujejo pri zatiranju financiranja terorizma z ugotavljanjem, odkrivanjem, zaplembo in zamrznitvijo ali zasegom kakršnih koli finančnih sredstev in vseh drugih sredstev, ki se uporabljajo za storitev terorističnega dejanja ali so temu namenjena.

5. Pogodbenice storilcem terorističnih dejanj, nasilnega ekstremizma in radikalizacije preprečujejo pridobivanje orožja za množično uničevanje.

Člen 58

Organizirani kriminal

1. Pogodbenice se borijo proti vsem oblikam organiziranega kriminala, zlasti trgovini z ljudmi, osebnim in lahkim orožjem, prepovedanimi drogami, nevarnim materialom, kulturnimi dobrinami in prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter tudi proti okoljskemu kriminalu, in sicer z okrepljenim upravljanjem nadzora meja, zbiranjem in izmenjavo informacij in podatkov ter izmenjavo strokovnega znanja in tehnične pomoči. Sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe v skladu s Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in njenimi dopolnilnimi protokoli.

2. Pogodbenice ustrezno obravnavajo trgovino z ljudmi v skladu s standardi Konvencije ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki. Preprečujejo trgovino z ljudmi, in sicer s krepitvijo sodelovanja na področju kazenskega pregona in pravosodja, da bi se borile proti nekaznovanju vseh storilcev, vpletenih v verigo trgovine z ljudmi, in z odvračanjem od povpraševanja, ki je podlaga vsem oblikam izkoriščanja. Zagotovijo ustrezno zaščito žrtev ter ob tem upoštevajo specifičnost spola pri kaznivem dejanju, saj so nesorazmerno pogosto tarča ženske in dekleta, zlasti z namenom njihovega spolnega izkoriščanja.

3. Pogodbenice sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe za preprečevanje tihotapljenja migrantov in boj proti njemu z okrepitvijo sodelovanja na področju kazenskega pregona in pravosodja pri preiskovanju in pregonu tihotapljenja migrantov in s tem povezanih kaznivih dejanj v skladu s Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in njenimi dopolnilnimi protokoli, vključno s Protokolom proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku.

4. Pogodbenice krepijo sodelovanje z namenom preprečevanja uporabe njihovih finančnih institucij ter določenih nefinančnih podjetij in poklicev za financiranje terorizma in pranje premoženjskih koristi, pridobljenih s kaznivimi dejanji, vključno s korupcijo, ter boja proti temu. Izmenjujejo informacije in izvršujejo ustrezne ukrepe za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma, da zagotovijo celovito in učinkovito izvajanje priporočil Projektne skupine za finančno ukrepanje. Podpirajo sprejetje nacionalne zakonodaje za odvzem premoženjske koristi in ustanovitev ustreznih organov ter zaplembo sredstev, pridobljenih s kaznivimi dejanji, in njihovo uporabo v javnokoristne namene, s čimer se razširja kazenska odgovornost storilcev kaznivih dejanj in njihovih spodbujevalcev ter zagotovi prekinitev nezakonitih finančnih tokov ter s tem odvzem dobička storilcem kaznivih dejanj.

5. Pogodbenice sprejmejo zakonodajo in oblikujejo pobude za boj proti kriminalu, vključno s kriminalom in nasiljem v mestih. Spodbujajo uvedbo nadzora nad strelnim orožjem, da bi preprečile oboroženo nasilje in zmanjšale negativne učinke uporabe orožja na družbo in ljudi ter ustvarile varno okolje za trajnostni razvoj. Nasprotujejo vsem oblikam nasilja in zagotavljajo podporo žrtvam nasilja.

Člen 59

Osebno in lahko orožje

1. Pogodbenice spodbujajo učinkovito izvajanje Pogodbe o trgovini z orožjem in Protokola ZN proti nedovoljeni izdelavi strelnega orožja, njegovih sestavnih delov in streliva ter trgovini z njimi. Podpirajo akcijski načrt za izvajanje strategije Afriške unije za nadzor nad nedovoljenim širjenjem in kroženjem osebnega in lahkega orožja ter trgovino z njima ter Akcijski program ZN za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje vseh oblik nezakonite trgovine z osebnim in lahkim orožjem.

2. Pogodbenice sodelujejo v boju proti nedovoljenemu širjenju osebnega in lahkega orožja ter trgovini s takim orožjem, ki podpira oborožene spopade in terorizem ter spodbuja oboroženi kriminal, kot sta kraja živine in divji lov, vključno z boljšim upravljanjem zalog, uničevanjem presežnega orožja in streliva, označevanjem, vodenjem evidenc in sledenjem ter nadzorom izvoza in uvoza.

Člen 60

Kibernetska varnost in kibernetska kriminaliteta

1. Pogodbenice si prizadevajo za razvoj in izvajanje zakonodaje ter ukrepov za ohranjanje odprtega, svobodnega, varnega, stabilnega, dostopnega in mirnega okolja informacijske in komunikacijske tehnologije. V okviru ZN si prizadevajo za spodbujanje razvoja in izvajanja mednarodno sprejetih norm odgovornega ravnanja v kibernetskem prostoru ob polnem spoštovanju mednarodnih obveznosti na področju človekovih pravic.

2. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju kibernetskega kriminala in distribucije nezakonitih spletnih vsebin ter boju proti njima. Izmenjujejo si informacije v zvezi z izobraževanjem in usposabljanjem preiskovalcev kibernetske kriminalitete, preiskovanjem kibernetskih kaznivih dejanj in digitalno forenziko, pri čemer zagotavljajo visoko raven varstva podatkov. Spodbujajo kulturo kibernetske varnosti ter sodelujejo pri preprečevanju kibernetske kriminalitete in boju proti njej na podlagi obstoječih mednarodnih norm in standardov, vključno s tistimi iz Budimpeške konvencije o kibernetski kriminaliteti in Konvencije AU o kibernetski varnosti in varstvu osebnih podatkov.

Člen 61

Prepovedane droge

1. Pogodbenice krepijo uravnotežen, celosten in na dokazih temelječ pristop svojih politik na področju drog. Prizadevajo si za preprečevanje in zatiranje gojenja in proizvodnje prepovedanih drog in psihoaktivnih snovi ter trgovine z njimi, vključno s sprejetjem učinkovitejših ukrepov za preprečevanje kriminala, povezanega z drogami, in kazenski pregon storilcev v skladu z veljavnimi mednarodnimi obveznostmi na področju človekovih pravic.

2. Pogodbenice okrepijo in pospešijo prizadevanja na strani povpraševanja, sodelujejo v programih preprečevanja in izobraževanja ter sprejmejo potrebne ukrepe za odpravo zdravstvenih in socialnih učinkov drog. Spodbujajo dialog z ustreznimi deležniki, vključno s civilno družbo, znanstveno skupnostjo in akademskimi krogi, za učinkovito obravnavo problematike uporabe prepovedanih drog.

Člen 62

Pomorska varnost

1. Pogodbenice dajejo pobude na nacionalni, regionalni in celinski ravni, ki prispevajo k večji pomorski varnosti, zlasti v Rdečem morju, Afriškem rogu, Indijskem oceanu in Gvinejskem zalivu. Spodbujajo sodelovanje med AU, EU in ZN pa tudi z regionalnimi in podregionalnimi organizacijami ter zagovarjajo dopolnjevanje prizadevanj.

2. Pogodbenice sodelujejo v boju proti vsem vrstam mednarodnega organiziranega kriminala na morju, vključno s trgovino z ljudmi, osebnim in lahkim orožjem, prepovedanimi drogami ter prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, in proti tihotapljenju migrantov. Odvračajo, preprečujejo in zatirajo piratstvo in oborožene rope na morju, vključno s krajo nafte in plina, da se zagotovijo varne in odprte trgovinske poti.

3. Pogodbenice okrepijo večstranska prizadevanja za učinkovito odzivanje na kazniva dejanja na odprtem morju. Razvijejo ukrepe za povečanje zmogljivosti in odgovornosti obalnih držav in regionalnih organizacij za kazenski pregon ter spodbujajo regionalno usklajevanje in izmenjavo informacij za reševanje pomorskih groženj in boj proti različnim oblikam kaznivih dejanj, storjenih na morju.

4. Pogodbenice razvijajo in krepijo medregionalne mehanizme za izmenjavo informacij ter spodbujajo pomorski nadzor in spremljanje situacije v pomorstvu ter sodelovanje med obalnimi stražami in mornaricami obalnih držav.

5. Pogodbenice spodbujajo in spoštujejo svobodo odprtega morja, svobodo plovbe in druga načela, pravice in obveznosti, določene v mednarodnem pravu, hkrati pa spodbujajo splošno uporabo UNCLOS in drugih ustreznih mednarodnih listin.

Člen 63

Sodelovanje na področju kazenskega pregona

1. Pogodbenice krepijo dialog in sodelovanje na področju kazenskega pregona, tudi s strateškim sodelovanjem med organi AU, kot je AFRIPOL, in organi EU, kot je Europol, da se olajša preprečevanje, odkrivanje, preiskovanje in pregon dejavnosti mednarodnih mrež organiziranega kriminala in terorističnih mrež v afriški regiji in EU.

2. Pogodbenice sodelujejo na področju iskanja in reševanja ter v drugih izrednih razmerah in spodbujajo države k sklepanju dvostranskih sporazumov v zvezi s tem.

3. Pogodbenice krepijo sodelovanje na področju integriranega upravljanja meja ter izboljšujejo zbiranje in izmenjavo informacij in podatkov.

4. Pogodbenice soglašajo, da si bodo prizadevale za izboljšanje policijskih zmogljivosti, tudi s ciljno usmerjenimi programi policijskega usposabljanja na strateški, operativni in taktični ravni, prilagojenimi dejanskim afriškim razmeram.

NASLOV V

Človekove pravice, demokracija in upravljanje

Člen 64

Pogodbenice spodbujajo odporne, trajnostne in vključujoče družbe, ki slonijo na odgovornih, učinkovitih in preglednih institucijah in postopkih odločanja na vseh ravneh, kjer se spoštujejo, spodbujajo in uveljavljajo človekove pravice, temeljne svoboščine, pravna država in demokratična načela. Prizadevajo si za pospešitev napredka pri uresničevanju enakosti spolov. Zagotavljajo odprt prostor, ki posameznikom in civilni družbi omogoča, da izražajo svoje želje in skrbi, izražajo svoja mnenja in prispevajo k vsem političnim, ekonomskim, socialnim in kulturnim zadevam, kar prispeva k večjemu zaupanju v javne institucije.

Člen 65

Človekove pravice

1. Pogodbenice sprejmejo in izvajajo zakonodajo, ki prispeva k varstvu, spodbujanju in uresničevanju človekovih pravic, bodisi državljanskih, političnih, ekonomskih, socialnih ali kulturnih. Podpirajo ratifikacijo Afriške listine o človekovih pravicah in pravicah ljudstev ter instrumentov Afriške arhitekture za upravljanje, njihov prenos v domače pravo in izvajanje.

2. Pogodbenice v celoti uporabljajo načelo nediskriminacije iz katerega koli razloga, vključno s spolno usmeritvijo ali identiteto, etničnim ali socialnim poreklom, vero ali prepričanjem, političnim ali katerim koli drugim mnenjem, invalidnostjo, starostjo ali drugim statusom, pri čemer dajejo prednost sprejetju celovite zakonodaje o enakosti in protidiskriminacijske zakonodaje. Sprejmejo ukrepe za dosego polnega uživanja vseh človekovih pravic za ženske in dekleta ter njihovega opolnomočenja, vključno s spodbujanjem podpisa in ratifikacije, kjer je še potrebno, ter izvajanja Protokola iz Maputa. Po svojih najboljših močeh si prizadevajo za spodbujanje in varstvo pravic otroka, vključno s spodbujanjem podpisa, ratifikacije, kjer je še potrebno, ter izvajanja Afriške listine o otrokovih pravicah in dobrobiti. Sprejmejo ukrepe za spodbujanje polnega uživanja človekovih pravic pripadnikov manjšin, invalidov in albinov ter domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev.

3. Pogodbenice se učinkovito borijo proti nekaznovanju ter zagotavljajo pravno državo ter neodvisno, nepristransko in učinkovito delovanje pravosodnega sistema. Žrtvam in preživelim osebam zagotovijo pravico do ustreznega, učinkovitega in hitrega nadomestila.

4. Pogodbenice podpirajo afriški sistem za človekove pravice, zlasti Afriško komisijo za človekove pravice in pravice ljudstev ter Afriško sodišče za človekove pravice in pravice ljudstev, pri usmerjanju afriških držav k spoštovanju obveznosti mednarodnega prava na področju človekovih pravic. Spoštujejo in ohranjajo integriteto in neodvisnost navedenih organov ter zagotavljajo, da vse afriške države spoštujejo sodbe Afriškega sodišča za človekove pravice in pravice ljudstev.

5. Pogodbenice krepijo zmogljivosti civilne družbe in ščitijo zagovornike človekovih pravic, ki delujejo na nacionalni, regionalni in celinski ravni. Sodelujejo pri ozaveščanju o človekovih pravicah, tudi s sodelovanjem z nacionalnimi institucijami za človekove pravice, izobraževalnimi sistemi in mediji.

Člen 66

Enakost spolov

1. Pogodbenice zagotovijo enakost pred zakonom in enak dostop do pravnega varstva, zaščite in zakonskih ugodnosti za vse. Sprejmejo ukrepe, katerih cilj je zagotoviti, izboljšati in razširiti enako udeležbo in priložnosti na vseh področjih političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega življenja. Zagotovijo sistematično vključevanje vidika spolov v vse politike in programe.

2. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju in odpravljanju vseh oblik spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, diskriminacije in nadlegovanja ter nasilja v družini ter se borijo proti trgovini z ljudmi. Sprejmejo vse potrebne ukrepe za uskladitev prizadevanj za odpravo otroških, zgodnjih in prisilnih porok, pohabljanja ženskih spolnih organov in obrezovanja ter drugih škodljivih praks, ki diskriminirajo ženske in dekleta. Zagotavljajo podporo žrtvam in preživelim osebam vseh oblik nasilja. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo v celoti, učinkovito in nediskriminatorno izvajale Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejeto v New Yorku 18. decembra 1979, kakor tudi njen izbirni protokol.

3. Pogodbenice zagotovijo spoštovanje in spodbujanje socialnih pravic žensk in deklet, zlasti z odstranjevanjem vseh ovir na področju kakovostnega izobraževanja in zdravja ter odpravo razlik med spoloma. Krepijo ekonomske pravice žensk in deklet.

4. Pogodbenice zagotovijo, da veljavna zakonodaja priznava pravico žensk in deklet do polne udeležbe na vseh področjih javnega življenja ter ustvarja pogoje in priložnosti za ženske, da zasedajo enakopravne položaje, vključno v političnem vodstvu in odločanju. Krepijo vlogo žensk in spodbujajo njihovo udeležbo na vseh ravneh na področju miru in varnosti ter preprečevanja in reševanja konfliktov, nasilja in ekstremizma.

Člen 67

Demokracija

1. Pogodbenice spodbujajo in krepijo univerzalne vrednote in načela demokracije. Ščitijo delitev oblasti, spodbujajo politični pluralizem ter krepijo preglednost demokratičnih procesov, udeležbo v njih in zaupanje vanje ter zaupanje med političnimi voditelji in prebivalstvom, tudi s podpiranjem ratifikacije in izvajanja Afriške listine o demokraciji, volitvah in upravljanju.

2. Pogodbenice zagotavljajo integriteto volilnih postopkov z jamčenjem vključujočih, preglednih in verodostojnih volitev ob spoštovanju volilnih ciklov in ustavnih določb ter ustreznem spoštovanju suverenosti. Spodbujajo uveljavljanje mednarodnih in regionalnih standardov in dobrih praks pri vodenju volitev ter krepijo neodvisne in nepristranske volilne komisije, s čimer zagotavljajo enake pogoje za vse politične stranke in kandidate. Okrepijo sodelovanje pri opazovanju volitev, po potrebi vključno z nadaljnjim ukrepanjem na podlagi priporočil v okviru opazovanja volitev, ter okrepijo sodelovanje z AU in regionalnimi gospodarskimi skupnostmi. Okrepijo nacionalne mehanizme za pravočasno reševanje sporov, povezanih z volitvami.

3. Pogodbenice okrepijo zmogljivost izvoljenih parlamentov za opravljanje njihovih zakonodajnih, proračunskih in nadzornih vlog ob upoštevanju posebnih pravic vseh njihovih poslancev.

4. Pogodbenice sprejmejo notranje zakone in predpise, ki priznavajo različne ravni države, pooblaščene za izvajanje njihovih pristojnosti v skladu s prenesenimi pooblastili. Krepijo lokalno upravo in decentralizirajo pristojnost demokratično izvoljenih lokalnih organov, kot je določeno v nacionalni zakonodaji.

5. Pogodbenice spodbujajo vključujoče in pluralistične družbe. Odpravijo vse omejitve svobode združevanja, svobode izražanja in svobode mirnega zbiranja. Ohranjajo in širijo prostor, ki bo institucijam civilne družbe dovoljeval opravljanje njihovih dejavnosti in udeležbo pri oblikovanju politik in ki bo zagotavljal svobodne in neodvisne medije, da se bo od vlad pri upravljanju javnih zadev zahtevala najvišja raven preglednosti in odgovornosti. Pogodbenice spodbujajo konstruktivne odnose med državo in državljani ter ozaveščajo o demokratičnih načelih in človekovih pravicah, tudi prek izobraževalnih sistemov in medijev.

Člen 68

Pravna država in pravosodje

1. Pogodbenice sodelujejo pri utrjevanju pravne države in krepitvi institucij na vseh ravneh izvajanja sodne oblasti. Podpirajo neodvisnost sodstva in si prizadevajo za neodvisno, nepristransko in učinkovito delovanje pravosodnega sistema ter za izboljšanje učinkovitega in pravičnega dostopa državljanov do sodnega varstva in pravne pomoči.

2. Pogodbenice preprečujejo, obsojajo in izkoreninijo vse oblike mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja in kaznovanja s strani državnih in nedržavnih akterjev v vseh okoliščinah, tudi v razmerah terorizma, kriznega upravljanja in migracij, ter podpirajo ratifikacijo in učinkovito izvajanje Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, sprejete v New Yorku 10. decembra 1984, in njenega izbirnega protokola.

3. Pogodbenice zagotavljajo ustrezno preiskovanje in pregon kršitev in zlorab mednarodnega prava na področju človekovih pravic, kršitev mednarodnega humanitarnega prava, vključno z vojnimi zločini, zločini proti človeštvu in genocidom, pa tudi novačenja otrok vojakov ter spolnega nasilja in nasilja zaradi spola in identitete. Krepijo nacionalno zakonodajo in nacionalne pravosodne sisteme, tudi z učinkovitim meddržavnim sodelovanjem in medsebojno pravno pomočjo za države, ki želijo izvajati domači pregon najhujših mednarodnih zločinov.

4. Pogodbenice omogočajo reforme pravosodja, zagotavljajo modernizirane, pregledne in učinkovite sodne sisteme in postopke, zagotavljajo ustrezno usposabljanje in izboljšujejo dostop do zakonodaje, sodne prakse in drugih virov pravnih informacij, modernizirajo kazenske sisteme in povečujejo njihovo rehabilitacijsko vlogo ter obravnavajo kršitve človekovih pravic, ki jih storijo varnostne sile.

Člen 69

Dobro upravljanje

1. Pogodbenice podpirajo prizadevanja za utrditev dobrega upravljanja s spodbujanjem demokratične kulture in praks, oblikovanjem in krepitvijo odgovornih, preglednih in odzivnih upravljavskih institucij na vseh ravneh ter s širjenjem in utrjevanjem političnega pluralizma ter preglednosti in strpnosti. Podpirajo celovito izvajanje instrumentov Afriške arhitekture za upravljanje ter spodbujajo učinkovito usklajevanje in harmonizacijo politik upravljanja med afriškimi državami.

2. Pogodbenice krepijo sposobnost vlad na vseh ravneh za zagotavljanje kakovostnih javnih storitev, zagotavljanje učinkovite, pregledne, odgovorne in vključujoče javne uprave, spodbujanje nepristranskosti in učinkovitosti organov kazenskega pregona ter spodbujanje udeležbe državljanov in dostopa do javnih informacij.

3. Pogodbenice podpirajo uporabo digitalnih tehnologij in pospešujejo uvajanje uporabniku prijaznih in poenostavljenih storitev e-uprave kot sredstev za izboljšanje dostopa do javnih informacij in storitev in njihove razpoložljivosti ter povečanje preglednosti in odgovornosti ob hkratnem preprečevanju zlorab ter spodbujanju in varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Člen 70

Javna uprava, statistični podatki in osebni podatki

1. Pogodbenice krepijo zmogljivosti za oblikovanje in izvajanje politik, razvijajo strokovno in učinkovito javno upravo, izboljšujejo zakonodajne mehanizme in mehanizme upravljanja ter krepijo sposobnost vlad za zagotavljanje kakovostnih javnih storitev.

2. Pogodbenice zagotavljajo nepristranskost, pravičnost, dolžno postopanje in kontinuiteto pri zagotavljanju javnih storitev ter podpirajo institucije, ki odgovorno, vključujoče in pregledno ponujajo uspešne in učinkovite javne storitve, vključno s spodbujanjem Afriške listine o vrednotah in načelih javne službe in uprave.

3. Pogodbenice podpirajo pripravo, shranjevanje, upravljanje in razširjanje statističnih podatkov in informacij na nacionalni, regionalni in celinski ravni, vključno z uveljavljanjem Afriške listine o statistiki kot okvira politike za razvoj statistike v Afriki. Razvijejo zanesljive, varne in vključujoče identifikacijske sisteme, da se vsakemu državljanu zagotovi pravna identiteta, vključno s krepitvijo sistema za prijavo v register prebivalstva in demografsko statistiko.

4. Pogodbenice zagotovijo visoko raven varstva pravice vsakega posameznika do zasebnosti pri obdelavi osebnih podatkov v skladu z obstoječimi večstranskimi standardi ter mednarodnimi pravnimi instrumenti in praksami. Prizadevajo si za ohranitev trdnih ureditev varstva podatkov in zagotavljanje učinkovitega izvrševanja teh ureditev prek neodvisnih nadzornih organov.

Člen 71

Korupcija

1. Pogodbenice vzpostavijo in okrepijo zakonodajo, institucije in druge ukrepe, da bi preprečile vse oblike korupcije, goljufij, finančnih kaznivih dejanj družb in povezanih kaznivih dejanj v javnem in zasebnem sektorju ter se borile proti njim, vključno z izvajanjem in spodbujanjem ustreznih mednarodnih standardov in instrumentov, zlasti Konvencije ZN proti korupciji, sprejete v New Yorku 31. oktobra 2003. Sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe, ki so potrebni za preprečevanje korupcije in zagotavljanje učinkovitega izvrševanja zakonodaje o korupciji, izvajanja nepristranskih preiskav in pregona ter uporabe učinkovitih, sorazmernih in odvračilnih sankcij v primerih korupcije in s korupcijo povezanih kaznivih dejanj. Sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe za zagotovitev učinkovite zaščite pred morebitnimi povračilnimi ukrepi, tudi v delovnem okolju, in pred ustrahovanjem žvižgačev, ki prijavijo korupcijo in z njo povezana kazniva dejanja, ter prič, ki pričajo o takih kaznivih dejanjih, vključno z zaščito njihove identitete.

2. Pogodbenice sprejmejo zakonodajne ukrepe, s katerimi omogočijo zamrznitev in zaplembo premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, in predmetov, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja, ali drugega premoženja, katerega vrednost ustreza vrednosti takšne premoženjske koristi in predmetov, pridobljenih s korupcijo in z njo povezanimi kaznivimi dejanji. V skladu s Konvencijo ZN proti korupciji sodelujejo pri izterjavi takih premoženjskih koristi in predmetov ter pri njihovi vrnitvi predhodnim zakonitim lastnikom v državi izvora. Sprejmejo zakonodajne in druge ukrepe za boj proti pranju premoženjske koristi, pridobljene s korupcijo.

3. Pogodbenice zagotovijo preglednost in odgovornost pri upravljanju javnih sredstev, vključno z izterjanimi in vrnjenimi sredstvi. Spodbujajo ukrepe, ki podpirajo vrednote kulture preglednosti, integritete in zakonitosti ter spreminjajo odnos ljudi do koruptivnih praks. Krepijo zmogljivosti in strokovno znanje javne uprave za boj proti korupciji. Spodbujajo ustanavljanje specializiranih organov na področju boja proti korupciji.

4. Pogodbenice sodelujejo pri preiskavah dejanj korupcije in s korupcijo povezanih kaznivih dejanj, tudi kadar so storjena v mednarodnih poslovnih transakcijah.

Člen 72

Finančno upravljanje

1. Pogodbenice spodbujajo dobro upravljanje javnih financ, vključno z učinkovito in pregledno mobilizacijo domačih prihodkov, upravljanjem proračuna in uporabo javnih prihodkov v skladu z načeli davčne pobude iz Adis Abebe. Spodbujajo vzdržno upravljanje javnega dolga, vzdržne sisteme javnega naročanja in podporo nacionalnim nadzornim organom.

2. Pogodbenice izboljšujejo gospodarjenje z naravnimi viri in upravljanje prihodkov iz naravnih virov, s čimer skupnostim in družbam omogočajo, da jih uspešno izkoriščajo, tudi z upoštevanjem pobude za preglednost v ekstraktivni industriji in kimberleyskega procesa.

3. Pogodbenice se borijo proti davčnim goljufijam, davčnim utajam, izogibanju plačilu davka in nezakonitim finančnim tokovom ter okrepijo instrument odvzema premoženjske koristi. Prizadevajo si za zagotavljanje učinkovitosti, uspešnosti, gotovosti, preglednosti in pravičnosti davčnih sistemov.

4. Pogodbenice sprejmejo konkretne ukrepe, vključno z zakonodajo, ter okrepijo ustrezne institucije in mehanizme za izvajanje načel dobrega upravljanja v davčnih zadevah.

NASLOV VI

Migracije in mobilnost

Člen 73

Pogodbenice sprejmejo celovit in uravnotežen pristop k obravnavanju migracij. Ponovno potrjujejo svojo zavezanost varstvu človekovih pravic vseh beguncev in migrantov ter obravnavajo migracije v duhu solidarnosti, resničnega partnerstva, deljene odgovornosti in v skladu s svojimi pristojnostmi, kakor tudi ob doslednem spoštovanju mednarodnega prava, vključno z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic. Potrjujejo, da se afriški in evropski interesi na področju migracij prepletajo ter da so migracije in mobilnost, kadar so dobro upravljane, lahko vir blaginje, inovacij in trajnostnega razvoja. Vzpostavljajo dialog in sodelujejo pri vseh vidikih, povezanih z zakonitimi in nedovoljenimi migracijami, vključno s sprejetjem konkretnih ukrepov v zvezi z zakonitimi migracijami, zajezitvijo nedovoljenih migracij in odpravljanjem njihovih temeljnih vzrokov, preprečevanjem tihotapljenja migrantov in bojem proti njemu, obravnavanjem trgovine z ljudmi, reševanjem življenj in zagotavljanjem zaščite, krepitvijo sodelovanja diaspore in vlaganja v trajnostni razvoj, večanjem učinka nakazil izseljencev, izboljšanjem sodelovanja na področju vračanja, ponovnega sprejema in trajnostne reintegracije oseb v postopku vračanja, pri čemer posebno pozornost namenjajo osebam v ranljivem položaju, kot so ženske, otroci in mladoletniki brez spremstva, in njihovim posebnim potrebam. Pogodbenice soglašajo, da bodo sodelovale pri izvajanju pristopa integriranega upravljanja meja, da se olajša zakonito gibanje oseb prek meja in zajezijo nedovoljene migracije. Poglobijo sodelovanje in dialog na podlagi obstoječih pobud, zlasti nadaljnjega ukrepanja po skupnem akcijskem načrtu iz Vallette, procesov iz Rabata in Kartuma ter medcelinskega dialoga med AU in EU o migracijah in mobilnosti. Pogodbenice spodbujajo tristransko sodelovanje med podsaharskimi, sredozemskimi in evropskimi državami pri vprašanjih, povezanih z migracijami. Pogodbenice vzpostavljajo dialog za obravnavo vseh migracijskih vprašanj in sodelujejo pri spodbujanju primernih in relevantnih odzivnih strategij.

Člen 74

Zakonite migracije in mobilnost

1. Pogodbenice si prizadevajo za povečanje prenosa in izmenjave znanja ter okrepitev programov mobilnosti, ki olajšujejo akademske izmenjave študentov, raziskovalcev, akademskih strokovnjakov in izmenjave med ustanovami.

2. Pogodbenice si prizadevajo za olajšanje obiskov za poslovne in naložbene namene.

3. Pogodbenice si v skladu s svojimi pristojnostmi prizadevajo razviti načine za učinkovito upravljanje delovnih migracij in mobilnosti, vključno z ustreznimi ukrepi socialne zaščite in bojem proti vsem oblikam izkoriščanja.

4. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za izboljšanje preglednosti in primerljivosti kvalifikacij, da se olajša njihovo priznavanje in sprejemanje na trgu dela.

5. Pogodbenice po potrebi vzpostavijo dialog o postopkih, ki usmerjajo prenosljivost pokojninskih pravic za migrante z zakonitim prebivališčem.

6. Pogodbenice sodelujejo pri kampanjah ozaveščanja v zvezi z zakonitimi migracijami, da bi migrantom omogočile sprejemanje informiranih odločitev in jih obveščale o možnostih v zvezi z varnimi in zakonitimi migracijskimi potmi. Prav tako dajo na voljo informacije o možnostih spremembe statusa v njihovih pravnih redih.

7. Pogodbenice si prizadevajo za izvajanje preglednih in učinkovitih zahtev za sprejem in prebivanje za namene dela, raziskav, študija, usposabljanja in prostovoljskega dela, da se olajšata krožna migracija in mobilnost.

8. Pogodbenice migrantom olajšajo dostop do postopkov za ponovno združitev družine, pri čemer upoštevajo otrokovo korist.

9. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za izboljšanje in posodobitev sistemov za prijavo v register prebivalstva ter za izdajo biometričnih potnih listin na podlagi specifikacij Mednarodne organizacije civilnega letalstva, vključno s prizadevanji za boj proti identitetni prevari in ponarejanju listin.

Člen 75

Mobilnost znotraj Afrike

1. Pogodbenice priznavajo pomen mobilnosti znotraj Afrike ter njene potencialno znatne koristi za regionalno povezovanje in trajnostni razvoj držav gostiteljic in držav izvora.

2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo še naprej podpirale sodelovanje znotraj Afrike pri upravljanju migracij ob upoštevanju okvira AU za migracijsko politiko za Afriko.

Člen 76

Diaspora, nakazila izseljencev in trajnostni razvoj

1. Pogodbenice spodbujajo in podpirajo aktivni prispevek pripadnikov diaspore k trajnostnemu razvoju njihovih držav izvora. Sodelujejo pri spodbujanju in omogočanju naložb diaspore in ustanavljanja podjetij kot sredstev za okrepitev lokalnega razvoja in podjetništva v državah izvora ter za prenos znanja, izkušenj in tehnologije.

2. Pogodbenice si prizadevajo za znatno znižanje transakcijskih stroškov nakazil izseljencev na manj kot 3 %, zlasti za države z nizkimi in srednjimi dohodki, ter odpravo koridorjev nakazil s stroški, višjimi od 5 %, v skladu z mednarodno dogovorjenimi cilji, za sodelovanje pri povečanju števila točk dostopa do storitev nakazil, zlasti na podeželju, spodbujanje finančne vključenosti, vključno s pomočjo inovativnih finančnih instrumentov in novih tehnologij, ter za izboljšanje regulativnih okvirov za okrepljeno vključevanje netradicionalnih akterjev.

3. Pogodbenice podpirajo delo institucij, ki pomagajo pri izvajanju strategij in instrumentov za uporabo nakazil iz diaspore in naložb za trajnostni razvoj.

Člen 77

Nedovoljene migracije, tihotapljenje migrantov in trgovina z ljudmi

1. Pogodbenice sodelujejo pri obravnavi in razvoju ustreznih ukrepov za odpravo temeljnih vzrokov za nedovoljene migracije in prisilne razselitve. Sodelujejo z namenom podpore državam izvora z oblikovanjem ustreznih strategij, vključno s ciljem spodbujanja gospodarske rasti in trajnostnega razvoja.

2. Pogodbenice si prizadevajo za zajezitev nedovoljenih migracij z okrepljenim sodelovanjem pri integriranem upravljanju meja, izboljšanim zbiranjem in izmenjavo informacij in podatkov ter spodbujanjem policijskega in pravosodnega sodelovanja, s posebnim poudarkom na državah izvora in tranzitnih državah z migracijskimi tokovi. Sodelujejo pri razvoju in po potrebi vzdrževanju komunikacijskih omrežij za podporo pomorskemu nadzoru in reševanje življenj na morju.

3. Pogodbenice oblikujejo in izvajajo zakonodajo, krepijo institucije in povečajo skupna prizadevanja za odpravo trgovine z ljudmi, vključno s pomočjo žrtvam trgovine z ljudmi in njihovo zaščito, ter za preprečevanje in zatiranje tihotapljenja migrantov v skladu s Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in njenimi dopolnilnimi protokoli, zlasti s Protokolom proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku ter Protokolom za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki.

4. Pogodbenice sodelujejo pri spremljanju nedovoljenih migracijskih poti, krepitvi nacionalnih, regionalnih in medregionalnih ukrepov ter večanju skupnih prizadevanj za uničenje kriminalnih mrež, ki tihotapijo migrante in trgujejo z ljudmi. Sodelujejo pri izmenjavi ustreznih informacij in kriminalističnih obveščevalnih podatkov o poteh trgovine z ljudmi in tihotapljenja ter kriminalnih mrežah, tudi v zvezi z načinom delovanja in finančnimi transakcijami, da se izboljša zbiranje podatkov ter okrepijo strategije za analizo in razširjanje podatkov. Zagotovijo učinkovito izvajanje ustrezne zakonodaje in ukrepov proti posameznikom, ki izkoriščajo nezakonite migrante. Okrepijo preiskovanje in kazenski pregon storilcev kaznivih dejanj.

5. Pogodbenice podpirajo kampanje ozaveščanja v zvezi s tveganji, povezanimi z nedovoljenimi migracijami, pri čemer uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva na regionalni, nacionalni in lokalni ravni v skladu z ustreznimi strategijami in programi.

Člen 78

Vračanje, ponovni sprejem in reintegracija

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo pravico do vračanja nezakonito prebivajočih migrantov in tudi pravno obveznost vsake države članice Evropske unije in vsake članice OAKPD, da ponovno sprejme lastne državljane, ki se nezakonito zadržujejo na ozemljih članic OAKPD oziroma držav članic Evropske unije, brez pogojevanja in brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3. V ta namen pogodbenice sodelujejo pri vračanju in ponovnem sprejemu ter zagotovijo dosledno zaščito in spoštovanje pravic in dostojanstva posameznikov, med drugim tudi v vseh postopkih, uvedenih zaradi vrnitve nezakonito prebivajočih migrantov v njihove države izvora.

2. Vsaka država članica Evropske unije sprejme vrnitev in ponovni sprejem katerega koli svojega državljana, ki se nezakonito zadržuje na ozemlju članice OAKPD, na zahtevo te države brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3 za tiste osebe, ki nimajo veljavne potne listine.

Vsaka članica OAKPD sprejme vrnitev in ponovni sprejem katerega koli svojega državljana, ki se nezakonito zadržuje na ozemlju države članice Evropske unije, na zahtevo te države brez nadaljnjih formalnosti razen preverjanja iz odstavka 3 za tiste osebe, ki nimajo veljavne potne listine.

Za države članice Evropske unije se obveznosti iz tega odstavka uporabljajo samo za tiste osebe, ki imajo državljanstvo države članice Evropske unije. Za članice OAKPD se obveznosti iz tega odstavka uporabljajo samo za tiste osebe, ki se v skladu z njihovim posameznim pravnim sistemom štejejo kot njihovi državljani.

3. Države članice Evropske unije in članice OAKPD se odzovejo na prošnje druga druge za ponovni sprejem. Izvajajopostopke preverjanja z uporabo najustreznejših in najučinkovitejših postopkov ugotavljanja istovetnosti, da bi ugotovile državljanstvo zadevne osebe in izdale ustrezne potne listine za namene vračanja, kot je določeno v Prilogi I. Določbe navedene priloge ne preprečujejo vrnitve osebe v okviru formalnih ali neformalnih dogovorov med državo na katero je naslovljena prošnja za ponovni sprejem in državo, ki je vložila prošnjo za ponovni sprejem.

4. Brez poseganja v postopke iz člena 101(5) splošnega dela tega sporazuma, če pogodbenica meni, da druga pogodbenica ne spoštuje roka iz Priloge I v skladu s standardom 5.26 poglavja 5 Priloge 9 h Konvenciji o mednarodnem civilnem letalstvu, o tem ustrezno obvesti drugo pogodbenico. Če ta druga pogodbenica še naprej ne izpolnjuje teh obveznosti, lahko pogodbenica, ki je poslala obvestilo, od 30. dne od obvestila sprejme sorazmerne ukrepe.

5. Pogodbenice soglašajo, da bodo spremljale izvajanje teh zavez v okviru rednega partnerskega dialoga.

Člen 79

Zaščita in azil

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile visoko raven zaščite in pomoči prisilno razseljenim osebam, vključno z begunci, prosilci za azil in notranje razseljenimi osebami, ob doslednem spoštovanju mednarodnega prava, mednarodnega prava na področju človekovih pravic ter po potrebi mednarodnega prava o beguncih in mednarodnega humanitarnega prava, vključno s temeljnim načelom nevračanja.

2. Pogodbenice priznavajo, da bi morala biti namestitev v begunskih taboriščih izjema in, kolikor je mogoče, začasni ukrep kot odziv na izredne razmere ter da bi bilo treba dati prednost trajnostnemu vključevanju beguncev. Okrepijo sodelovanje, da bi omogočile trajnostno vključevanje beguncev v gostiteljske skupnosti in njihove države azila. Podpirajo izvajanje celovitega okvira ZN za odzivanje na begunsko krizo.

3. Pogodbenice zagotavljajo, da lahko begunci in prosilci za azil svoje človekove pravice uveljavljajo z varnim dostopom do osnovnih storitev v skladu z mednarodnimi obveznostmi.

4. Pogodbenice ves čas varujejo otrokovo korist in zagotavljajo popoln dostop do izobraževalnega sistema v varnem učnem okolju za vse begunske otroke. Pri obravnavanju ranljivosti otrok uporabljajo pristop, ki upošteva vidik spola, in zagotovijo, da otroci niso kriminalizirani ali kaznovani zaradi svojega statusa begunca ali statusa njihovih staršev.

REGIONALNI PROTOKOL ZA KARIBE

DEL I

OKVIR ZA SODELOVANJE

Poglavje 1

Narava in področje uporabe

Člen 1

Resnično partnerstvo

1. V tem protokolu „pogodbenice“ pomeni ustrezne pogodbenice, ki jih ta protokol zavezuje v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

2. Odnose med pogodbenicami urejajo določbe splošnega dela tega sporazuma in ta protokol, ki se dopolnjujejo in vzajemno krepijo, v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

3. Pogodbenice soglašajo, da se ta protokol izvaja z dopolnilnimi odgovornostmi na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, ki temeljijo na načelih medsebojnega spoštovanja in vzajemne odgovornosti, enakosti partnerjev in skupni zavezanosti ter z vključevanjem vseh ustreznih deležnikov. Prav tako bodo ta protokol izvajale na način, ki nadgrajuje in krepi tesne politične, gospodarske in kulturne vezi med pogodbenicami tega sporazuma.

4. Pogodbenice podpirajo procese regionalnega povezovanja in sodelovanja, krepijo prizadevanja v podporo multilateralizmu in na pravilih temelječemu mednarodnemu redu, ter razvijajo in izvajajo večdimenzionalne ter usklajene politike in ukrepe v prizadevanjih za vse razsežnosti trajnostnega razvoja, pri čemer upoštevajo svoje okvire politike in ustrezne mednarodne sporazume.

Člen 2

Strateške prednostne naloge

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo širino in celovitost regionalnega partnerstva s Karibi ter soglašajo, da so strateške prednostne naloge tega protokola med drugim:

(a) krepitev političnega partnerstva, ki temelji na rednem in učinkovitem dialogu ter spodbujanju skupnih interesov;

(b) poglabljanje gospodarskih odnosov, spodbujanje preobrazbe in diverzifikacije ter podpiranje vključujoče in trajnostne gospodarske rasti in razvoja prek trgovine, naložb in razvoja zasebnega sektorja ter trajnostne industrializacije;

(c) izboljšanje okoljske trajnostnosti in odpornosti proti podnebnim spremembam, prizadevanje za trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in okrepitev mehanizmov ravnanja ob naravnih in drugih nesrečah;

(d) oblikovanje vključujočih, miroljubnih in varnih družb s posebnim poudarkom na zavzemanju za človekove pravice, enakost spolov, pravičnost in upravljanje, vključno s finančnim upravljanjem, ter varnost državljanov;

(e) vlaganje v človekov in družbeni razvoj, odpravljanje revščine in vse večjih neenakosti, izkoriščanje potenciala migracij, uporaba znanja, podjetniških veščin in naložb diaspore ter zagotavljanje, da nihče ne bo prezrt.

2. Pogodbenice namenjajo posebno pozornost Haitiju kot edini najmanj razviti državi na Karibih, da se odpravijo njegove strukturne pomanjkljivosti in hkrati podpre konsolidacija njegovih institucij, izboljša upravljanje ter zmanjšajo revščina in socialne neenakosti.

Člen 3

Multilateralizem in oblikovanje zavezništev

1. Pogodbenice ponovno potrjujejo svojo trdno zavezanost multilateralizmu. Krepijo sodelovanje in po potrebi oblikujejo skupna stališča v okviru Združenih narodov (ZN) ter drugih mednarodnih in regionalnih organizacij in forumov.

2. Pogodbenice krepijo dialog in posvetovanja za oblikovanje strateških zavezništev o globalnih vprašanjih skupnega pomena, vključno s podnebnimi spremembami, upravljanjem oceanov, trajnostnim razvojem, človekovim in družbenim razvojem, človekovimi pravicami in vprašanji, povezanimi z mirom in varnostjo ter preprečevanjem in reševanjem konfliktov. Sodelujejo pri odpravljanju ranljivosti malih otoških držav v razvoju znotraj ustreznih globalnih okvirov politike.

3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo podpisale, ratificirale in izvajale ključne ustrezne in veljavne mednarodne pogodbe in konvencije oziroma se jim pridružile.

Člen 4

Regionalno povezovanje in sodelovanje

1. Pogodbenice spodbujajo regionalno povezovanje in sodelovanje v karibski regiji kot pomembno sredstvo doseganja miru in blaginje, izgradnjo trajnostnih in odpornih gospodarstev in družb ter povečanje konkurenčnosti na mednarodnih trgih. Podpirajo pripravo in utrditev dopolnilnih domačih politik in zmogljivosti ter tako prispevajo k spodbujanju regionalne stabilnosti, kohezije in blaginje na Karibih.

2. Pogodbenice soglašajo, da se bodo zavzemale za splošno priznavanje Karibov kot območja miru. Spodbujajo tudi trajnostni razvoj Karibskega morja glede na njegovo vlogo, ki omogoča regionalno povezovanje in sodelovanje v regiji.

3. Pogodbenice krepijo sodelovanje z organizacijami za regionalno povezovanje ter državami in ozemlji, ki imajo enake vrednote ter so pripravljeni in sposobni spodbujati skupne cilje, in prispevajo h gospodarskemu, družbenemu in političnemu razvoju karibske regije kot celote. Po potrebi podpirajo razvoj regionalnih pristopov k vprašanjem skupnega pomena, tudi s širšim karibskim območjem in Latinsko Ameriko.

Poglavje 2

Akterji in postopki

Člen 5

Institucionalne določbe

1. Institucije ustanovljene s tem protokolom, katerih sestava in funkcije so opredeljene v splošnem delu tega sporazuma, so:

(a) Svet ministrov Karibi-EU;

(b) Skupni odbor Karibi-EU;

(c) Parlamentarna skupščina Karibi-EU.

2. Pogodbenice se lahko odločijo, da se bodo sestajale na ravni voditeljev držav ali vlad, da se zagotovita strateško politično usmerjanje in nadzor partnerstva Karibi-EU.

Člen 6

Čezmorske države in ozemlja ter najbolj oddaljene regije v karibski regiji

1. Pogodbenice krepijo tesne in zgodovinske gospodarske, kulturne in medosebne vezi med karibskimi članicami OAKPD ter čezmorskimi državami in ozemlji, povezanimi z EU, in najbolj oddaljenimi regijami EU. Pogodbenice omogočajo udeležbo teh subjektov v procesih regionalnega povezovanja in sodelovanja ter, če je primerno, regionalnih organizacij, zlasti na področju trgovine, naložb in gospodarskega sodelovanja, razvoja zasebnega sektorja, energije, povezljivosti in digitalizacije, človekovega in družbenega razvoja, podnebnih sprememb, okoljske trajnostnosti, trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri in turizma.

2. Pogodbenice soglašajo, da se čezmorskim državam in ozemljem v karibski regiji dodeli vloga opazovalcev v skupnih institucijah iz tega protokola.

Člen 7

Posvetovanje z deležniki

Pogodbenice vzpostavijo in razvijajo mehanizme za posvetovanje in dialog z vsemi ustreznimi deležniki, vključno z lokalnimi organi, predstavniki civilne družbe in zasebnega sektorja, da bi jih obveščale in jim svetovale, se z njimi posvetovale in zagotovile njihov prispevek v okviru političnih procesov in izvajanja tega protokola. Namen posvetovanj in dialoga je prispevanje k sestankom Sveta ministrov Karibi-EU.

Člen 8

Izvajanje in spremljanje

1. Pogodbenice izvajajo svoje zaveze na najustreznejši ravni v skladu z lastnimi okviri politike. Razvijejo in uporabljajo ukrepe za čim večji učinek izvajanja tega protokola in okrepijo sodelovanje vseh zainteresiranih deležnikov.

2. Pogodbenice spremljajo in pregledujejo ta protokol, da zagotovijo, da se pri njegovem izvajanju v celoti spoštujejo načela resničnega partnerstva in izpolnjujejo njegove strateške prednostne naloge. V skladu s postopkom iz člena 99 splošnega dela tega sporazuma ga lahko redno pregledujejo in v medsebojnem dogovoru razširijo njegovo področje uporabe, zlasti na nova področja sodelovanja.

DEL II

KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I

Vključujoča trajnostna gospodarska rast in razvoj

Člen 9

Pogodbenice spodbujajo trajnostno in vključujočo gospodarsko rast in razvoj prek gospodarske preobrazbe in diverzifikacije, okrepljene gospodarske odpornosti, naprednega regionalnega povezovanja in sodelovanja, trdnejših gospodarskih in trgovinskih odnosov ter boljšega prehoda na polno zaposlenost in dostojno delo za vse. Sodelujejo pri omogočanju obsežnejših trgovinskih in naložbenih tokov z izboljšanjem makroekonomske in finančne stabilnosti ter poslovnega okolja, spodbujanju digitalne preobrazbe, pospeševanju razvoja zasebnega sektorja in industrializacije ter podpiranju razvoja nizkoemisijskih gospodarstev, odpornih proti podnebnim spremembam, pri čemer zagotovijo, da nove poslovne priložnosti koristijo vsem. Spoštujejo in varujejo človekove pravice in temeljne delovne standarde, tudi prek socialnega dialoga, spodbujajo okoljsko trajnostnost in skupno blaginjo. Soglašajo, da bodo prizadevanja usmerile v ključne gospodarske sektorje in gospodarske sektorje v vzponu, ki omogočajo multiplikacijski učinek na trajnostno rast, dodajanje vrednosti, ustvarjanje delovnih mest in izkoreninjenje revščine.

Poglavje 1

Splošni gospodarski okvir

Člen 10

Dejavniki, ki omogočajo gospodarski razvoj

1. Pogodbenice izboljšajo makroekonomsko in finančno stabilnost, okrepijo upravljanje javnih financ in si prizadevajo za vzdržnost dolga. Podpirajo karibsko regionalno gospodarsko povezovanje in sodelovanje, da bi imele države koristi od tesnejšega povezovanja v regionalne in globalne vrednostne verige. Usklajujejo in poenostavljajo poslovne predpise in procese, sprejemajo preudarne konkurenčne politike, vključno s preglednostjo javnih subvencij, ter zagotavljajo učinkovite in predvidljive davčne sisteme, tudi na medregionalni ravni.

2. Pogodbenice ustvarijo ugodno pravno okolje, okrepijo učinkovitost javnih uprav in pravosodnih sistemov, izboljšajo poslovno ozračje z reformo regulativnih zahtev, izboljšajo dostop do financiranja ter zagotovijo varstvo zemljiških in lastninskih pravic ter pravic intelektualne lastnine.

3. Pogodbenice podpirajo politike, ki krepijo ustreznost, učinkovitost in uspešnost trgov dela ter podpirajo mobilnost delovne sile, vključno z njeno medregionalno razsežnostjo. Zavzemajo se za kakovostno izobraževanje, razvoj znanj in spretnosti ter razvijajo ustrezno poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje. Zagotovijo, da je napredek na področju človeškega kapitala prilagojen potrebam in priložnostim trgov dela ter da ga krepi vključenost zasebnega sektorja.

4. Pogodbenice podpirajo razvoj ključnih infrastruktur, med drugim za energijo, promet, vodo in sanitarne storitve ter digitalno povezljivost. Sodelujejo z namenom izkoriščanja priložnosti, ki jih ustvarjata tehnološki napredek in digitalno gospodarstvo, tudi na področju umetne inteligence.

5. Pogodbenice sodelujejo, da bi izboljšale dostop do financiranja, zlasti za mikro, mala in srednja podjetja, vključno prek reguliranih bančnih in nebančnih storitev. Razvijajo in krepijo digitalne finančne storitve, tudi z okrepljenim sodelovanjem pri izvajanju dogovorjenih mednarodnih standardov ter zagotavljanju učinkovitih in zanesljivih trgov, varstva potrošnikov in večjega dostopa do finančnih storitev prek mobilnih telefonov.

6. Pogodbenice obravnavajo vse oblike onesnaževanja, ki so posledica gospodarskih dejavnosti, med drugim z jasno opredelitvijo in dodelitvijo odgovornosti posamezni panogi in nosilcem dejavnosti v celotni dobavni verigi na podlagi razširjene odgovornosti proizvajalca in načel odgovornosti povzročitelja. Podpirajo pobude za okoljsko trajnostno rast in večjo učinkovitost rabe virov ter sprejetje čistih in okoljsko neoporečnih tehnologij in industrijskih postopkov.

7. Pogodbenice razvijajo krožno gospodarstvo s spodbujanjem trajnostne porabe in proizvodnje virov, vključno z okrepitvijo znanstvenih in tehnoloških zmogljivosti, standardi, izmenjavo dobrih praks in racionalizacijo neučinkovitih subvencij za fosilna goriva.

8. Pogodbenice spodbujajo registracijo in zaščito geografskih označb ter sprejmejo ukrepe za podporo povečani uporabi tehnologije in inovacij za ustvarjanje večje vrednosti v regionalnih in globalnih vrednostnih verigah.

Člen 11

Naložbe

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo okrepile javne in zasebne naložbe, zlasti v sektorjih z dodano vrednostjo, ki imajo velik potencial za ustvarjanje trajnostnih delovnih mest in hitro gospodarsko rast.

2. Pogodbenice uskladijo in racionalizirajo pravila, postopke in zahteve v zvezi z naložbami. V ta namen dajejo prednost posebnim potrebam mikro, malih in srednjih podjetij. Podpirajo razvoj regionalnih naložbenih politik, strategij in orodij.

3. Pogodbenice spodbujajo in omogočajo naložbe na Karibih, vključno s krepitvijo ukrepov za spodbujanje poslovanja. Naložbe podpirajo tudi z izboljšanjem preglednosti, obveščanja in ozaveščenosti vlagateljev glede poslovnih priložnosti ter naložbenih pogojev in postopkov. Omogočajo okrepitev tehničnih analiz ter utrditev znanj in spretnosti v zvezi z ekonomskimi trendi in obvladovanjem tveganja za naložbe.

4. Pogodbenice strateško porabljajo javna sredstva, da se okrepijo naložbeni mehanizmi in instrumenti ter se spodbudijo dodatne javne in zasebne naložbe, vključno z mešanim financiranjem, jamstvi in drugimi inovativnimi finančnimi instrumenti, ob ustreznem upoštevanju vzdržnosti dolga.

Člen 12

Razvoj zasebnega sektorja in industrializacija

1. Pogodbenice podpirajo razvoj zasebnega sektorja in trajnostno industrializacijo, oblikujejo politike za spodbujanje podjetništva, večjo diverzifikacijo in produktivnost. Podpirajo tudi konkurenčnost podjetij, med drugim z okrepljeno sposobnostjo zagotavljanja skladnosti pri uporabi ustreznih mednarodnih standardov, z obsežnejšimi inovacijskimi ukrepi in boljšim dostopom do inovativnega financiranja. Spodbujajo institucionalne zmogljivosti za prispevanje k oblikovanju trgovinske in gospodarske politike.

2. Pogodbenice dajejo poleg tega prednost razvoju podjetništva med ženskami in mladimi, zlasti z oblikovanjem usmerjene podpore in usposabljanja podjetjem, omogočanjem dostopa do cenovno dostopne in zanesljive tehnologije in financiranja.

3. Pogodbenice podpirajo rast in konkurenčnost mikro, malih in srednjih podjetij, spodbujajo regionalni razvoj podjetij ter spodbujajo medpodjetniško poslovanje med gospodarskimi subjekti na Karibih in v EU.

4. Pogodbenice posebno pozornost namenjajo neformalnemu sektorju in nadgrajevanju neformalnih gospodarskih dejavnosti v formalne, vključno s ciljno usmerjeno podporo za razvoj podjetij.

5. Pogodbenice spodbujajo ter omogočajo ustanavljanje in krepitev regionalnih poklicnih in strokovnih organov zasebnega sektorja, med drugim z izboljšanimi tehničnimi in raziskovalnimi zmogljivostmi, zmogljivostmi zagovarjanja politik in institucionalnimi zmogljivostmi.

6. Pogodbenice razširjajo digitalizacijo ter podpirajo pobude na področju raziskav, razvoja in inovacij v ključnih gospodarskih sektorjih, vključno s krepitvijo povezav med industrijo ter raziskovalnimi in akademskimi ustanovami, da se povečata obseg proizvodov visoke vrednosti in konkurenčnost ter razvijajo novi trgi.

7. Pogodbenice spodbujajo okrepljena javno-zasebna partnerstva kot sredstva za mobilizacijo domačega in tujega kapitala.

8. Pogodbenice podpirajo večjo učinkovitost rabe virov ter sprejetje čistejših in okoljsko neoporečnih tehnologij in industrijskih postopkov.

9. Pogodbenice podpirajo industrijski razvoj z namenom doseganja trajnostne gospodarske rasti. Sprejmejo ciljno usmerjene politike za spodbujanje industrijske rasti in ustvarjanje priložnosti, zlasti z vzpostavljanjem povezav in izvajanjem dejavnosti, ki prinašajo dodano vrednost. Razvijejo in izvajajo trajnostne nacionalne in regionalne industrijske politike za povečanje konkurenčnosti zasebnega sektorja, zlasti v srednje- in visokotehnoloških proizvodnih panogah ter izvoznem sektorju. Spodbujajo in omogočajo razvoj ustreznih tehnologij za pospešitev diverzifikacije svojih gospodarstev v proizvodnjo industrijskega blaga visoke vrednosti.

10. Pogodbenice spodbujajo širšo uporabo lastnih valut v mednarodnih transakcijah.

Člen 13

Trgovinsko sodelovanje

1. Pogodbenice se zavzemajo za regionalno povezovanje in sodelovanje na Karibih, vključno z okrepljenim omogočanjem trgovine in regulativno harmonizacijo, da se državam in gospodarskim subjektom omogoči izkoriščanje trgovine s sosednjimi državami in spodbudi njihovo vključevanje v ključne regionalne in globalne vrednostne verige. Sprejmejo konkretne ukrepe za podporo razvoju enotnega trga in gospodarstva CARICOM ter gospodarske unije Organizacije vzhodnokaribskih držav.

2. Pogodbenice podpirajo izvajanje Sporazuma o gospodarskem partnerstvu med državami CARIFORUMA na eni strani ter Evropsko skupnostjo in njenimi državami članicami na drugi strani (Sporazum o gospodarskem partnerstvu CARIFORUM-EU), da se poveča njegova učinkovitost kot orodja za spodbujanje trajnostnega razvoja in se utrdi njegov komercialni pomen. V ta namen sodelujejo pri krepitvi mehanizmov, postopkov in institucij, namenjenih večanju nacionalnih in regionalnih proizvodnih in regulativnih zmogljivosti. Sodelujejo tudi pri oblikovanju ustreznih podpornih politik za omogočanje večjih trgovinskih tokov, vključno z okrepljeno proizvodnjo in podjetništvom, kakovostno infrastrukturo in širšimi okviri digitalne podpore, ter zagotavljanje obsežnejših naložb v sektorje, ki ustvarjajo dodano vrednost, in razvoja učinkovitega elektronskega trgovanja.

3. Pogodbenice spodbujajo trgovino v širši karibski regiji, vključno s čezmorskimi državami in ozemlji, povezanimi z EU, in drugimi ozemlji, kot sredstvo za spodbujanje vključujočega in trajnostnega razvoja.

4. Pogodbenice podpirajo izvajanje Sporazuma STO o olajševanju trgovine in olajšujejo trgovino, med drugim s sprejetjem podpornih ukrepov za zmanjšanje trgovinskih stroškov ter finančnih in regulativnih bremen za mikro, mala in srednja podjetja.

5. Pogodbenice si prizadevajo za inovativno posebno in diferencirano obravnavo novih večstranskih ali dvostranskih trgovinskih sporazumov, kjer je ustrezno, na primer z zagotavljanjem, da prožnost pri trgovinskih zavezah odraža dokazane potrebe po zmogljivostih za izvajanje.

Poglavje 2

Prednostni gospodarski sektorji

Člen 14

Storitve

1. Pogodbenice krepijo regulativno in proizvodno zmogljivost ključnih storitvenih podsektorjev, med drugim z razvojem sektorskih politik, zakonodajnih okvirov ter nacionalnih in regionalnih regulativnih zmogljivosti, da se ponudnikom storitev omogoči izkoriščanje tržnih priložnosti v okviru Sporazuma o gospodarskem partnerstvu CARIFORUM-EU, enotnega trga in gospodarstva CARICOM, Organizacije vzhodnokaribskih držav in drugih regionalnih ureditev znotraj Karibov. Posebno pozornost namenijo poklicnim panogam, kongresnim dejavnostim, obdelavi osebnih podatkov ter rekreativnim, kulturnim in ustvarjalnim panogam in športnim, izobraževalnim, finančnim, komunikacijskim, avdiovizualnim, prometnim, okoljskim in turističnim storitvam.

2. Pogodbenice razvijejo strategije in primerne politike za izboljšanje dostopa do financiranja trgovine in finančnih storitev. Prav tako krepijo zmogljivosti za zbiranje, shranjevanje, razširjanje in analiziranje podatkov in statistik o trgovini s storitvami.

3. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju in krepitvi vloge storitev v konkurenčnosti trgovine ter pri poglabljanju vrednostnih verig, med drugim s spodbujanjem inovacij v proizvodnji, povezani s storitvami, in krepitvijo vloge storitev kot vložkov v proizvodnji blaga.

4. Pogodbenice podpirajo krepitev sposobnosti regionalnih strokovnih organov za prispevanje k pogajanjem in učinkoviti promociji sporazumov o medsebojnem priznavanju.

Člen 15

Modro gospodarstvo

1. Pogodbenice se zavzemajo za razvoj trajnostnih in inovativnih modrih gospodarstev. Pri tem iščejo ravnotežje med gospodarsko rastjo in ustvarjanjem dostojnih delovnih mest z večjo prehransko in hranilno varnostjo, izboljšanjem možnosti preživljanja, socialno enakostjo in okrepljenimi oceanskimi ekosistemi ob zmanjševanju okoljskih tveganj in negativnih ekoloških vplivov. Podpirajo uporabo previdnostnih in znanstveno utemeljenih pristopov k ohranjanju in varstvu morskih ekosistemov in biotske raznovrstnosti ter trajnostno rabo naravnih virov. Spodbujajo domače in tuje naložbe ter razvijajo potrebni regulativni okvir in infrastrukturo za podpiranje dejavnosti modrega gospodarstva. Zagovarjajo tudi dvostransko in večstransko sodelovanje v podporo razvoju trajnostnih in inovativnih modrih gospodarstev.

2. Pogodbenice krepijo razvoj trajnostnega ribištva s spodbujanjem trajnostnih ribiških vrednostnih verig, gradnjo lokalnih zmogljivosti za predelavo ribiških proizvodov in izpolnjevanje regulativnih zahtev mednarodnih trgov ob upoštevanju potreb obrtnega ribolova ter z zagotavljanjem varnih, zdravih in dostojnih delovnih pogojev za ribiče in delavce.

3. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju trajnostne akvakulture, vključno z marikulturo, z učinkovitim prostorskim načrtovanjem, upoštevanjem ekosistemskega pristopa in okrepljenimi enakimi pogoji za vlagatelje, pri čemer zagotavljajo obravnavo pomislekov lokalnih skupnosti.

4. Pogodbenice izkoriščajo priložnosti na področju morske biotehnologije, med drugim s podpiranjem raziskav, spodbujanjem sodelovanja v akademskih krogih, med gospodarskimi subjekti in oblikovalci politik, spodbujanjem prenosa tehnologije in zmanjševanjem tehničnih ozkih grl, da se vlagateljem olajša dostop in hkrati preprečijo tveganja za morsko okolje.

Člen 16

Kmetijstvo

1. Pogodbenice sodelujejo pri povečanju in diverzifikaciji trajnostne kmetijske proizvodnje in produktivnosti, da se povečata prehranska varnost in hranilnost, izboljšajo možnosti preživljanja, ustvarijo dostojna delovna mesta in povečajo dohodki z dostopom do regionalnih in mednarodnih trgov. Krepijo kmetijske prakse, odporne proti podnebnim spremembam, zlasti v okviru malih kmetijskih gospodarstev, spodbujajo trajnostno gospodarjenje in učinkovito rabo naravnih virov in ekosistemskih storitev in odpravljajo spodbude, ki ustvarjajo netrajnostno proizvodnjo.

2. Pogodbenice krepijo nacionalne in regionalne raziskave, usposabljanje, znanost in inovacije v pametnem kmetijstvu.

3. Pogodbenice okrepijo naložbe v agroživilski sektor in ga razvijajo ter uvajajo pravila in predpise, ki podpirajo obsežnejše vlaganje v sektor. Skupaj si prizadevajo, da bi izboljšale priložnosti proizvajalcev, predelovalcev in izvoznikov za dostop do trgov in ustvarjanje večje vrednosti v lokalnih, regionalnih in globalnih vrednostnih verigah, vključno s spodbujanjem širše uporabe tehnologije in inovacij, krepitvijo zmogljivosti za upoštevanje netarifnih ovir, zlasti tehničnih ovir v trgovini ter sanitarnih in fitosanitarnih standardov, ter s podpiranjem pravične trgovine in ekoloških shem za ustvarjanje dodane vrednosti pri kmetijski predelavi.

4. Pogodbenice zagotovijo enake zemljiške in dedne pravice za ženske, izboljšajo njihov dostop do financiranja in trgov, pa tudi do podpornih storitev in kmetijskega svetovanja. Podpirajo tudi podjetništvo med mladimi, med drugim z zagotavljanjem ciljno usmerjenih kmetijskih svetovalnih služb, tehnologije in financiranja.

Člen 17

Ekstraktivna industrija

1. Pogodbenice spodbujajo pravičen in nediskriminatoren dostop do trajnostne ekstrakcije rudnin ni surovin in trgovine z njimi, pri čemer v celoti spoštujejo suverenost držav nad njihovimi naravnimi viri in zagovarjajo pravice prizadetih skupnosti. Prizadevajo si za pravično delitev virov in nasprotujejo nezakonitemu izkoriščanju mineralnih virov z uporabo nacionalnih, regionalnih in mednarodnih pravnih sredstev.

2. Pogodbenice se zavzemajo za preglednost, odgovornost in preudarno upravljanje ekstraktivne industrije, skladne s pobudo za preglednost v ekstraktivni industriji ter drugimi ustreznimi regionalnimi in mednarodnimi zavezami.

3. Pogodbenice krepijo družbeno odgovornost podjetij in odgovorno poslovno ravnanje v celotni vrednostni verigi, med drugim z oblikovanjem in po potrebi izvajanjem ustrezne zakonodaje, ob upoštevanju relevantnih mednarodnih standardov.

Člen 18

Trajnostna energija

1. Pogodbenice sodelujejo pri večanju energetske varnosti, zagotavljanju dostopa do trajnostne energije za vse, tudi za najbolj ranljive odjemalce in ključne gospodarske sektorje, ter pri krepitvi odpornosti energetske infrastrukture, da se izboljšajo dostopnost, trajnost in cenovna dostopnost čiste energije.

2. Pogodbenice omogočajo odprte, pregledne in delujoče trge energije, ki spodbujajo vključujoče in trajnostne naložbe, zlasti v proizvodnjo ter soproizvodnjo, prenos in distribucijo energije iz obnovljivih virov ter učinkovito rabo energije. Skupaj si prizadevajo za krepitev podjetništva v sektorju.

3. Pogodbenice sodelujejo pri povečevanju obsega javnih in zasebnih naložb v energijo iz obnovljivih virov in energijsko učinkovitost s posebnim poudarkom na razvoju in izvajanju ustreznih nacionalnih in regionalnih energetskih pobud ter podpornih kakovostnih infrastrukturnih sistemov.

4. Pogodbenice spodbujajo energijsko učinkovitost in prihranke energije na vseh stopnjah energetske verige, od proizvodnje do porabe.

5. Pogodbenice sodelujejo pri vzpostavljanju in krepitvi učinkovitih energetskih povezav ter spodbujanju energetskega prehoda karibske regije z razvojem in uporabo tehnologij za čisto, raznoliko, stroškovno učinkovito in trajnostno energijo, vključno s tehnologijami za pridobivanje energije iz obnovljivih virov in njeno nizkoemisijsko proizvodnjo, spodbujajo prenos tehnologije ter razvijajo človeške in tehnične zmogljivosti ter raziskave in inovacije.

Člen 19

Povezljivost

1. Pogodbenice krepijo trajnostno in celovito medregionalno povezljivost, ki temelji na pravilih. Sodelujejo pri izboljševanju prometnih povezav, informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter digitalne infrastrukture na odporen in trajnosten način. Izkoriščajo gospodarske priložnosti, med drugim s krepitvijo tehničnih in človeških zmogljivosti ključnih akterjev.

2. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju kakovostnega in trajnostnega prometa ter s tem povezanih infrastrukturnih sistemov, s čimer omogočajo in izboljšujejo pretok oseb, vključno z osebami z omejeno mobilnostjo, in blaga. Njihov cilj je zagotoviti boljši dostop do prometne infrastrukture na podeželju in v mestih ter do prometnih povezav po zraku, morju, celinskih plovnih poteh in železniških in cestnih omrežjih, vključno z razvojem in spodbujanjem medregionalnega sodelovanja v celotni karibski regiji.

3. Pogodbenice krepijo naložbe in izboljšujejo splošno upravljanje prometnega sektorja, vključno z odpravo omejitev zmogljivosti ter razvojem in izvajanjem učinkovitih predpisov, ki omogočajo lojalno konkurenco znotraj načinov prevoza in med njimi.

4. Pogodbenice razširijo dostop do odprtih, cenovno dostopnih in varnih IKT za vse, tudi s podpiranjem ciljno usmerjenih naložb. Razvijejo potrebne zakonodajne okvire in regulativne institucije za izdajanje dovoljenj ponudnikom storitev, spodbujajo konkurenčno ravnanje, zagotavljajo pravično obravnavo potrošnikov ter podpirajo varstvo podatkov in potrošnikov.

5. Pogodbenice krepijo dostop do odprte, cenovno dostopne, varne in zanesljive širokopasovne povezljivosti za vse ter razvijajo digitalno infrastrukturo, vključno z izboljšanimi podmorskimi kabli in drugimi sodobnimi tehnologijami prenosa. Razvijajo okvire politike in regulativne okvire, da se omogoči učinkovito licenciranje ponudnikov storitev, spodbujajo konkurenčno ravnanje ter pravično obravnavo in varstvo potrošnikov, pri čemer zagotavljajo zaupnost komunikacij in pravice oseb v zvezi z obdelavo osebnih podatkov.

6. Pogodbenice spodbujajo vzpostavitev regionalnega digitalnega gospodarstva za ustvarjanje dostojnih delovnih mest in gospodarski razvoj prek oblikovanja podpornega regulativnega okvira za spodbujanje digitalnega podjetništva, mobilizacijo naložb in omogočanje širjenja digitalizacije v zasebnem sektorju. Sodelujejo pri odpravljanju nepotrebnih ovir, pri razvoju platform za varen prenos podatkov (e-trust) in elektronsko podpisovanje, ki podpirajo povečanje obsega trgovine, pri pospeševanju uvajanja novih proizvodov, spodbujanju razvoja in uporabe ustreznih mednarodnih standardov, odprtih podatkov ter uveljavljanju varstva potrošnikov in osebnih podatkov.

Člen 20

Turizem

1. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju uravnoteženega in trajnostnega razvoja turizma, da bi podprle vključujoč gospodarski razvoj. Zagotovijo vključevanje okoljskih, kulturnih in socialnih vidikov ter trajnostne rabe in ohranjanja biotske raznovrstnosti in drugih naravnih virov v načrtovanje in razvoj turistične politike.

2. Pogodbenice krepijo naložbe za spodbujanje in razvoj turističnih produktov in storitev ter s tem ustvarjanje dostojnih delovnih mest, in sicer s sklepanjem inovativnih partnerstev s ključnimi nosilci gospodarske dejavnosti, vlaganjem v razvoj in trženje človeškega kapitala ter omogočanjem stikov med podjetji za povečanje konkurenčnosti in izboljšanje standardov storitev. V tem pogledu soglašajo, da bodo posebno pozornost namenjale mikro, malim in srednjim podjetjem.

3. Pogodbenice krepijo povezave med turističnim sektorjem in drugimi ustreznimi gospodarskimi panogami, zlasti kmetijstvom, proizvodnjo, modrim gospodarstvom in prometom. Mobilizirajo naložbe v trajnostno energijo, osnovno infrastrukturo in storitve, digitalne tehnologije, statistiko in človekov razvoj, da se povečata konkurenčnost in trajnostnost turizma.

4. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za ustvarjanje kar največjih socialno-ekonomskih koristi turizma. Krepijo prizadevanja za ohranjanje in promocijo kulturne dediščine in naravnih virov ter podpirajo vse inovativne oblike turizma, pri čemer spoštujejo integriteto in interese domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji ZN o pravicah domorodnih ljudstev, in lokalnih skupnosti, ter čim bolj povečujejo vključenost teh deležnikov v proces razvoja turizma.

Člen 21

Raziskave, inovacije in tehnologija

1. Pogodbenice sodelujejo na področju znanosti, raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja, da bi podprle diverzifikacijo gospodarstva, spodbujale družbeni in gospodarski razvoj, izboljšale konkurenčnost v regiji in omogočile nastanek vključujočega digitalnega gospodarstva. Razvijajo medsebojno povezanost in interoperabilnost raziskovalnih mrež, računalniške in znanstvene podatkovne infrastrukture in storitev ter spodbujajo takšen razvoj v svojih regijah.

2. Pogodbenice spodbujajo razvoj raziskovalnih zmogljivosti, infrastrukture in objektov, ter objavljanje publikacij in znanstvenih podatkov. Spodbujajo in podpirajo inovativne programe usposabljanja in mobilnosti za akademike in raziskovalce. Krepijo zmogljivost visokošolskih ustanov za učinkovito sodelovanje na področju raziskav ter v znanstvenih in tehnoloških inovacijah, vključno z omogočanjem dostopa do programov akademskih izmenjav. Omogočajo sodelovanje med javnimi upravami, akademskimi ustanovami in podjetji. Zagovarjajo odprte podatke in inovacije, da bi pospešile gospodarski napredek in se zavzele za vzajemno koristno znanstveno odličnost.

3. Pogodbenice podpirajo razvoj na znanju temelječih gospodarstev in vključujočih digitalnih družb. Spodbujajo ohranjanje in uporabo tradicionalnega znanja in biotske raznovrstnosti ter trajnostno gospodarjenje z drugimi naravnimi viri ter prenos tehnologije in strokovnega znanja.

4. Pogodbenice sodelujejo pri zadevah skupnega interesa na področju civilnih vesoljskih dejavnosti, kot so vesoljske raziskave, aplikacije in storitve globalnega satelitskega navigacijskega sistema, razvoj satelitskih sistemov za povečevanje signalov, opazovanje Zemlje in geoznanost, zlasti pri uporabi mehanizmov za zgodnje opozarjanje in nadzor.

Člen 22

Kulturni in ustvarjalni sektorji

1. Pogodbenice spodbujajo kulturo in ustvarjalne panoge kot gonila trajnostnega družbenega in gospodarskega razvoja ter ustvarjanja dostojnih delovnih mest. Sprejmejo ukrepe, med drugim v podporo ustvarjalnemu razvoju in digitalizaciji umetniških predstav in produkcij. Izmenjujejo dobre prakse pri spodbujanju kulturnega razvoja in podjetništva.

2. Pogodbenice spodbujajo trajnostni razvoj prek okrepljenih kulturnih izmenjav, podpiranja koprodukcij in skupnih kulturnih in ustvarjalnih pobud ter večje mobilnosti strokovnjakov s področja kulture in ustvarjalnosti ter povezanih pedagoških delavcev. Podpirajo kroženje umetniških del ob doslednem upoštevanju uveljavljenih mednarodnih konvencij.

3. Pogodbenice podpirajo medkulturni dialog med mladimi, organizacijami civilne družbe ter posamezniki iz EU in karibske regije.

Člen 23

Proizvodnja

1. Pogodbenice skupaj spodbujajo trajnostnost proizvodnje, da se poveča dodana vrednost, zlasti pri izvozu visokotehnoloških izdelkov, omogočajo večjo diverzifikacijo in čim bolj povečajo možnosti za povezave na predhodnih stopnjah s ključnimi gospodarskimi sektorji, kot so kmetijstvo, modro gospodarstvo, ekstraktivna panoga in storitve.

2. Pogodbenice oblikujejo politike za privabljanje domačih in tujih neposrednih naložb v proizvodni sektor. Spodbujajo olajševanje poslovanja, da se okrepi medsebojno sodelovanje, poglobijo trgovinska partnerstva ter razvijejo industrijska vozlišča, ekosistemi in mreže.

3. Pogodbenice sodelujejo pri pripravi ukrepov za povečanje konkurenčnosti proizvodnega sektorja s povečanjem produktivnosti in obravnavanjem omejitev, kot so pomanjkanje usposobljene delovne sile, logistika in infrastrukturne pomanjkljivosti ter omejen dostop do financiranja in tržne analize. Podpirajo raziskave in inovacije, spodbujajo razvoj in uporabo ključnih omogočitvenih tehnologij in krepijo povezave med panogami ter raziskovalnimi in akademskimi ustanovami.

4. Pogodbenice podpirajo povečanje obsega trgovine z industrijskimi izdelki, med drugim z izboljšanimi povezavami z izvoznimi trgi, okrepljeno zmogljivostjo regulativnega urejanja trgovine, olajševanjem trgovine in okrepljeno sposobnostjo zagotavljanja skladnosti pri uporabi ustreznih mednarodnih delovnih in okoljskih standardov.

Člen 24

Mednarodne poslovne in finančne storitve

Pogodbenice si prizadevajo za razvoj na pravilih temelječega mednarodnega sektorja poslovnih in finančnih storitev na Karibih, med drugim s podpiranjem ciljnega sodelovanja za krepitev karibskih regulativnih okvirov z namenom skladnosti z mednarodno dogovorjenimi standardi, oblikovanjem ustreznih sektorskih politik, izboljšanjem razvoja znanj in spretnosti ter širjenjem uporabe tehnologij in digitalizacije. Pogodbenice si po najboljših močeh prizadevajo zagotoviti, da se na njihovih ozemljih izvajajo in uveljavljajo mednarodno dogovorjeni standardi za regulacijo in nadzor v sektorju mednarodnih poslovnih in finančnih storitev.

NASLOV II

Okoljska trajnostnost, podnebne spremembe in trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri

Člen 25

Pogodbenice priznavajo življenjsko grožnjo prizadetim državam in učinek na možnosti preživljanja, ki ju predstavlja dolgoročnost izzivov, povezanih s podnebjem in okoljsko trajnostnostjo. Sprejmejo ambiciozne ukrepe za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, varstvo okolja in izboljšanje njegove kakovosti ter si prizadevajo za trajnostno rabo in gospodarjenje z naravnimi viri, da se poveča odpornost proti podnebnim spremembam in zaustavi degradacija okolja. Sprejmejo konkretne ukrepe za obravnavanje izgube biotske raznovrstnosti, ohranjanje in obnovo ekosistemov, podpiranje upravljanja oceanov, zaustavitev krčenja gozdov, preprečevanje naravnih nesreč in antropogenih nevarnosti ter odzivanje nanje, po potrebi tudi prek financiranja ukrepov na področju podnebnih sprememb, spodbujanja prenosa tehnologije in krepitve zmogljivosti. Vlagajo v zeleno rast, spodbujajo krožno gospodarstvo in podpirajo prehod na nizkoemisijski razvoj, odporen proti podnebnim spremembam, pri čemer zagotavljajo, da gospodarska rast v celoti dopolnjuje okoljsko trajnostnost. Sodelujejo tudi na ravni širše karibske regije ter si prizadevajo za sodelovanje jug-jug in tristransko sodelovanje.

Člen 26

Podnebni ukrepi

1. Pogodbenice oblikujejo celovite in vključujoče domače podnebne politike in programe ter izvajajo konkretne ukrepe za pospešitev polnega izvajanja Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja in njenega Pariškega sporazuma ter za nadaljevanje večstranskih ukrepov na področju podnebnih sprememb.

2. Pogodbenice spodbujajo vključevanje podnebnih politik in ukrepov za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje v nacionalne in regionalne strategije ter načrte in dialoge o politikah. Skupaj podpirajo prilagoditvene ukrepe, vključno z odvračanjem, zmanjševanjem in odpravljanjem izgube in škode, povezane s škodljivimi učinki podnebnih sprememb. Razvijejo sisteme spremljanja, poročanja in preverjanja ter sisteme ocenjevanja za spremljanje napredka na področju podnebnih ukrepov.

3. Pogodbenice skupaj pripravljajo, sporočajo in posodabljajo vse bolj ambiciozne nacionalno določene prispevke, izvajajo nacionalne in regionalne blažitvene ukrepe, ki so potrebni, da se dosežejo cilji takih prispevkov, ter oblikujejo dolgoročne strategije za uresničevanje nizkoogljičnega razvoja, odpornega proti podnebnim spremembam.

4. Pogodbenice razvijejo in izvajajo nacionalne načrte prilagajanja ter nacionalne in regionalne strategije. Prilagoditvene ukrepe vključujejo v vse ključne ranljive sektorje, vključno z infrastrukturo, in razvijejo učinkovit sistem upravljanja za izvajanje prilagoditvenih ukrepov ter lažjo izmenjavo znanja in dobrih praks v zvezi s podnebnimi spremembami na nacionalni in regionalni ravni.

5. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, vključno iz letalskega in pomorskega prometa, v skladu s svojimi mednarodnimi zavezami in obveznostmi med drugim na podlagi Pariškega sporazuma.

6. Pogodbenice ob upoštevanju groženj, ki jih podnebne spremembe pomenijo za mir in varnost ter blaginjo ljudi in skupnosti, sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti za prilagajanje in blažitev ter spodbujajo uvajanje ukrepov za izgradnjo odpornosti za reševanje problematike ranljivosti.

7. Pogodbenice spodbujajo postopno opuščanje proizvodnje in porabe fluoroogljikovodikov v okviru Montrealskega protokola o substancah, ki škodljivo delujejo na ozonski plašč, sprejetega v Montrealu 16. septembra 1987, tako da skupaj podpirajo ratifikacijo kigalijske spremembe le-tega in zagotovijo njeno hitro izvajanje.

8. Pogodbenice racionalizirajo in postopno odpravijo neučinkovite subvencije za fosilna goriva, ki spodbujajo potratno potrošnjo, in v kar največji meri zmanjšajo možne škodljive učinke na način, ki ščiti revne in ranljive skupnosti. Spodbujajo prehod na obnovljive in čistejše vire energije v skladu z ukrepi v okviru nacionalno določenih prispevkov.

9. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju nizkoogljičnih gospodarstev in večanju odpornosti proti podnebnim spremembam s krepitvijo okoljsko vzdržne rasti v ključnih gospodarskih sektorjih in gospodarskih sektorjih v vzponu, vključno s sprejetjem ekoinovacij, spodbujanjem prenosa tehnologije, razvojem standardov in izmenjavo dobrih praks.

10. Pogodbenice razvijejo orodja za inovativno financiranje in uskladijo finančne tokove s približevanjem nizkoogljičnemu razvoju, odpornemu proti podnebnim spremembam, s poudarkom na vključujočem financiranju ukrepov na področju podnebnih sprememb, ki je namenjeno zaščiti najrevnejših in najranljivejših pred škodljivimi učinki podnebnih sprememb. Po potrebi spodbujajo instrumente ekonomske politike, ki podpirajo ukrepe na področju podnebnih sprememb, kot so oblikovanje cen ogljika, tržni instrumenti in davki na ogljikov dioksid.

11. Pogodbenice spodbujajo okrepljeno usklajevanje na vseh ravneh države za izvajanje ambicioznih podnebnih in energetskih zavez. Spodbujajo in opolnomočajo lokalne organe ter podpirajo pobude, kot sta Svetovna konvencija županov za podnebje in energijo ter spodbujanje prehoda na obnovljive vire energije v malih otoških državah v razvoju.

12. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi svojih znanstvenih in tehničnih človeških in institucionalnih zmogljivosti za podnebno ukrepanje in okoljsko upravljanje in spremljanje stanja okolja, vključno z uporabo vesoljskih tehnologij in informacijskih sistemov, ter za zagotavljanje celovitih podnebnih storitev, zlasti ranljivim deležnikom.

Člen 27

Biotska raznovrstnost, ekosistemi in naravni viri

1. Pogodbenice podpirajo ohranjanje, trajnostno rabo in obnovo ekosistemov, med drugim z namenom izboljšanja možnosti preživljanja domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev, in lokalnih skupnosti, obenem pa krepijo zagotavljanje ekoloških storitev in omogočajo trajnostni razvoj svojih držav. Varujejo, obnavljajo in večajo biotsko raznovrstnost ter sprejemajo ukrepe za pospešitev izvajanja Konvencije o biološki raznovrstnosti in Nagojskega protokola o dostopu do genskih virov ter pošteni in pravični delitvi koristi, ki izhajajo iz njihove uporabe, sprejetega v Nagoji 29. oktobra 2010. Sodelujejo v večstranskih pogajanjih o ohranjanju naravnih virov, ekosistemov in biotske raznovrstnosti. Priznavajo, da Karibsko morje zajema tudi občutljive ekosisteme in edinstveno biotsko raznovrstnost, zato sodelujejo pri podpiranju njihovega varstva. Sprejmejo ukrepe za preprečevanje ali zmanjšanje vpliva invazivnih tujerodnih vrst na lokalne vrste in ekosisteme ter na možnosti preživljanja ljudi.

2. Pogodbenice spodbujajo trajnostne sisteme celostnega gospodarjenja z vodami, ohranjajo in varujejo vodne vire in ekosisteme, zbirajo in čistijo odpadne vode, odpravljajo posledice degradacije tal in onesnaževanja vodnih virov in podtalnice ter obvladujejo negotovost glede razpoložljivosti vode z ureditvijo sistemov zbiranja in shranjevanja.

3. Pogodbenice sodelujejo pri trajnostnem upravljanju in varstvu tal, da se ohrani njihova ključna vloga, med drugim v kmetijstvu, za stanovanja in infrastrukturo, pa tudi pri blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju na njihove vplive, ter da bi lahko delovala kot naravni rezervoarji deževnice.

4. Pogodbenice varujejo prostoživeče živalske in rastlinske vrste in se borijo proti nezakoniti trgovini z njimi, tako da podpirajo sprejetje in izvrševanje politik in zakonov, ki določajo, da je nezakonita trgovina s prostoživečimi vrstami hudo kaznivo dejanje Krepijo ukrepe proti divjemu lovu in spremljanje kazenskega pregona ter spodbujajo mednarodno usklajevanje v okviru Mednarodnega konzorcija za boj proti kriminaliteti, povezani s prostoživečimi vrstami, Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES), sprejete v Washingtonu 3. marca 1973, ter drugih ustreznih mednarodnih okvirov. Sprejmejo ukrepe za povečanje ozaveščenosti javnosti, izobraževanje in vplivanje na potrošnike, uničevanje zalog nezakonito preprodanih prostoživečih vrst in izdelkov iz njih, širjenje vloge lokalnih skupnosti in spodbujanje odmevne diplomacije in zagovorništva v zvezi s potrebo po zaščiti prostoživečih vrst.

5. Pogodbenice si prizadevajo za vzpostavitev in posodobitev potrebnih regulativnih okvirov in mehanizmov izvrševanja za izboljšanje ravnanja z vsemi odpadki in nevarnimi snovmi. Skupaj si prizadevajo preprečiti ali čim bolj zmanjšati nastajanje odpadkov pri viru ter izboljšati možnosti ponovne uporabe izdelkov, možnosti njihovega recikliranja in povečati učinkovitost rabe virov, med drugim z učinkovitimi sistemi zbiranja, ter doseči učinkovito recikliranje, da se proizvodnja in poraba prilagodita doseganju krožnega gospodarstva. S sprejemanjem ukrepov si prizadevajo preprečiti ali čim bolj zmanjšati količino nevarnih snovi v ciklih materialov in nadzorovati kemikalije v izdelkih v njihovem celotnem življenjskem ciklu. Medsebojno sodelujejo, da bi razširile ustrezno ravnanje z nevarnimi snovmi in jedrskimi kontaminanti ter odpravile nedovoljeno čezmejno gibanje takšnih snovi in onesnaževal skozi Karibsko morje.

6. Pogodbenice obravnavajo vse oblike onesnaževanja in ozaveščajo o tveganjih za javno zdravje in okolje zaradi onesnaževanja zraka ter o številnih koristih izboljšane kakovosti zraka, tudi s komunikacijskimi kampanjami.

7. Pogodbenice si prizadevajo za razvoj okvirov za zaščito občutljivih ekosistemov in biotske raznovrstnosti, vključno s podpiranjem ukrepov za boj proti okoljski kriminaliteti. Sodelujejo pri raziskavah, ohranjanju in trajnostni rabi biotske raznovrstnosti, med drugim z vzpostavljanjem vozlišč znanja in raziskovalnih partnerstev. Spodbujajo uporabo mednarodno priznanih sistemov okoljskega upravljanja kot sredstev za zmanjšanje negativnih vplivov na okolje. Krepijo vključevanje domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev, in lokalnih skupnosti v ohranjanje ekosistemov, pri čemer dajejo prednost ustvarjanju delovnih mest in drugih ekonomskih priložnosti.

Člen 28

Gozdovi

1. Pogodbenice spodbujajo trajnostno gospodarjenje in uporabo gozdarskih virov. Sodelujejo pri zaustavitvi krčenja gozdov, podpiranju ponovnega pogozdovanja, ustavitvi degradacije gozdov ter obnovitvi zmožnosti gozdov za zagotavljanje ekosistemskih storitev.

2. Pogodbenice spodbujajo vzpostavljanje trajnostnih vrednostnih verig za gozdarske proizvode, pri čemer dajejo prednost ustvarjanju delovnih mest in izkoriščanju ekonomskih priložnosti na področju ohranjanja ekosistemov. Borijo se proti nezakoniti sečnji in z njo povezani trgovini ter podpirajo odgovorne rudarske dejavnosti.

3. Pogodbenice podpirajo izvajanje trajnostnih mehanizmov, kot je akcijski načrt EU za izvrševanje zakonodaje, upravljanje in trgovanje na področju gozdov (FLEGT), vključno s sklenitvijo in/ali izvajanjem sporazumov o prostovoljnem partnerstvu. Krepijo skladnost in pozitivne interakcije na državni ravni med trajnostnimi mehanizmi in varšavskim okvirom za zmanjševanje emisij zaradi krčenja in degradacije gozdov (REDD+).

4. Pogodbenice okrepijo vključenost lokalnih organov in skupnosti v trajnostno gospodarjenje z gozdovi. Povečajo ozaveščenost javnosti o krčenju gozdov na vseh ravneh in spodbujajo proizvodnjo in uporabo proizvodov, ki so gospodarni z viri in energijo ter pridobljeni s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi.

Člen 29

Upravljanje oceanov

1. Pogodbenice okrepijo upravljanje oceanov v skladu s Konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu (UNCLOS), da bi zagotovile varne, zaščitene, čiste in trajnostno upravljane oceane, zmanjšale pritiske na oceane in morja ter spodbudile trajnostni razvoj modrega gospodarstva. Zavzemajo se za okrepitev nacionalnih in regionalnih zmogljivosti za odgovorno upravljanje oceanskih in obalnih virov, oblikovanje ukrepov za trajnostno rabo, upravljanje in ohranjanje morske biotske raznovrstnosti na območjih znotraj nacionalne jurisdikcije in zunaj nje, spodbujanje znanja in raziskav ter omogočanje prenosa tehnologije na področju upravljanja oceanov. Sprejmejo ukrepe v zvezi z oceani, ki prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje.

2. Pogodbenice skupaj zagotovijo ohranjanje in trajnostno upravljanje ter uporabo živih morskih virov na dvostranski, regionalni in večstranski ravni ter v okviru regionalnih organizacij za upravljanje ribištva.

3. Pogodbenice spodbujajo trajnostni razvoj in upravljanje ribolovnih virov, med drugim s sprejetjem potrebnih regulativnih okvirov, okrepljenimi zmogljivostmi za upravljanje, zagotavljanje skladnosti in izvrševanje, boljšim dostopom do financiranja, uveljavljanjem dobrih praks in prenosom tehnologije. Nadaljujejo obstoječe ali sprejemajo nove pobude za boj proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, po potrebi vključno z izvajanjem sistemov sledljivosti in ukrepov za izključitev tako pridobljenih izdelkov iz trgovinskih tokov. Spodbujajo in učinkovito izvajajo spremljanje, nadzor in opazovanje ter s tem povezane ukrepe izvrševanja, da se zagotovi skladnost, namenjena ohranjanju ribiških virov in preprečevanju prelova, v skladu s Konvencijo Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu.

4. Pogodbenice soglašajo s sprejetjem potrebnih ukrepov za prepoved nekaterih oblik subvencij za ribištvo, ki prispevajo k presežni zmogljivosti in prelovu, za odpravo subvencij, ki prispevajo k nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, ter za opustitev uvedbe takšnih novih subvencij, pri čemer priznavajo, da bi morala biti ustrezna in učinkovita posebna in diferencirana obravnava držav v razvoju in najmanj razvitih držav sestavni del pogajanj o subvencijah za ribištvo v okviru STO in katerega koli naknadno sklenjenega sporazuma.

5. Pogodbenice sodelujejo pri ohranjanju in obnavljanju obalnih in morskih ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti ter spodbujajo vrednotenje morskega in obalnega naravnega kapitala. Razvijejo ukrepe za preprečevanje in ublažitev vpliva zakisljevanja oceanov na ekosisteme morske biotske raznovrstnosti, vključno s koralnimi grebeni, na trajnostnost ribištva in možnosti preživljanja obalnih skupnosti, ki so odvisne od morskih virov.

6. Pogodbenice obravnavajo onesnaževanje morja, vključno z onesnaževanjem s hrupom, in zmanjšujejo morske odpadke, zlasti plastiko in mikroplastiko. Osredotočajo se na temeljne vzroke morskih odpadkov, tudi prek politik in ukrepov za preprečevanje nastajanja odpadkov in ravnanje z njimi. Krepijo dejavnosti čiščenja oceanov in obalnih območij s posebnim poudarkom na območjih kopičenja odpadkov v oceanskih vrtincih.

7. Pogodbenice podpirajo ureditev zmanjševanja emisij toplogrednih plinov iz pomorske industrije in dejavno podpirajo nujno izvajanje prve strategije Mednarodne pomorske organizacije za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov z ladij.

8. Pogodbenice razvijejo območne ohranitvene ukrepe in upravljavska orodja, da se zaščitijo in obnovijo obalna in morska območja in viri, vključno z morskimi zavarovanimi območji, v skladu z nacionalnim in mednarodnim pravom ter na podlagi najboljših razpoložljivih znanstvenih informacij in znanja lokalnih skupnosti.

9. Pogodbenice spodbujajo dialog in sodelovanje v zvezi z vsemi vidiki upravljanja oceanov, vključno z zadevami, povezanimi z dvigom morske gladine ter njegovimi možnimi učinki in posledicami.

10. Pogodbenice priznavajo splošne pomisleke glede vpliva globokomorskega rudarjenja na morsko okolje in njegovo biotsko raznovrstnost. Uporabljajo najboljša znanstvena dognanja, previdnostno načelo in ekosistemski pristop, spodbujajo raziskave in izmenjujejo dobre prakse na področjih skupnega interesa, povezanih z mineralnimi viri na morskem dnu, da se zagotovi preudarno okoljsko upravljanje dejavnosti za varstvo in ohranjanje morskega okolja in njegove biotske raznovrstnosti.

Člen 30

Odpornost proti naravnim nesrečam in celovito obvladovanje nesreč

1. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi odpornosti ljudi, družb in infrastrukture proti naravnim nesrečam ter povečanju zmogljivosti za spremljanje, zgodnje opozarjanje in ocenjevanje tveganja, da se izboljšajo ukrepi za preprečevanje, blažitev, pripravljenost, odzivanje in okrevanje v skladu s Sendajskim okvirom za zmanjševanje tveganja nesreč za obdobje 2015–2030 (v nadaljnjem besedilu: Sendajski okvir).

2. Pogodbenice krepijo odpornost z vlaganjem v preprečevanje tveganja nesreč in pripravljenost nanje, vključevanjem prizadevanj za zmanjšanje tveganja v ukrepe okrevanja ter spodbujanjem zavarovanja finančnega tveganja in cenovno dostopnih rešitev za prenos tveganja. Spodbujajo zbiranje in uporabo statističnih podatkov o nesrečah in podatkov o izgubah zaradi nesreč, izčrpno ocenjevanje tveganja in izvajanje načrtov za zmanjšanje tveganja na vseh ravneh.

3. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za krepitev povezave med zmanjševanjem tveganja nesreč in prilagajanjem podnebnim spremembam ter spodbujajo izmenjavo informacij in dobrih praks glede izvajanja in spremljanja Sendajskega okvira. Odpornost proti podnebnim spremembam in naravnim nesrečam umeščajo v jedro vseh prizadevanj za obnovo in okrevanje, vključno z izvajanjem pristopa „boljša obnova“.

4. Pogodbenice sodelujejo pri obravnavanju posledic naravnih nesreč in antropogenih nevarnosti s pravočasnim in učinkovitim zagotavljanjem humanitarne pomoči in pomoči ob nesrečah.

5. Pogodbenice krepijo vključujoče upravljanje tveganj na vseh ravneh. Prav tako povečajo zmogljivosti za spremljanje, zgodnje opozarjanje in ocenjevanje tveganja ter izboljšajo domače in regionalne ukrepe za preprečevanje, blažitev, pripravljenost, odzivanje in okrevanje, vključno z mehanizmi civilne zaščite za krepitev zmogljivosti nacionalnih in regionalnih centrov odličnosti za zmanjševanje tveganja nesreč in za podnebne inovacije. Spodbujajo vključevanje prizadetih skupnosti, civilne družbe in lokalnih organov v pripravo in izvajanje odzivov politike, s poudarkom zlasti na najranljivejših in marginaliziranih gospodinjstvih in skupinah.

6. Pogodbenice krepijo okoljsko odpornost, med drugim s podpiranjem uporabe IKT ter vesoljskih tehnologij za pospešitev postopkov preprečevanja nesreč, pripravljenosti in odzivanja nanje ter okrevanja. Spodbujajo priložnosti za krepitev raziskav in širjenje dobrih praks na področju obvladovanja tveganja nesreč.

NASLOV III

Človekove pravice, upravljanje, mir in varnost

Člen 31

Pogodbenice si prizadevajo za dialog in sodelovanje z namenom krepitve varnosti v vseh njenih razsežnostih ter doseganja miroljubnih in odpornih družb. Spodbujajo in v celoti varujejo človekove pravice, človekovo dostojanstvo, temeljne svoboščine in demokratična načela, ustanavljajo odgovorne in pregledne institucije, krepijo sisteme upravljanja in pravosodne sisteme ter zagotavljajo ustrezen in primeren prostor, ki posameznikom in skupinam omogoča, da izražajo svoje želje in prispevajo k oblikovanju politik. V ta namen pogodbenice posebno pozornost namenjajo uveljavljanju pravic mladih, žensk in deklet ter domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev, starejših in invalidov. Okrepijo prizadevanja za spodbujanje varnosti državljanov ter preprečevanje organiziranega kriminala in boj proti njemu, zlasti v zvezi s prepovedanimi drogami, pomorsko varnostjo, kibernetsko varnostjo, pranjem denarja in upravljanjem meja, korupcijo in vsemi oblikami nezakonite trgovine ter nedovoljeno trgovino z osebnim in lahkim orožjem ter pripadajočim strelivom.

Poglavje 1

Človekove pravice, pravosodje in upravljanje

Člen 32

Človekove pravice

1. Pogodbenice prispevajo k varstvu, spodbujanju in uresničevanju človekovih pravic v skladu z mednarodnim pravom. Podpirajo univerzalno ratifikacijo in izvajanje mednarodnih instrumentov na področju človekovih pravic, k temu prispevajo ter izvajajo instrumente, katerih podpisnice so, in proučijo možnosti pristopa k instrumentom, katerih pogodbenice še niso. V celoti uveljavljajo načelo nediskriminacije iz člena 9 splošnega dela tega sporazuma, pri čemer dajejo prednost sprejemanju in izvajanju celovitih zakonov o enakosti in protidiskriminacijske zakonodaje.

2. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi pravnega varstva, da se zagotovi prevzemanje odgovornosti za kršitve in zlorabe človekovih pravic ter spodbudi dostop do pravnega varstva, žrtvam in preživelim osebam takih kršitev in zlorab pa zagotovijo ustrezna in učinkovita pravna sredstva.

3. Pogodbenice si prizadevajo za enakost spolov in polno uživanje vseh človekovih pravic žensk in deklet ter njihovo opolnomočenje.

4. Pogodbenice spodbujajo in varujejo otrokove pravice, se borijo proti otroškemu delu in zlorabi otrok ter proti vsem oblikam izkoriščanja otrok.

5. Pogodbenice si prizadevajo za podpiranje pravic invalidov in intenzivnejše zagotavljanje njihove polne vključenosti v družbo.

6. Pogodbenice še naprej razvijajo in podpirajo mehanizme za spremljanje spoštovanja človekovih pravic, vključno s spremljanjem obveznosti poročanja. Priznavajo in spoštujejo neodvisnost nacionalnih institucij za človekove pravice ter spodbujajo varno in spodbudno okolje, v katerem lahko zagovorniki človekovih pravic svobodno delujejo in dostopajo do regionalnih in mednarodnih mehanizmov, kot je ustrezno. Spodbujajo sodelovanje nacionalnih institucij za človekove pravice in zagovornikov človekovih pravic v posvetovalnih strukturah in postopkih. Zagotovijo polno in učinkovito sodelovanje domorodnih ljudstev v vseh zadevah, ki jih zadevajo, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev. Zagotovijo, da se v posvetovalnih postopkih upoštevajo tudi vloga tradicionalnega znanja in pomisleki lokalnih skupnosti.

7. Pogodbenice sodelujejo pri ozaveščanju o človekovih pravicah in demokraciji, tudi prek izobraževalnih sistemov in medijev.

Člen 33

Pravna država in pravosodje

1. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi učinkovitega in pravičnega dostopa do pravnega varstva za vse ter sodelujejo pri utrjevanju pravne države in krepitvi institucij na vseh ravneh na področju kazenskega pregona in izvajanja sodne oblasti. V ta namen pogodbenice izboljšajo dostop do pravnih storitev za osebe v ranljivem položaju.

2. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za zagotovitev neodvisnosti, odgovornosti in nepristranskosti sodstva. Prizadevajo si za modernizirane in učinkovite sodne sisteme in postopke, tudi z izmenjavo dobrih praks, izboljšanje zmogljivosti za hitro in pravično zagotavljanje sodnega varstva, razvoj uporabe pravnih mehanizmov za alternativno reševanje sporov, zmanjšanje sodnih zaostankov in čezmernega trajanja pripora pred sojenjem, zagotavljanje ustreznega usposabljanja in izboljšanje dostopa delavcev v pravni stroki in javnosti do zakonodaje, sodne prakse in drugih pravnih informacij.

3. Pogodbenice nasprotujejo vsem oblikam mučenja in drugega krutega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ter jih obsojajo. Preprečujejo in obravnavajo kršitve, ki jih storijo varnostne sile, ter krepijo spoštovanje pravne države v celotnih varnostnih in pravosodnih verigah, vključno z usposabljanjem o etiki. Krepijo boj proti nekaznovanju in odrekanju pravice žrtev do sodnega varstva in povračila škode, s posebnim poudarkom na sodnem pregonu storilcev kršitev človekovih pravic.

4. Pogodbenice sodelujejo pri modernizaciji kazenskih sistemov in povečanju njihove rehabilitacijske vloge, vključno z izboljšanjem spoštovanja pravic zapornikov, izvajanjem rehabilitacijskih in izobraževalnih programov, povečanjem stopnje reintegracije zapornikov v družbo, podpiranjem oskrbe zapornikov, prizadevanji za odpravo prezasedenosti zaporov, izboljšanjem upravljanja in vodenja zaporov ter razmer v zaporih v skladu z mednarodnimi dobrimi praksami in standardi ter zagotavljanjem alternativ zapornim kaznim za lažja kazniva dejanja.

Člen 34

Upravljanje

1. Pogodbenice sprejmejo konkretne ukrepe za ustanovitev vključujočih, odgovornih in preglednih javnih institucij. Krepijo zmogljivost za oblikovanje in izvajanje politik, razvijajo odgovorno, učinkovito, pregledno in strokovno javno upravo, krepijo zagotavljanje kakovostnih javnih storitev, izboljšujejo zakonodajne mehanizme in mehanizme upravljanja ter spodbujajo nepristranskost in učinkovitost organov kazenskega pregona.

2. Pogodbenice krepijo zmogljivosti parlamentov ter lokalnih, občinskih, nacionalnih in regionalnih institucij, da se uveljavijo demokratična načela in prakse ter okrepi njihovo spoštovanje.

3. Pogodbenice spodbujajo spoštovanje svobode izražanja ter neodvisnosti in pluralnosti medijev ter ohranjajo in širijo prostor, ki omogoča delovanje civilne družbe, da se izboljša demokratična odgovornost.

4. Pogodbenice pospešijo razširjeno uporabo infrastrukture za elektronsko upravljanje in digitalne storitve kot sredstva za izboljšanje dostopa do javnih storitev in njihove razpoložljivosti, s čimer podpirajo razvoj odgovornih in preglednih javnih institucij.

5. Pogodbenice razvijajo in krepijo institucije, zakonodajo in mehanizme za preprečevanje korupcije, podkupovanja, goljufij in kaznivih dejanj podjetij ter boj proti njim, vključno z zaplembo in vračanjem izterjanih sredstev. Zagotovijo učinkovito izvrševanje protikorupcijske zakonodaje ter izvajanje nepristranskih preiskav in pregona ter uporabo učinkovitih in sorazmernih sankcij in kazni za korupcijo in z njo povezana kazniva dejanja. Spodbujajo in izvajajo ustrezne mednarodne standarde in instrumente, zlasti Konvencijo ZN proti korupciji, sprejeto v New Yorku 31. oktobra 2003, pri čemer priznavajo, da je korupcija nadnacionalno vprašanje, ki je povezano z drugimi oblikami mednarodnega in gospodarskega kriminala, kar zahteva skupno in večdisciplinarno ukrepanje tudi na mednarodni ravni.

Člen 35

Javne finance in finančno upravljanje

1. Pogodbenice spodbujajo dobro upravljanje javnih financ, vključno z okrepljeno in učinkovito uporabo javnih prihodkov, trajnostnim upravljanjem javnega dolga ter vzdržnimi sistemi javnega naročanja, in podpirajo nacionalne nadzorne organe. Spodbujajo večjo odgovornost, preglednost, pravičnost, zakonitost in integriteto pri upravljanju javnih sredstev. Podpirajo ukrepe za vzpostavitev učinkovitih, pravičnih in preglednih sistemov javnofinančnih odhodkov. Sodelujejo pri krepitvi mobilizacije domačih virov v karibskih malih otoških državah v razvoju, da bi podprle njihov trajnostni razvoj in vse večjo ekonomsko odpornost.

2. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi javnih financ, med drugim z večanjem zmogljivosti za izpolnjevanje mednarodnih standardov, razvojem okvirov politike in ukrepov za povečanje učinkovitosti, uspešnosti, preglednosti in pravičnosti davčnih sistemov ter sodelovanjem v okviru ZN in drugih ustreznih globalnih organov za javne finance.

3. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za boj proti nezakonitim finančnim tokovom, davčnim goljufijam in davčnim utajam ter zmanjšanje možnosti za izogibanje davkom, vključno z dvostranskimi in večstranskimi posvetovanji. Pogodbenice uporabljajo načela dobrega upravljanja v davčnih zadevah, med drugim pri sprejemanju zakonodaje, razvoju celovitih politik, sprejemanju konkretnih ukrepov ter utrjevanju ustreznih institucij in mehanizmov.

Poglavje 2

Kriminal in varnost

Člen 36

Človekova varnost in varnost državljanov

1. Pogodbenice si prizadevajo za celostni pristop, katerega cilj je preprečevanje in zmanjševanje tveganj kriminala ter spodbujanje pobud za spravo, rehabilitacijo in reintegracijo v družbo.

2. Pogodbenice preganjajo vse oblike nasilja, vključno s spolnim nasiljem, nasiljem zaradi spola in nasiljem v družini, ter se borijo proti njim in si prizadevajo za njihovo preprečevanje. Cilji pogodbenic so podpora in pomoč žrtvam in preživelim osebam ter njihovo opolnomočenje in sprejetje ukrepov za boj proti marginalizaciji, viktimizaciji in stigmatizaciji.

3. Pogodbenice obravnavajo nasilje tolp s celovitimi ukrepi za zmanjšanje tveganja, preprečevanje in izobraževanje, zagotavljanjem ustreznih socialnih storitev in ukrepi na ravni skupnosti za prekinitev cikla nasilja ter ustvarjanjem alternativnih možnosti preživljanja za mlade in ranljive ljudi. Obravnavajo dostop do osebnega in lahkega orožja ter pripadajočega streliva in njihovo uporabo, da se preprečijo in zmanjšajo negativne posledice oboroženega nasilja za družbo in ljudi.

4. Pogodbenice rešujejo socialne in varnostne probleme, ki nastanejo zaradi deportacije tujih storilcev kaznivih dejanj in posameznikov, ki so prestali kazen, ter si prizadevajo za sodelovanje na področju omogočanja njihove rehabilitacije in reintegracije v družbo ter zmanjševanja stopnje povratništva. Zagotovijo pravočasno izmenjavo ustreznih informacij v zvezi z deportacijo po ustreznih kanalih v skladu z veljavnimi sporazumi o upravnem ali pravosodnem sodelovanju in spodbujajo sodelovanje med službami kazenskega pregona, kot je določeno v tem protokolu.

Člen 37

Organizirani kriminal

1. Pogodbenice se borijo proti vsem oblikam organiziranega kriminala, tudi s sodelovanjem na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni ter s sprejetjem zakonodajnih in drugih ukrepov v skladu s Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in njenimi dopolnilnimi protokoli. Skupaj si prizadevajo za povečanje sposobnosti izpolnjevanja mednarodnih zahtev glede poročanja. Borijo se proti tihotapljenju migrantov in trgovini z ljudmi, prepovedanimi drogami, ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter nevarnimi snovmi in odpadki. Poleg tega obravnavajo kazniva dejanja zoper okolje, vključno z nezakonito sečnjo in z njo povezano trgovino. Pogodbenice sodelujejo tudi v boju proti trgovini z osebnim in lahkim orožjem ter pripadajočim strelivom in drugim konvencionalnim orožjem in blagom z dvojno rabo. Pri tem se med drugim zavzemajo za okrepitev odkrivanja nezakonitega osebnega in lahkega orožja ter pripadajočega streliva, sledenje njegovemu izvoru, podporo njegovemu uničenju, okrepitvi zmogljivosti za učinkovito preiskovanje in pregon kaznivih dejanj, povezanih s strelnim orožjem, ter izmenjavo dobrih praks.

2. Pogodbenice okrepijo zaščito žrtev trgovine z ljudmi, pospešijo preiskovanje in pregon storilcev, sodelujejo pri preprečevanju in odkrivanju primerov trgovine z ljudmi ter razvijejo učinkovite ukrepe za reintegracijo žrtev v svoje družbe. Pogodbenice zagotovijo, da lahko vse žrtve uveljavljajo svoje pravice, pri čemer upoštevajo posebno ranljivost žensk in otrok. Pogodbenice spodbujajo izmenjavo informacij, vključno s kriminalističnimi obveščevalnimi podatki, ter krepijo zmogljivosti za oblikovanje politik in izvajanje ukrepov, namenjenih boju proti trgovini z ljudmi in tihotapljenju migrantov.

3. Pogodbenice sodelujejo z namenom preprečevanja uporabe njihovih finančnih institucij ter določenih nefinančnih podjetij in poklicev za financiranje terorizma in pranje premoženjske koristi, pridobljene s kaznivimi dejanji, ter boja proti temu. Pogodbenice spodbujajo izmenjavo informacij in sodelovanje, tudi glede gradnje zmogljivosti in drugih oblik tehnične pomoč. Izvajajo ukrepe za boj proti pranju denarja in financiranju terorizma, za onemogočanje nezakonitih finančnih tokov, s čimer se kriminalcem odvzame dobiček, ter za zagotovitev učinkovitega in celovitega izvajanja priporočil Projektne skupine za finančno ukrepanje. Podpirajo vzpostavitev in krepitev nacionalne zakonodaje in organov za odvzem premoženjske koristi, odvzem premoženja nezakonitega izvora, njegovo vračanje in uporabo v javnokoristne namene ter razširitev kazenske odgovornosti storilcev kaznivih dejanj in posrednikov.

4. Pogodbenice krepijo skupna prizadevanja za preprečevanje visokotehnološke, kibernetske in elektronske kriminalitete in distribucije nezakonitih spletnih vsebin ter boj proti njim. Krepijo zmogljivosti za obravnavo kibernetske kriminalitete, med drugim z združevanjem in usposabljanjem človeških virov ter spodbujanjem sodelovanja med oblikovalci politik, gospodarskimi subjekti in raziskovalci. Izmenjujejo si informacije v zvezi z izobraževanjem in usposabljanjem preiskovalcev kibernetske kriminalitete, preiskovanja kibernetske kriminalitete in digitalne forenzike. Priznavajo, da so Budimpeška konvencija o kibernetski kriminaliteti in drugi veljavni mednarodni standardi podlaga za spodbujanje mednarodnega sodelovanja in prispevajo k razvoju notranjih politik na področju kibernetske kriminalitete.

5. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za povečanje odpornosti posameznikov in skupnosti proti terorizmu in nasilnemu ekstremizmu. Okrepijo prizadevanja za izmenjavo informacij in strokovnega znanja v zvezi s terorističnimi skupinami in njihovimi podpornimi mrežami, pri čemer v celoti spoštujejo pravno državo, človekove pravice in pravico do zasebnosti. Sodelujejo pri sodnem pregonu storilcev terorističnih kaznivih dejanj in sprejmejo ukrepe za lažjo rehabilitacijo in reintegracijo v družbo radikaliziranih državljanov vsake države članice Evropske unije oziroma vsake karibske države pogodbenice.

Člen 38

Prepovedane droge

1. Pogodbenice sodelujejo pri blažitvi izzivov, ki jih, med drugim za varnost in zdravje, predstavljajo gojenje, proizvodnja in uživanje prepovedanih drog in psihoaktivnih snovi, ter promet z njimi in njihov tranzit prek njihovih ozemelj. Tako sodelovanje je po potrebi dvostransko, regionalno, večstransko ali tristransko.

2. Pogodbenice sodelujejo pri zmanjševanju ponudbe drog in povpraševanja po njih na podlagi načela skupne in deljene odgovornosti ter celostnega, uravnoteženega in na dokazih temelječega pristopa.

3. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za izboljšanje pravosodne zmogljivosti in zmogljivosti za kazenski pregon, vključno s svojimi sposobnostmi poročanja. Z okrepljenimi mehanizmi za izmenjavo informacij in na podlagi kriminalističnih obveščevalnih podatkov, povezanih z drogami, opredelijo, razbijejo in odpravijo mednarodne hudodelske združbe, hkrati pa spodbujajo skupne preiskave in operacije, tudi s sosednjimi državami.

4. Pogodbenice obravnavajo dejavnike tveganja, povezane z zlorabo drog, ki vplivajo na posameznike, skupnosti in družbe. Krepijo pravno državo ter ustanavljajo odgovorne, učinkovite in vključujoče institucije in javne službe za boj proti nasilju, povezanemu z drogami.

5. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za podporo alternativnih razvojnih dejavnosti, ki nadomestijo prepovedano pridelavo in proizvodnjo drog na podeželskih in mestnih območjih, ter za povečanje ekonomske blaginje prizadetih ranljivih skupin prebivalstva, ob sočasnem spodbujanju socialnega vključevanja na ravni skupnosti in širše družbe.

6. Pogodbenice okrepijo in pospešijo prizadevanja za zmanjšanje povpraševanja in sprejmejo potrebne ukrepe za odpravo zdravstvenih in socialnih učinkov drog. Sprejmejo primerne ukrepe glede na starost in spol, prilagojene posebnim potrebam ranljivih skupin, med drugim s programi preprečevanja, zdravljenja, oskrbe, rehabilitacije in reintegracije v družbo.

7. Pogodbenice obravnavajo nove in nastajajoče grožnje, povezane z nezakonito proizvodnjo, uporabo in zlorabo sintetičnih snovi, vključno z opioidi, ter razvijejo in okrepijo programe in izboljšajo mehanizme poročanja za obravnavanje nezakonite uporabe predhodnih sestavin.

Člen 39

Sodelovanje na področju kazenskega pregona in integrirano upravljanje meja

1. Pogodbenice spodbujajo dialog in sodelovanje na področju kazenskega pregona ter strateško pravosodno sodelovanje. Spodbujajo sodelovanje med organi kazenskega pregona pri pravočasni izmenjavi informacij in kriminalističnih obveščevalnih podatkov, spodbujajo izmenjavo dobrih praks in razvijajo zmogljivosti.

2. Pogodbenice podpirajo regionalno sodelovanje na področju varnosti s krepitvijo integriranega upravljanja meja, izmenjavo informacij in obveščevalnih podatkov ter zbiranjem in analizo podatkov ob upoštevanju ustreznih pravnih okvirov o varstvu osebnih podatkov. Spodbujajo mirno reševanje mejnih sporov in spornih vprašanj v skladu z mednarodnim pravom. Podpirajo ukrepe za izgradnjo zaupanja in posebne razvojne strategije, kjer je primerno, da se poveča zaupanje in zmanjšajo morebitne napetosti na mejah.

Člen 40

Pomorska in letalska varnost in zaščita

1. Pogodbenice razvijajo sodelovanje na področju pomorskih in letalskih zadev, da se izboljšata varnost in zaščita ter med drugim okrepita ciljno usmerjanje in upravljanje tovora z visokim tveganjem v skladu z mednarodnim pravom in ustreznimi resolucijami ZN.

2. Pogodbenice krepijo pomorsko varnost v skladu s UNCLOS, in sicer z odzivanjem na grožnje ladjam ter ključnim pomorskim objektom in sredstvom ter izboljšanjem spremljanja in izvrševanja ustreznih zakonov in predpisov. Ukrepajo proti piratstvu, oboroženim ropom in vsem oblikam organiziranega kriminala na morju, tudi z uporabo vesoljskih tehnologij.

NASLOV IV

Človekov razvoj, socialna kohezija in mobilnost

Člen 41

Pogodbenice so odločene, da bodo do leta 2030 izkoreninile vse oblike revščine, učinkovito odpravile neenakost, dosegle enakost spolov ter opolnomočile ženske in mlade, da bi imeli vsi potrebna sredstva za dostojno življenje. Prav tako so odločene spodbujati socialno kohezijo in ustvariti pogoje za učinkovito udeležbo ljudi v demokratičnem življenju in njihov dejavni prispevek k trajnostni gospodarski rasti. Posebno pozornost namenijo osebam v ranljivem položaju, vključno z ženskami, otroki, starejšimi, domorodnimi ljudstvi, kot je določeno v Deklaraciji Združenih narodov o pravicah domorodnih ljudstev, lokalnimi skupnostmi in invalidi. Sprejmejo konkretne ukrepe za spodbujanje socialne zaščite kot temeljnega pomena za izkoreninjenje revščine in boj proti neenakosti ter pomembnega sredstva za vzpostavitev cikla, ki se bo s tem, ko se bodo gospodarski dobički v večji meri vlagali nazaj v družbo in ljudi ter se bo krepila družbena odpornost, vse bolj krepil in vedno več prispeval k vključujočemu in trajnostnemu gospodarskemu razvoju. Pogodbenice sprejmejo celovit in uravnotežen pristop k migracijam. Migracije obravnavajo v duhu solidarnosti, partnerstva in deljene odgovornosti ter v skladu s svojimi pristojnostmi. Pogodbenice izkoriščajo koristi migracij, spodbujajo vključevanje migrantov, potencirajo znanje, podjetniške spretnosti in naložbe diaspore ter čim bolj povečujejo uporabo nakazil izseljencev kot vira financiranja za vključujoč in trajnostni razvoj. Prav tako si prizadevajo za odprt dialog o mobilnosti med Evropsko unijo in Karibi in sodelujejo pri zmanjševanju negativnih vplivov izgube znanja in spretnosti na razvoj držav.

Poglavje 1

Socialne storitve

Člen 42

Izobraževanje

1. Pogodbenice utrjujejo in spodbujajo vključujoč, cenovno dostopen in pravičen dostop do izobraževanja na vseh ravneh ter prav tako na vseh ravneh povečujejo njegovo kakovost, vključno z okrepljenimi in vključujočimi nacionalnimi izobraževalnimi sistemi ter izboljšano infrastrukturo in opremo, s posebnim poudarkom na invalidih. Podpirajo spodbujanje enakosti spolov, da bi razvile okolje, ki bi fantom in dekletom omogočilo enake možnosti izobraževanja in primerljivo stopnjo izobrazbe.

2. Pogodbenice podpirajo razširjeno izvajanje in uporabo naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ter umetnosti na vseh ravneh izobraževalnega sistema.

3. Pogodbenice spodbujajo uporabo dostopnih in cenovno dosegljivih inovativnih tehnologij za namene izobraževanja ter razvoj digitalnih spretnosti in znanj in digitalne pismenosti za vse.

4. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi vpisa in kakovosti v terciarnem izobraževanju, poklicnem in strokovnem izobraževanju in usposabljanju, ter neformalnem učenju, učenju na delovnem mestu in vseživljenjskem učenju, da se poveča število visoko izobraženih oseb in kvalificiranih delavcev.

5. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi akademskega razvoja, spodbujajo avtomatično priznavanje kvalifikacij in omogočajo mobilnost študentov, osebja in akademikov med karibskimi državami in Evropsko unijo.

6. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju akademskih raziskav, razvoja in inovacij, med drugim s krepitvijo sodelovanja med ključnimi institucijami in spodbujanjem uporabe znanstvenih raziskav in analiz v prizadevanjih za vzajemno koristno akademsko odličnost.

Člen 43

Zdravje

1. Pogodbenice spodbujajo univerzalno in cenovno dostopno zdravstveno varstvo ter enakopraven dostop do zdravstvenih storitev, vključno z okrepljenimi nacionalnimi zdravstvenimi sistemi, razvojem trajnostne kakovostne infrastrukture ter dostopom do varnih in cenovno dostopnih osnovnih zdravil, cepiv in diagnostike.

2. Pogodbenice sodelujejo pri obravnavi naraščajoče pojavnosti in bremena nenalezljivih bolezni, in sicer sprejmejo ukrepe za preprečevanje in nadzor, vključno s spodbujanjem zdrave prehrane in načina življenja, uporabe digitalnih orodij in zdravstvene vzgoje.

3. Pogodbenice okrepijo nacionalne in regionalne zmogljivosti za hitro in učinkovito odkrivanje izbruhov nalezljivih bolezni in drugih izrednih zdravstvenih razmer nacionalnega in mednarodnega obsega ter odzivanje nanje v skladu s pristopom „eno zdravje“, ki zajema zdravje ljudi, zdravje živali, rastlin in ekosistemov.

4. Pogodbenice sodelujejo pri reševanju izrednih razmer na področju javnega zdravja, med drugim z uporabo sistemov zgodnjega opozarjanja za hitro izmenjavo informacij, razvojem skladnih in večsektorskih načrtov za povečanje zmogljivosti zdravstvenih sistemov, zagotavljanjem osnovnih in cenovno dostopnih zdravil, cepiv in medicinske opreme, vključno z diagnostiko, ter zagotavljanjem humanitarne in druge nujne pomoči. Okrepijo mednarodno sodelovanje za ublažitev posledic izrednih razmer na področju javnega zdravja na svetovni ravni.

5. Pogodbenice spodbujajo raziskave in izmenjavo znanja, izkušenj in dobrih praks v zdravstvenem sektorju.

Člen 44

Stanovanja, voda in sanitarne storitve

1. Pogodbenice podpirajo univerzalni dostop do dostojnih, varnih in cenovno dostopnih stanovanj s posebnim poudarkom na ranljivih in marginaliziranih osebah, vključno z domorodnimi ljudstvi, kot je določeno v Deklaraciji ZN o pravicah domorodnih ljudstev, in lokalnih skupnostih, da bi pozitivno vplivale na zdravje ljudi, pospešile socialno-ekonomski razvoj svojih skupnosti in odpravile neenakosti med mestnimi in podeželskimi gospodinjstvi. Spodbujajo gradnjo stanovanj in infrastrukture, prilagojenih podnebnim spremembam, med drugim prek izbire oblike in izvrševanja gradbenih predpisov.

2. Pogodbenice krepijo dostop do varne, cenovno dostopne in trajnostne oskrbe z vodo, vključno z razvojem trajnostnega in celostnega gospodarjenja z vodnimi viri, ravnanjem s trdnimi odpadki in spodbujanjem ukrepov za recikliranje vode.

3. Pogodbenice spodbujajo ustrezen, pravičen in cenovno dosegljiv dostop do sanitarnih in higienskih storitev za vse, pri čemer se posebna pozornost nameni potrebam žensk in deklet ter tistih v ranljivem položaju.

4. Pogodbenice spodbujajo univerzalen in izboljšan dostop do cenovno dostopne električne energije ter povečujejo učinkovito in trajnostno porabo energije za vse.

Člen 45

Trajnostna urbanizacija in razvoj podeželja

1. Pogodbenice spodbujajo ugodno okolje za trajnostni razvoj podeželja in mest. Spodbujajo trajnostno načrtovanje rabe tal s posebnim poudarkom na preglednem in reguliranem pridobivanju zemljišč in lastninskih pravicah, trajnostni mobilnosti v mestih ter pametnih in varnih mestih.

2. Pogodbenice spodbujajo uravnotežen razvoj podeželskih gospodarstev in skupnosti s posebnim poudarkom na zaposlovanju in ustvarjanju dohodka. Pospešujejo diverzifikacijo podeželja z dodajanjem vrednosti lokalni proizvodnji ter izkoriščajo naravne in kulturne vire.

3. Pogodbenice spodbujajo vključujoče, uravnotežene, celostne mestne in podeželske politike ter usklajevanje na več ravneh oblasti, in sicer z dejavnim vključevanjem lokalnih organov in skupnosti ter z ustvarjanjem močnejših povezav med podeželskimi in mestnimi območji.

Člen 46

Prehranska varnost in boljša hranilnost

1. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za zagotovitev dostopa do zadostne, cenovno dostopne, varne in hranljive hrane, da se odpravi slaba prehranjenost v vseh oblikah in preprečijo prehranske krize. V ta namen posebno pozornost namenjajo najbolj ranljivim državam, vključno s tistimi, ki so jih prizadele nesreče, in osebami v ranljivem položaju.

2. Pogodbenice ob priznavanju negativnega vpliva zmanjšane kmetijske proizvodnje, velike odvisnosti od uvoženih živil in čezmernega izkoriščanja ribjih staležev na prehransko varnost in hranilnost podpirajo trajnostni razvoj lokalnega kmetijstva, ribištva in proizvodnje hrane.

3. Pogodbenice skupaj obravnavajo posledice prehranskih kriz in si s pravočasnim ukrepanjem prizadevajo, da bi bila hrana lokalno dostopna, in sicer z razvijanjem ukrepov politike in infrastrukture, odporne proti podnebnim spremembam, vključno z naložbami v sisteme prevoza in skladiščenja. Pri tem obravnavajo potrebe najranljivejših skupin prebivalstva.

Poglavje 2

Socialna kohezija

Člen 47

Enakost, socialna zaščita in dostojno delo

1. Pogodbenice spodbujajo enakost s sprejemanjem politik, ki prispevajo k postopnemu doseganju in vzdrževanju rasti dohodkov najrevnejšega dela prebivalstva, ki bi bila hitrejša od nacionalnega povprečja.

2. Pogodbenice spodbujajo oblikovanje pravičnih in trdnih fiskalnih, gospodarskih in socialnih politik, usmerjenih v bolj vključujoče družbe s pravičnejšo porazdelitvijo dohodka, da se zmanjšajo neenakosti.

3. Pogodbenice si prizadevajo za razširitev obsega socialne zaščite, zlasti za osebe v ranljivem položaju, da se postopoma doseže univerzalnost, in sicer s socialnimi varovalnimi mrežami, osnovno dohodkovno varnostjo ter ustreznimi sistemi socialne zaščite, odpornimi proti šokom. Spodbujajo raziskave in izmenjavo znanja, izkušenj in dobrih praks na področju socialne zaščite.

4. Pogodbenice spodbujajo oblikovanje vključujočih in dobro delujočih trgov dela in politik zaposlovanja, usmerjenih v doseganje mednarodnih standardov za dostojno delo za vse, ter pravičnih plač, ki zagotavljajo dostojen življenjski standard, vključno z izboljšanjem zdravstvenih in varnostnih pogojev za delavce. Borijo se proti vsem oblikam izkoriščanja, vključno s spolnim izkoriščanjem in izkoriščanjem delovne sile, tako v formalnih kot neformalnih sektorjih.

5. Pogodbenice rešujejo vprašanja, povezana z neformalnim gospodarstvom, vključno z inovativnim dostopom do finančnih storitev, posojil in mikrofinanciranja ter okrepljenimi ukrepi za socialno zaščito, da se omogoči nemoten prehod v formalno gospodarstvo.

6. Pogodbenice sprejmejo konkretne ukrepe za spodbujanje pravic invalidov z namenom pospeševanja učinkovitega izvajanja ustreznih mednarodnih sporazumov, spodbujanja njihove polne vključitve v družbo brez kakršne koli diskriminacije ter enakega dostopa do socialnih storitev in trgov dela.

7. Pogodbenice spodbujajo socialno kohezijo, med drugim z varovanjem in krepitvijo snovne in nesnovne kulturne dediščine ter raznolikosti kulturnih izrazov.

Člen 48

Enakost spolov ter opolnomočenje žensk in deklet

1. Pogodbenice krepijo politike, programe in mehanizme, namenjene spodbujanju enakosti spolov ter zagotavljanju in izboljševanju enakih možnosti za udeležbo na vseh področjih političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega življenja. Zagotovijo, da se vidik spola sistematično vključuje v vse politike, tudi z oblikovanjem in konsolidacijo pravnih okvirov.

2. Pogodbenice zagotovijo telesno in duševno celovitost žensk in deklet s sprejetjem zakonodajnih ukrepov in ukrepov politike za odpravo otroških, zgodnjih in prisilnih porok ter vseh oblik spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, zlasti nasilja nad ženskami in moškimi v družini, trgovine z ljudmi, vseh oblik spolnega izkoriščanja in izkoriščanja delovne sile ter vseh oblik nadlegovanja v javnem in zasebnem življenju. Omogočajo dostop do pravnega varstva ter spodbujajo pobude za preprečevanje in kampanje ozaveščanja, da bi pospešile spremembe vedenjskih vzorcev za širjenje enakosti spolov ter opolnomočenje žensk in deklet.

3. Pogodbenice podpirajo učinkovito izvajanje vseh ustreznih mednarodnih sporazumov, vključno s Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejeto v New Yorku 18. decembra 1979, in spodbujajo ratifikacijo njenega izbirnega protokola.

4. Pogodbenice zagotovijo spoštovanje in uveljavljanje pravic žensk in deklet. Krepijo njihove socialne pravice, zlasti na področju zdravja in izobraževanja, vključno z dostopom do storitev načrtovanja družine. Krepijo ekonomske pravice žensk, vključno z omogočanjem lažjega dostopa do ekonomskih priložnosti, finančnih storitev, omogočitvenih tehnologij in zaposlovanja, nadzora nad zemljišči ter drugimi proizvodnimi sredstvi in njihove rabe. Podpirajo podjetnice, zmanjšujejo plačno vrzel med spoloma ter odpravljajo druge diskriminatorne predpise in prakse.

5. Pogodbenice krepijo udeležbo in vlogo žensk in deklet v političnem življenju, tudi z boljšim dostopom do volilnih, političnih in upravnih procesov in položajev ter v prizadevanjih za utrjevanje skupnosti.

6. Pogodbenice opolnomočajo organizacije žensk in deklet ter krepijo zmogljivosti nacionalnih in regionalnih institucij za reševanje vprašanj, povezanih z nasiljem nad ženskami in dekleti, vključno s preprečevanjem in zaščito pred vsemi oblikami spolnega nasilja in nasilja zaradi spola. Razvijajo mehanizme za preiskovanje nadlegovanja in prevzemanje odgovornosti, žrtvam zagotavljajo oskrbo in podporo ter spodbujajo varne pogoje za ženske in dekleta.

7. Pogodbenice se zavezujejo celovitemu in učinkovitemu izvajanju Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter akcijskega programa Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter sklepnih dokumentov konferenc o njunem pregledu. Poleg tega znova poudarjajo potrebo po univerzalnem dostopu do kakovostnih in cenovno dostopnih, celovitih informacij in izobraževanja o spolnem in reproduktivnem zdravju, ob upoštevanju mednarodnih tehničnih smernic Unesca o spolni vzgoji, pa tudi potrebo po zagotavljanju zdravstvenih storitev na področju spolnega in reproduktivnega zdravja. Po potrebi si prizadevajo za učinkovito izvajanje montevidejskega soglasja o prebivalstvu in razvoju.

Člen 49

Mladi

1. Pogodbenice oblikujejo ciljno usmerjene politike za spodbujanje opolnomočenja mladih in omogočanje njihove udeležbe v političnem, družbenem, državljanskem in gospodarskem življenju.

2. Pogodbenice podpirajo podjetništvo mladih in spodbujajo ustvarjanje trajnostnih delovnih mest v vseh sektorjih z dostojnimi delovnimi pogoji za mlade, vključno z njihovo podporo pri pridobivanju znanj in spretnosti, prilagojenih trgu dela, prek izobraževanja, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, boljšega dostopa do tehnologij in podpiranja zavodov za zaposlovanje, ki mlade povezujejo z zaposlitvenimi priložnostmi, ter z dostopom do finančnih storitev in partnerstev za zagonska podjetja.

3. Pogodbenice vzpostavijo strukture upravljanja za spodbujanje odgovornega državljanstva mladih, povečanje vpliva mladih v postopkih odločanja ter spodbujanje njihove aktivne udeležbe v političnem življenju in prizadevanjih za utrjevanje skupnosti. Spodbujajo širšo udeležbo mladih v okoljskih ukrepih, zlasti v programih za spremljanje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.

4. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za izboljšanje dostopa mladih do pravnega varstva in okrepitev sistemov za zaščito otrok. Sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zaščito otrok pred vsemi oblikami fizičnega ali duševnega nasilja, poškodb, zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja in izkoriščanja, vključno s spolno zlorabo.

5. Pogodbenice spodbujajo socialne in pravosodne programe, namenjene preprečevanju mladoletniškega prestopništva in vključevanju mladih v gospodarsko in družbeno življenje. Podpirajo institucije, kot so šole, družbene in verske organizacije ter mladinske skupine, ki prispevajo h gradnji odpornosti ogroženih mladih in ranljivih skupnosti.

Člen 50

Šport

Pogodbenice spodbujajo šport in telesno vzgojo kot gonili trajnostnega razvoja, zdravja in dobrega počutja, socialne vključenosti, nediskriminacije in spodbujanja človekovih pravic. Sodelujejo pri izkoriščanju gospodarske, kulturne in družbene moči športa, med drugim z razvojem ustreznih objektov, spodbujanjem sodelovanja v športnih dejavnostih in drugih fizičnih dejavnostih ter izmenjavo dobrih praks. Spodbujajo mobilnost športnikov in z njimi povezanih strokovnjakov kot sredstvo za krepitev medkulturnega dialoga in sodelovanja.

Poglavje 3

Migracije, mobilnost in razvoj

Člen 51

Migracije, mobilnost in razvoj

1. Pogodbenice priznavajo prispevek migrantov z zakonitim prebivališčem in njihove diaspore v gospodarskem, družbenem, političnem in kulturnem življenju držav gostiteljic. Podpirajo integracijo državljanov tretjih držav z zakonitim prebivališčem med drugim s spodbujanjem podjetništva, podpore podjetjem in razvoja znanj in spretnosti v skladu s svojimi pristojnostmi. Ponovno potrjujejo svojo zavezanost spoštovanju človekovih pravic vseh migrantov in prisilno razseljenih oseb, vključno z begunci in prosilci za azil, ob doslednem spoštovanju mednarodnega prava s posebnim poudarkom na osebah v ranljivem položaju, zlasti ženskah in otrocih.

2. Pogodbenice si prizadevajo za odprt dialog za spodbujanje mobilnosti in kratkoročnega bivanja, da bi okrepile izmenjave na področjih, kot sta turizem in podjetništvo, ter spodbujale medsebojno razumevanje in skupne vrednote. Pri teh izmenjavah se upošteva tudi poseben položaj čezmorskih držav in ozemelj, povezanih z EU, in najbolj oddaljenih regij EU, ob priznavanju njihove fizične bližine ter gospodarskih in kulturnih vezi in drugih področij sodelovanja.

3. Pogodbenice proučijo razvoj shem za krožno migracijo ter po potrebi izvajajo in izboljšujejo pravne okvire, da se olajšajo postopki za ponovni vstop državljanov države članice Evropske unije ali članice OAKPD, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPD oziroma držav članice Evropske unije. Proučijo vidike reintegracije državljanov države članice Evropske unije ali članice OAKPD, ki zakonito prebivajo na ozemljih članic OAKPD oziroma držav članic Evropske unije v države izvora, da se zagotovi, da njihove pridobljene izkušnje ali kvalifikacije prinašajo koristi lokalnemu trgu dela in skupnosti.

4. Pogodbenice si skupaj prizadevajo za zmanjšanje negativnega vpliva izgube znanj in spretnosti na razvoj držav. Poleg tega sprejmejo usklajen pristop za širitev usposabljanja izbranih strokovnjakov na Karibih, ki vključuje razširitev programov usposabljanja in spodbujanje vpisa državljanov EU.

5. Pogodbenice si ob priznavanju pomena nakazil izseljencev kot vira za vključujoč in trajnostni razvoj, če se pravilno upravljajo, prizadevajo za zmanjšanje transakcijskih stroškov nakazil izseljencev na manj kot 3 % in odpravo koridorjev nakazil s stroški, višjimi od 5 %, do leta 2030, spodbujanje finančne vključenosti s pomočjo inovativnih finančnih instrumentov in novih tehnologij ter za izboljšanje regulativnih okvirov za okrepljeno vključevanje netradicionalnih gospodarskih akterjev. Pogodbenice krepijo prispevek pripadnikov diaspore k trajnostnemu razvoju njihovih držav izvora s spodbujanjem in omogočanjem naložb diaspore in ustanavljanjem podjetij kot sredstva za okrepitev lokalnega razvoja in podjetništva v državah izvora ter za prenos znanja, izkušenj in tehnologije.

6. Pogodbenice razvijejo ukrepe za izkoriščanje prednosti migracij jug-jug in ublažitev morebitnih negativnih učinkov na podlagi načel solidarnosti, skupne blaginje in odgovornosti.

7. Pogodbenice spodbujajo izmenjavo dobrih praks v zvezi s programi mobilnosti med karibskimi državami in EU ter znotraj regij, vključno s prostim gibanjem oseb v procesih regionalnega povezovanja.

REGIONALNI PROTOKOL ZA PACIFIK

DEL I

OKVIR ZA SODELOVANJE

Poglavje 1

Narava in področje uporabe

Člen 1

Resnično partnerstvo

1. V tem protokolu „pogodbenice“ pomeni ustrezne pogodbenice, ki jih ta protokol zavezuje v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

2. Odnose med pogodbenicami urejajo določbe splošnega dela tega sporazuma in posebni cilij iz tega protokola, ki se dopolnjujejo in vzajemno krepijo, v skladu s členom 6 splošnega dela tega sporazuma.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo utrdile medsebojne odnose in okrepile sodelovanje z namenom spodbujanja skupnih vrednot, skupnih interesov, odgovornosti in obveznosti. To resnično partnerstvo se izvaja v duhu medsebojnega spoštovanja in vzajemne odgovornosti, enakosti in skupne zavezanosti.

Člen 2

Multilateralizem

1. Pogodbenice krepijo dialog in sodelovanje ter povečujejo prizadevanja za podporo multilateralizma in na pravilih temelječega svetovnega reda.

2. Pogodbenice si prek ustreznega partnerskega dialoga iz člena 3 splošnega dela, prizadevajo za oblikovanje strateških koalicij v zvezi s številnimi globalnimi vprašanji, zlasti v zvezi s podnebnimi spremembami, upravljanjem oceanov, biotsko raznovrstnostjo, vključujočim in trajnostnim gospodarskim razvojem, človekovimi pravicami in vprašanji, povezanimi z mirom in varnostjo. Po potrebi usklajujejo svoja stališča v okviru Združenih narodov ter drugih mednarodnih in regionalnih organizacij in forumov. Sprejmejo konkretne ukrepe za podpis, ratifikacijo in izvajanje ključnih mednarodnih pogodb in konvencij oziroma za pridružitev k njim.

Člen 3

Cilji

Pogodbenice ponovno potrjujejo širino in celovitost tega protokola ter soglašajo, da so cilji tega protokola med drugim:

(a) krepitev političnega partnerstva, ki temelji na rednem dialogu in spodbujanju skupnih interesov;

(b) izboljšanje odpornosti proti okoljskim in podnebnim spremembam ter prizadevanje za trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri;

(c) gradnja demokratičnih in miroljubnih družb, ki temeljijo na pravicah, na podlagi pravne države in dobrega upravljanja ter doseganje napredka na področju enakosti spolov in finančnega upravljanja;

(d) podpora vključujoči in trajnostni gospodarski rasti s spodbujanjem naložb in razvoja zasebnega sektorja, s posebnim poudarkom na modrem gospodarstvu in večji povezljivosti;

(e) podpora konkretnim ukrepom za krepitev upravljanja oceanov ter ohranjanje in trajnostno upravljanje živih morskih bioloških virov, vključno z ribištvom, in

(f) vlaganje v človekov in družbeni razvoj, odpravljanje neenakosti in zagotavljanje, da nihče ne bo prezrt, s posebnim poudarkom na spodbujanju mladih ter krepitvi ekonomskega, družbenega in političnega opolnomočevanja žensk in deklet.

Člen 4

Regionalno povezovanje in sodelovanje

1. Pogodbenice podpirajo proces regionalnega povezovanja in sodelovanja v Pacifiku kot način obvladovanja izzivov, ki so prisotni v več državah članicah, in za lažje izvajanje tega protokola, da se v celoti izkoristijo prednosti, ki jih prinaša, ob upoštevanju njihovih ustreznih okvirov politike, vključno z okvirom za regionalizem Pacifika.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo okrepile sodelovanje z regionalnimi organizacijami, državami in ozemlji, ki imajo enake vrednote ter so pripravljeni in sposobni spodbujati in obravnavati skupne cilje, s čimer prispevajo h gospodarskemu, družbenemu in političnemu razvoju pacifiške regije kot celote.

3. Pogodbenice spodbujajo in podpirajo sodelovanje jug-jug in tristransko sodelovanje kot sredstvi za krepitev regionalnega sodelovanja.

Poglavje 2

Akterji in postopki

Člen 5

Institucionalne določbe

1. Skupne institucije ustanovljene s tem protokolom, kakor so opredeljene v splošnem delu tega sporazuma, vključno z njihovo sestavo in funkcijami, so:

(a) Svet ministrov Pacifik-EU;

(b) Skupni odbor Pacifik-EU;

(c) Parlamentarna skupščina Pacifik-EU.

2. Pogodbenice se lahko sestajajo na ravni voditeljev držav ali vlad, kadar je potrebno, na podlagi skupno dogovorjenega urnika in dnevnega reda.

Člen 6

Čezmorske države in ozemlja v pacifiški regiji

1. Pogodbenice soglašajo, da bodo utrdile vezi med čezmorskimi državami in ozemlji v pacifiški regiji, povezanimi z EU, in pacifiškimi članicami OAKPD.

2. Pogodbenice si prizadevajo za vključitev čezmorskih držav in ozemelj v regionalno povezovanje, sodelovanje in organizacije, kot je ustrezno, zlasti na področjih podnebnih sprememb, okoljske trajnostnosti, trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri, povezljivosti ter trgovine in naložb.

3. Pogodbenice soglašajo, da se čezmorskim državam in ozemljem v pacifiški regiji dodeli vloga opazovalcev v skupnih institucijah ustanovljenih s tem protokolom.

Člen 7

Mehanizmi za posvetovanje in sodelovanje z deležniki

Pogodbenice vzpostavijo mehanizme za posvetovanje in dialog z vsemi ustreznimi deležniki, tudi lokalnimi organi, predstavniki civilne družbe in zasebnim sektorjem, da jih tako obveščajo in zbirajo prispevke za učinkovito izvajanje tega protokola, med drugim v okviru sestankov Sveta ministrov Pacifik-EU.

Člen 8

Izvajanje, spremljanje in ocenjevanje

1. Pogodbenice pri izvajanju ukrepov za vsako področje sodelovanja v skladu s pravnim okvirom, vzpostavljenim s tem sporazumom, upoštevajo svoje strateške okvire in okvire politike, vključno z regionalnimi strategijami, ki jih po potrebi sprejmejo pacifiške članice OAKPD.

2. Pogodbenice sprejmejo in izvajajo ukrepe na najprimernejši notranji, regionalni in večdržavni ravni. Prizadevajo si za čim večji učinek na zainteresirane deležnike in krepitev njihovega sodelovanja, tudi z gradnjo zmogljivosti.

3. Pogodbenice spremljajo ta protokol, da zagotovijo uspešno in učinkovito izvajanje ukrepov, tudi v okviru pristopa z več deležniki. V skladu s postopkom iz člena 99(5) splošnega dela tega sporazuma ga lahko prilagodijo spreminjajočim se razmeram in razširijo njegovo področje uporabe, da bi okrepile sodelovanje na obstoječih in novih področjih.

4. Pogodbenice izvajajo redno neodvisno spremljanje in ocenjevanje dejavnosti, ki so predvidene na ključnih področjih sodelovanja na podlagi tega protokola.

DEL II

KLJUČNA PODROČJA SODELOVANJA

NASLOV I

Okoljska trajnostnost in podnebne spremembe

Člen 9

Pogodbenice ob priznavanju resne grožnje, ki jo podnebne spremembe, dvig morske gladine in degradacija okolja predstavljajo za doseganje trajnostnega razvoja in življenja ljudi, ter ob priznavanju znatnih tveganj za male otoške države v razvoju krepijo odpornost proti podnebnim spremembam in zaustavljajo degradacijo okolja. Sprejmejo ambiciozne ukrepe za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, da bi preprečile, čim bolj zmanjšale in odpravile tveganja izgube in škode, zaščitile okolje in izboljšale njegovo kakovost ter podprle trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri. Sprejmejo ukrepe za preprečevanje izgube biotske raznovrstnosti, ohranjanje in obnovo ekosistemov, spodbujanje upravljanja oceanov ter preprečevanje nesreč in odzivanje nanje. Vlagajo v zeleno rast, krožna gospodarstva in energijo iz obnovljivih virov, pri čemer zagotavljajo, da je gospodarska rast povezana z okoljsko trajnostnostjo.

Člen 10

Podnebni ukrepi

1. Pogodbenice ob sklicevanju na cilje, načela in določbe Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja in Pariškega sporazuma, ter ob poudarjanju potrebe po okrepitvi svetovnih prizadevanj za boj proti podnebnim spremembam glede na ugotovitve iz Posebnega poročila Medvladnega odbora za podnebne spremembe o posledicah globalnega segrevanja za 1,5 °C v primerjavi s predindustrijsko ravnjo soglašajo, da bodo prispevale k zmanjšanju svetovnih emisij v skladu z zadržanjem dviga globalne povprečne temperature precej pod 2 °C v primerjavi s predindustrijsko ravnjo in si prizadevale za omejitev globalnega segrevanja na 1,5 °C. Zavedajo se, kako pomembno je čim prej doseči neto ničelne svetovne antropogene emisije. V ta namen se zavezujejo zaporednim nacionalno določenim prispevkom, ki bodo predstavljali napredek v primerjavi z njihovimi sedanjimi nacionalno določenimi prispevki in odražali njihove največje možne ambicije glede na različne nacionalne okoliščine, ter ponovno potrjujejo svoj cilj, da do leta 2050 dosežejo podnebno nevtralnost.

2. Pogodbenice oblikujejo celovite in vključujoče domače podnebne politike in programe, tudi prek zakonodajnih okvirov in okvirov upravljanja, ter izvajajo konkretne ukrepe za okrepitev izvajanja Pariškega sporazuma. Razvijejo sisteme spremljanja, poročanja in preverjanja ter sisteme ocenjevanja za spremljanje napredka na področju podnebnih ukrepov.

3. Pogodbenice pospešijo in okrepijo prizadevanja za prilagajanje na vplive podnebnih sprememb, vključno z razvojem in izvajanjem ambicioznih nacionalnih načrtov prilagajanja. Oblikujejo in izvajajo politike, strategije in zakonodajne okvire, da bi prilagajanje vključile v ustrezne socialno-ekonomske in okoljske sektorje.

4. Pogodbenice se ob priznavanju, da energija iz fosilnih goriv in prometni sektor znatno prispevata k emisijam ogljika, zavezujejo, da bodo razvile rešitve na področju energijske učinkovitosti in energije iz obnovljivih virov ter nadalje zmanjšale emisije ogljika iz sektorjev kopenskega, letalskega in pomorskega prometa. Krepijo sodelovanje pri razvoju in prenosu tehnologije. Prizadevajo si za racionaliziranje in postopno odpravo neučinkovitih subvencij za fosilna goriva, ki spodbujajo potratno potrošnjo, in za kar največje zmanjšanje možnih škodljivih učinkov na način, ki ščiti revne in ranljive skupnosti.

5. Pogodbenice uporabljajo integrirane, celostne in uravnotežene netržne pristope k obravnavi podnebnih sprememb in njihovega vpliva, pri čemer upoštevajo ranljivost malih otoških držav v razvoju ter svoje relevantne okvire politik, vključno z Okvirom za odporni razvoj v Pacifiku in partnerstvom za odpornost v Pacifiku.

6. Pogodbenice podpirajo ukrepe za uskladitev finančnih tokov s prizadevanji za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in razvoj, odporen proti podnebnim spremembam. Sodelujejo pri mobilizaciji podnebnega financiranja iz najrazličnejših virov, instrumentov in kanalov za podporo razvoju in izvajanju nacionalnih načrtov prilagajanja in nacionalno določenih prispevkov, ki presegajo sedanje ravni v skladu s Pariškim sporazumom.

7. Pogodbenice spodbujajo ambiciozno postopno zmanjševanje uporabe fluoroogljikovodikov v okviru Montrealskega protokola o substancah, ki škodljivo delujejo na ozonski plašč, sprejetega v Montrealu 16. septembra 1987, in kigalijske spremembe protokola. Pogodbenice spodbujajo vse pogodbenice Protokola, da ratificirajo spremembo in zagotovijo njeno hitro izvajanje.

8. Pogodbenice krepijo usklajevanje na vseh ravneh upravljanja in sprejmejo ukrepe, ki temeljijo na najboljših znanstvenih dognanjih in po potrebi na tradicionalnem znanju ter domorodnih in lokalnih sistemih znanja ter se po njih ravnajo. Lokalnim organom omogočajo sprejemanje in izvajanje ambicioznih podnebnih in energetskih zavez ter jih k temu spodbujajo. Podpirajo obstoječe pobude, kot je Svetovna konvencija županov za podnebne spremembe in energijo, ter podpirajo izvajanje akcijskih načrtov v njihovem okviru.

9. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju mrež znanja za prilagajanje podnebnim spremembam in odzivanje nanje ter krepitvi znanstvenih in tehničnih, človeških in institucionalnih zmogljivosti za podnebno ukrepanje ter okoljsko upravljanje in spremljanje okolja, med drugim s pomočjo vesoljskih tehnologij in informacijskih sistemov.

Člen 11

Okolje in trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri

1. Pogodbenice podpirajo ohranjanje, trajnostno rabo in obnovo ekosistemov ter storitev, ki jih ti zagotavljajo, s povezovanjem biotske raznovrstnosti z možnostmi preživljanja. Ščitijo, obnavljajo in krepijo biotsko raznovrstnost v skladu s Konvencijo o biološki raznovrstnosti in svetovnim okvirom za biotsko raznovrstnost po letu 2020. Podpirajo razvoj dolgoročnih strategij, osredotočenih na vključevanje biotske raznovrstnosti v nacionalne in regionalne okvire v Pacifiški regiji, zagotavljajo usklajevanje in skladnost med institucijami ter ustvarjajo dokaze, ki so podlaga pri odločanju.

2. Pogodbenice spodbujajo celostni pristop k trajnostnemu gospodarjenju z naravnimi viri in okoljem ter njihovi uporabi in krepijo podporne mehanizme izvrševanja na vseh ravneh, vključno z razvojem krožnega in zelenega gospodarstva, ob upoštevanju potreb sedanjih in prihodnjih generacij ter po potrebi domorodnih, tradicionalnih in običajnih praks.

3. Pogodbenice sodelujejo pri zagotavljanju trajnostnega gospodarjenja z gozdnimi in drugimi drevesnimi viri, zmanjševanju in zaustavitvi krčenja gozdov, se borijo proti nezakoniti sečnji in trgovini z nezakonito pridobljenim lesom in lesnimi proizvodi, ponovno vzpostavijo funkcije naravnih gozdov, vključno z zagotavljanjem ekosistemskih storitev, in spodbujajo odgovorno rudarjenje, pri čemer upoštevajo zahteve po trajnostnem razvoju, tudi gospodarske, socialne in okoljske potrebe rastočega prebivalstva.

4. Pogodbenice spodbujajo trajnostne sisteme celostnega gospodarjenja z vodami, ohranjanje in varovanje vodnih virov in ekosistemov, zbiranje in čiščenje odpadnih voda, odpravljanje posledic degradacije tal, onesnaževanja vodnih virov in podtalnice ter negotovosti glede razpoložljivosti vode z ureditvijo sistemov zbiranja in shranjevanja vode.

5. Pogodbenice sodelujejo v boju proti grožnji, ki jo invazivne tujerodne vrste predstavljajo za izumrtje lokalnih vrst, biotsko raznovrstnost, funkcije in storitve ekosistemov, za možnosti preživljanja in odpornost ljudi ter trgovino in gospodarski razvoj.

6. Pogodbenice učinkovito obravnavajo vse oblike onesnaževanja. Prizadevajo si za vzpostavitev potrebnih regulativnih okvirov in mehanizmov izvrševanja za dobro ravnanje s kemikalijami in odpadki. Skupaj si prizadevajo preprečiti ali čim bolj zmanjšati nastajanje odpadkov pri viru ter izboljšati možnosti ponovne uporabe izdelkov, možnost recikliranja in povečati učinkovitost rabe virov, da se proizvodnja in poraba prilagodita doseganju krožnega gospodarstva. S sprejemanjem ukrepov si prizadevajo preprečiti ali čim bolj zmanjšati količino nevarnih snovi v ciklih materialov in nadzorovati kemikalije v izdelkih v njihovem celotnem življenjskem ciklu.

Člen 12

Odpornost proti nesrečam

1. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi odpornosti ljudi, družb, institucij in infrastrukture proti nesrečam. Upoštevajo močne povezave med nesrečami in podnebnimi spremembami ter posledice nesreč za človekov in družbeni razvoj, možnosti preživljanja ljudi, zlasti ranljivih skupin in posameznikov, kulturno dediščino, okoljsko celovitost, gospodarski razvoj in varnost ljudi. Prizadevajo si za izvajanje in spremljanje Sendajskega okvira za zmanjševanje tveganja nesreč za obdobje 2015–2030, vključno z izmenjavo informacij in dobrih praks, ob upoštevanju ustreznih svojih okvirov politike, tudi Okvira za odporni razvoj v Pacifiku.

2. Pogodbenice spodbujajo celosten pristop k zmanjševanju tveganja nesreč, vključno z upoštevanjem Okvira za odporni razvoj v Pacifiku, vlaganjem v preprečevanje tveganj in pripravljenost nanje, vključevanjem prizadevanj za zmanjšanje tveganja v ukrepe okrevanja in spodbujanjem zavarovanja finančnega tveganja. Podpirajo odpornost javnih služb, infrastrukture, prehranske varnosti in zanesljive oskrbe z vodo ter zagotavljajo, da se pri vlaganju upošteva realistično razumevanje prihodnjih tveganj. Odpornost proti podnebnim spremembam umeščajo v jedro vseh prizadevanj za obnovo in okrevanje, vključno z izvajanjem pristopa „boljša obnova“.

3. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi dostopa do ustreznih tehnologij za krepitev odpornosti, njihovega prenosa in sistematične uporabe. Vlagajo v zbiranje in uporabo statističnih podatkov o nesrečah in podatkov o izgubah zaradi nesreč, celovito ocenjevanje tveganja, izvajanje načrtov za zmanjšanje tveganja na vseh ravneh ter močnejše povezave med zmanjševanjem tveganja nesreč in prilagajanjem podnebnim spremembam. Podpirajo uporabo vesoljskih tehnologij in informacij, da bi izboljšale ukrepe za preprečevanje, pripravljenost, odzivanje in okrevanje.

4. Pogodbenice si prizadevajo za krepitev vključujočega upravljanja tveganj na vseh ravneh, vključno z razvojem zmogljivosti za zmanjšanje tveganja nesreč na nacionalni in regionalni ravni ter centri odličnosti za podnebne inovacije. Prizadevajo si za povečanje zmogljivosti za spremljanje, zgodnje opozarjanje in oceno tveganja, izboljšanje domačih in regionalnih zmogljivosti ter sposobnosti za preprečevanje, blažitev, pripravljenost, odzivanje in ukrepe okrevanja, vključno z mehanizmi civilne zaščite, ter zmogljivosti lokalnih skupnosti in institucij, s posebnim poudarkom na najbolj ranljivih in marginaliziranih gospodinjstvih in skupinah.

5. Pogodbenice spremljajo in ocenjujejo prednostne naloge in cilje za obvladovanje tveganja nesreč in podnebna tveganja glede na mednarodne dobre prakse.

NASLOV II

Vključujoči in trajnostni gospodarski razvoj

Člen 13

1. Pogodbenice izvajajo celostne strategije in reforme za izgradnjo odpornih in raznolikih gospodarstev, spodbujajo gospodarsko rast in preobrazbo, krepijo poslovne in trgovinske odnose ter podpirajo prehod na polno, kakovostno zaposlitev. Zavezujejo se, da bodo ustvarile poslovno okolje, ki bo spodbujalo večje naložbene tokove in razvoj zasebnega sektorja. Utrjujejo in poglabljajo gospodarsko sodelovanje znotraj regij, vključno z mobilnostjo blaga in storitev. Spodbujajo in olajšujejo širšo uporabo lastnih valut v mednarodnih transakcijah.

2. Pogodbenice spodbujajo ukrepe v podporo preobrazbeni naravi znanosti, tehnologije, inovacij in raziskav. Prizadevajo si za doseganje krožnih nizkoemisijskih gospodarstev, odpornih proti podnebnim spremembam, in zagotavljanje, da imajo vsi koristi od novih poslovnih priložnosti, da se spoštujejo in uveljavijo temeljni delovni standardi, tudi s pomočjo socialnega dialoga, ter da se spodbuja socialno-ekonomsko opolnomočevanje ranljivih ljudi, žensk in mladih ter njihovo vključevanje, med drugim z ustreznimi ukrepi socialne zaščite. Soglašajo z osredotočanjem prizadevanj na ključne sektorje z multiplikacijskim učinkom na trajnostno rast, ustvarjanje delovnih mest in izkoreninjenje revščine, vključno z možnostjo sodelovanja na novih gospodarskih področjih.

Poglavje 1

Gospodarska rast in diverzifikacija

Člen 14

Dejavniki, ki omogočajo gospodarski razvoj

1. Pogodbenice izvajajo ukrepe, ki prednostno podpirajo doseganje višjih ravni gospodarske produktivnosti z diverzifikacijo, tehnološkim nadgrajevanjem in inovacijami, ter ukrepe za izboljšanje makroekonomske stabilnosti in stabilnosti finančnega sektorja, poenostavitev in uskladitev poslovnih predpisov in procesov, krepitev učinkovitih in predvidljivih davčnih sistemov, ter izboljšanje učinkovitosti javne uprave in pravosodnih sistemov. Sprejemajo preudarne konkurenčne politike ter zagotavljajo varstvo zemljiških in lastninskih pravic ter pravic intelektualne lastnine.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale dobro zakonodajo, predpise in politike za olajševanje poslovanja, katerih cilj je zmanjšanje regulativnih in upravnih ovir ter povečanje preglednosti ob hkratnem razvoju podjetniških spretnosti in poslovne kulture, namenjenih povečanju naložb in razvoju zasebnega sektorja. Spodbujajo tudi družbeno odgovornost podjetij in odgovorno poslovno ravnanje, vključno z vidika okolja.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo obravnavale in krepile razvoj človeškega kapitala, zlasti z naložbami in podpiranjem ustvarjanja visoko izobražene, usposobljene, kvalificirane in učinkovite delovne sile, ki bo dovolj izobražena za dostop do dostojne zaposlitve, tudi v novih sektorjih dinamične rasti, s čimer se bodo izpolnile zahteve trgov dela in okrepila vključenost zasebnega sektorja. Poseben poudarek namenijo krepitvi digitalne pismenosti, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter programov terciarnega izobraževanja.

4. Pogodbenice spodbujajo politike, ki krepijo ustreznost, učinkovitost in uspešnost institucij trga dela. Spodbujajo mobilnost delovne sile znotraj regije v podporo razvojnim potrebam pacifiških članic OAKPD in se pozitivno odzivajo na potrebe zasebnega sektorja ter prispevajo k boljšemu gospodarskemu povezovanju, obsežnejšim naložbam in večji produktivnosti podjetij.

5. Pogodbenice podpirajo razvoj ključnih infrastruktur, med drugim za energijo, promet in vodo, ter storitve informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) ter digitalno povezljivost.

6. Pogodbenice spodbujajo razvoj podeželskih območij in diverzifikacijo podeželskega gospodarstva, vključno s krepitvijo povezav med odpornimi infrastrukturami, turizmom, kmetijstvom in industrijo.

7. Pogodbenice podpirajo ukrepe za izboljšanje kakovosti, razpoložljivosti in dostopnosti zavarovalnih, finančnih in nefinančnih storitev za zasebna podjetja, tako v formalnih kot tudi v neformalnih sektorjih. Izboljšajo dostop do cenovno dosegljivega financiranja, vključno z razvojem uspešnih bančnih in nebančnih sistemov ter krepitvijo digitalnih finančnih storitev, ki omogočajo dodajanje vrednosti z vključevanjem podjetij, zlasti mikro ter malih in srednjih podjetij, v regionalne in svetovne vrednostne verige, in z okrepljeno proizvodnjo, zmogljivostjo regulativnega urejanja trgovine, podjetništvom, boljšim spodbujanjem poslovanja, diverzifikacijo proizvodov in izvoznih destinacij, tehnološkimi izboljšavami in inovacijami, vključno s platformami za elektronsko trgovanje.

Člen 15

Naložbe

1. Pogodbenice se zavezujejo k spodbujanju, ustvarjanju in ohranjanju ugodnega okolja za odgovorne naložbe v vzajemno korist. Racionalizirajo in pospešujejo upravne postopke in zahteve ter podpirajo ukrepe, ki ustvarjajo predvidljivo in varno naložbeno okolje, omogočajo partnerstva in spodbujajo dialog med javnim in zasebnim sektorjem.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo s kombiniranjem, jamstvi in drugimi inovativnimi finančnimi instrumenti privabile in zadržale trajnostne in odgovorne javne in zasebne naložbe, vključno z neposrednimi tujimi naložbami, da bi povečale zaupanje vlagateljev. Vlagateljem si prizadevajo zagotoviti ustrezne in lahko dostopne informacije o poslovnih priložnostih v EU in pacifiških članicah OAKPD.

3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo sodelovale pri spodbujanju naložb z ustrezno kombinacijo posredovanj, pri čemer bodo posebno pozornost namenile mladim in ženskam.

Člen 16

Razvoj zasebnega sektorja

1. Pogodbenice podpirajo razvoj dinamičnega, konkurenčnega in odgovornega zasebnega sektorja, vključno s sprejetjem potrebnih politik ter gospodarskih, institucionalnih in zakonodajnih reform na nacionalni iali regionalni ravni, ali obeh. Sprejmejo ukrepe za okrepitev in izboljšanje produktivnosti in učinkovitosti zasebnega sektorja. Posebno pozornost namenijo rasti in izboljšanju konkurenčnosti mikro, malih in srednjih podjetij, podjetniškim inkubatorjem ter razvoju domače obrti.

2. Pogodbenice izkoristijo priložnosti tehnološkega napredka in digitalnega gospodarstva. Prizadevajo si za mobilizacijo naložb v podporo raziskavam in inovacijam ter digitalnemu gospodarstvu in za spodbujanje zasebnega sektorja k hitrejšemu uvajanju digitalizacije, zlasti v smislu naložb, inovacij, tržnega znanja, dostopa in strokovnega znanja.

3. Pogodbenice spodbujajo industrijski razvoj z namenom doseganja trajnostne gospodarske rasti. Sprejmejo ciljno usmerjene politike za spodbujanje industrijske rasti in ustvarjanje priložnosti, zlasti z vzpostavljanjem povezav in izvajanjem dejavnosti, ki prinašajo dodano vrednost, vključno z malimi panogami. Spodbujajo razvoj ustreznih tehnologij in postopkov ter diverzifikacijo nišnih proizvodov. Razvijajo in izvajajo strategije, ki gradijo regionalne in nacionalne zmogljivosti za konkurenčnost srednje- in visokotehnološke proizvodnje in izvoza.

4. Pogodbenice podpirajo večjo učinkovitost rabe virov ter sprejetje čistejših in okoljsko neoporečnih tehnologij in industrijskih postopkov. Učinkovito obravnavajo vse oblike onesnaževanja, ki so posledica gospodarskih dejavnosti, med drugim z jasno opredelitvijo in dodelitvijo odgovornosti posamezni panogi in nosilcem dejavnosti v celotni dobavni verigi na podlagi načela razširjene odgovornosti proizvajalca in načela odgovornosti povzročitelja.

Člen 17

Znanost, tehnologija, inovacije in raziskave

1. Pogodbenice sodelujejo na področju znanstvenih raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij z namenom spodbujanja družbenega in gospodarskega razvoja, reševanja družbenih izzivov in izboljšanja regionalne konkurenčnosti. Razvijajo medsebojno povezanost in interoperabilnost raziskovalnih mrež in računalniške ter znanstvene podatkovne infrastrukture in storitev ter spodbujajo takšen razvoj v svojih regijah.

2. Pogodbenice po potrebi omogočajo medsebojen dostop do znanstvenih, tehnoloških in inovacijskih programov, raziskovalnih infrastruktur in objektov, publikacij ter znanstvenih podatkov na pomembnih področjih, vključno s podnebnimi spremembami in oceani.

3. Pogodbenice sodelujejo pri zadevah skupnega interesa na področju civilnih vesoljskih dejavnosti, kot so vesoljske raziskave, aplikacije in storitve globalnega satelitskega navigacijskega sistema, razvoj satelitskih sistemov za povečevanje signalov, opazovanje Zemlje in geoznanost, zlasti pri uporabi mehanizmov za zgodnje opozarjanje in nadzor.

Člen 18

Nakazila izseljencev

Pogodbenice si ob priznavanju pomena nakazil izseljencev kot pomembnega vira za vključujoč in trajnostni razvoj prizadevajo za zmanjšanje transakcijskih stroškov nakazil izseljencev na manj kot 3 % in odpravo koridorjev nakazil s stroški, višjimi od 5 %, do leta 2030, spodbujanje ozaveščenosti o finančni pismenosti in finančne vključenosti s pomočjo inovativnih finančnih instrumentov ter za izboljšanje regulativnih okvirov za okrepljeno vključevanje netradicionalnih akterjev, tudi prek uporabe novih tehnologij.

Poglavje 2

Trgovinsko sodelovanje

Člen 19

Trgovinsko povezovanje

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo povečale trgovinske priložnosti v vzajemno korist, pa tudi povezovanje s širšo regijo, vključno s čezmorskimi državami in ozemlji. Njihov cilj je spodbujati nemoteno in postopno vključevanje pacifiških članic OAKPD v svetovno gospodarstvo, zlasti s polnim izkoriščanjem potenciala regionalnega povezovanja in trgovine z drugimi regijami.

2. Pogodbenice podpirajo izvajanje in delovanje obstoječega začasnega sporazuma o partnerstvu med Evropsko skupnostjo na eni strani in pacifiškimi državami na drugi strani, spodbujajo pristop zainteresiranih držav k navedenemu sporazumu in po potrebi razširijo njegovo področje uporabe.

3. Pogodbenice podpirajo proces regionalnega gospodarskega povezovanja v pacifiški regiji, vključno z omogočanjem trgovine in regulativno harmonizacijo, da se državam omogoči izkoriščanje trgovine s sosednjimi državami in spodbudi njihovo vključevanje v regionalne in globalne vrednostne verige.

Člen 20

Trgovinska zmogljivost

1. Pogodbenice sodelujejo pri gradnji trgovinskih zmogljivosti, vključno z okrepljeno proizvodnjo in podjetništvom ter povečanim vlaganjem v sektorje, ki ustvarjajo dodano vrednost. Zagotovijo, da so vzpostavljeni okvirni pogoji in primerne notranje politike za spodbujanje obsežnejših trgovinskih tokov.

2. Pogodbenice sodelujejo na področju olajševanja trgovine na podlagi svojih zavez iz Sporazuma STO o olajševanju trgovine. Pri takem sodelovanju se upoštevajo posebne potrebe pacifiških članic OAKPD, vključno s tistimi, ki so povezane z geografskimi omejitvami, tehnologijo, financiranjem trgovine in povezljivostjo. Prizadevajo si zmanjšati trgovinske stroške, povezane z uvozom, izvozom, tranzitom in drugimi carinskimi postopki v zvezi s pretokom blaga in storitev, vključno z avtomatizacijo carinskih postopkov.

3. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju, odkrivanju in odpravljanju nepotrebnih tehničnih ovir v trgovini in nepotrebnih netarifnih ovir, ki omejujejo njihov izvoz. Sodelujejo zlasti, da zagotovijo skladnost z mednarodnimi standardi z ustrezno podporo za gradnjo zmogljivosti ter izboljšanim mehanizmom za nadzor kakovosti in laboratoriji za certificiranje.

4. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi sanitarnih in fitosanitarnih predpisov in praks, vključno z institucionalnimi in regulativnimi mehanizmi ter ustreznimi informacijskimi sistemi in infrastrukturami.

5. Pogodbenice sodelujejo pri izvajanju dogovorov o upravnem sodelovanju in preverjanju v svojih trgovinskih odnosih.

6. Pogodbenice ob priznavanju prispevka digitalne tehnologije k olajševanju trgovine soglašajo, da bodo sodelovale pri oblikovanju ustreznih pacifiških regionalnih digitalnih platform za nacionalno in čezmejno trgovino.

Člen 21

Storitve

1. Pogodbenice podpirajo razvoj trdnega in dinamičnega storitvenega sektorja, pri čemer priznavajo njegov pomen v smislu prispevka tega sektorja h gospodarski rasti in ustvarjanju delovnih mest, zagotavljanja vložkov za vse gospodarske dejavnosti in omogočanja preobrazbenih proizvodnih in izvoznih procesov.

2. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti za zagotavljanje storitev. Posebno pozornost namenjajo storitvam, povezanim s pretokom fizičnih oseb za poslovne namene, finančnim in drugim poslovnim storitvam, turizmu, kulturnemu in ustvarjalnemu sektorju ter gradbeništvu in z njim povezanim inženirskim storitvam.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo po potrebi spodbujale sklenitev sporazumov o medsebojnem priznavanju, tudi z namenom olajšanja priznavanja poklicnih kvalifikacij. Sodelujejo pri odpravljanju ovir v trgovini s storitvami, katerih cilj je spodbujanje konkurence, ustvarjanje delovnih mest, vzpodbuditev rasti in razvoja ter izboljšanje kakovosti njihovega storitvenega sektorja.

Poglavje 3

Ključni sektorji

Člen 22

Modro gospodarstvo

1. Pogodbenice spodbujajo dobro upravljano in trajnostno modro gospodarstvo, ki je namenjeno usklajevanju trajnostne gospodarske rasti z ustvarjanjem delovnih mest, izboljšanjem možnosti preživljanja in socialne pravičnosti, poštenimi gospodarskimi koristmi in večjo prehransko varnostjo, in sicer na podlagi ohranjanja morskih ekosistemov in biotske raznovrstnosti ter trajnostne rabe virov.

2. Pogodbenice sodelujejo pri razvoju trajnostne akvakulture z učinkovitim prostorskim načrtovanjem, ekosistemskim pristopom in okrepljenimi enakimi pogoji za vlagatelje, pri čemer upoštevajo pomisleke lokalnih skupnosti.

3. Pogodbenice krepijo razvoj trajnostnega ribištva, tudi na ravni obrtnega ribolova, s spodbujanjem trajnostnih vrednostnih verig prek povečanih naložb v produktivnost in lokalne predelovalne zmogljivosti, pri čemer zagotavljajo trajnostnost ribolovnih virov ter boljšo prehransko varnost in varnost hrane.

4. Pogodbenice izkoristijo priložnosti na področju morske biotehnologije, podpirajo raziskave in zmanjšujejo tehnična ozka grla, da bi vlagateljem olajšale dostop, hkrati pa se izognile tveganjem za morsko okolje.

5. Pogodbenice spodbujajo raziskave, inovacije ter izmenjavo znanja, dobrih praks in izkušenj, pridobljenih na področju modrega gospodarstva, vključno s krepitvijo prostorskega načrtovanja in preudarnim odločanjem o naložbah.

6. Pogodbenice spodbujajo pridobivanje energije iz obnovljivih morskih virov, da se pospeši prehod na čisto energijo na vseh otokih.

Člen 23

Kmetijstvo

1. Pogodbenice spodbujajo trajnostno kmetijstvo ter podpirajo agroekološke prakse in ukrepe za izgradnjo kmetijstva, odpornega proti podnebnim spremembam, ter zagotavljanje dodane vrednosti in diverzifikacije, da se izboljšajo možnosti preživljanja, povečajo dohodki in ustvarijo dostojna delovna mesta.

2. Pogodbenice sodelujejo pri povečevanju priložnosti za dostop proizvajalcev, predelovalcev in izvoznikov, zlasti malih kmetovalcev, do trgov na nacionalni, regionalni in svetovni ravni, med drugim z izboljšano podporo svetovanju v kmetijstvu, podeželsko infrastrukturo in dostopom do financiranja. Skupaj si prizadevajo za zagotavljanje skladnosti z mednarodno sprejetimi praksami in standardi, pri čemer upoštevajo svoje ustrezne okvire politike.

3. Pogodbenice spodbujajo prehransko varnost z razvojem vključujočih in biotsko raznovrstnih vrednostnih verig s poudarkom na hranljivosti, vključno z lokalnim dodajanjem vrednosti in predelavo ter povečanimi zmogljivostmi akterjev v vrednostnih verigah. Prav tako si skupaj prizadevajo za registracijo in zaščito geografskih označb za kmetijske in živilske proizvode iz pacifiške regije in Evropske unije.

4. Pogodbenice sodelujejo v boju proti škodljivim organizmom, boleznim in invazivnim vrstam, ki vplivajo na njihovo kmetijstvo.

Člen 24

Turizem

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile uravnotežen in trajnosten razvoj turizma ter čim bolj povečale njegov potencial za gospodarsko rast, ustvarjanje dostojnih delovnih mest in povečanje javnih prihodkov, hkrati pa zagotovile vključevanje okoljskih, kulturnih in socialnih razsežnosti.

2. Pogodbenice krepijo varstvo kulturne dediščine in naravnih virov in njihovo promocijo ter utrdijo povezave med turizmom in drugimi ustreznimi gospodarskimi sektorji, zlasti prometom in kmetijstvom ter modrim gospodarstvom.

3. Pogodbenice sodelujejo pri spodbujanju praks trajnostnega razvoja in si prizadevajo optimizirati socialno-ekonomske koristi turizma, zavarovati zemljišča, oceane, ljudi in kulture, pri čemer spoštujejo integriteto in interese lokalnih skupnosti ter podpirajo njihovo sodelovanje v procesu razvoja turizma, zlasti turizma na podeželju, skupnostnega turizma ter ekoturizma. Spodbujajo naložbe v nove tehnologije za raziskave in statistični razvoj, odpornost proti podnebnim spremembam in nesrečam, biotsko raznovrstnost, ravnanje z odpadki, energijo iz obnovljivih virov in energijsko učinkovitost, vodno in prehransko varnost ter možnosti preživljanja skupnosti in njihovo udeležbo.

4. Pogodbenice podpirajo naložbe v promocijo in razvoj turističnih produktov in storitev. Spodbujajo razvoj inovativnih partnerstev z ustreznimi letalskimi prevozniki in izvajalci križarjenj ter vlagajo v razvoj človeškega kapitala, usposabljanje na področju turizma in gradnjo zmogljivosti, trženje, vključno z digitalnim trženjem, ter spodbujajo poslovne stike in izmenjave usposobljenega osebja, da se poveča konkurenčnost, dvignejo standardi storitev in nadaljuje razvoj turističnega sektorja.

Člen 25

Trajnostna energija

1. Pogodbenice priznavajo pomen energetskega sektorja za gospodarsko blaginjo in za človekov in družbeni razvoj ter človekovo varnost in potrebo po nemotenem prehodu na nizkoogljično gospodarstvo. Prizadevajo si za krepitev energetske varnosti in odpornosti energetskih infrastruktur, da se izboljša dostopnost in cenovna dosegljivost čiste energije.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo podpirale reforme energijskega sektorja v pacifiški regiji, ki prispevajo k zmanjšanju ogljične intenzivnosti razvojnih procesov, povečanju učinkovitosti dobave in končne porabe energije, povečanju odpornosti energetske infrastrukture in zmanjšanju neto emisij toplogrednih plinov, ob upoštevanju svojih ustreznih okvirov politike, vključno z okvirom za ukrepanje na področju energetske varnosti v Pacifiku in Okvirom za odporni razvoj v Pacifiku.

3. Pogodbenice omogočajo odprte, pregledne in delujoče trge energije, ki spodbujajo vključujoče in trajnostne naložbe v odgovorno proizvodnjo, prenos in distribucijo energije ter učinkovito rabo energije.

4. Pogodbenice spodbujajo učinkovito rabo energije in prihranke energije na vseh stopnjah energetske verige, od proizvodnje do porabe, ter krepijo, izboljšujejo in preoblikujejo zmogljivosti za proizvodnjo in distribucijo električne energije, vključno s krepitvijo in širitvijo mestnih in podeželskih distribucijskih omrežij.

5. Pogodbenice spodbujajo energetski prehod v pacifiški regiji z razvojem in uvajanjem tehnologij za čisto, raznoliko, stroškovno učinkovito in trajnostno energijo, vključno s tehnologijami za pridobivanje energije iz obnovljivih virov in njeno nizkoemisijsko proizvodnjo.

Člen 26

Povezljivost

1. Pogodbenice ob priznavanju geografskih omejitev, s katerimi se soočajo pacifiške otoške države, krepijo povezljivost v vsej pacifiški regiji, pri čemer zagotovijo, da je trajnostna, celovita in temelji na pravilih ter da spodbuja naložbe in enake konkurenčne pogoje za podjetja. Prizadevajo si za vzpostavitev varnih, zanesljivih, odpornih in trajnostnih prometnih povezav po zraku, kopnem in morju ter digitalnih omrežij, od mobilnih do fiksnih, od hrbteničnega internetnega omrežja do končnega dela povezave, od kablov do satelitov. Zavezujejo se, da si bodo prizadevale za energetsko povezljivost, da bi spodbujale iskanje sodobnih, učinkovitih in čistih rešitev ter navezovanje medosebnih stikov.

2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo prestrukturirale, okrepile in izboljšale prometne in povezane infrastrukturne sisteme, olajšale in izboljšale gibanje potnikov, vključno tistih z omejeno mobilnostjo, in pretok blaga ter zagotavljale gospodaren, varen, zanesljiv in trajnosten dostop do zanesljivih in učinkovitih prometnih storitev v mestih, po zraku, morju, celinskih plovnih poteh, železnici in cesti. Izboljšujejo splošno upravljanje prometnega sektorja, in sicer z razvojem in izvajanjem učinkovitih predpisov za lažje usklajevanje v pacifiški regiji, omogočanje lojalne konkurence in interoperabilnosti znotraj načinov prevoza in med njimi ter aktiviranje in spodbujanje udeležbe zasebnega sektorja v prometnih projektih, vključno z vzdrževanjem in odpravo omejitev zmogljivosti ter manjkajočih povezovalnih infrastruktur.

3. Pogodbenice priznavajo pomen gospodarnih in učinkovitih storitev pomorskega prometa kot glavnega načina prevoza, ki olajšuje trgovino. Sodelujejo v sektorju pomorskega prometa, da bi spodbujale prizadevanja pacifiških članic OAKPD pri razvoju konkurenčnih pristanišč in pristaniških storitev, vključno s plovno infrastrukturo, da se izboljša pretok blaga in ljudi.

4. Pogodbenice sodelujejo v letalskem sektorju, vključno z obravnavanjem povečanja števila poti in pogostosti zračnih prevozov v pacifiško regijo. Sodelujejo tudi pri krepitvi in izboljšanju varnosti in varovanja v letalstvu ter nadzora zračnega prostora, vključno z zmožnostjo odzivanja na s tem povezane grožnje in tveganja. Soglašajo, da bodo okrepile in izboljšale zmogljivosti navigacijskih pripomočkov za potovanje po zraku in morju, vključno s službami za kontrolo zračnega prometa in kartografijo.

5. Pogodbenice si prizadevajo za spodbujanje dostopa do odprte, cenovno dosegljive in varne širokopasovne povezljivosti in digitalne infrastrukture, vključno z izboljšanimi podvodnimi kabli. Sprejmejo ukrepe za omogočanje enostavnega dostopa do IKT ter podpirajo ustrezno uporabo umetne inteligence in interneta stvari ter uvedbo obsežnih nizkocenovnih brezžičnih omrežij, prilagojenih lokalnim razmeram. Prizadevajo si za vzpostavitev potrebnih regulativnih institucij za izdajanje dovoljenj ponudnikom storitev, spodbujajo konkurenčno ravnanje in zagotavljajo blaginjo in varstvo potrošnikov za krepitev regionalnega sodelovanja ob upoštevanju ustreznih okvirov politike pogodbenic, vključno s Pacifiškim regionalnim strateškim akcijskim načrtom za IKT.

Člen 27

Ekstraktivna industrija

1. Pogodbenice ob priznavanju prispevka ekstraktivne industrije h gospodarskemu razvoju spodbujajo trajnostne in odgovorne naložbe ob podpori ustrezne zakonodaje, politik in regulativnih okvirov, skladnih z mednarodnimi dobrimi praksami. Njihov cilj je zagotoviti pošten in neizkrivljen dostop do ekstraktivnih virov, pri čemer se v celoti spoštujejo nacionalne zakonodaje in suverenost držav nad njihovimi naravnimi viri ter spoštujejo pravice zadevnih lokalnih skupnosti.

2. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale odgovorno upravljanje ekstraktivnih virov, vključno z razvojem zakonodajnih okvirov in upoštevanjem okoljskih vplivov. Spodbujajo preglednost in vzajemno odgovornost v skladu z načeli, določenimi v pobudi za preglednost v ekstraktivni industriji.

3. Pogodbenice se zavzemajo za uporabo ustreznih tehnologij za spodbujanje trajnostnega in odgovornega raziskovanja in izkoriščanja ekstraktivnih virov.

Člen 28

Gozdarstvo

1. Pogodbenice spodbujajo trajnostno gospodarjenje z gozdovi in trajnostno uporabo gozdnih virov, zmanjšujejo in zaustavijo krčenje in degradacijo gozdov, ohranjajo biotsko raznovrstnost gozdov in gozdne ekosisteme, se borijo proti nezakoniti sečnji in z njo povezani trgovini ter spodbujajo z viri gospodarne in energijsko učinkovite proizvode iz trajnostno upravljanih gozdov.

2. Pogodbenice spodbujajo vzpostavljanje trajnostnih vrednostnih verig za primarne agroživilske in gozdarske surovine in proizvode, pri čemer dajejo prednost ustvarjanju delovnih mest in drugih ekonomskih priložnosti na področju ohranjanja ekosistemov. Sodelujejo pri trajnostnem gospodarjenju z gozdovi, tudi z namenom zakonitega in trajnostnega zagotavljanja proizvodov za komercialno korist in trajnostne komercializacije gozdnega rastlinstva in živalstva, pri čemer v celoti spoštujejo mednarodne dobre prakse in standarde ter ustrezne mednarodne sporazume. Sodelujejo in spodbujajo uporabo ustrezne tehnologije in metod za prepoznavanje in razvoj zelišč in drugih gozdnih materialov, ki bi prispevali k zdravilom, hkrati pa zagotavljajo, da ne pride do izgube biotske raznovrstnosti, da se v ekosisteme ne vnaša neravnotežja in da dostop do zdravil ni oviran.

3. Pogodbenice si prizadevajo za izboljšanje upravljanja in trajnostnosti gozdov, vključno z upoštevanjem akcijskega načrta EU za izvrševanje zakonodaje, upravljanje in trgovanje na področju gozdov (FLEGT) ter spodbujanjem razvoja sporazumov o prostovoljnem partnerstvu. Prizadevajo si za krepitev skladnosti in pozitivnih interakcij na državni ravni med akicjskim načrtom FLEGT in podnebnimi ukrepi v gozdarskem sektorju in sektorju rabe zemljišč, tudi v okviru drugih mednarodnih pobud, zlasti varšavskega okvira za zmanjševanje emisij zaradi krčenja in degradacije gozdov (REDD +). Skupaj si prizadevajo za razvoj in pregled politik, zakonodaje, predpisov, strategij in načrtov za podnebne ukrepe v gozdarskem sektorju in sektorju rabe zemljišč v skladu z nacionalno določenimi prispevki držav. Sprejmejo ukrepe za izboljšanje kakovosti evidenc emisij in odvzemov iz gozdarskega sektorja.

4. Pogodbenice podpirajo razvoj strategij za prilagajanje gozdov in njihovo ohranjanje ter pobud za izboljšanje zdravja gozdov, preprečevanje krčenja gozdov, obnovo degradiranih gozdnih krajin, povečanje odpornosti proti podnebnim spremembam in ponovno vzpostavitev gozdnih površin. Ob priznavanju pomena naravnih gozdov in pragozdov pri zagotavljanju ekosistemov, podnebja in kulturnih storitev, od katerih so odvisne naše družbe, sodelujejo pri razvoju in izvajanju ustreznih pristopov in pozitivnih spodbud za njihovo prilagajanje in ohranjanje.

5. Pogodbenice podpirajo krepitev in gradnjo zmogljivosti regionalnih, podregionalnih in nacionalnih institucij in agencij, pristojnih za trajnostno gospodarjenje z gozdovi. Povečajo ozaveščenost javnosti glede krčenja gozdov na vseh ravneh in spodbujajo uporabo proizvodov, ki so gospodarni z viri in energijo ter pridobljeni s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi. Spodbujajo in podpirajo uporabo alternativnih, trajnostnih in čistih goriv za kuhanje za lokalne skupnosti. Krepijo udeležbo lokalnih organov in skupnosti v varstvu gozdov.

NASLOV III

Oceani, morja in ribištvo

Člen 29

Pogodbenice priznavajo bistveno vlogo oceanov za življenje na Zemlji, trajnostni razvoj in možnosti preživljanja ljudi. Soglašajo, da bodo okrepile prizadevanja za varovanje oceanov in morij pred škodljivimi posledicami in vplivi različnih pritiskov, kot so podnebne spremembe, zakisljevanje oceanov in beljenje koral, čezmerno izkoriščanje, nezakonit, neprijavljen in nereguliran ribolov ter druge uničujoče in netrajnostne dejavnosti. Spodbujajo trajnostni razvoj modrega gospodarstva, varujejo morske ekosisteme in biotsko raznovrstnost, zmanjšujejo onesnaževanje vseh vrst ter izvajajo politike ublažitve podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.

Poglavje 1

Upravljanje oceanov

Člen 30

Trajnostni oceani

1. Pogodbenice medsebojno priznavajo dosedanja prizadevanja za boljše in bolj celostno upravljanje oceanov, okrepljene regionalne in podregionalne ukrepe za ohranjanje in upravljanje ribištva, spremljanje, nadzorovanje in opazovanje ribištva ter druge strategije za posamezne regije in instrumente za učinkovito upravljanje oceanov.

2. Pogodbenice sprejmejo potrebne ukrepe za izvajanje ustreznih mednarodnih in regionalnih pogodb, konvencij in sporazumov o upravljanju oceanov, katerih podpisnice so, ter o njihovem ohranjanju in gospodarjenju z viri v njih.

3. Pogodbenice krepijo upravljanje oceanov za njihovo trajnostno rabo in ohranjanje v skladu s Konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu (UNCLOS) in ob upoštevanju ustreznih regionalnih okvirov, vključno s spodbujanjem pristopa celostnega upravljanja, ob upoštevanju družbenih, gospodarskih in okoljskih razsežnosti trajnostnega razvoja.

4. Pogodbenice sodelujejo, da bi ublažile in zmanjšale pritisk na oceane in njihove vire, da se zagotovijo varni, zaščiteni, čisti in trajnostno upravljani oceani, ter okrepile znanje o oceanih. Sodelujejo pri varstvu, ohranjanju in obnovi obalnih in morskih ekosistemov.

5. Pogodbenice sodelujejo pri preprečevanju in zmanjševanju onesnaževanja morja ter boju proti onesnaževanju s hrupom in morskimi odpadki, vključno s plastiko in mikroplastiko, razlitji nafte in jedrskimi kontaminanti. Podpirajo in si prizadevajo za ureditev zmanjšanja emisij toplogrednih plinov z ladij, pri čemer dejavno podpirajo nujno izvajanje prve strategije Mednarodne pomorske organizacije za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov z ladij. Sprejemajo zakonodajo in predpise, ki urejajo izpust škodljivih odpadkov in smeti, vključno s kaznovanjem kršilcev.

6. Pogodbenice soglašajo, da bodo svoje odločitve sprejemale na podlagi najboljših znanstvenih dognanj ob ustreznem upoštevanju načela ekosistemskega pristopa, previdnostnega načela ter pomena tradicionalnega znanja in znanja domorodnih ljudstev.

7. Pogodbenice okrepijo sodelovanje na področju raziskav, oblikovanja in izvajanja ukrepov za ohranjanje in upravljanje, pomorskega prostorskega načrtovanja ter vzpostavitve morskih varovanih in zaščitenih območij v skladu z mednarodnim pravom in na podlagi najboljših znanstvenih dognanj ter ob upoštevanju znanja domorodnih ljudstev in lokalnih skupnosti.

8. Pogodbenice sodelujejo pri gradnji zmogljivosti in strokovnega znanja na področju upravljanja oceanov, vključno z znanstvenim raziskovanjem morja in prenosom pomorske tehnologije v skladu s UNCLOS.

9. Pogodbenice spodbujajo dialog in sodelovanje v zvezi z vsemi vidiki upravljanja oceanov, vključno z zadevami, povezanimi s podnebnimi spremembami, dvigom morske gladine ter njegovimi možnimi učinki in posledicami, globokomorskim rudarjenjem, ribištvom, onesnaževanjem morja ter raziskavami in razvojem.

10. Pogodbenice priznavajo splošne pomisleke glede vpliva globokomorskega rudarjenja na morsko okolje in njegovo biotsko raznovrstnost. Uporabljajo najboljša znanstvena dognanja, previdnostno načelo in ekosistemski pristop, spodbujajo raziskave in izmenjujejo dobre prakse na področjih skupnega interesa, povezanih z mineralnimi viri na morskem dnu, da se zagotovi okolju prijazno upravljanje dejavnosti za varstvo in ohranjanje morskega okolja in njegove biotske raznovrstnosti.

Člen 31

Biotska raznovrstnost območij zunaj nacionalne jurisdikcije

1. Pogodbenice sodelujejo, tudi prek pristojnih mednarodnih in regionalnih organizacij in dogovorov, pri ohranjanju in trajnostni rabi morske biotske raznovrstnosti na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije na podlagi najboljših znanstvenih dognanj.

2. Pogodbenice spodbujajo gradnjo zmogljivosti in prenos pomorske tehnologije za ohranjanje in trajnostno rabo morske biotske raznovrstnosti na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije, vključno z mednarodnim sodelovanjem.

Poglavje 2

Ribištvo

Člen 32

Trajnostno ohranjanje in upravljanje ribolovnih virov

1. Pogodbenice sodelujejo pri zagotavljanju ohranjanja ter trajnostnega upravljanja in uporabe ribolovnih virov na dvostranski, podregionalni, regionalni in večstranski ravni, kot je ustrezno.

2. Pogodbenice sodelujejo pri zagotavljanju, da se ribolovni viri učinkovito ohranjajo in upravljajo, trajnostno lovijo ter se optimizirajo družbeni in gospodarski donosi.

3. Pogodbenice soglašajo, da bodo spodbujale pregledne in znanstveno utemeljene ukrepe za ohranjanje in upravljanje v skladu z mednarodnim pravom, zlasti pravili in načeli iz UNCLOS in Sporazuma ZN o staležih rib, ter spoštovale ohranitvene in upravljalne ukrepe, ki jih sprejmejo regionalne organizacije za upravljanje ribištva, kjer je ustrezno.

4. Pogodbenice sodelujejo pri zagotavljanju trajnostnega gospodarskega razvoja priobalnega ribolova z učinkovitimi politikami, zakoni in drugimi predpisi. Spodbujajo dostop lokalnih skupnosti ter malih in obrtniških ribičev do ribolovnih virov ter spodbujajo prehransko varnost ter medgeneracijsko in generacijsko pravičnost.

Člen 33

Nezakonit, neprijavljen in nereguliran ribolov

1. Pogodbenice v skladu z mednarodnimi obveznostmi ohranjajo ali sprejemajo pobude za boj proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu v svojih jurisdikcijah, drugih jurisdikcijah in na odprtem morju, pri čemer priznavajo, da takšne dejavnosti resno ogrožajo učinkovito ohranjanje, upravljanje in trajnostno izkoriščanje ribištva.

2. Pogodbenice izvajajo politike in ukrepe za izključitev proizvodov, pridobljenih z nezakonitim, neprijavljenim in nereguliranim ribolovom, iz trgovinskih tokov. Izvajajo in izvršujejo ukrepe spremljanja, nadzorovanja in opazovanja, kot so programi opazovanja, sistemi za spremljanje plovil, dovoljenja za ribolov in dovoljenja za gospodarski ribolov, evidentiranje ulova in poročanje o njem, nadzor nad pretovarjanjem, inšpekcijski pregledi in inšpekcija države pristanišča, ter s tem povezani ukrepi za zagotavljanje skladnosti, vključno z izvrševanjem in sankcijami v skladu z notranjimi predpisi, katerih cilj je ohranjati staleže rib, preprečiti prelov in podpirati trajnostno ribištvo.

3. Pogodbenice v skladu s svojimi obveznostmi, ki izhajajo iz obstoječih nacionalnih zakonov ter podregionalnih, regionalnih in mednarodnih instrumentov, soglašajo, da ne bodo dovolile vstopa plovilom pogodbenic, za katere je bilo ugotovljeno, da izvajajo nezakonit, neprijavljen in nereguliran ribolov v drugih jurisdikcijah in na odprtem morju ali ki so tovrstne dejavnosti izvajale v preteklosti, jim ne bodo zagotavljale storitev in jih bodo pregnale iz svojih pristanišč.

4. Pogodbenice si prizadevajo ratificirati relevantne mednarodne sporazume v zvezi z nezakonitim, neprijavljenim in nereguliranim ribolovom, zlasti Sporazum o ukrepih države pristanišča za preprečevanje nezakonitega, neprijavljenega in nereguliranega ribolova, za odvračanje od njega ter za njegovo odpravljanje, sprejet v Rimu 22. novembra 2009, ter spodbujajo dopolnjevanje in skladnost med mednarodnimi in regionalnimi ukrepi ter strategijami za boj proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu.

Člen 34

Škodljive subvencije za ribištvo

Pogodbenice soglašajo s sprejetjem potrebnih ukrepov za prepoved nekaterih oblik subvencij za ribištvo, ki prispevajo k presežni zmogljivosti in prelovu, za odpravo subvencij, ki prispevajo k nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu, ter za opustitev uvedbe takšnih novih subvencij, pri čemer priznavajo, da bi morala biti ustrezna, učinkovita, posebna in diferencirana obravnava pacifiških držav v razvoju in najmanj razvitih pacifiških držav sestavni del pogajanj o subvencijah za ribištvo v okviru STO.

NASLOV IV

Varnost, človekove pravice, demokracija in upravljanje

Člen 35

Pogodbenice sodelujejo pri oblikovanju miroljubnih in odpornih družb, varujejo, spodbujajo in uresničujejo človekove pravice ter krepijo demokratična načela in dobro upravljanje. Podpirajo odgovorne in pregledne institucije na vseh ravneh ter sprejemajo konkretne ukrepe na področju dobrega upravljanja v davčnih zadevah ter boja proti korupciji, goljufij in pranja denarja. Obravnavajo nove ali naraščajoče grožnje varnosti, vključno s terorizmom, grožnje kibernetski varnosti in vsem oblikam mednarodnega organiziranega kriminala, zlasti v zvezi s pomorsko varnostjo, kibernetskim kriminalom, človekovo in okoljsko varnostjo, obenem pa varujejo človekove pravice, tudi prek regionalnega sodelovanja, pri čemer upoštevajo svoje ustrezne okvire politike, vključno z načeli iz Boeske deklaracije o regionalni varnosti in ustreznimi strategijami skupne zunanje in varnostne politike EU. Prizadevajo si, da bodo, kadar je primerno, v skladu z obstoječimi mednarodnimi obveznostmi, olajševale delo v okviru mehanizmov za človekove pravice, vključno z delovanjem Visokega komisariata ZN za človekove pravice, v zvezi z zadevnimi vprašanji.

Poglavje 1

Varnost

Člen 36

Mir in varnost

1. Pogodbenice sodelujejo pri zagotavljanju miru, varnosti in pravice, in sicer z varovanjem, spodbujanjem in uresničevanjem človekovih pravic, dobrim upravljanjem, okrepljeno človekovo varnostjo, okoljsko varnostjo ter preprečevanjem konfliktov in utrjevanjem miru.

2. Pogodbenice odpravljajo vse oblike nasilja zaradi identitete, vključno s spolnim nasiljem in nasiljem zaradi spola, nasiljem med skupnostmi, etničnim in verskim nasiljem. Podpirajo procese sprave z uporabo mehanizmov tranzicijske pravičnosti, tudi s tradicionalnimi ali običajnimi praksami, če in kadar te niso nezdružljive z mednarodno priznanimi človekovimi pravicami. Zagotavljajo podporo vsem žrtvam nasilja.

3. Pogodbenice sodelujejo pri krepitvi pomorske varnosti v skladu s UNCLOS in ob upoštevanju ustreznih regionalnih okvirov z izmenjavo informacij, odzivanjem na grožnje ladjam in pomorskim objektom in sredstvom ter izvrševanjem ustreznih zakonov in drugih predpisov. Med drugim z uporabo vesoljskih tehnologij sodelujejo pri reševanju varnostnih vprašanj, ki se porajajo ob mednarodnem kriminalu, kot so nedovoljen promet s prepovedanimi drogami, piratstvo in oboroženi ropi na morju, prisilno delo, trgovina z ljudmi in tihotapljenje migrantov

4. Pogodbenice si prizadevajo za razvoj novih pobud za preprečevanje terorizma v vseh njegovih oblikah in boj proti njemu ob polnem spoštovanju načela pravne države in mednarodnega prava, ki urejajo dejavnike, ki bi lahko ustvarili spodbudno okolje za nasilni ekstremizem in radikalizacijo. Razvijajo ali krepijo obstoječo zakonodajo in strategije ter se skupaj borijo proti terorizmu, financiranju terorizma in po potrebi z njim povezanim grožnjam, v popolni skladnosti z mednarodnim pravom, kadar je ustrezno. Pogodbenice sodelujejo pri izvajanju vseh ustreznih resolucij Varnostnega sveta ZN (RVSZN), vključno z RVSZN 2396 (2017) in 2462 (2019), ter Generalne skupščine. Ne zagotavljajo nobene oblike podpore državnim in nedržavnim akterjem, ki poskušajo razviti, pridobiti, izdelati, posedovati, prevažati, prenašati ali uporabljati jedrsko, kemično, biološko ali katero koli drugo orožje in nosilce orožja za teroristične namene. Krepijo sodelovanje, da bi posameznikom in skupnostim omogočile preprečevanje terorističnih dejanj, nasilnega ekstremizma in radikalizacije ter povečanje odpornosti proti njim.

5. Pogodbenice ponovno potrjujejo, da podnebne spremembe predstavljajo življenjsko grožnjo možnostim preživljanja, varnosti in blaginji narodov in skupnosti, ter se zavezujejo k napredku pri izvajanju Pariškega sporazuma. Spodbujajo globalno priznavanje podnebnih sprememb kot varnostnega tveganja in si skupaj prizadevajo preprečiti, da bi vplivi podnebnih sprememb še naprej delovali kot multiplikator groženj, na primer groženj zaradi dviga morske gladine in ekstremnih vremenskih dogodkov, ki imajo resne posledice za mir in varnost. Priznavajo in ukrepajo v zvezi z grožnjo, ki jo podnebne spremembe predstavljajo za mir in varnost, in sicer s krepitvijo ukrepov za prilagajanje in odpornost ter sistemov zgodnjega opozarjanja.

6. Pogodbenice utrdijo sodelovanje na področju spodbujanja kibernetske varnosti, preprečevanja kibernetskih kaznivih dejanj in kriminalitete, ki jih omogoča kibernetski prostor, vključno z dejanji kraje intelektualne lastnine, ter boja proti njim. Sodelujejo pri izmenjavi dobrih praks o tem, kako učinkoviteje zaščititi nacionalno in regionalno kritično infrastrukturo pred kibernetskimi napadi. Spodbujajo upravljanje interneta z več deležniki in obravnavajo vprašanja, povezana z distribucijo nezakonitih ali škodljivih materialov na spletu. Izmenjujejo si informacije glede izobraževanja in usposabljanja tehniških strokovnjakov za kibernetsko varnost in preiskovalcev kibernetske kriminalitete, preiskovanja kibernetske kriminalitete in digitalne forenzike. Krepijo mednarodno sodelovanje za spodbujanje varnosti in stabilnosti v kibernetskem prostoru. Priznavajo, da je kibernetska kriminaliteta svetovni problem, in priznavajo potrebo po nadgrajevanju obstoječih mednarodnih norm in standardov, vključno s tistimi iz Budimpeške konvencije o kibernetski kriminaliteti.

Člen 37

Organizirani kriminal

1. Pogodbenice okrepijo in izvajajo zakonodajo in strategije za boj proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, ki med drugim vključuje trgovino z ljudmi, prepovedane droge, osebno in lahko orožje, nezakonito sečnjo in z njo povezano trgovino, nezakonito trgovino z ogroženimi vrstami, vključno z ogroženimi morskimi vrstami, prostoživečimi živalmi in rastlinami ter pridobljenimi proizvodi, pa tudi druge nezakonite gospodarske in finančne dejavnosti.

2. Pogodbenice sodelujejo z namenom nadaljevanja usklajenih prizadevanj za preprečevanje uporabe njihovih finančnih sistemov za financiranje kriminalnih dejavnosti in boj proti tej uporabi. Izmenjujejo informacije in izvršujejo ustrezne ukrepe za boj proti pranju denarja, financiranju terorizma in nezakonitim finančnim tokovom v skladu z ustreznimi mednarodnimi standardi in okviri, zlasti priporočili Projektne skupine za finančno ukrepanje.

3. Pogodbenice krepijo dialog in sodelovanje na področju kazenskega pregona z namenom boja proti dejavnostim mednarodnih mrež organiziranega kriminala in terorističnih mrež. Z odprtim dialogom in izmenjavo strateških informacij v podporo zgodnjemu opozarjanju in sodelovanju z ustreznimi mednarodnimi organizacijami, partnerji in deležniki izboljšajo usklajevanje med nacionalnimi in regionalnimi varnostnimi mehanizmi.

Poglavje 2

Človekove pravice, demokracija in upravljanje

Člen 38

Človekove pravice

1. Pogodbenice priznavajo, da so človekove pravice univerzalne, nedeljive, soodvisne in medsebojno povezane, ter soglašajo, da bodo spoštovale, varovale, uresničevale in spodbujale vse človekove pravice, bodisi državljanske, politične, ekonomske, socialne ali kulturne. Sprejmejo potrebne ukrepe v skladu z ustreznimi mednarodnimi pogodbami, da se zagotovi polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s svobodo mnenja in izražanja, svobodo zbiranja in združevanja ter svobodo mišljenja, veroizpovedi ali prepričanja. Odpravljajo in se borijo proti vsem oblikam rasizma, diskriminacije, diskriminacije zaradi spola, tudi kadar se ti izražajo z nasiljem zaradi spola, trgovino z ljudmi, pri čemer so ženske in dekleta še posebej tarča spolnega izkoriščanja, sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva, ksenofobije in s tem povezane nestrpnosti.

2. Pogodbenice krepijo prizadevanja za enakost spolov in polno uživanje vseh človekovih pravic žensk in deklet ter njihovo opolnomočenje. Spodbujajo, varujejo in uresničujejo pravice otroka.

3. Pogodbenice spodbujajo pravice pripadnikov manjšin in krepijo pravice domorodnih ljudstev, kot je določeno v Deklaraciji ZN o pravicah domorodnih ljudstev.

4. Pogodbenice podpirajo ukrepe za krepitev na pravicah temelječega pristopa k razvoju, ki zajema vse človekove pravice, in sprejmejo potrebne ukrepe, med drugim za zagotovitev enakosti in nediskriminacije za vse pri uživanju človekovih pravic, vključno z dostopom do virov in storitev, ki so bistveni za pravico do ustreznega življenjskega standarda, ter nadzorom nad njimi. Te med drugim vključujejo pravico do izobraževanja, zdravja, vključno s spolnim in reproduktivnim zdravjem, hrane, pitne vode in sanitarnih storitev, ustrezne nastanitve, dela in sodnega varstva. Ukrepi, ki jih je treba sprejeti za uresničevanje teh pravic, vključujejo dostopne storitve, ki obravnavajo vzroke in škodljive vplive podnebnih sprememb, ter spodbujanje pravične in enake porazdelitve virov.

5. Pogodbenice sodelujejo pri uresničevanju človekovih pravic v pacifiški regiji, vključno z ustanavljanjem in utrjevanjem neodvisnih nacionalnih in regionalnih mehanizmov in institucij za človekove pravice ter s krepitvijo omogočitvenega in varnega okolja za dejavno udeležbo civilne družbe, zagovornikov človekovih pravic in drugih ustreznih deležnikov, tudi prek krepitve njihovih zmogljivosti in dostopa do regionalnih in mednarodnih mehanizmov za človekove pravice.

Člen 39

Demokracija in upravljanje

1. Pogodbenice podpirajo demokratične procese in institucije v skladu z mednarodno priznanimi načeli in nacionalnimi pravnimi okviri, vključno z odgovornimi vladami, izvoljenimi na mirnih, vključujočih, preglednih in verodostojnih volitvah, sprejemanjem rezultatov volitev in posledične zamenjave vlade ter pravico posameznika, da se udejstvuje v javnih zadevah družbe, v kateri živi.

2. Pogodbenice krepijo vlogo parlamentov, podpirajo neodvisnost in pluralnost medijev ter ohranjajo in širijo prostor, ki omogoča delovanje civilne družbe, da se izboljša demokratična odgovornost. Krepijo nacionalne, regionalne in decentralizirane zmogljivosti, da se zagotovi spoštovanje demokratičnih načel in praks.

3. Pogodbenice podpirajo načela dobrega upravljanja. Sprejmejo konkretne ukrepe za ustanovitev vključujočih, odgovornih in preglednih javnih institucij. Podpirajo zmogljivosti za oblikovanje in izvajanje politik, razvijajo odgovorno, učinkovito, pregledno in strokovno javno upravo ter krepijo zagotavljanje kakovostnih javnih storitev.

4. Pogodbenice pospešijo uvajanje storitev e-upravljanja in infrastrukture za digitalne storitve kot sredstva za izboljšanje dostopa do javnih storitev in njihove razpoložljivosti, izboljšanje demokratičnih praks in upravljanja ter spodbujanje, varstvo in uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

5. Pogodbenice vzpostavijo ali okrepijo mehanizme in institucije za boj proti korupciji, podkupovanju, goljufijam in gospodarskemu kriminalu, vključno z izvajanjem in uveljavljanjem ustreznih mednarodnih standardov in instrumentov, zlasti Konvencije ZN proti korupciji, sprejete v New Yorku 31. oktobra 2003. Spodbujajo pregledno upravljanje javnih sredstev in prevzemanje odgovornosti, ukrepe, ki podpirajo vrednote kulture preglednosti, zakonitosti in spremembe ravnanja, da se zagotovi izkoreninjenje korupcije, ter dopolnijo zakonodajo za lažjo izterjavo in vračanje premoženja.

6. Pogodbenice okrepijo sisteme upravljanja za zajezitev nedovoljenih migracij in boj proti tihotapljenju migrantov in s tem povezanim kriminalnim mrežam ter trgovini z ljudmi, s posebnim poudarkom na zaščiti žrtev.

Člen 40

Pravna država in pravosodje

1. Pogodbenice spodbujajo spoštovanje prava in sodelujejo pri utrjevanju pravne države. Njihov cilj je zagotoviti neodvisno, nepristransko in učinkovito sodstvo ter okrepiti institucije na področju izvajanja sodne oblasti. Sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev dostopa vseh do pravnega varstva v skladu s predpisanim pravnim postopkom.

2. Pogodbenice nasprotujejo vsem oblikam mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja s strani državnih in nedržavnih akterjev v vseh okoliščinah in jih obsojajo, tudi s podpiranjem ratifikacije in učinkovitega izvajanja Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali ponižujočim kaznim ali ravnanju, sprejete v New Yorku 10. decembra 1984, in njenega izbirnega protokola.

3. Pogodbenice spodbujajo reforme pravosodja, da zagotovijo učinkovite sodne sisteme in postopke ter sodobne kazenske sisteme. Sodelujejo pri krepitvi zmogljivosti ključnih akterjev v pravosodnih in zakonodajnih organih.

Člen 41

Finančno upravljanje

1. Pogodbenice spodbujajo dobro upravljanje javnih financ, vključno z učinkovito mobilizacijo in uporabo javnih prihodkov, trajnostnim upravljanjem javnega dolga, vzdržnimi, preglednimi, konkurenčnimi in predvidljivimi sistemi javnega naročanja, in podpirajo nacionalne nadzorne organe.

2. Pogodbenice sprejmejo zakonodajo in konkretne ukrepe ter okrepijo ustrezne institucije in mehanizme za izvajanje načel dobrega upravljanja v davčnih zadevah.

3. Pogodbenice se skupaj borijo proti davčnim utajam, izogibanju davkom in nezakonitim finančnim tokovom ter zagotavljajo učinkovitost, uspešnost, preglednost in pravičnost davčnih sistemov.

NASLOV V

Človekov in družbeni razvoj

Člen 42

Pogodbenice so odločene, da bodo do leta 2030 izkoreninile vse oblike revščine, spodbujale človekov in družbeni razvoj z vključujočim in enakim dostopom do socialnih storitev in večje prehranske varnosti, učinkovito odpravile neenakost, spodbujale enakost spolov in opolnomočenje žensk in mladih, da bi imeli vsi potrebna sredstva za dostojno življenje, ter ustvarile pogoje za učinkovito udeležbo posameznikov v demokratičnem življenju in njihov dejavni prispevek k trajnostni gospodarski rasti. Sprejmejo konkretne ukrepe za spodbujanje socialne kohezije in socialne zaščite kot temelja za izkoreninjenje revščine in boj proti neenakosti ter pomembnega sredstva za zagotovitev, da se gospodarski dobički v večji meri vlagajo nazaj v družbo in ljudi. Spodbujajo kulturo in šport kot gonili trajnostnega človekovega in družbenega razvoja ter vključujoče gospodarske rasti, pa tudi socialne vključenosti in miroljubnih družb.

Poglavje 1

Socialne storitve

Člen 43

Izobraževanje

1. Pogodbenice podpirajo vključujoč in pravičen dostop do kakovostnega izobraževanja na primarni, sekundarni in terciarni ravni, predšolske vzgoje ter poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, pri čemer upoštevajo svoje ustrezne okvire politike, vključno z regionalnim okvirom za izobraževanje v Pacifiku. Spodbujajo razvoj digitalne pismenosti in digitalnih kompetenc. Posebno pozornost namenijo ženskam in dekletom ter marginaliziranim osebam in ranljivim skupinam, vključno z invalidi.

2. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za izboljšanje kakovosti formalnega in neformalnega učenja ter za podporo razvoju znanj in spretnosti s poklicnim in strokovnim izobraževanjem in usposabljanjem, da se poveča število visoko izobraženih in usposobljenih delavcev, katerih kompetence ustrezajo potrebam in priložnostim na trgu dela.

3. Pogodbenice podpirajo pobude, ki spodbujajo in omogočajo razvoj in širšo uporabo naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

4. Pogodbenice si prizadevajo izboljšati infrastrukturo in opremo izobraževalnih centrov. Izboljšajo kakovost izobraževanja s politikami, ki temeljijo na dokazih, razvojem učnih načrtov ter večjo kakovostjo usposabljanja učiteljev in strokovnega razvoja.

Člen 44

Zdravje

1. Pogodbenice si prizadevajo doseči univerzalno zdravstveno zavarovanje in pravičen dostop do zdravstvenih storitev, vključno z okrepljenimi nacionalnimi zdravstvenimi sistemi, moderniziranimi objekti in opremo ter kakovostnimi in cenovno dostopnimi osnovnimi zdravili in cepivi.

2. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za okrepitev preprečevanja in nadzora nenalezljivih bolezni, da se zmanjša njihova pogostost, vključno s povečanjem naložb za spodbujanje zdravja ter primarnih in sekundarnih strategij preprečevanja. Upoštevajo svoje ustrezne okvire politike, ki spodbujajo preprečevanje in nadzor nenalezljivih bolezni. Obravnavajo izzive, povezane z duševnim zdravjem, z razvojem zdravstvenega varstva in storitev v skupnosti, vključno s tistimi, ki obravnavajo psihosocialne motnje.

3. Pogodbenice okrepijo nacionalne in regionalne sisteme opazovanja in spremljanja za odkrivanje nalezljivih bolezni in drugih izrednih zdravstvenih razmer na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni ter hitro in učinkovito odzivanje nanje, vključno z okužbami, ki se lahko razrastejo v pandemijo, kot je gripa. Sodelujejo pri izvajanju pristopa „eno zdravje“ za obravnavanje pridobljene antimikrobične odpornosti in njenih posledic za zdravje ljudi in živali.

Člen 45

Voda in sanitarne storitve

1. Pogodbenice okrepijo prizadevanja za spodbujanje dostopa do zadostne, varne in cenovno dostopne vode za osebno in domačo uporabo, pri čemer posebno pozornost namenjajo ljudem v ranljivem položaju. Spodbujajo ukrepe za krepitev vodne varnosti pred vplivi rasti prebivalstva, spremenljivosti podnebja in podnebnih sprememb, vključno z boljšo učinkovitostjo rabe vode, varnostjo pitne vode, trajnostno rabo vodnih virov ter razvojem nacionalnih vodnih zajetij in sistemov za shranjevanje.

2. Pogodbenice spodbujajo fizični in cenovno dosegljiv dostop do sanitarnih storitev za vse na vseh področjih življenja, ki so varne, higienske, zaščitene, družbeno in kulturno sprejemljive ter zagotavljajo zasebnost in dostojanstvo. Podpirajo in krepijo sodelovanje lokalnih skupnosti pri vzpostavljanju, upravljanju in vzdrževanju objektov in higienskih praks v gospodinjstvih, šolah in zdravstvenih ustanovah, zlasti na območjih, kjer se soočajo s težkimi izzivi, kot so podeželska in oddaljena območja, majhni otoki in neformalna mestna naselja.

3. Pogodbenice priznavajo pomen skupnega znanja in tehnologije, vključno z gradnjo zmogljivosti, potrebnih za načrtovanje, zagotavljanje in vzdrževanje kakovostnih vodnih in sanitarnih sistemov in infrastrukture.

Člen 46

Stanovanja

1. Pogodbenice povečajo prizadevanja za zagotovitev pravičnega dostopa do ustreznih, varnih in cenovno dostopnih stanovanj za vse, tudi za tiste v ranljivem položaju. Obravnavajo vprašanje neenakosti med mestnimi gospodinjstvi in podeželskimi območji ter med oddaljenimi in glavnimi otoki. Spodbujajo izmenjavo dobrih praks, tudi v zvezi z gradbenimi predpisi, za povečanje okoljske odpornosti in razvoj stanovanj, prilagojenih podnebnim spremembam.

2. Pogodbenice si prizadevajo za univerzalni dostop do trajnostnih energetskih storitev za vse ter za izboljšanje dostopa do električne energije in podpirajo učinkovitost rabe energije v gospodinjstvih.

Člen 47

Prehranska varnost in boljša hranilnost

1. Pogodbenice si prizadevajo zagotoviti, da imajo vsi dostop do zadostne, cenovno dostopne, varne in hranljive hrane, med drugim s spodbujanjem lokalne hranljive hrane in vlaganjem v trajnostne prehranske sisteme, vključno s prevozom in skladiščenjem, odpornima proti podnebnim spremembam. Posebno pozornost namenjajo zagotavljanju razpoložljivosti ustreznih virov nujne hrane med okrevanjem po nesrečah.

2. Pogodbenice sodelujejo pri odpravljanju vseh oblik slabe prehranjenosti in obravnavajo temeljne vzroke za neustrezno prehransko in hranilno varnost.

3. Pogodbenice podpirajo diverzifikacijo kmetijstva in lokalno proizvodnjo hrane, tako za lastno oskrbo kot za komercialne namene. Njihov cilj je krepitev odpornih in raznolikih sistemov kmetovanja ter z viri gospodarnega kmetijstva z uporabo odpornih sort hranljivih poljščin z velikim pridelkom. Obravnavajo prekomerno izkoriščanje ribolovnih virov, saj so ribe ključni vir prehranske in hranilne varnosti.

4. Pogodbenice spodbujajo zdravo prehrano, zmanjšujejo odvisnost od uvoženih živil z nizko hranilno vrednostjo, krepijo predpise za označevanje hranilne vrednosti, spodbujajo izobraževalne programe in programe ozaveščanja javnosti o prehrani in zdravih načinih prehranjevanja ter spodbujajo proizvodnjo in uživanje zdrave lokalne hrane.

Poglavje 2

Neenakost, socialna kohezija in socialna zaščita

Člen 48

Socialna zaščita

1. Pogodbenice spodbujajo oblikovanje vključujočih in dobro delujočih trgov dela ter politik zaposlovanja, namenjenih zagotavljanju dostojnega dela za vse, vključno z izboljšanjem zdravstvenih in varnostnih pogojev za delavce. Rešujejo vprašanja, povezana z neformalnim gospodarstvom, vključno z dostopom do posojil in mikrofinanciranja ter okrepljenimi ukrepi za socialno zaščito, da bi omogočile lažji prehod v formalno gospodarstvo. Borijo se proti vsem oblikam izkoriščanja za dobiček, vključno s spolnim izkoriščanjem in izkoriščanjem delovne sile, tako v formalnih kot neformalnih sektorjih.

2. Pogodbenice si prizadevajo za razširitev obsega socialne zaščite, zlasti za osebe v ranljivem položaju in marginalizirane skupine ter tiste, ki so formalno in neformalno zaposleni, da se postopoma doseže univerzalnost, in sicer z osnovno dohodkovno varnostjo in ustreznimi sistemi socialne zaščite, odpornimi proti šokom.

Člen 49

Enakost spolov ter opolnomočenje žensk in deklet

1. Pogodbenice krepijo politike, programe in mehanizme, namenjene zagotavljanju, izboljšanju in razširjanju enake udeležbe in enakih priložnosti za moške in ženske na vseh področjih političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega življenja. Pogodbenice spodbujajo ratifikacijo in podpirajo učinkovito izvajanje Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejete v New Yorku 18. decembra 1979, in njenega izbirnega protokola. Zagotovijo sistematično vključevanje vidika spola v vse politike. Upoštevajo svoje ustrezne okvire politike, vključno s pacifiško regionalno strukturo za enakost spolov.

2. Pogodbenice podpirajo ekonomsko opolnomočenje žensk in opredeljujejo ekonomske priložnosti za ženske ter zagotavljajo spoštovanje in spodbujanje njihovih ekonomskih in socialnih pravic. Ženskam olajšajo dostop do finančnih storitev in zaposlovanja, nadzor in uporabo zemljišč in drugih proizvodnih sredstev. Sprejmejo ukrepe za podporo podjetnicam, zmanjšanje plačne vrzeli med spoloma ter odpravo drugih diskriminatornih predpisov in praks. Prizadevajo si za krepitev odpornosti žensk proti vplivom podnebnih sprememb ter ohranjajo njihove možnosti preživljanja v kmetijstvu, ribištvu in akvakulturi ter kulturnih panogah. Krepijo zbiranje, urejanje, analizo in razširjanje dostopnih statističnih podatkov o ekonomskem opolnomočenju žensk.

3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo sprejele potrebne zakonodajne ukrepe in ukrepe politike za odpravo otroških, zgodnjih in prisilnih porok, ter odpravo vseh oblik spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, zlasti nasilja v družini, vseh oblik spolnega izkoriščanja in izkoriščanja delovne sile ter vseh oblik nadlegovanja v javnem in zasebnem okolju, vključno s pobudami za ozaveščanje o spremembi ravnanja.

4. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za povečanje udeležbe in vloge žensk in deklet v javnem in političnem življenju, tudi v volilnem, političnem, upravnem in razvojnem procesu, lokalnih vladah, tradicionalnih in običajnih mehanizmih, vodstvu, ustavnih organih, podjetjih v državni lasti, graditvi miru in spravi.

5. Pogodbenice okrepijo nacionalne in regionalne institucije, da bi obravnavale in uredile vprašanja, povezana z vsemi oblikami nasilja nad ženskami in dekleti, vključno s preprečevanjem vseh oblik spolnega nasilja in nasilja zaradi spola ter zaščito pred njimi, mehanizmov za preiskovanje nadlegovanja in prevzemanje odgovornosti ter zagotavljanjem oskrbe in podpore žrtvam. Prizadevajo si uskladiti nacionalno zakonodajo in predpise ter regionalne okvire z ustreznimi mednarodnimi konvencijami in regionalnimi okviri.

6. Pogodbenice se zavezujejo celovitemu in učinkovitemu izvajanju Pekinške deklaracije in izhodišč za ukrepanje ter akcijskega programa Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter sklepnih dokumentov konferenc o njunem pregledu. Izvajajo politike in oblikujejo programe, katerih cilj je doseči univerzalen dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih, celovitih in integriranih storitev na področju spolnega in reproduktivnega zdravja z ustreznim svetovanjem, obveščanjem in programi spolne vzgoje, ob upoštevanju mednarodnih tehničnih smernic Unesca o spolni vzgoji, kot je ustrezno, ter zagotavljanje zdravstvenih storitev na področju spolnega in reproduktivnega zdravja. Pogodbenice po potrebi podpirajo učinkovito izvajanje azijske in pacifiške ministrske deklaracije o prebivalstvu in razvoju.

Člen 50

Mladi

1. Pogodbenice vzpostavijo strukture upravljanja za izkoriščanje mladinske dividende in opolnomočevanje mladih ter povečanje njihovega vpliva v postopkih odločanja in njihovo dejavno udeležbo v političnem življenju, graditvi miru in prizadevanjih za spravo. Spodbujajo širšo udeležbo mladih v okoljskih ukrepih, zlasti v programih za spremljanje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.

2. Pogodbenice podpirajo podjetništvo med mladimi in dostojno zaposlitev za mlade s posebnim poudarkom na mladih v izobraževanju, zaposlovanju ali usposabljanju, da bi jim pomagale pri pridobivanju trgu dela prilagojenih znanj in spretnosti za zaposlitev.

3. Pogodbenice spodbujajo socialne in pravosodne programe, namenjene preprečevanju mladoletniškega prestopništva in vključevanju v gospodarsko in družbeno življenje. Podpirajo institucije, kot so šole, verske organizacije in mladinske skupine, ki lahko prispevajo h krepitvi odpornosti v ranljivih skupnostih, katerih mladi so ogroženi.

4. Pogodbenice sprejmejo ukrepe za izboljšanje in okrepitev sistemov in zaščitnih ukrepov za zaščito otrok. Podpirajo ukrepe za odpravo otroškega dela in zlorab, otroških, zgodnjih in prisilnih porok ter telesnega kaznovanja.

Člen 51

Invalidi

1. Pogodbenice spodbujajo, varujejo in uresničujejo pravice invalidov brez vsakršne diskriminacije. Sprejmejo konkretne ukrepe za zagotovitev njihove polne vključenosti v družbo z enakim dostopom do socialnih storitev, vključno z izobraževanjem in zdravjem, ter učinkovito udeležbo na trgih dela in drugimi ekonomskimi priložnostmi.

2. Pogodbenice spodbujajo ratifikacijo in podpirajo učinkovito izvajanje Konvencije ZN o pravicah invalidov, pri čemer upoštevajo svoje ustrezne okvire politike.

Člen 52

Kultura, šport in medosebni stiki

1. Pogodbenice spodbujajo varstvo in krepitev materialne in nematerialne kulturne dediščine ter raznolikost kulturnega izražanja, da okrepijo medsebojno razumevanje in spodbujajo uravnotežene kulturne izmenjave. Sodelujejo in spodbujajo vlaganje v podporo ohranjanju in promoviranju tradicionalnih umetnosti in kulture, znanja domorodnih ljudstev in kulturne raznolikosti.

2. Pogodbenice spodbujajo ustvarjalne in kulturne panoge ter kulturni turizem kot gonila delovnih mest in trajnostne rasti. Prizadevajo si spodbujati mobilnost kulturnih delavcev in ustvarjalcev in kroženje umetniških del ter izvajati skupne pobude v različnih kulturnih in ustvarjalnih okoljih. Spodbujajo ekonomsko opolnomočenje žensk in mladih prek kulturnih vrednostnih verig, s krepitvijo javno-zasebnih partnerstev za kulturno produkcijo in vključevanjem kulture v politiko, pri čemer upoštevajo svoje ustrezne okvire politike, tudi regionalno kulturno strategijo Pacifika.

3. Pogodbenice spodbujajo ustvarjalnost in inovacije, izmenjavo znanja, mednarodno in regionalno soustvarjanje ter priložnosti za dostop do trga kulturnih dobrin in storitev. Razvijajo sektorske regulativne okvire in institucionalno podporo, ki med drugim ščitijo pravice intelektualne lastnine za ustvarjalna dela.

4. Pogodbenice spodbujajo izmenjave v kulturnem sektorju, vključno z izmenjavami med ustanovami, kot so muzeji in konservatoriji, ter spodbujajo medkulturni dialog med ljudmi in ustreznimi deležniki. Pogodbenice podpirajo mobilnost mladih in mladih delavcev kot sredstva za spodbujanje medkulturnega dialoga in pridobivanje znanja, spretnosti in kompetenc izven sistemov formalnega izobraževanja. Prizadevajo si za izvajanje ustreznih pobud na področju mobilnosti v visokošolskem izobraževanju z namenom spodbujanja sodelovanja in modernizacije v visokošolskem izobraževanju ter spodbujanja mobilnosti učencev in akademikov.

5. Pogodbenice podpirajo šport kot gonilo trajnostnega razvoja, vključujoče gospodarske rasti, socialne vključenosti, nediskriminacije in spodbujanja človekovih pravic. Prizadevajo si za gradnjo zmogljivosti, razvoj ustreznih objektov in spodbujanje večje udeležbe ljudi v športnih in drugih dejavnostih na področju telesne vzgoje, s posebnim poudarkom na mladih in ženskah. Podpirajo šport kot sredstvo za medkulturni dialog in sodelovanje med narodi, preprečevanje konfliktov in nasilja ter pokonfliktno spravo.

V POTRDITEV TEGA so spodaj podpisani pooblaščenci, ki so bili v ta namen ustrezno pooblaščeni, podpisali ta sporazum.

Съставено в Апия, Самоа, на петнадесети ноември две хиляди двадесет и трета година.

Hecho en Apia, Samoa, el quince de noviembre de dos mil veintitrés.

Apia, Samoa, dne patnáctého listopadu dva tisíce dvacet tři.

Udfærdiget i Apia, Samoa, den femtende november to tusind og treogtyve.

Geschehen zu Apia, Samoa, am fünfzehnten November zweitausenddreiundzwanzig.

Kahe tuhande kahekümne kolmanda aasta novembri viieteistkümnendal päeval Apias, Samoas.

Έγινε στην Άπια,Σαμόα, στις δεκαπέντε Νοεμβρίου δύο χιλιάδες είκοσι τρία.

Done at Apia, Samoa, on the fifteenth day of November in the year two thousand and twenty three.

Fait à Apia, Samoa, le quinze novembre deux mille vingt-trois.

Arna dhéanamh in Apia, Samó, an cúigiú lá déag de Shamhain sa bhliain dhá mhíle a fiche trí.

Sastavljeno u Apiji, u Samoi, petnaestog studenoga dvije tisuće dvadeset treće.

Fatto ad Apia, Samoa, addì quindici novembre duemilaventitré.

Apijā, Samoa, divtūkstoš divdesmit trešā gada piecpadsmitajā novembrī.

Priimta Apijoje, Samoa, du tūkstančiai dvidešimt trečių metų lapkričio penkioliktą dieną.

Kelt Apiában, Szamoa, a kétezerhuszonharmadik év november havának tizenötödik napján.

Magħmul f'Apia, Samoa fil-ħmistax-il jum ta' Novembru fis-sena elfejn u tlieta u għoxrin.

Gedaan te Apia, Samoa, de vijftiende november tweeduizend drieëntwintig.

Sporządzono w Apii w Samoa dnia piętnastego listopada dwa tysiące dwudziestego trzeciego roku.

Feito em Apia, em Samoa, aos quinze dias do mês de novembro de dois mil e vinte e três.

Întocmit la Apia, Samoa, la cincisprezece noiembrie două mii douăzeci și trei.

V Apii, Samoa, pätnásteho novembra dvetisícdvadsaťtri.

V Apii, Samoa, petnajstega novembra dva tisoč triindvajset.

Tehty Apiassa Samoassa viidentenätoista päivänä marraskuuta vuonna kaksituhattakaksikymmentäkolme.

Som skedde i Apia, Samoa den femtonde november tjugohundratjugotre.

Voor het Koninkrijk België
Pour le Royaume de Belgique
Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

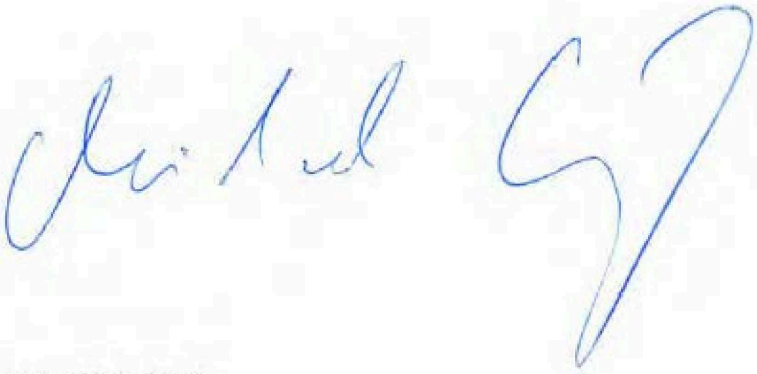
Za Českou republiku

For Kongeriget Danmark

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

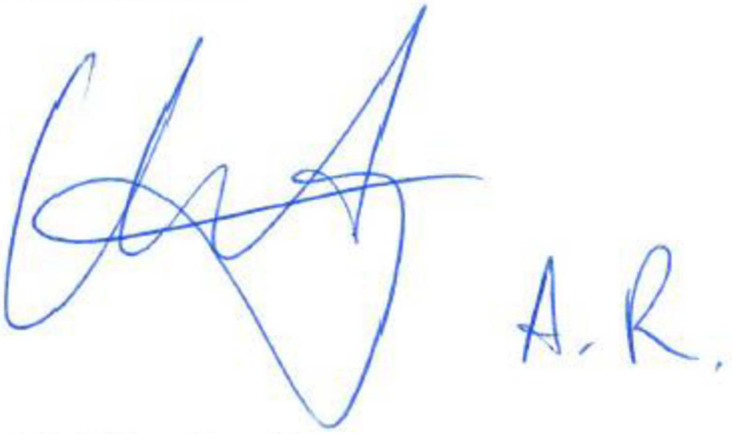
Thar ceann na hÉireann
For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

A. R.

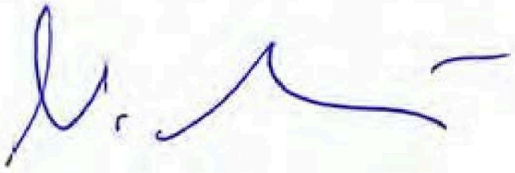
Pour la République française

Za Republiku Hrvatsku

Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

Latvijas Republikas vārdā –

Lietuvos Respublikos vardu

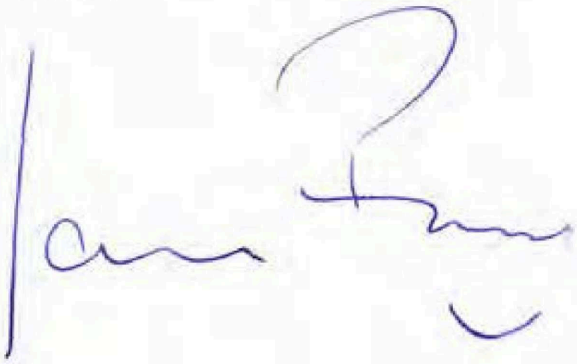
Pour le Grand-Duché de Luxembourg

Magyarország részéről

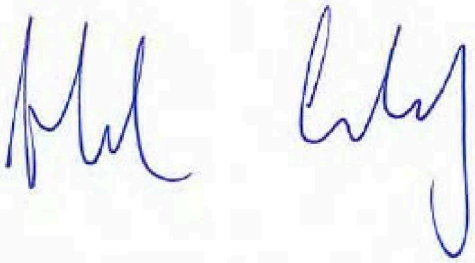
Għar-Repubblika ta' Malta

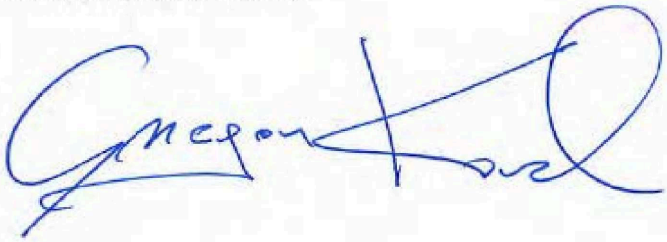
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

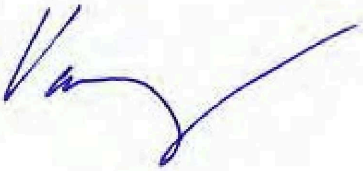
Pentru România

Za Republiko Slovenijo

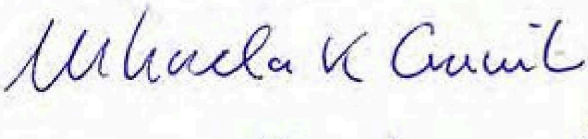
Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta
För Republiken Finland

För Konungariket Sverige

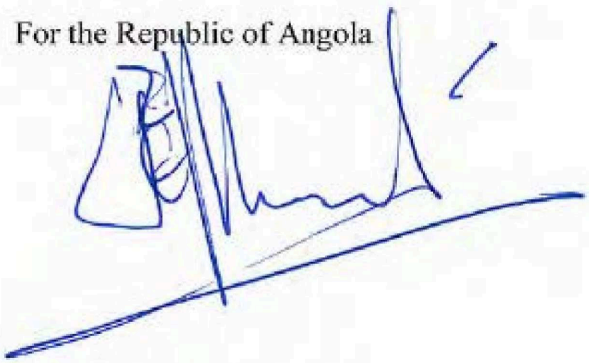

За Европейския съюз
Por la Unión Europea
Za Evropskou unii
For Den Europæiske Union
Für die Europäische Union
Euroopa Liidu nimel
Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
For the European Union
Pour l'Union européenne
Thar ceann an Aontais Eorpaigh
Za Europsku uniju
Per l'Unione europea
Eiropas Savienības vārdā –
Europos Sąjungos vardu
Az Európai Unió részéről
Għall-Unjoni Ewropea
Voor de Europese Unie
W imieniu Unii Europejskiej
Pela União Europeia
Pentru Uniunea Europeană
Za Európsku úniu
Za Evropsko unijo
Euroopan unionin puolesta
För Europeiska unionen

For the Republic of Angola

For Antigua and Barbuda

For the Commonwealth of the Bahamas

For Barbados

For Belize

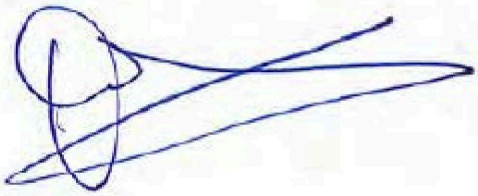
For the Republic of Benin

For the Republic of Botswana

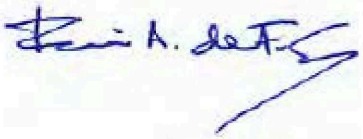
For Burkina Faso

For the Republic of Burundi

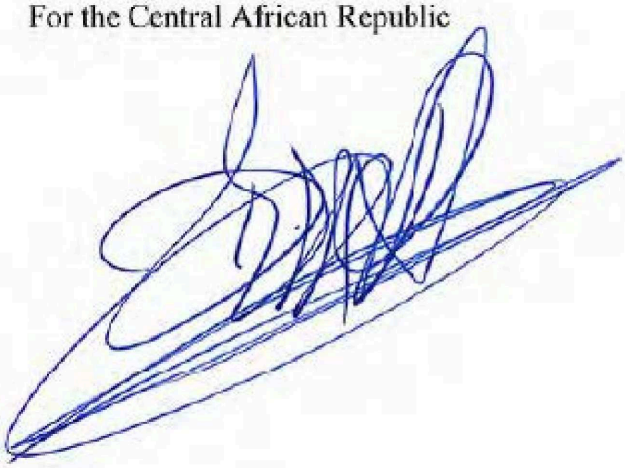
For the Republic of Cabo Verde

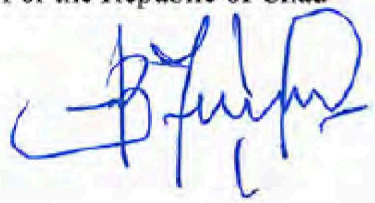
For the Republic of Cameroon

For the Central African Republic

For the Republic of Chad

For the Union of the Comoros

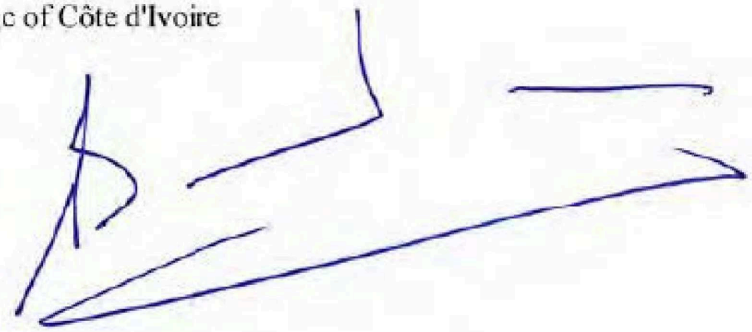
For the Republic of the Congo

For the Cook Islands

For the Republic of Côte d'Ivoire

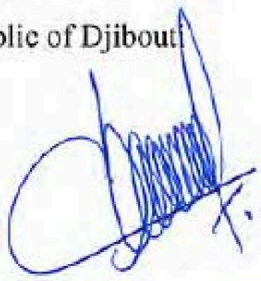

For the Republic of Cuba

For the Democratic Republic of the Congo

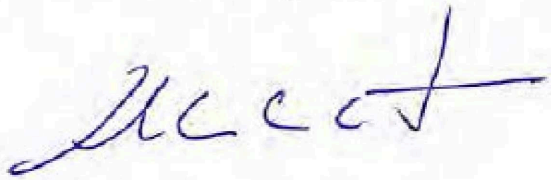

For the Republic of Djibouti

For the Commonwealth of Dominica

For the Dominican Republic

For the Republic of Equatorial Guinea

For the State of Eritrea

For the Kingdom of Eswatini

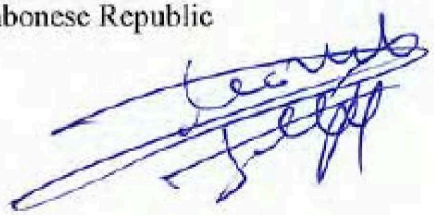
For the Federal Democratic Republic of Ethiopia

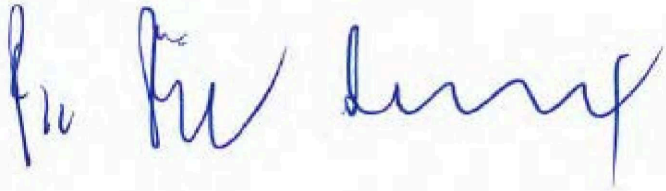
For the Republic of Fiji

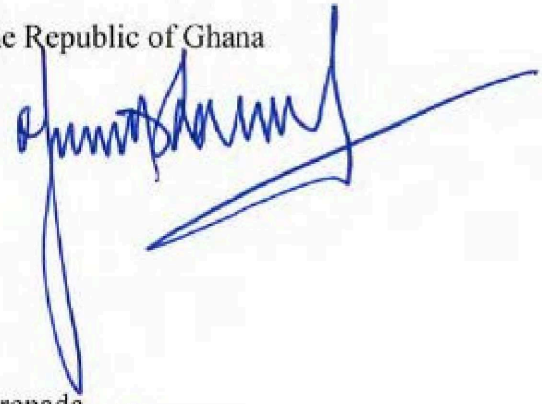
For the Gabonese Republic

For the Republic of The Gambia

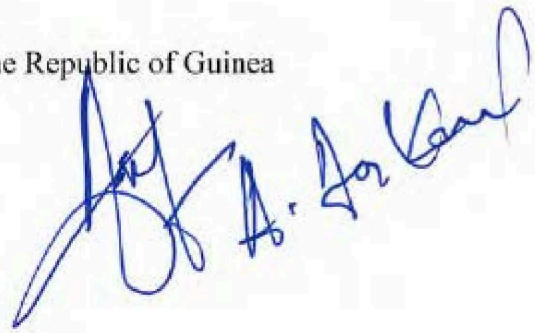
For the Republic of Ghana

For Grenada

For the Republic of Guinea

For the Republic of Guinea-Bissau

For the Cooperative Republic of Guyana

For the Republic of Haiti

For Jamaica

For the Republic of Kenya

For the Republic of Kiribati

For the Kingdom of Lesotho

For the Republic of Liberia

For the Republic of Madagascar

For the Republic of Malawi

For the Republic of Maldives

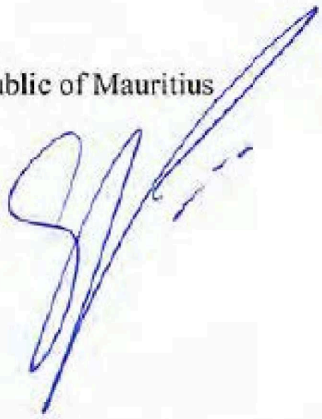
For the Republic of Mali

For the Republic of the Marshall Islands

For the Islamic Republic of Mauritania

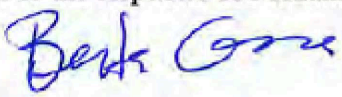
For the Republic of Mauritius

For the Federated States of Micronesia

For the Republic of Mozambique

For the Republic of Namibia

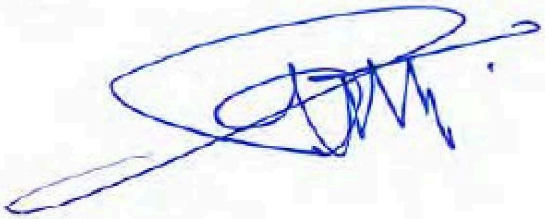
For the Republic of Nauru

The Republic of Niger

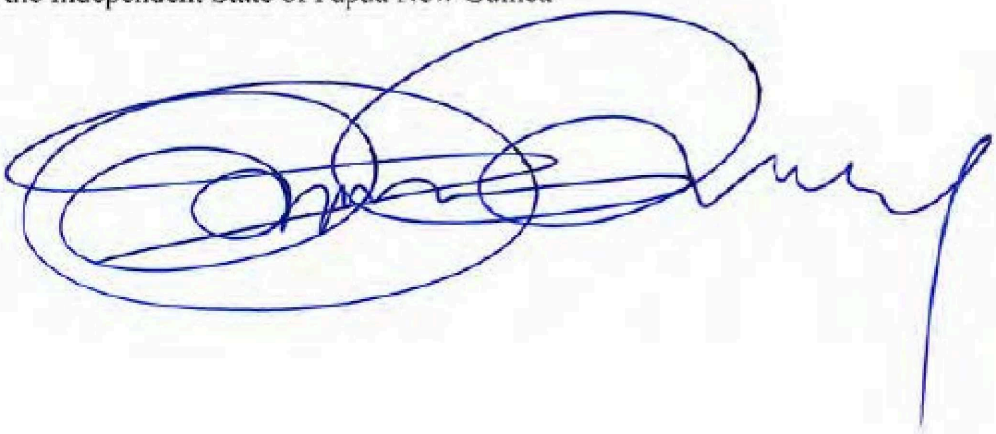
For the Federal Republic of Nigeria

For Niue

For the Republic of Palau

For the Independent State of Papua New Guinea

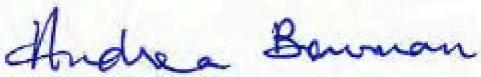
For the Republic of Rwanda

For the Federation of Saint Kitts and Nevis

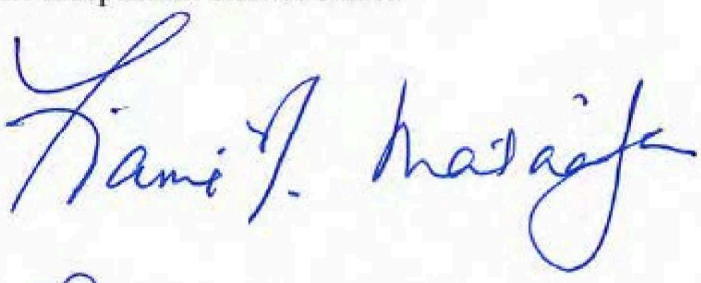

For Saint Lucia

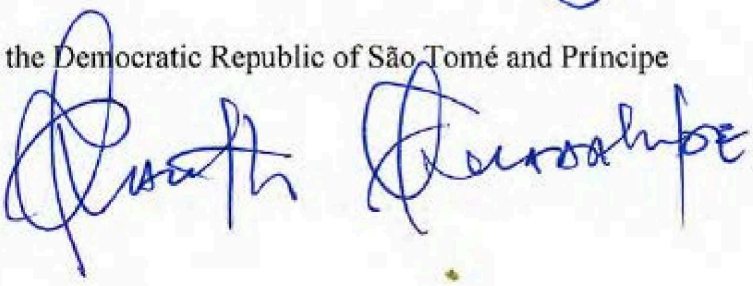
For Saint Vincent and the Grenadines

For the Independent State of Samoa

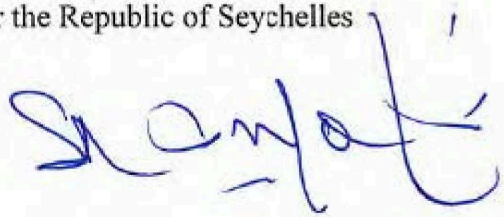

For the Democratic Republic of São Tomé and Príncipe

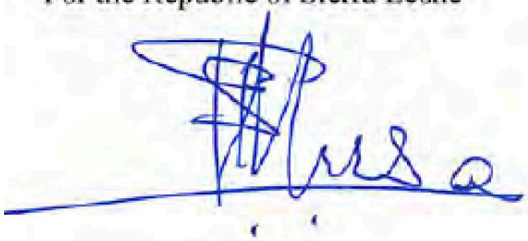

For the Republic of Senegal

For the Republic of Seychelles

For the Republic of Sierra Leone

For Solomon Islands

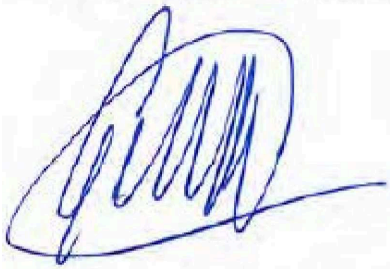

For the Federal Republic of Somalia

For the Republic of the Sudan

For the Republic of Suriname

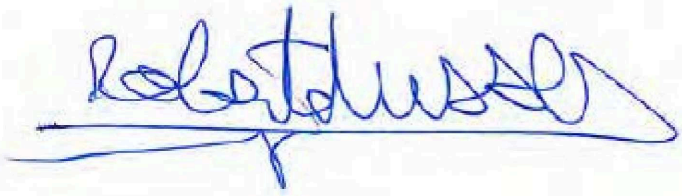

For the United Republic of Tanzania

For the Democratic Republic of Timor-Leste

For the Togolese Republic

For the Kingdom of Tonga

For the Republic of Trinidad and Tobago

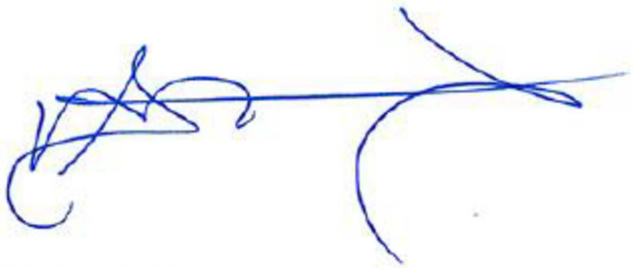
For Tuvalu

For the Republic of Uganda

For the Republic of Vanuatu

For the Republic of Zambia

For the Republic of Zimbabwe

PRILOGA I

POSTOPKI VRAČANJA IN PONOVNEGA SPREJEMA

1. Opredelitev pojmov

Za namene te priloge se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

(1) „država prosilka“ pomeni državo (eno od članic OAKPD ali eno od držav članic Evropske unije), ki predloži prošnjo za ponovni sprejem v skladu s členom 74(3) splošnega dela tega sporazuma;

(2) „zaprošena država“ pomeni državo (eno od članic OAKPD ali eno od držav članic Evropske unije), na katero je naslovljena prošnja za ponovni sprejem v skladu s členom 74(3) splošnega dela tega sporazuma.

2. Vračanje in ponovni sprejem oseb brez veljavne potne listine

Postopki vračanja in ponovnega sprejema se izvajajo na naslednji način:

Če je oseba, na katero se nanaša prošnja za ponovni sprejem, imetnik pretečenega potnega lista, veljavne ali pretečene osebne izkaznice ali drugega uradnega identifikacijskega dokumenta s fotografijo ali če je bila identiteta osebe potrjena z vsemi ustreznimi sredstvi, tudi na podlagi iskanja, opravljenega v evidenci vlog za izdajo vizuma ali kateri koli drugi uradni evidenci države prosilke, zaprošena država po prejemu ustreznih informacij čim prej po prejemu prošnje države prosilke zagotovi veljavne potne listine, razen če se iz upravičenega razloga odobri dodatno obdobje, v tem primeru pa v najkrajšem možnem času ali

V drugih primerih, če je treba preveriti državljanstvo osebe, na katero se nanaša prošnja za ponovni sprejem, zaprošena država po prejemu prošnje države prosilke opravi potrebno preverjanje, pri čemer uporabi najprimernejši in najučinkovitejši postopek identifikacije, vključno z razgovorom za ugotavljanje identitete na zahtevo države prosilke. Države prosilke in zaprošene države pri preverjanju uporabijo registre biometričnih identifikatorjev, če so na voljo.

V vsakem primeru, ko zaprošena država prejme prošnjo za ponovni sprejem za enega od svojih državljanov, odgovori najpozneje v 30 dneh od te prošnje v skladu z roki iz standarda 5.26 poglavja 5 Priloge 9 h Konvenciji o mednarodnem civilnem letalstvu, sprejeti v Čikagu 7. decembra 1944, tako da svojim državljanom izda ustrezne potne listine za namene vrnitve ali da državi prosilki dokaže, da zadevna oseba ni njen državljan.

3. Prevozno sredstvo za vračanje

Vračanje se izvede s kakršnim koli prevoznim sredstvom v skladu z obveznostmi iz člena 74 splošnega dela tega sporazuma s predhodnim obvestilom zaprošeni državi. Vračanje z letalom ni omejeno na uporabo rednih letov.

4. Vračanje mladoletnikov brez spremstva

Da se zagotovi otrokova korist, se lahko mladoletnik brez spremstva vrne le članu njegove družine, imenovanemu skrbniku, drugim organom, določenim v nacionalni zakonodaji, ali v ustrezne sprejemne objekte zaprošene države.

5. Dvostranski sporazumi in dogovori

Na zahtevo ene pogodbenice, brez poseganja v neposredno uporabo poglavja 4 naslova VI splošnega dela tega sporazuma in te priloge pogodbenice sklenejo dvostranske sporazume ali dogovore, ki urejajo posebne obveznosti glede vračanja in ponovnega sprejema zadevnih državljanov držav članic Evropske unije in članic OAKPD. Ti sporazumi ali dogovori vključujejo krajše časovne okvire za identifikacijo in izdajo potnih listin, da se dodatno olajša izvajanje te priloge. Če katera od pogodbenic takega sporazuma ali dogovora meni, da je to potrebno, taki dvostranski sporazumi ali dogovori zajemajo dogovore o vračanju in ponovnem sprejemu državljanov tretjih držav, vključno z osebami brez državljanstva, ki imajo običajno prebivališče na ozemlju zaprošene države.

Obveznosti, določene v teh dvostranskih sporazumih ali dogovorih, so skladne z določbami iz te priloge.

PRILOGA II

OPERACIJE EVROPSKE INVESTICIJSKE BANKE

Člen 1

Pravna osebnost in status

1. Evropska investicijska banka (v nadaljnjem besedilu: EIB) in katera koli hčerinska družba EIB ima na ozemlju članic OAKPD pravno osebnost, vključno zlasti s sposobnostjo sklepanja pogodb, pridobivanja premičnin in nepremičnin ter razpolaganja z njimi, ter je lahko stranka v sodnem postopku.

2. EIB in katera koli hčerinska družba EIB je na ozemlju vsake članice OAKPD deležna enake obravnave v zvezi z davčnimi in carinskimi ureditvami in statusom, kot je priznana mednarodni instituciji, ki deluje v tej članici OAKPD, ki je glede takih ureditev in statusa v najbolj ugodnem položaju.

Člen 2

Bančni in finančni predpisi

EIB in katera koli hčerinska družba EIB lahko kot mednarodna organizacija na ozemlju članic OAKPD za namene, predvidene v tem sporazumu, opravlja dejavnosti, določene s statutom EIB ali takšne hčerinske družbe, kakor se lahko spremeni, med drugim financiranje s posojili, obveznicami, jamstvi, lastniškim kapitalom, instrumenti navideznega lastniškega kapitala ali katerimi koli drugimi instrumenti financiranja, zagotavljanjem ali financiranjem tehnične pomoči, vlaganjem na denarnih trgih, nakupom in prodajo vrednostnih papirjev ter izvajanjem kakršnih koli drugih finančnih transakcij, povezanih s takšno dejavnostjo, in vodi bančne račune v kateri koli valuti.

Člen 3

Devizno poslovanje

1. Za vse dejavnosti, ki jih izvaja EIB ali katera koli hčerinska družba EIB in jih financira EU v podporo doseganju ciljev tega sporazuma, članice OAKPD zagotovijo, da:

(a) lahko upravičenci in nasprotne stranke v katero koli popolnoma zamenljivo valuto po takrat veljavnem menjalnem tečaju pretvorijo zneske v nacionalni valuti zadevne članice OAKPD, potrebne za pravočasno plačilo vseh zneskov, dolgovanih EIB ali kateri koli hčerinski družbi EIB v zvezi s takšnimi transakcijami in

(b) zneski iz točke (a) so prosto prenosljivi, takoj in dejansko prenosljivi znotraj ali zunaj ozemlja zadevne članice OAKPD, da lahko upravičenec ali nasprotna stranka iz točke (a) izpolni svoje obveznosti do EIB ali do takšne hčerinske družbe.

2. Za vse dejavnosti, ki jih izvaja EIB ali katera koli hčerinska družba EIB in jih financira EU v podporo doseganju ciljev tega sporazuma, članice OAKPD zagotovijo, da EIB ali takšna hčerinska družba lahko:

(a) pretvarja zneske v nacionalni valuti zadevne članice OAKPD, ki jih prejme EIB ali taka hčerinska družba, v katero koli popolnoma zamenljivo valuto po takrat veljavnem menjalnem tečaju;

(b) pretvorjene zneske iz točke (a) prosto, takoj in dejansko prenese izven ozemlja zadevne članice OAKPD na bančne račune, ki jih lahko EIB ali takšna hčerinska družba prosto določi, ali s takimi zneski razpolaga na ozemlju zadevne članice OAKPD in

(c) pretvori v nacionalno valuto zadevne članice OAKPD po takrat veljavnem menjalnem tečaju vse zneske v kateri koli popolnoma zamenljivi valuti.

Člen 4

Priznavanje sodnih odločb

Vsaka članica OAKPD se v zvezi z vsakršnim sporom, ki nastane med EIB ali katero koli hčerinsko družbo EIB in upravičenko ali katero koli tretjo stranjo v zvezi z dejavnostmi EIB ali katere koli hčerinske družbe EIB za doseganje ciljev tega sporazuma, zavezuje:

(a) zagotoviti, da so sodišča članice OAKPD pristojna za priznavanje pravnomočne odločbe, ki jo z dolžnim postopanjem izda pristojno sodišče ali razsodišče, vključno s Sodiščem Evropske unije ali katerim koli nacionalnim sodiščem države članice Evropske unije ali katerim koli arbitražnim sodiščem, v obsegu, ki ga dovoljuje ustava te članice OAKPD in

(b) zagotoviti izvršitev vsake take odločbe v skladu z veljavnimi nacionalnimi pravili in postopki.